

Glava treća

DUNAVSKA FLOTILA U BEOGRADSKOJ OPERACIJI

(28. septembar — 20. oktobar 1944. godine)

Situacija u Jugoslaviji uoči operacije. Zadaci 3. ukrajinskog fronta i Dunavske flotile

Razvijajući napadna dejstva na južnom krilu sovjetsko-nemačkog fronta, jedinice 2. i 3. ukrajinskog fronta izbile su krajem septembra 1944. godine na rumunsko-mađarsku, rumunsko-jugoslovensku i bugarsko-jugoslovensku granicu. 46. armija 2. ukrajinskog fronta izbila je na liniju Temišvar — Turn Severin, a jedinice desnog krila 3. ukrajinskog fronta koncentrisale su se na istočnoj obali reke Timok, zapadno od Vidina. Južnije, na bugarsko-jugoslovenskoj granici, nalazile su se jedinice 2., 1. i 4. armije Očećestvenog fronta Bugarske, u operativnom pogledu potčinjene 3. ukrajinskom frontu. Vrhovna komanda Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije (NOVJ) uoči beogradske operacije imala je 14 armijskih korpusa, 7 samostalnih divizija i 5 brigada u Sloveniji, Hrvatskoj, Crnoj Gori, Bosni i Srbiji, međurečju Save i Dunava i na Dalmatinskom primorju. Pod uticajem pobjeda u Rumuniji i Bugarskoj i izbijanja sovjetskih jedinica na granice Jugoslavije, znatno je porasla aktivnost NOVJ i jugoslovenskih partizana, koji su dejstvovali u pozadini nemačkih fašističkih jedinica.

Prema jedinicama desnog krila 3. ukrajinskog i levog krila 2. ukrajinskog fronta, bugarskim i jugoslovenskim

jedinicama stajale su grupe nemačkih fašističkih armija „F“ i „E“ sa preko 30 divizija, od kojih se 20 nalazilo na teritoriji Jugoslavije, gde je osim toga dejstvovalo 15 kvislinških divizija Nedića, Rupnika i Pavelića.

Nemačke rečne snage na srednjem Dunavu sastojale su se od 4 topovnjače, 2 lovca podmornica, 11 minolovaca, 7 desantnih peniša i 2 plovne baze. Tu je bazirala i mađarska flotila koja je brojala 7 monitora, 6 oklopnih čamaca, 5 minopolagača, 10 čamaca-minolovaca i 19 pomoćnih brodova. Neprijatelj je prema tome raspolagao znatnim rečnim snagama koje su mogle obezbediti prelaženje jedinica preko i prevoženje duž reke i suprotstaviti se nastupanju Sovjetske armije. Na odseku od Turn Severina do Novog Sada, od aprila do avgusta 1944. godine, anglo-američka avijacija položila je 578 raznih mina, a oko 300 mina su nizvodno od Beograda postavili Nemci.

Pridajući veliki značaj Beogradu kao važnom vojno-industrijskom centru i komunikacijskom čvoru, nemačka fašistička komanda obrazovala je na beogradskom pravcu jaku odbranu. Svi putevi koji su sa jugoistoka vodili ka glavnom gradu Jugoslavije bili su zaštićeni snažnim odbrambenim otpornim tačkama i čvorovima. Još sredinom septembra nemačka fašistička komanda, pod uticajem poraza u Rumuniji i Bugarskoj, ubrzano je prebacivala svoje jedinice iz Grčke i Albanije na jugoslovensko-rumunsku i jugoslovensko-bugarsku granicu. U tom cilju pregrupisane su neprijateljske jedinice i u samoj Jugoslaviji. Pregrupacija neprijateljskih snaga vršena je pod zaštitom 6 divizija grupe armija „F“, raspoređenih na Dunavu i u istočnim srpskim planinama pored jugoslovenske granice. Istovremeno su hitlerovci koncentrisali znatne snage prema desnom krilu 2. ukrajinskog fronta i pripremali napad u južnoj Transilvaniji i zapadnim krajevima Rumunije radi zauzimanja Transilvanskih Alpi i stabilizacije fronta jugoistočno od Budimpešte.

Vrhovna komanda je odlučila da onemogući ostvarenje pomenutih planova nemačke fašističke komande i ra-

zbije neprijateljske snage na beogradskom i budimpeštaškom pravcu pre nego što im stignu pojačanja iz Grčke, Albanije i južnih delova Jugoslavije. U drugoj polovini septembra 1944. godine uspostavljena je saglasnost o zajedničkim dejstvima delova Sovjetske armije, bugarskih jedinica i NOVJ na beogradskom pravcu. Cilj beogradske operacije bio je razbijanje nemačkih fašističkih jedinica u istočnim predelima Jugoslavije i oslobođanja Beograda.⁵³⁾

Glavni udar sa istoka nanosile su jedinice 57. armije i 4. gardijskog mehanizovanog korpusa 3. ukrajinskog fronta i 46. armija 2. ukrajinskog fronta uz sadejstvo Dunavske flotile. Na beogradskom pravcu dejstvovalo je 9 divizija i 3 brigade bugarske vojske i 15 divizija NOVJ. Sovjetske, bugarske i jugoslovenske jedinice koje su nastupale ka Beogradu podržavala je avijacija 17. i 5. vazduhoplovne armije.

U drugoj polovini septembra, u toku borbenih dejstava u Rumuniji i Bugarskoj, komanda Dunavske flotile preduzela je više mera radi obezbeđivanja neprekidnog sadejstva jedinicama 3. ukrajinskog fronta koje su nadirale dunavskim basenom. Preduzeto je takođe više mera radi održavanja povoljnog operativnog režima u celoj zoni flotile. 28. septembra, u rejonu Kalafata koncentrisani su Brigada oklopnih čamaca (16 jedinica), odred čamaca-minolovaca (5 jedinica) i Prateći Obalski odred podrške (4 oruđa 122•mm i četa mornaričke pešadije). Prelaženje i prevoženje jedinica na donjem Dunavu u vezi sa beogradskom operacijom obezbeđivala je 4. samostalna brigada rečnih brodova.

Snage Dunavske flotile za razminiranje reke i, u operativnom pogledu, njoj potčinjeni minolovci Bugarske i Rumunije, izvršile su u septembru protivminsko izviđanje i razminiranje plovног puta na Dunavu od Kalafata do Crnog mora. Tada je bilo utvrđeno da su nemački minolovci izvršili razminiranje Dunava od ušća do Đurđua i da na plovном putu između Đurđua i Kalafata postoje min-

⁵³⁾ Архив МО СССР, ф. 413, оп. 32293, д. 1, лл. 7—9.

ski zasuni. Pošto je neprijatelj nastavio da polaže mine iz aviona u Turn Severinu, Kalafatu, Korabiji, Turnu-Magurelu i Đurđu, istovremeno sa razminiranjem postavljene su u operacijskoj zoni protivminske osmatračke stanice. Na ovom zadatku su angažovane i pogranične stanice Rumunije i Bugarske koje su se nalazile na obalama Dunava. Radi sigurne plovidbe na celom toku reke koji je bio oslobođen od okupatora, postavljene su jedinstvene plovne i obalske oznake koje su obeležavale granice plovног puta.

Protivminska odbrana dunavskog basena u operacijskoj zoni flotile postala je složena i zbog toga što nije bilo dovoljno minolovaca i minolovki. Osim toga pokazalo se da su čamci-minolovci, kojima je raspolagala flotila, imala malu tegleću snagu za upotrebu na Dunavu. Uključivanjem bugarskih i rumunskih jedinica (12 jedinica) nadoknađen je nedostatak minolovačkih snaga flotile. Istovremeno su preduzimane hitne mere radi ubrzavanja isporuke novih minolovaca od industrije i opravke i preuređivanja trofejnih minolovaca i plovnih objekata. Zahvaljujući tome, krajem septembra formirana je Brigada minolovaca koja je imala u sastavu 38 minolovaca.

U drugoj polovini septembra 1944. godine komanda flotile formirala je uprave viših mornaričkih načelnika u Galcu, Černovadi, Đurđuu, Zimnici, Turnu-Magurelu, Kalafatu i Turn Severinu i odredila granična područja između njihovih odseka. Viši mornarički načelnici odgovarali su za stvaranje i održavanje stabilnog operativnog režima, organizaciju plovidbe, protivminsku odbranu, sprovođenje konvoja, materijalno-tehničko snabdevanje i opravku brodova. Oni su takođe koordinirali rad rumunskih i bugarskih vlasti na pitanju obezbeđivanja prevoza na Dunavu.

Polazeći od iskustva stečenog u Moldaviji, Rumuniji i Bugarskoj, zatim situacije kakva je nastala na srednjem Dunavu i karaktera predstojećih borbenih dejstava na beogradskom pravcu, razrađena je elastična organizacija rukovođenja snagama flotile. Ona je obezbeđivala uspešno

rukovođenje svim sastavima i jedinicama koje su dejstvovale istovremeno na celoj operacijskoj zoni od linije fronta do Crnog mora. Pri tome je uzeto u obzir i to da će se po meri prodiranja naših jedinica ka Beogradu operacijska zona sve više povećavati, a shodno tome i rukovođenje snagama postajaće sve složenije.

Komandno mesto komandanta flotile u početku se nalazilo na brodu, a kasnije na obali u rejonu Kalafata blizu štaba 57. armije sa kojom je trebalo sadejstvovati. Preko operativne grupe koja se nalazila kod njega, komandant flotile je neposredno rukovodio dejstvima brodova i jedinica u zoni napada jedinica 3. ukrajinskog fronta. Operativnu grupu na čelu sa zamenikom načelnika štaba i načelnika operativnog odeljenja kapetanom korvete A. V. Zagrebinom, sačinjavala su tri operativna oficira, oficir za izviđanje, štabni navigator, štabni artiljerac, štabni miner, zamenik načelnika veze flotile i oficir odeljenja za vojni saobraćaj. Mali centar veze sa nekoliko pokretnih radio-stanica koji je organizovan na komandnom brodu ili obali, obezbeđivao je komandantu flotile stalnu dvostruku vezu sa potčinjenim sastavima, jedinicama i brodovima, štabovima sadejstvujućih jedinica i prepostavljenom mornaričkom komandom.

Štab flotile ostao je na glavnom komandnom mestu na obali u Izmailu gde su sabirani izveštaji o situaciji, planirana borbena dejstva, borbeno i materijalno-tehničko obezbeđenje sastava i jedinica u celoj operacijskoj zoni. Preko glavnog komandnog mesta i svog prvog zamenika načelnika štaba flotile koji se tamo nalazio, komandant je rukovodio dejstvima snaga koje su izvršavale zadatke protivminske odbrane, obezbeđenje prelaženja preko reke i prevoženja na donjem Dunavu i stvaranja i održavanja poverenog operativnog režima. Radi rukovođenja tako važnim dejstvima kao što su bila obezbeđenje prevoženja jedinica fronta Dunavom, stvarana su pomoćna komandna mesta od operativnih grupa koja su bila sastavljena od iskusnih i kvalifikovanih oficira štaba flotile. Načelnik šta-

ba flotile se po pravilu nalazio na glavnom komandnom mestu, ali je zbog planiranja i pripreme dejstava u beogradskoj operaciji pozivan na komandno mesto komandanta flotile koje se nalazilo u rejonu Kalafata.

Takva organizacija komandovanja snagama flotile omogućila je komandantu da neprekidno bude upoznat sa tokom situacije na celoj operacijskoj zoni. Omogućila mu je da permanentno i sigurno komanduje sastavima i jedinicama u izvršavanju zadataka sadejstva sa jedinicama kopnene vojske koje su nastupale na priečnim krilima, u prevoženju jedinica Sovjetske armije do kojih je došlo zbog beogradske operacije, u protivminskoj odbrani i održavanju stabilnog operativnog režima.

Političko odeljenje flotile nalazilo se obično tamo gde je bilo i komandno mesto komandanta flotile, što mu je omogućavalo da blagovremeno planira i preduzima mere partijsko-političkog obezbeđenja borbenih dejstava i njihovo izvođenje.

Za materijalno-tehničko snabdevanje sastava i jedinica u rejonu komandnog mesta komandanta flotile postojalo je pokretno odeljenje pozadine flotile koje je raspolažalo sa 6 teretnjaka za prevoz materijala i tečnog goriva, čamcima, remorkerima i autotransportom. Zalihe tog pokretnog odeljenja popunjavane su iz Izmaila, gde su se nalazila glavna skladišta flotile, zatim iz skladišta jedinica kopnene vojske, a takođe povremeno iz sabirališta trofejnog materijala pogonskog i drugog i hrane.

Na taj način su snage flotile uoči beogradske operacije bile koncentrisane u polaznim rejonima Dunava, kako za neposredno sadejstvo jedinicama 3. ukrajinskog fronta tako i za obezbeđenje prelaza preko reke i prevoženje jedinica kopnene vojske u operacijskoj zoni. Organizacija komandovanja i materijalno-tehničkog snabdevanja flotile, odgovarala je najpotpunijem i najefektnijem rešenju radi izvršenja zadataka flotile za račun jedinica kopnene vojske koje su nastupale na beogradskom pravcu.

Dejstva flotile u borbama za Radujevac i Prahovo

(28. – 30. septembar)

Koncentracija jedinica 3. ukrajinskog fronta na istočnoj obali reke Timok duž bugarsko-jugoslovenske granice završena je 28. septembra. 68. i 64. streljački korpus 57. armije i 4. gardijski mehanizovani korpus zauzeli su polazne položaje na istočnoj obali reke od njenog ušća do Rabrova. 75. streljački korpus 46. armije 2. ukrajinskog fronta zauzeo je polazne položaje na okuci Dunava na desnoj obali, sa prednjim krajem na liniji Mihailovac — Slatina — Brza Palanka — Mosna, s tim što je korpus u regionu Mosne presecao put Negotin — Donji Milanovac. Brodovi Brigade oklopnih čamaca koncentrisali su se u Novom Selu nešto niže od ušća reke Timoka, a Prateći Obalски odred za podršku brodova na levoj obali Dunava u regionu Gruje.

Na bugarsko-rumunsko-jugoslovenskoj granici nemačka fašistička komanda odranije je pripremila snažne čvorove otpora koji su se oslanjali na obale Dunava i Timoka i na utvrđene otporne tačke odbrane Radujevac, Prahovo, Negotin, Rgotina i Štubik. Taj čvor otpora zatvarao je jedini prolaz kroz istočne srpske planine i put ka Beogradu sa jugoistoka. Probiti se u podnožja istočnih srpskih planina i zatim nastupati sa jugoistoka ka jugoslovenskom glavnom gradu bilo je moguće jedino pošto se likvidira negotinska neprijateljska grupacija i slome njene odbrambene linije. Komanda 3. ukrajinskog fronta postavila je taj zadatak 57. armiji i Dunavskoj flotili.

Komandant 57. armije general-potpukovnik N. A. Gagen odlučio je da okruži a zatim uništi negotinsku grupaciju uzajamnim udarima jedinica 68. streljačkog korpusa (komandant general-major N. N. Škodunović) sa obale reke Timok u severozapadnom pravcu i 75. streljačkog korpusa (komandant general-major A. Z. Akimenko) koji je 29. septembra ušao u sastav 57. armije, sa linije Mihailovac-Mosna u jugozapadnom pravcu. To je omogućavalo da se u proboju uvede 4. gardijski mehanizovani korpus i kon-

centrišu 64, 68. i 75. streljački korpus radi napada na Beograd sa jugoistoka. Dunavska flotila je trebalo da sadejstvuje 68. i 75. streljačkom korpusu u nastupanju na prečnom krilu, iskrcavanjem desanta i artiljerijskom podrškom.⁵⁴⁾

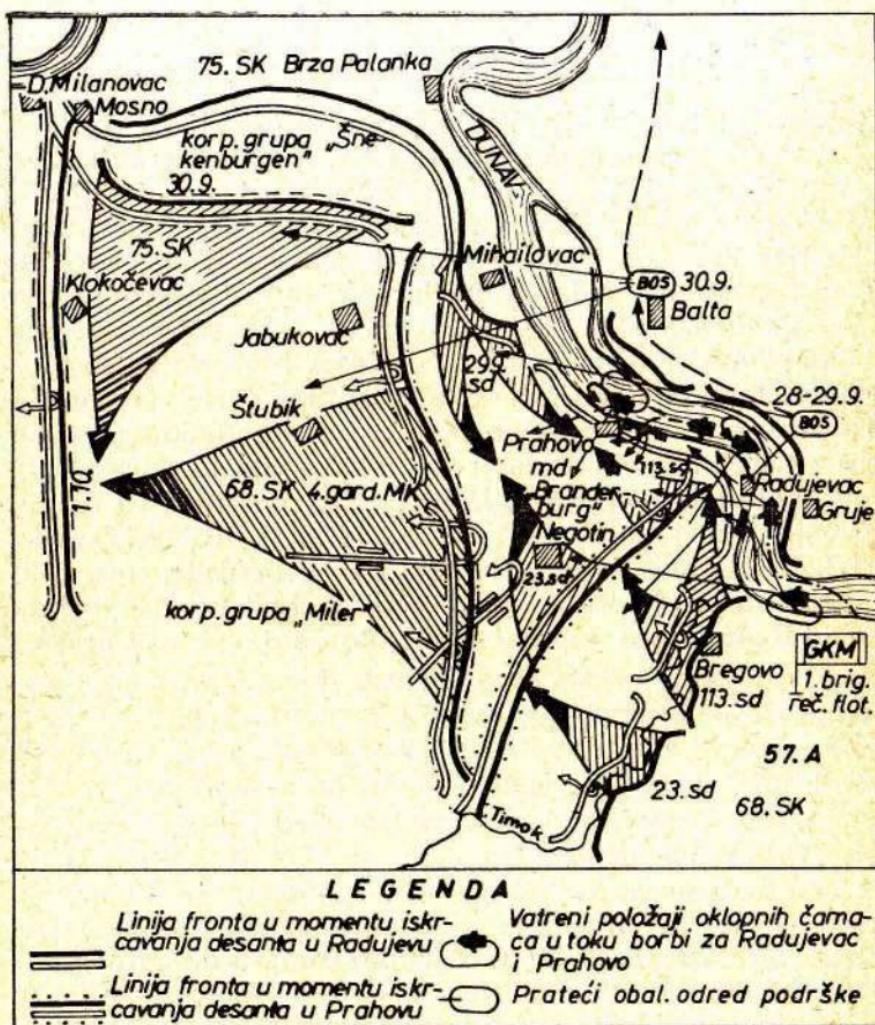
68. i 75. streljački korpus prešli su u napad 28. septembra izjutra. Toga dana od 10 do 18 časova, 9 oklopnih čamaca i 508. baterija Pratećeg obalskog odreda podržavalo je artiljerijskom vatrom jedinice priečnog krila 113. streljačke divizije koja je napadala na Radujevac. Nemačke fašističke jedinice koje su pružale žestok otpor jugoistočno i severozapadno od Negotina i uporno branile priečne tačke odbrane Radujevac i Prahovo, nastojale su da ne dozvoli 68. i 75. streljačkom korpusu da se spoje. Krajem 28. septembra, komanda 57. armije ojačala je priečno krilo 113. streljačke divizije 51. pukom 23. streljačke divizije. Istovremeno je postavilo flotili zadatak da iskrca desante u Radujevac i Prahovo, zauzme ta pristaništa i prekine neprijatelju povlačenje na severozapad po pribrežnim putevima.

Za iskrcavanje desanta u Radujevac, komanda flotile formirala je desantni odred od 3 okloplna čamca (br. 336, 337 i 338) i odred brodova za artiljerijsku podršku od 3 oklopna čamca (br. 32, 215 i 324). Oba odreda je trebalo da se istovremeno probiju u Radujevac i neposredno na pristanište iskrcaju ojačanu četu 113. streljačke divizije od 120 ljudi. Artiljerijsku podršku desanta pri njegovom dejstvu na obali trebalo je da vrše preostalih 9 okloplnih čamaca, 508. baterija Pratećeg obalskog odreda i artiljerija 113. streljačke divizije. Opšte rukovođenje iskrcavanjem desanta u Radujevcu povereno je komandantu Brigade okloplnih čamaca heroju Sovjetskog Saveza kapetanu fregate P. I. Deržavinu. Za komandanta iskrcavanja određen je komandant 1. gardijskog diviziona okloplnih čamaca gardijski poručnik bojnog broda S. I. Borbotko.

Noću 28/29. septembra jedinice 57. armije obnovile su napad na celom frontu. Osobito žestoke borbe su se raz-

⁵⁴⁾ Архив МО СССР, ф. 413, оп. 32293, д. 1, лл. 25—27.

vile u zoni napada 68. streljačkog korpusa. Pošto je sva pažnja neprijatelja bila koncentrisana na odbijanje napada tog korpusa, stvoreni su povoljni uslovi za iskrcavanje desanta.

Dejstva Dunavske flotile u borbama za Radujevac i Prahovo od 28. do 30. septembra 1944.

29. septembra u 2.40 časova isplovio je iz rejona Varfu odred oklopnih čamaca za artiljerijsku podršku pod komandom gardijskog poručnika fregate V. A. Birjuka i tajno se prebacio na 845. km gde je u 3 časa zauzeo vatrene položaje uz levu obalu Dunava. U to vreme takođe su isplovili iz rejona Varfu oklopni čamci desantnog odreda kojima je komandovao gardijski poručnik fregate A. A. Karpenjuk. U 3.30 časova, dok su oklopni čamci sa desantom podilazili liniji fronta, odred artiljerijske podrške je otvorio vatru prema odseku za iskrcavanje desanta. Započeo je dvoboј između oklopnih čamaca i neprijateljskih minobacačkih baterija. Na Radujevac su otvorile vatru artiljerija 113. streljačke divizije i 508. baterija Pratećeg obalskog odreda podrške. Kada je desantni odred prešao ušće Timoka, odred oklopnih čamaca za artiljerijsku podršku probio se uz Dunav i u 3.45 časova otvorio vatru prema pristaništu Radujevac. Na povratku odred je ponovo dejstvovao prema odseku za iskrcavanje desanta, pa se posle toga prebacio na levu obalu reke gde je zauzeo vatrene položaje za artiljerijsku podršku desanta. U 4 časa oklopni čamci poručnika fregate M. I. Kovalevskog (br. 337), L. J. Muravskoga (br. 338) i S. I. Penkšina (br. 336) zauzeli su stroj fronta ulevo, podišli obali kilometar južno od Radujevca i u vremenu od 10 minuta iskrčali desant. Neprijatelj nije pružio otpor neposrednom iskrcavanju desanta. Posle iskrcavanja desanta čamci su prešli na levu obalu, gde su zauzeli vatrene položaje na 848. km i odmah se uključili u artiljerijsku podršku desanta.

Pošto je ovladao odsekom za iskrcavanje, desant se podelio na dve grupe. Prva grupa, pod zaštitom odreda oklopnih čamaca za artiljerijsku podršku, nastupala je ka jugu radi sjedinjavanja sa jedinicama 113. streljačke divizije, a druga, uz podršku oklopnih čamaca desantnog odreda, neposredno ka Radujevcu. U 6.30 časova Radujevac je potpuno očišćen od razbijenih neprijateljskih jedinica. U to isto vreme 113. streljačka divizija se sjedinila sa desantom. Sve ovo je omogućilo komandi 68. streljačkog kor-

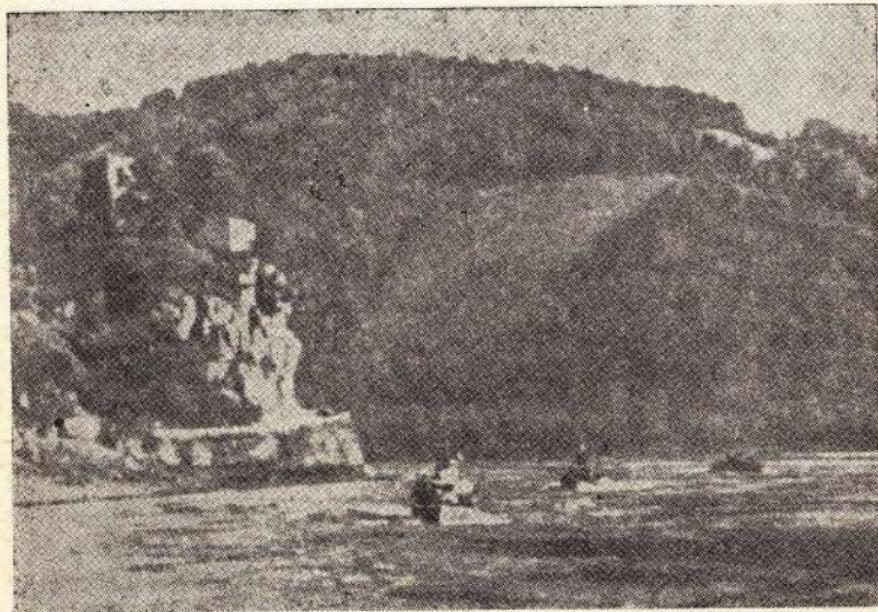
pusa da uvede u borbu rezerve i razvije napad u dubinu neprijateljske odbrane. Komandant brigade oklopnih čamaca privukao je u 9 časova 15 oklopnih čamaca bliže Radujevcu i u toku dana zajedno sa artiljerijom Pratećeg obalskog odreda podržavao je artiljerijskom vatrom 113. streljačku diviziju koja je nastupala od jugoistoka ka Prahovu.

Krajem 29. septembra jedinice 68. streljačkog korpusa izbile su sa jugoistoka na prilaze Prahovu i Negotinu, dok su divizije 75. streljačkog korpusa, lomeći žestoke neprijateljske protivnapade, podilazile tim mestima sa severozapada. Tako se negotinska neprijateljska grupacija našla u opasnosti da bude okružena. Da bi dovršio okruženje, komandant 57. armije je odlučio da snagama pomenuтиh korpusa nanese udar obilaznim putem sa jugozapada i severozapada od Negotina i tako preseče komunikacije koje sa zapada vode ka ovom gradu. Istovremeno je trebalo da 113. i 299. streljačka divizija, u sadejstvu sa Dunavskom flotilom, likvidiraju poslednju prirečnu utvrđenu tačku neprijateljske odbrane Prahovo.

Prahovo je imalo jako razvijenu protivdesantnu odbranu. Osim toga, bilo je teško prići ovom pristaništu zbog nepovoljnih uslova za plovidbu, jer je neprijatelj još 6. septembra potopio na desetine transportnih plovnih objekata sa sopstvenim pogonom i bez njega i time zaprečio plovni put. Zbog toga se iskrcavanje desanta po noći u Prahovu nije moglo izvršiti. Komanda flotide odlučila je da iskrca desant po danu 30. septembra posle brižljivog izviđanja neprijateljskih snaga i navigacijske situacije.

Noću 29/30. septembra izviđački odred štaba flotide, pod komandom poručnika fregate V. A. Kalganova, bez obzira na snažno protivdejstvo neprijateljskih artiljerijskih i minobacačkih baterija, izvršio je motornim i običnim čamcima izviđanje plovnog puta između potopljenih brodova i našao da je kilometar nizvodno od Prahova u na-

vigacijskom pogledu prilaz odseku za iskrcavanje najmanje opasan. Istovremeno, izviđači koji su se iskrcali na obalu u pozadini Nemaca u povlačenju, došli su do važnih podataka o odbrani Prahova i zarobili dva hitlerovca. Istog dana izviđači su pod žestokom neprijateljskom vatrom prošli sa motornim čamcima po plovnom putu i noću utvrdili obalne orientire da bi se obezbedilo prevoženje oklopnih čamaca sa desantom.

Brodovi Dunavske flotile forsiraju Gvozdena vrata 1944.

30. septembra u 17.15 časova oklopni čamci br. 32 i 336 ukrcali su u rejonu Gruje desant od 60 boraca iz čete mornaričke pešadije Pratećeg obalskog odreda i u roku od 15 minuta uputili se pod zaštitom oklopnih čamaca br. 33 i 215 u Prahovo. Ispred njih je plovio čamac izviđačkog odreda koji im je pokazivao put ka mestu za iskrcavanje desanta. Oklopni čamci desantnog odreda kojima je koman-

dovao poručnik bojnog broda S. I. Borbotko, uz podršku artiljerije oklopnih čamaca brigade i Pratećeg obalskog odreda, savladajući otpor neprijateljskih artiljerijskih oruđa i minobacača, podišli su odseku za iskrcavanje i u vremenu od 17.55 do 18.01 časova iskricali desant koji je odmah pošao u napad prema Prahovu. Njegovo dejstvo podržavali su oklopni čamci br. 32, 33, 215, 336, koji su manevrisali pored leve obale Dunava, kao i 11 oklopnih čamaca iz rejona Radujevca i artiljerija Pratećeg obalskog odreda podrške. Korekturu artiljerijske vatre vršila je osmatračnica koja se nalazila u borbenom poretku desanta. U 19.40 časova desant se probio u Prahovo gde je vodio ulične borbe. Za 50 minuta grad je očišćen od neprijatelja. Borci desanta uništili su 55 hitlerovaca, zaplenili 18 oruđa i minobacača, 11 mitraljeza, 9 teretnjaka za tečno gorivo sa oko 700 tona benzina, 200 tona nafte za dizel motore i 400 tona tehničkog ulja, zatim 45 vagona materijala, 7 skladišta, 4 aviona i drugog materijala.⁵⁵⁾

30. septembra do 20.30 časova jedinice 68. i 75. streljačkog korpusa ovладale su Negotinom, Štubikom i Prahovom i spojile se na desnoj obali Dunava. Blagovremeno iskrcavanje desanta u Prahovu omogućilo je jedinicama 68. streljačkog korpusa da obiđu Prahovo i potisnu ka Dunavu neprijateljske jedinice koje su istoga dana kapitulirale. To je takođe onemogućilo neprijatelju da uništi skladišta, vagone sa materijalom i teretnjake za tečno gorivo.

Krajem 30. septembra, jedinice 57. armije koncentričnim napadima sa severa, juga i istoka, a uz sadejstvo Dunavske flotide i avijacije 17. vazduhoplovne armije, razbile su negotinsku neprijateljsku grupaciju i oslobodile Negotin, važnu tačku neprijateljske odbrane, koja je zaprečavala put sovjetskim snagama u dubinu Jugoslavije.

⁵⁵⁾ Архив МО СССР, ф. 413, оп. 32293, д. 1, л. 37.

*Flotila u borbama za Smederevo i Beograd
(12. — 20. oktobar)*

Posle gubitka Radujevca, Prahova i Negotina, nemačke fašističke jedinice, vodeći žestoke zaštitničke borbe, povukle su se na ranije pripremljene odbrambene položaje na istočnoj i zapadnoj obali Morave. 57. armija koja je gonila neprijatelja, nastojala je da mu vremenski ne dozvoli da se zadrži na odbrambenim međupošložajima. Krajem 10. oktobra 57. armija je izbila na istočnu obalu Morave na liniji Dubravica — Požarevac — Petrovac. 4. gardijski mehanizovani korpus, koji je dan ranije uveden za probor neprijateljske linije, forsirao je Moravu, uspostavio mostobran na zapadnoj obali reke u rejonu Palanke i razvio napad sa jugoistoka u pravcu Beograda. Zbog toga su nemačke fašističke jedinice koje su branile Beograd sa tog pravca bile presećene na dva dela. Putevi njihovog povlačenja ka Beogradu nalazili su se takođe u rukama sovjetskih i jedinica NOV Jugoslavije.

46. armija 2. ukrajinskog fronta, pošto je probila odbranu nemačkih fašističkih jedinica na rumunsko-jugoslovenskoj granici severno od Dunava, nezadrživo je nastupala ka Pančevu i Beogradu. 5. oktobra armija se sjenila sa jedinicama NOVJ i zajedno sa njima oslobođila Pančeve, a 18. oktobra, pošto je izbila na levu obalu Dunava, potpuno podišla Beogradu sa istoka i severoistoka. Noću 9/10. oktobra 109. streljačka divizija 46. armije forsirala je Dunav deset kilometara nizvodno od Beograda u rejonu Starčeva i uspostavila mostobran.

U toj situaciji zadatak jedinica 3. ukrajinskog fronta bio je da što pre krene ka Beogradu, spoje se sa jedinicama Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, okruže neprijateljsku grupaciju u rejonu Smederevo — Grocka i onemoguće joj da se probije u Beograd. Izbijanje jedinica 3. ukrajinskog fronta na Moravu, a 46. armije 2. ukrajinskog fronta sa istoka i severoistoka pred Beograd, uslovilo je potrebu koncentracije brodova Dunavske flotide neposredno na prilazima Beogradu, radi sadejstva sovjetskim je-

dinicama u odlučujućim borbama za njegovo oslobođanje.

U vremenu od 1. do 8. oktobra komanda flotile koncentrisala je brodove Brigade oklopnih čamaca u Turn Severinu, odakle je trebalo da forsiraju teško prelazni odsek Gvozdenih vrata i da se koncentrišu na ušću Morave. To je bilo vezano sa velikim teškoćama u navigacijskom pogledu. Po naređenju komandanta flotile izvršeno je brižljivo izviđanje, kontrolno razminiranje i obeležavanje plovnih puteva između potopljenih brodova nizvodno od Gvozdenih vrata i plovnog kanala preko kamenitih pravogova. Za forsiranje Gvozdenih vrata sopstvenom snagom zahtevala se veština starešina, mašinista i kormilara, besprekoran rad glavnih motora i pomoćnih mehanizama.

Veliku pomoć u provođenju oklopnih čamaca od Turn Severina do Oršave pružili su jugoslovenski peljari koje je pozvala hidrografska služba Dunavske flotile. Prvi su kroz Gvozdena vrata prošli oklopni čamci odreda poručnika bojnog broda K. I. Butvina i heroja Sovjetskog Saveza gardijskog poručnika fregate M. A. Sokolova. Krajem 10. oktobra u rumunskom pristaništu Oršavi koncentrisalo se 19 oklopnih čamaca, a tri dana kasnije stigla su još 3 rečna minolovca i 8 čamaca-minolovaca radi protivminskog obezbeđenja borbenih dejstava Brigade oklopnih čamaca koja je bila ojačana i sa 5 minobacačkih čamaca.

12. oktobra je komanda 3. ukrajinskog fronta naredila Dunavskoj flotili da podrži prirečno krilo jedinica 57. armije, koje su napredovale sa istoka duž desne obale Dunava ka Dubravici i Smederevu. U vezi s tim komandant flotile naredio je komandantu Brigade oklopnih čamaca da koncentriše 8 oklopnih čamaca na vatrenim položajima pored leve obale Dunava uzvodno od Golupca radi artiljerijske podrške 74. streljačke divizije koja je nastupala na prirečnom krilu 75. streljačkog korpusa, a ostale oklopne čamce da zadrži u rezervi i iskoristi za tučenje neprijateljskih bočnih vatrenih položaja na desnoj obali reke na odseku Dubravica — Smederevo. 508. baterija (4 oruđa 122 mm) Pratećeg obalskog odreda raspoređena na

levoj obali Dunava u rejonu Kovina trebalo je da artiljerijskom vatrom, zajedno sa oklopnim čamcima, podrži dejstva divizije ka tim naseljenim mestima. Dok su se oklopni čamci pripremali za izvršenje postavljenog zadatka, izviđački odred štaba flotile detaljno je izvideo plovne puteve od Oršave do Smedereva i neprijateljsku odbranu na desnoj obali Dunava u rejonu Dubravica — Smederevo. On je takođe izabrao zaklonjene vatrene položaje za oklopne čamce.

Komanda, političko odeljenje i partijske organizacije Brigade oklopnih čamaca, od 11. do 13. oktobra sabrali su i izvukli zaključke iz borbi za Radujevac i Prahovo i prebaziranja na neposredne prilaze Beogradu. Političko odeljenje brigade održalo je kratka savetovanja sa oficirskim sastavom i partijsko-komsomolskim aktivom na kojima su analizirani metodi partijsko-političkog obezbeđivanja predstojećih borbenih dejstava. Osobitu pažnju posvetili su učesnici savetovanja individualnom radu političkih radnika i partijskih aktiva sa oficirima, podoficirima i mornarima, kao i propagiranju ličnog primera komunista i komsomolaca u borbi.

11. oktobra su jedinice 57. armije i 4. gardijskog mehanizovnog korpusa, uz podršku avijacije 17. vazduhoplovne armije, otpočele nezadrživo nastupanje ka Beogradu. Obuhvatile su neprijateljsku smederevsку grupaciju sa severozapada i nanosile udar na Smederevo sa istoka. Od 12. do 14. oktobra oklopni čamci i Prateći obalski odred ukazivali su sistematsku artiljerijsku podršku jedinicama 75. streljačkog korpusa koje su forsirale reku Moravu i napadale Smederevo. Pošto su raspolagali podacima koje je dao izviđački odred štaba flotile o rasporedu neprijateljskih artiljerijskih i minobacačkih baterija, artiljeri flotile su efikasno tukli i njih i ciljeve koje su pokazivali komandiri brodskih osmatračnica za korekturu vatre (nalazili su se u borbenom poretku kopnenih jedinica koje su napadale).

Pošto je 10. oktobra forsirao Moravu, 4. gardijski mehanizovani korpus se 13. oktobra spojio sa jedinicama 1.

armijskog korpusa NOV Jugoslavije 17 kilometara južno od Beograda, a sledećeg dana počeo je da vodi ulične borbe na južnoj periferiji jugoslovenskog glavnog grada. Uviđajući da je zapretila neposredna opasnost Beogradu, nemačka fašistička komanda je 14. oktobra otpočela da povlači grupaciju od 20 hiljada vojnika iz rejona Smedereva ka Grockoj i Beogradu da bi ojačala svoje jedinice u jugoslovenskom glavnom gradu. Time je bila stvorena opasnost da se komplikuje bitka za Beograd. Zato je komanda 3. ukrajinskog fronta odlučila da snagama 15. mehanizovane brigade 4. gardijskog mehanizovanog korpusa obuhvati Beograd sa jugoistoka, izbije na desnu obalu Dunava iznad Grocke radi sjedinjenja sa 109. streljačkom divizijom 46. armije. Ovim manevrom se obezbeđivalo presecanje puteva povlačenja neprijateljskoj smederevskoj grupaciji ka Beogradu. Istovremeno komanda fronta naredila je 57. armiji da u sadejstvu sa Dunavskom flotilom likvidira tu grupaciju ne dajući joj da se probije u Beograd.⁵⁶⁾

Nastupanje jedinica 57. armije ka Smederevu koje je otpočelo 12. oktobra i bilo skopčano sa velikim naporom trajalo je tri dana. 15. mehanizovana brigada probila se krajem 15. oktobra ka desnoj obali Dunava iznad Grocke i presekla put Smederevo — Beograd. Nemačka fašistička komanda pokušala je da žestokim protivnapadima zaustavi 57. armiju koja je napreduvala ka Smederevu sa istoka i juga i činila sve što je mogla da bi obezbedila prodor glavnih snaga grupacije ka Beogradu.

Komandant flotile viceadmiral S. G. Gorškov odlučio je da sadejstvuje 57. armiji koja je nastupala duž desne obale Dunava ka Smederevu i Beogradu i to snagama Brigade oklopnih čamaca i Pratećeg obalskog odreda. Naredio im je da artiljerijskom vatrom i iskrcavanjem desanta pomognu jedinicama 75. streljačkog korpusa da likvidira neprijateljske otporne tačke i čvorove na prilazima Beogradu, kao i da onemogući povlačenje neprijateljskih jedinica ka Beogradu putevima duž desne obale Dunava.⁵⁷⁾

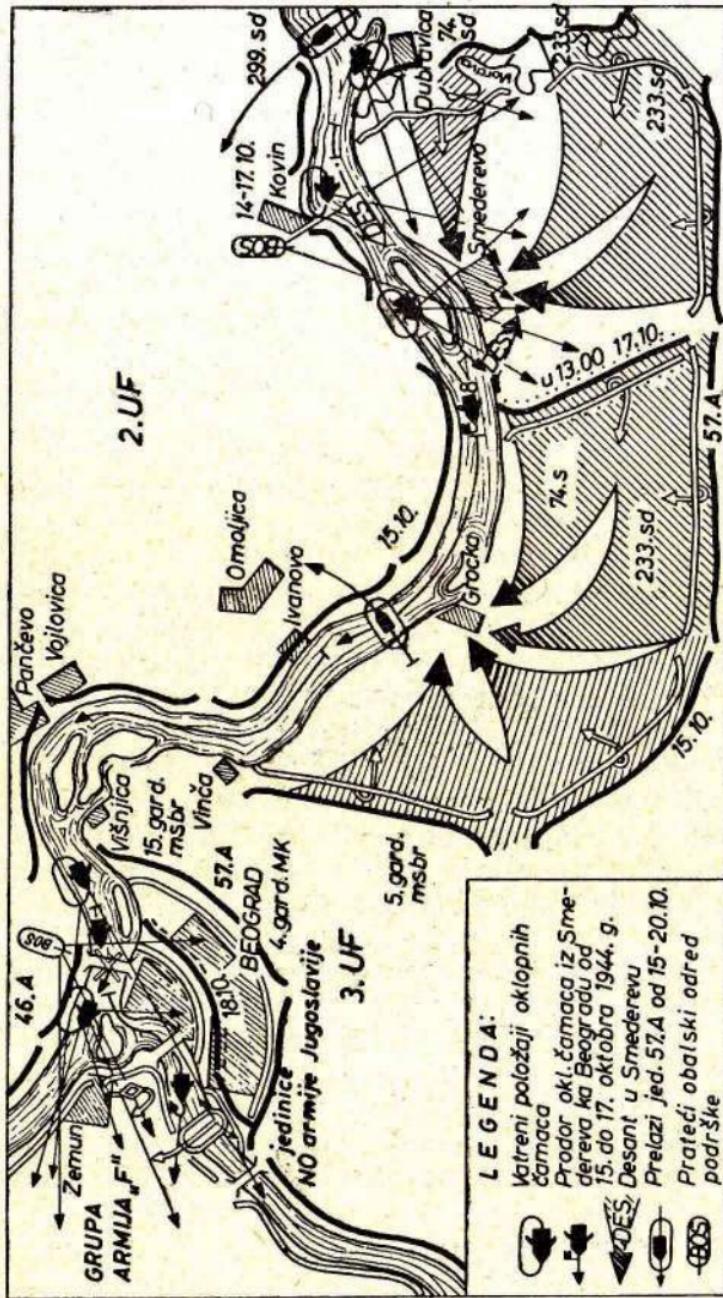
⁵⁶⁾ Архив МО СССР, ф. 243, оп. 20371, д. 61, лл. 55—56.

⁵⁷⁾ Архив ИО ВМФ, д. 17629, лл. 48—49.

Komandant Brigade oklopnih čamaca koncentrisao je u zoru 14. oktobra na vatrenim položajima iza Smederevske ade 16 oklopnih čamaca. Pošto se na južnoj obali tog ostrva nalazila okmatračnica za korekturu vatre, a u štab 74. streljačke divizije koja je napadala na Smederevo sa istoka bio poslan oficir za vezu, omogućeno je oklopnim čamcima da tuku Smederevo, kako na osnovu podataka koje su dobijali od osmatračnice za korekturu vatre, tako i prema zahtevima komandanta divizije.

U toku 14. i 15. oktobra oklopni čamci pružali su sistematsku artiljerijsku podršku jedinicama 75. streljačkog korpusa. Oni su otvorili vatru na zahtev komandanta 74. streljačke divizije toga korpusa i neutralisali neprijateljske vatrene tačke koje su ometale napredovanje naših jediica. Samo 14. oktobra oklopni čamci su neutralisali 11 vatrenih tačaka, oštetili 20 automobila i 50 zaprežnih kola, uništili skladište borbenih potreba i kompoziciju natovarenih železničkih vagona. Komandir kupole oklopnog čamca br. 71 glavni podoficir Grigorenko pogodio je sa nekoliko direktnih pogodaka neprijateljski oklopni voz i onesposobio ga za manevrisanje.

Istog dana oklopni čamci su više puta prodrli u Smederevsko pristanište radi izviđanja neprijateljske odbrane, neutralisanja njegovih vatrenih tačaka i osujećivanja njegovih protivnapada. Tako je 6 oklopnih čamaca pod komandom poručnika bojnog broda K. I. Butvina 14. oktobra u 10.30 časova prodrlo u pristanište i, otvarajući vatru iz pokreta, neutralisalo 15 vatrenih tačaka i zapalilo skladište tečnog goriva. Od neprijateljske vatre oštećeni su oklopni čamci br. 411 i 423, a pet ljudi je poginulo i ranjeno. Istog dana u 21 čas 4 oklopna čamca pod komandom heroja Sovjetskog Saveza gardijskog poručnika fregate M. A. Sokolova izvršila su drugi nalet na smederevsko pristanište. Njihovo dejstvo podržavala su 2 oklopna čamca iz Odreda poručnika fregate A. A. Karpenjuka. Artiljerija tih oklopnih čamaca neutralisala je 12 vatrenih tačaka i uništila 3 železničke kompozicije. Oklopni čamci br. 71, 75, i 314 neznatno su oštećeni.

Dejstvo Dunavske flotide na likvidaciji okružene neprijateljske grupacije u rejonu Smedereva i u borbama za Beograd od 15. do 20. oktobra 1944.

15. oktobra su jedinice 74. streljačke divizije, uz podršku oklopnih čamaca, izbile na istočnu periferiju Smedereva, ali zbog žestokog neprijateljskog otpora nisu mogle ovladati Smederevom, važnim čvorom neprijateljskog otpora. Tada je komanda 57. armije naredila flotili da iskrca desant zapadno od Smedereva, preseče priobalni autoput Smederevo — Grocka i time razdvoji neprijateljske jedinice na priečnom krilu da bi se olakšao napad na Smederevo. Bilo je određeno da napad počne 16. oktobra izjutra.⁵⁸⁾ Taj zadatak je komanda flotile poverila divizionu oklopnih čamaca pod komandom poručnika bojnog broda Butvina. Komanda flotile je istovremeno odlučila da koncentriše Prateći obalski odred pored Beograda radi sadejstva jedinicama gardijske divizije.⁵⁹⁾ Od 15. do 17. oktobra iskrcan je desant, vođene su borbe za Smederevo, izvršen je prođor oklopnih čamaca i prebačen Prateći obalski odred ka Beogradu.

Desantni odred koji je formirao komandant Brigade oklopnih čamaca heroj Sovjetskog Saveza kapetan fregate P. I. Deržavin, sastojao se od oklopnih čamaca br. 431, 432 i 438. Komandant odreda poručnik bojnog broda Butvin određen je za komandanta iskrcavanja. U odred za artiljerijsku podršku ušli su oklopni čamci br. 411, 422, 423 i 424. Komanda 74. streljačke divizije odredila je za desant ojačanu streljačku četu od 100 ljudi. Rukovođenje iskrcavanjem desanta u Smederevu povereno je komandantu Brigade oklopnih čamaca.

15. oktobra u 21.20 časova oklopni čamci desantnog odreda koncentrisali su se pored desne obale Dunava 4 km nizvodno od Smedereva gde se nalazila spremna za ukrcavanje četa 74. streljačke divizije. Oklopni čamci odreda za artiljerijsku podršku zauzeli su vatrene položaje kod Smederevske ade. U toku dana u Smederevo se probio oklopni čamac izviđačkog odreda. On je po blescima neprijateljskih oruđa i minobacača koji su ga gađali utvrdio

⁵⁸⁾ Архив ИО ВМФ, д. 8733, л. 27.

⁵⁹⁾ Исто, д. 17587, л. 55.

njihov raspored. Padom mraka iskrcale su se dve grupe izviđača koje su otkrile sistem neprijateljske odbrane na odseku iskrcavanja i utvrstile granice od dve protivpešadijske minske prepreke.

U 22 časa jedinice 75. streljačkog korpusa ponovile su juriš na Smederevo sa istoka i juga. Nemačke fašističke jedinice su produžile da uporno pružaju otpor. Kada se rasplamsala borba, oklopni čamci, savlađivajući vatru neprijateljskih artiljerijskih i minobacačkih baterija iz Smedereva, probili su se uz Dunav i u 24 časa počeli da iskrcavaju desant tačno na određeno mesto, jedan kilometar uzvodno od Smedereva. Po završetku iskrcavanja koje je trajalo 10 minuta oklopni čamci desantnog odreda i odreda za artiljerijsku podršku počeli su tući vatrene tačke u samom pristaništu kako bi neprijatelju odvukli pažnju od desanta koji je prodirao cestom Smederevo — Grocka. Nekoliko sati trajao je dvoboј 6 oklopnih čamaca sa neprijateljskim artiljerijskim i minobacačkim baterijama. Neposrednim pogotkom u benzinsko odeljenje potopljen je oklopni čamac br. 424. Ostali oklopni čamci, pošto su izvršili svoj zadatak, vratili su se 16. oktobra u 1.20 časova na vatrene položaje iza Smederevske ade, odakle su produžili da podržavaju artiljerijskom vatrom desant i jedinice 74. streljačke divizije.

Dok su oklopni čamci intenzivno tukli smederevsko pristanište, desant se uspešno probijao i 16. oktobra u 1.30 časova zahvatio je put Smederevo — Grocka. Svi neprijateljski pokušaji preuzeti u toku noći da baci desant u Dunav i raščisti sebi put ka Grockoj, ostali su bez uspeha. Oklopni čamci i baterija Pratećeg obalskog odreda blagovremeno su tukli ciljeve na koje im je ukazivao komandant desanta preko artiljerijske osmatračnice za korekturu vatre. Oni su svojim preciznim plotunima osujećivali neprijateljske napade. Neprijatelj, koji nije raspolagao podacima o jačini iskrcanog desanta, bio je prisiljen da povuče neke jedinice sa istočnih i južnih predgrađa Smedereva i tako oslabi svoje snage pred jedinicama 75. streljačkog korpusa.

Zajedničkim dejstvima 75. streljačkog korpusa, desanta i Brigade oklopnih čamaca, 17. oktobra u 13 časova konačno je slomljen otpor neprijatelja u Smederevu. Krajam istog dana nemačke fašističke jedinice su napustile i Grocku. Na taj način je likvidiran poslednji priobalni čvor neprijateljskog otpora na neposrednim prilazima sa istoka Beogradu.

Prodor 1. gardijskog diviziona oklopnih čamaca iz rejona Smedereva ka Beogradu izведен je u teškim uslovima kada su hitlerovci još držali smederevski čvor otpora i desnu obalu Dunava od Smedereva do Vinče. Na tom odseku Dunava bilo je mnogo mina koje su položili anglo-američka avijacija i Nemci, a nije bilo moguće izvršiti razminiranje. Bilo je vrlo malo vremena za pripremu tog prodora. 15. oktobra uveče komandant Brigade oklopnih čamaca kapetan fregate P. I. Deržavin, načelnik štaba kapetan korvete S. V. Miljukov i zamenik načelnika političkog odeljenja kapetan korvete K. V. Latkin održali su kratko savetovanje na kome su bili i komandant 1. gardijskog diviziona oklopnih čamaca poručnik bojnog broda S. I. Borbotko, komandant odreda poručnik bojnog broda V. A. Birjuk i poručnik fregate M. A. Sokolov, komandanti oklopnih čamaca, specijalisti brigade, diviziona i odreda, rukovodioци u političkom odeljenju brigade i 1. gardijskom divizionu. Na savetovanju je kapetan fregate P. I. Deržavin izvršio analizu podataka situacije i postavio zadatok divizionu. Pošto bi plovljjenje iza minolovaca usporilo prodor ka Beogradu, komandant brigade je odlučio, preuzimajući određen rizik, da izvrši vožnju bez minolovaca i to po osnovnom plovnom putu, nešto bliže levoj obali gde je pri visokom vodostaju Dunava opasnost od mina bila umanjena. U toku priprema za ovu tešku vožnju komandant oklopnih čamaca, sekretar partije i komsomola razgovarali su sa poslugom oruđa i mitraljeza, mašinskih odeljenja i drugih borbenih mesta. Poručnik bojnog broda S. I. Borbotko, njegov zamenik za politički rad poručnik fregate F. D. Surjadov i specijalisti diviziona proverili su spremnost posada oklopnih čamaca i još

jednom precizirali zadatke. Mornari-gardisti bili su svestrano pripremljeni za prođor i borbu za oslobođenje glavnog grada Jugoslavije.

15. oktobra u 21.10 časova, 8 oklopnih čamaca otplovilo je iz Smederevske ade uzvodno pritiskujući se uz levu obalu reke koja je bila zaposednuta od naših jedinica. Na čelu diviziona nalazio se oklopni čamac heroja Sovjetskog Saveza poručnika fregate K. I. Vorobjeva, na kome se nalazio komandant diviziona poručnik bojnog broda S. I. Borbotko. Za vreme tročasovne vožnje od Smedereva do zimovnika kod sela Ivanova na levoj obali Dunava neprijatelj nije dejstvovao protiv oklopnih čamaca. 16. oktobra u 0.55 časova oklopni čamci su ušli u zimovnik gde su se dobro maskirali prilagođavajući ih izgledu obale a odatle su nezapaženo otplovili u 21 čas i stigli u 23.10 časova na 1152-gi km. Tu su se pored leve obale reke stavili na raspolažanje jedinicama 46. armije, odakle se video Beograd u dimu i vatri. Danju 17. oktobra oklopni čamci su zauzeli vatrene položaje pored ostrva Ada Huja, uspostavili vezu sa armijskim jedinicama na oba obala Dunava i u okolini Beograda. Tako su oklopni čamci blagovremeno podišli glavnom gradu Jugoslavije, kada je borba sovjetskih i jugoslovenskih jedinica za njegovo oslobođenje postala najžešća.

Krajem 17. oktobra likvidirana je grupacija nemackih fašističkih jedinica jugoistočno od Beograda. Likvidiranjem smederevske grupacije, komandi Dunavske flote pružila se mogućnost da koncentriše celu Brigadu oklopnih čamaca kod Beograda gde su se jedinice 4. gardijskog mehanizovanog korpusa i Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, oslobođajući jednu za drugom četvrt, probijale ka centru grada. Koncentrišući snage u severozapadnom delu Beograda, hitlerovci su držali zemunski most preko Save kojim su prebacivali pojačanja iz Zemuna u Beograd i izvlačili ranjenike i opljačkanu imovinu. Komanda 3. ukrajinskog fronta poverila je Dunavskoj floti zadatku da neprijatelju preseće saobraćaj preko ovog mosta. Istovremeno je flotili naređeno da artiljerijskom

vatrom podrži jedinice koje su dejstvovali u istočnom delu grada i da iskrca desant na Ratno ostrvo, koje se nalazi na Dunavu između Beograda i Zemuna.⁶⁰⁾ U cilju izvršenja tog zadatka komandant flotile naredio je 1. gardijskom divizionu da 10 oklopnih čamaca koncentriše pored leve obale Dunava, nizvodno od željezničkog mosta radi tučenja puta Beograd — Zemun i mosta preko Save, a Pratećem obalskom odredu da sa leve obale Dunava kod s. Ovče štiti vatrene položaje oklopnih čamaca u rejonu Ratnog ostrva i podrži jedinice 15. gardijske mehanizovane brigade.

Međutim, prodor oklopnih čamaca ka Ratnom ostrvu bio je jako otežan. Porušeni otvor mosta kroz koji je trebalo da prođu brodovi zakrio je plovni put. Deo mosta uz desnu obalu nalazio se u rukama neprijatelja koji je držao pod vatrom ceo rejon. Zato je komanda flotile još 17. i 18. oktobra organizovala detaljno izviđanje. Danju 17. oktobra izviđači flotile su pod neprijateljskom vatrom prošli po plovnom putu od Grocke do železničkog mosta. Pokazalo se da bi pokušaj da se prođe ispod samog mosta bio složen i opasan. Noću 17/18. oktobra uputili su se čamcima pored desne obale izviđači Venedikt Andrejev, Vasilij Globa, Nikolaj Gura i Ivan Manajkin. Grupa nemackih vojnika koja se nalazila na stubovima mosta otvorila je na njih vatru iz automata i mitraljeza. U kratkom okršaju izviđači su uništili preko 20 hitlerovaca i zarobili jednog podoficira i dva vojnika. Posle toga su obeležili plovni put i vratili se u Brigadu oklopnih čamaca. Rezultati izviđanja su dokazali da se ispod mosta može proći samo po svetlom vremenu.

Ujutru 18. oktobra zauzela je položaje u selu Ovči 508. baterija Pratećeg obalskog odreda podrške.

U toku 18. i 19. oktobra oklopni čamci i baterija sistematski su tukli artiljerijskom vatrom ciljeve na koje su im ukazivale jedinice kopnene vojske, držali pod vatrom put Beograd — Zemun i Ratno ostrvo i neutralisali neprijateljsku živu silu i vatrene tačke u severozapadnom

⁶⁰⁾ Архив МО СССР, ф. 243, оп. 20371, д. 61, лл. 58—59.

delu grada. Vatra sa oklopnih čamaca bila je vrlo tačna. Kada je, na primer, kolona nemačkih fašističkih jedinica 19. oktobra u 12.30 časova iz Zemuna stigla na savski most i pokušala pod zaštitom dva tenka koja su bila maskirana na krajevima mosta da se probije u Beograd, poručnik Kavterov odmah je o tome obavestio oklopne čamce koji su prvim plotunom uspeli da unište tenkove i automobile s vojskom.

Danju 19. oktobra jedinice 4. gardijskog mehanizovanog korpusa probile su se ka savskom mostu. Nemačke fašističke jedinice koje su počele da se povlače iz Beograda, vodeći uporne zaštitničke borbe, nastojale su da zadrže most u svojim rukama i onemoguće sovjetskim i jugoslovenskim jedinicama da prođu ka Zemunu. Komanda 3. ukrajinskog fronta odlučila je da ubrza zauzimanje mosta i iskrcavanje desanta na Ratno ostrvo.

Uveče 17. oktobra oklopni čamci 1. gardijskog diviziona zaposeli su vatrene položaje na 1162. km pored leve obale Dunava, s kojih su mogli tući ceo severozapadni deo Beograda, most preko Save, put Beograd — Zemun i Ratno ostrvo. Sa osmatračnice za korekturu vatre divizijskog artiljerca poručnika F. I. Kavtрева, koja je bila u staroj kuli udaljenoj 300 metara od savskog mosta, moglo se osmatrati kretanje neprijatelja putem Beograd — Zemun i njegove vatrene tačke u severozapadnom delu grada.

Uprkos velike opasnosti, kapetan fregate T. I. Deržavin odlučio je da oklopni čamci izvrše probor po danu ka Ratnom ostrvu. Odugovlačiti se nije smelo, jer je jedinica Sovjetske armije, koje su nastupale ka Zemunu, bila potrebna artiljerijska podrška brodova.

Prvi se probio ispod železničkog mosta 19. oktobra u 14 časova odred oklopnih čamaca pod komandom heroja Sovjetskog Saveza poručnika fregate M. A. Sokolova. Kada su čamci bili otkriveni neprijatelj je na njih koncentrisao artiljerijsku vatru. Komandanti oklopnih čamaca poručnici fregate S. Z. Vaščenko, A. A. Karpenjuk, M. I. Kovalevski i I. A. Balabuha vešt su manevrisali između

neprijateljskih granata i sigurno sproveli svoje čamce ispod porušenih raspona mosta. Pošto su prošli most oklopni čamci su na signal poručnika fregate Sokolova zauzeli stroj stepena u levo, povećali brzinu, tukli neprijateljske vatrene tačke, probili se ka levoj obali Dunava i zauzeli vatrene položaje iza Ratnog ostrva. Posle njih se probio i odred poručnika bojnog broda V. A. Birjuka.

U vreme kada su se oklopni čamci probili ka Ratnom ostrvu, jedinice 4. gardijskog mehanizovanog korpusa i 73. streljačke divizije ovladale su savskim mostom. Neprijatelj je snažnim protivnapadima nastojao da onemoći našim jedinicama da se probiju ka Zemunu gde je on prebacio svoje jedinice sa Ratnog ostrva. Iz ovih razloga nije više postojala potreba da se desant iskrca na to ostrvo.

Pošto su uspostavili vezu sa komandama jedinica kopnene vojske koje su napadale preko savskog mosta i napredovale ka Zemunu, oklopni čamci su 19. oktobra od 17 časova tukli nemačke fašističke jedinice na putu Beograd — Zemun. 19. i 20. oktobra naše jedinice su vodile upornu borbu za proširivanje mostobrana na levoj obali Save. Oklopni čamci odreda poručnika fregate Sokolova i poručnika bojnog broda Birjuka i 508. baterije Pratećeg obalskog odreda tukli su, prema zahtevima komande kopnenih jedinica, vatrene položaje nemačkih fašističkih jedinica, osuđivali njihove protivnapade i time pomagali kopnenim jedinicama u prodiranju ka Zemunu. Neprijateljska artiljerija, nastojeći da zaštiti prirečno krilo svojih jedinica, otpočela je da intenzivno tuče vatrene položaje oklopnih čamaca. U dvoboju koji se vodio između neprijateljske artiljerije i oklopnih čamaca izišli su kao pobednici sovjetski oklopni čamci. U tom dvoboju su se istakli komandiri artiljerijskih kupola I. G. Boršćegovski, A. V. Lebedev, F. V. Šabarin, I. A. Ibrahimov i drugi koji su umešno rukovodili dejstvima borbenih posluga.

20. oktobra 1944. godine Beograd je oslobođen od nemačkih fašističkih zavojevača. Glavni grad naše otadžbine Moskva, u znak te pobeđe, sa 244 artiljerijska plotuna iz

324 oruđa, pozdravio je sjajne borce Sovjetske armije i mornare Dunavske flotile, jedinice Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i vojske Otečestvenog fronta Bugarske koje su učestvovali u razbijanju neprijateljske beograd-ske grupacije.

Sledeća dva dana vodila se borba za Zemun. Brigada oklopnih čamaca i 508. baterija Pratećeg obalskog odreda pružili su sistematsku artiljerijsku podršku prirečnom kriju jedinica kopnene vojske koje su napadale taj važan čvor neprijateljskog otpora u međurečju Dunava i Save.

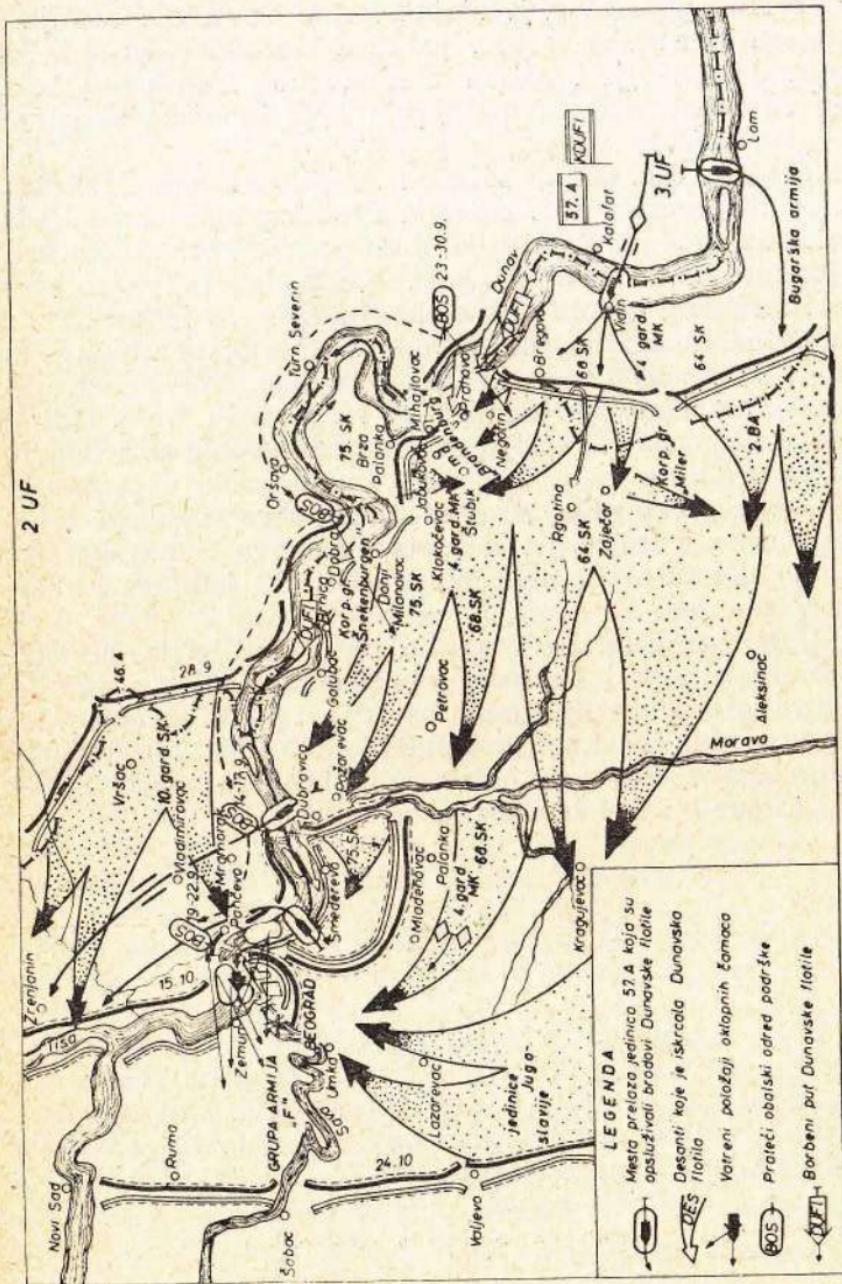
Držeći neznatan mostobran na desnoj obali Save u rejonu železničkog mosta i Čukarice, hitlerovci su 21. oktobra prebacili svoje jedinice na levu obalu Save. Odred oklopnih čamaca 1. gardijskog diviziona probio se uz Savu, uništio prelazna sredstva i time onemogućio neprijatelju prelaženje preko reke. Krajem 22. oktobra sovjetske i jugoslovenske jedinice, uz sadejstvo brodova Dunavske flotile, slomile su otpor nemačkih fašističkih jedinica i ovладale Zemunom.

U borbama za Beograd i Zemun artiljerija Brigade oklopnih čamaca i Pratećeg obalskog odreda uništila je i neutralisala 20 artiljerijskih baterija, razbila oklopni voz, digla u vazduh tri skladišta i uništila oko 1.500 hitlerovaca. Gubitaka nije bilo kod ljudstva niti brodova, samo je oklopni čamac br. 214 bio teže oštećen.⁶¹⁾

Obezbeđivanje prelaza i prevoženja na Dunavu za vreme beogradske operacije

U toku beogradske operacije operativni prelazi preko reke i prevoženja duž reke jedinica kopnene vojske uzimali su važno mesto u dejstvima flotile. Oni su vršeni kako u vezi sa nastupanjem ka Beogradu, tako i u cilju pregrupacije i koncentrisanja snaga 3. i 2. ukrajinskog fronta za predstojeći napad na Budimpeštu.

⁶¹⁾ Архив ИО ВМФ, д. 14014, лл. 102—103.

Dejstva Dunavske flotile u beogradskoj operaciji (28. septembra – 20. oktobra 1944)

Komanda 3. ukrajinskog fronta i Dunavske flotile organizovale su specijalne operativne grupe za rukovođenje prevoženjima. Na čelu operativne grupe flotile koju su sačinjavali načelnik saobraćajnog odeljenja inžinjer potpukovnik A. F. Zaharov, načelnik tehničkog odeljenja inžinjer kapetan fregate E. F. Matulj i 12 oficira iz raznih odeljenja štaba, nalazio se načelnik štaba flotile kapetan bojnog broda A. V. Sverdlov. Na čelu operativne grupe 3. ukrajinskog fronta bio je komandant inžinjerijskih jedinica.

Za produženje prevoženja jedinica i borbene tehnike duž reke koncentrisano je krajem septembra u Izmailu, Reniju, Galcu i Braili 126 teretnjaka i 23 snažna remorkera Dunavske flotile i Dunavskog rečnog brodarstva Rumunije i Bugarske. Za opremu pristaništa, sredstvima za utovar i istovar i uređivanje teretnjaka za prevoženje tenkova i samohodne artiljerije, komanda 3. ukrajinskog fronta dodelila je flotili inžinjerijsko-pionirsku brigadu.

Najveću opasnost za prevoženje i prelaženje preko Dunava na delu od ušća do Beograda predstavljale su mine koje su položili anglo-američko vazduhoplovstvo i neprijatelj, kao i mogućnost napada nemačke fašističke avijacije na konvoje. Protivminsku odbranu Dunava u celoj operacijskoj zoni 3. ukrajinskog fronta obezbeđivale su snage Dunavske flotile i snage za razminiranje bugarske i rumunske rečne flotile koje su joj operativno bile pripadate. Protivvazdušnu odbranu pristaništa u dunavskom basenu od Suline do Beograda vršile su snage protivvazdušne odbrane 3. ukrajinskog fronta i teritorijalna protivvazdušna odbrana.

Stvaranjem uprava sastavljenih od starijih mornaričkih rukovodilaca u najvažnijim pristaništima na Dunavu, raspoređivanjem snaga za razminiranje po odvojenim odseцима, organizovanjem rejona i odseka hidrografske službe, vojno peljarskih stanica, stanica za osmatranje i vezu, omogućeno je da se već početkom oktobra obezbedi povoljan operativni režim u celoj zoni flotile. Određeni su plovni putevi koji su razminirani, postavljeni navigaciono-

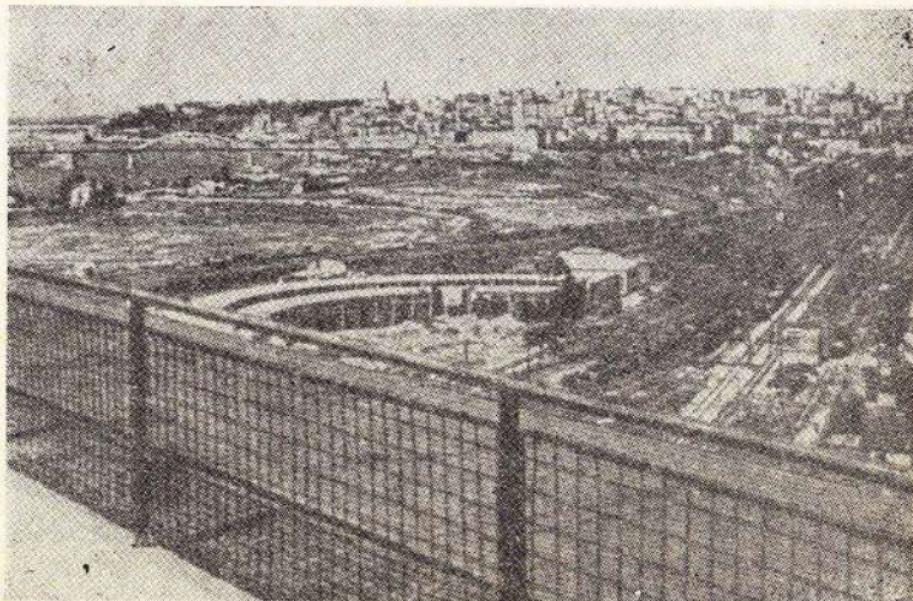
hidrografski signali i obeleženi rejoni u kojima je postojala opasnost od mina.

Nije bilo moguće uništiti minske prepreke kao na Volgi 1943. i 1944. godine, jer se nije raspolagalo sa dovoljno minolovaca i minolovnog naoružanja. Brigada minolovaca raspolažala je u septembru i oktobru sa svega 38 minolovaca, uključujući tu bugarske, rumunske i trofejne koji su opravljeni. Osim toga, upotrebljeno je za minolovke i 10 namagnetisanih teretnjaka bez sopstvenog pogona.

Snage za razminiranje koje su bile pridate upravama starijih mornaričkih načelnika obezbeđivale su svakodnevno u granicama njihovih operacijskih zona izviđanje i kontrolno razminiranje, uništavanje minskih prepreka na plovnim putevima i sprovođenje konvoja iza minolovki. Pri tome su čamci-minolovci naoružani čamčanim elektromagnetskim minolovkama, namagnetisanim teretnjacima, akustičnim minolovkama i lakom minolovkom tipa „šuljca“ upotrebljavani za izviđanje i kontrolno razminiranje. Elektromagnetske minolovke koje su bile lake za teglenje i imale moćno dejstvo, upotrebljavane su za protivminsko izviđanje i sprovođenje konvoja iza minolovki. Sa velikim naporima dejstvovali su u septembru i oktobru rumunski minolovci „Đerdap“, „Besarab“, „Amurčul“, „Matru“, „Majkap“ i bugarski minolovci „Iskor“, „Čiril Popov“, „Vasil Levski“ i „Hristo Botev“. Oni su za 1.818 časova prošli sa minolovkama 11.927 km.⁶²⁾

Sovjetske jedinice su se prevozile Dunavom po ešelonima. Za komandanta konvoja određivan je oficir flotile koji je odgovarao za grafikone ukrcavanja, prevoženja, iskrcavanja i za sigurnost plovidbe. Tačno su bile razgraničene funkcije rukovođenja vojnim saobraćajem za potrebe fronta i flotile, komandovanja prevoženjem sastava i jedinica, operativnih grupacija fronta i flotile. Sve te mere su omogućavale da se u toku priprema i izvođenja beogradske operacije izvrše potrebna prevoženja sa ograni-

⁶²⁾ Arhiv IO ВМФ, д. 14014, лл. 164, 165.

Beograd 1944. godine

ničenim transportnim i plovnim sredstvima sa i bez sopstvenog pogona i u nedostatku minolovaca za razminiranje Dunava. U vremenu od 10. septembra do 20. oktobra 1944. godine prevezeni su iz Izmaila, Tulje, Renija, Galca, Braile, Silistrije i Ruščuka u Lom, Kalafat, Vidin i Turn Severin 1. gardijski utvrđeni rejon, 10. i 37. gardijski streljački korpus, 4. i 40. streljačka divizija, 68. streljački korpus, 2. gardijski mehanizovani korpus, od ukupno 73.169 ljudi. Osim ljudstva, brodovi i plovni objekti flotile prevezli su: 327 tenkova i samohotki; 487 artiljevskih oruđa i minobacača raznih kalibara; 116 oklopnih automobila i transporterata; 465 automobila; 3.413 zaprežnih kola i kuhinja; 6.956 konja; 11. 535 tona, municije i drugog materijala.⁶³⁾ Sve je to prevezeno sa preko 100 plovnih sredstava sa i bez sopstvenog pogona, uz pratrnu 14 minolovaca. Iz sastava konvoja, mine su uništile 2 šlepa, 1 remorker i minolovce „Đerdap“ i „Amurgul“.

⁶³⁾ Архив ИО ВМФ, д. 14014, лл. 175—179.

U toku priprema i neposrednog toka beogradske operacije, zbog brzog prodiranja jedinica, povremeno je inžinjerijski prelazni plovni park 3. i 2. ukrajinskog fronta zaostajao iza glavnih snaga. Zbog toga je u pojedinim periodima sav teret prebacivanja preko Dunava pao na Dunavsku flotilu koja je u tu svrhu morala da upotrebljava ne samo plovna sredstva nego i ratne brodove. Tako je uoči operacije flotila prebacila na desnu obalu Dunava u rejonu Vidina 57. armiju, a prvih dana operacije iz rejona Kalafata u Vidin jedinice 4. gardijskog mehanizovanog korpusa. On je posle likvidacije negotinskog čvora otpora bio glavna udarna snaga koja je nastupala sa jugoistoka ka Beogradu. Kada je poslednjih dana borbi za Beograd Vrhovna komanda donela odluku da prebaci glavne snage 57. armije i 4. gardijskog mehanizovanog korpusa 3. ukrajinskog fronta sa desne obale Dunava na levu radi predstojeće ofanzive na Budimpeštu, flotila je koncentrisala na odseku Dubravica — Smederevo — Grocka veliki deo ratnih brodova i pomoćnih plovnih objekata. Bila su to jedina sredstva za izvršenje tog zadatka.

Istovremeno flotila je obezbeđivala takođe prelaženje jedinica na desnu obalu u rejonu Izmaila. Samo na prelazima Ruščuk — Đurđu — Kalafat — Vidin i Dubravica — Beograd, od 10. septembra do 25. oktobra bilo je prebačeno preko reke 55.605 ljudi, 130 tenkova, 697 artillerijskih oruđa i minobacača, 1.208 automobila, 3.461 zaprežna kola, 5.887 konja, 1.203 tone municije i drugog materijala.⁶⁴⁾

Tako je u toku priprema i izvođenja beogradske operacije Dunavska flotila izvršila po obimu velika operativna prevoženja i prelaženja preko reke jedinica kopnene vojske sa njihovim naoružanjem, municijom i drugim sredstvima za snabdevanje. Time je flotila znatno doprinela oslobođanju glavnog grada Jugoslavije.

U toku beogradske operacije organizovana je protivminsko odbrana dunavskog basena od ušća do Novog Sa-

⁶⁴⁾ Архив ИО ВМФ, дд. 14014, 16937, 34469, 34470.

da. U operacijskoj zoni flotile sa stalnih protivminskih osmatračica, sa stanica službe osmatranja i veze, osmatračkih stanica protivvazdušne odbrane i graničnih jedinica SSSR (u sovjetskoj zoni Dunava) i graničnih stanica Rumunije, Bugarske i Jugoslavije, praćena je neprijateljska avijacija kada polaže mine. Rezultati osmatranja saopštavani su starijim mornaričkim načelnicima u granicama njihovih operacijskih zona, a ovi su to prenosili u štab flotile koji je rukovodio protivminskom odbranom Dunava i regulisao režim plovidbe.

U Galcu, Đurđuu i Turn Severinu nalazile su se stanice za razmagnetisavanje brodova, što je omogućavalo da se organizuje sistematsko razmagnetisavanje brodova flotile i transportnih plovnih objekata. Time je znatno umanjena opasnost od nekontaktnih mina. Sem toga, konvoje i transportne plovne objekte SSSR, Rumunije i Bugarske provodili su peljari tih zemalja koji su se nalazili u vojnim peljarskim stanicama hidrografske službe flotile u Vilkovu, Izmailu, Braili, Đurđuu, Turn Severinu, Moldava — Veki, Beogradu i Novom Sadu.

Takva organizacija protivminске odbrane Dunava omogućavala je štabu flotile da racionalno iskoristi u svojoj operacijskoj zoni ograničene snage i sredstva za protivminsko osmatranje i uništavanje mina i obezbedi provođenje konvoja i transportnih plovnih objekata.

Neki zaključci o dejstvima flotile u beogradskoj operaciji

Veliku pomoć jedinicama 3. ukrajinskog fronta ukažala je Dunavska flotila koja je dejstvovala na desnom krilu 57. armije i 4. gardijskog mehanizovanog korpusa. 17. novembra je 1. gardijski divizion oklopnih čamaca dobio počasni naziv „Beogradski“⁶⁵), a 6. januara 1945. godine Prezidijum Vrhovnog sovjeta odlikovao je flotiliu ordenom Crvene zastave za borbene podvige njenih mor-

⁶⁵⁾ Архив ИО ВМФ, д. 14014, лл. 94, 98, 99, 103.

nara u oslobođanju od nemačkih fašističkih jedinica sovjetske Moldavije, Rumunije, Bugarske i Jugoslavije. Vlada Federativne Narodne Republike Jugoslavije odlikovala je viceadmirala S. G. Gorškova, kapetana 1. ranga A. V. Sverdlova, kapetana fregate P. I. Deržavina i N. V. Zagrebina, kapetana korvete S. V. Miljukova, poručnika bojnog broda S. I. Borbotka i druge oficire, podoficire i mornare.

Iz analize borbenih dejstava Dunavske flotile na beogradskom pravcu mogu se izvući neki zaključci o njenom sadejstvu jedinicama kopnene vojske, o protivminskoj obrani Dunava, prevoženjima i prelazima preko reke, rukovodenju snagama i borbenom, materijalno-tehničkom i partijsko-političkom obezbeđenju.

1. Iskrčavanje taktičkih desanata u Radujevcu, Prahou i Smederevu, koja su omogućila da se ovlada tim neprijateljskim prirečnim odbrambenim tačkama i čvorovima otpora doprinelo je uspešnom prodoru jedinica desnog krila 57. armije koje su napadale duž desne obale Dunava. Dubina iskrčavanja desanata na boku neprijateljskih snaga u odbrani nije bila veća od 5—6 km. Zbog toga iako su bili malog obima, desanti su uz podršku artiljerije oklopnih čamaca, Pratećeg obalskog odreda, kao i artiljerije jedinica kopnene vojske koje su bile u napadu, uspešno izvršili postavljene borbene zadatke i time doprinali da jedinice desnog krila 57. armije koje su napadale sa jugoistoka brzo prodrnu ka Beogradu.

2. Značajnu ulogu je odigrala u napadu na Radjevac, Negotin, Prahovo, Smederevo, Beograd i Zemun artiljerijska podrška desanata i kopnenih jedinica koju su vršili brodovi i artiljerija Pratećeg obalskog odreda. U borbama na beogradskom pravcu oklopni čamci su ponovo potvrdili svoju vatrenu i manevarsku vrednost. Usled velike pokretljivosti, oklopni čamci su se više puta probili u bok neprijatelja, efikasno tukli vatrene tačke koje su se mogle osmatrati, uništavali živu silu i borbenu tehniku, osujećivali neprijateljske protivnapade i potpomagali prodiranje naših jedinica kopnene vojske. Oklopni

čamci su izvršavali vatrene zadatke na prirečnim krilima koje nije mogla vršiti artiljerija jedinica kopnene vojske. Pošto je 508. baterija Pratećeg obalskog odreda raspolagala moćnjom artiljerijom nego oklopni čamci, artiljerija pomenutog odreda koja je dopunjavala vatrenu moć oklopnih čamacima bila je u stanju da kontrabatira neprijateljsku dalekometnu artiljeriju.

3. Brzi i duboki prodori jedinica u beogradskoj operaciji bili su vezani sa prelazima preko Dunava i prevoženjima duž reke. Dunavska flotila je dopunjavala svojim brodovima i plovnim sredstvima nedostatak u prevoznim sredstvima 3. i 2. ukrajinskog fronta, a u rejonima od Vidina do Beograda ona je sama obezbeđivala prelaženje preko reke jedinica 3. ukrajinskog fronta.

4. Organizacija rukovođenja snagama u toku nastupanja sovjetskih jedinica u Rumuniji, Bugarskoj i uoči beogradске operacije bila je elastična, postojana i potpuno je sebe opravdala. Komandant flotile je preko štaba koji se nalazio na obali u Izmailu i komandnog mesta sa operativnom grupom štaba koji se nalazio uz njega u zoni neposrednih borbenih dejstava i pomoćnog komandnog mesta, neprekidno i elastično predviđajući razvoj operativne situacije, rukovodio snagama koje su sadejstvovali jedinicama kopnene vojske u napadu na Beograd i vršile protivminsku odbranu od ušća Dunava do Beograda. Formiranje uprava od starijih mornaričkih rukovodilaca pomoglo je da se obezbedi povoljan operativni režim na Dunavu, što je znatno olakšalo rukovođenje snagama u celoj operacijskoj zoni na oko 1.200 km. Takva organizacija komandovanja snagama postojala je i usavršavana je do završetka borbenih dejstava na Dunavu.

5. Materijalno i tehničko snabdevanje sastava i jedinica, bez obzira na razvučenost operacijske zone, odvijala se neprekidno. Formiranjem pokretnog odeljenja pozadine, a zatim i glavnih skladišta na mestima gde su bile dislocirane uprave od starijih mornaričkih načelnika omogućilo je blagovremeno obezbeđenje jedinica i brodova svim što im je bilo potrebno.

6. Sovjetski mornari vaspitani od naše slavne Komunističke partije, zajedno sa vojnicima Sovjetske armije, herojski su se umešno borili za oslobođanje naroda Jugoslavije od fašističkih okupatora, časno su izvršili svoj internacionalni dug. Njihovi podvizi večno će živeti u sećanjima sovjetskog i jugoslovenskog naroda.

Glava četvrta

DUNAVSKA FLOTILA U BUDIMPEŠTANSKOJ OPERACIJI

(29. oktobar 1944 — 13. februar 1945. god.)

*Situacija na južnom krilu fronta uoči operacije.
Zadaci sovjetskih kopnenih snaga i flotile*

Završavajući debrecinsku operaciju, jedinice desnog krila i centra 2. ukrajinskog fronta su do 27. oktobra 1944. godine zauzele Debrecin, Solnok i Segedin i pojavile se na istočnim prilazima Budimpešti. U isto vreme je 46. armija koja je napadala na levom krilu 2. ukrajinskog fronta duž leve obale Dunava, forsirala Tisu južno od Segedina i stigla na levu obalu Dunava u rejon Baja — Sombor. Komanda 3. ukrajinskog fronta je još u toku završnih borbi za Beograd, 18. oktobra, dobila naređenje od Vrhovne komande da koncentriše glavne snage na desnom krilu od Novog Sada do Sombora. Tamo su radi pojačanja upućene i neke od rezervnih jedinica Vrhovne komande (4. gardijska armija i 18. tenkovski korpus).

U periodu od 20. do 28. oktobra, komande 2. i 3. ukrajinskog fronta pregrupisale su jedinice radi nastupanja na Budimpeštu. 46. armija je zauzela polazne položaje na liniji Baja — Tisaug. Dalje na levoj obali Tise raspoređena je 7. gardijska i 53. armija, 2. i 4. gardijski mehanizovani korpus i 6. gardijska tenkovska armija. Ukupno je na levom krilu 2. ukrajinskog fronta bilo koncentrisano: tri opšte armije, dva tenkovska, tri mehanizovana

i tri konjička korpusa - i veća količina artiljerije. Desno krilo 3. ukrajinskog fronta sačinjavali su: 4. gardijska i 57. armija (bez 68. streljačkog korpusa), 18. tenkovski korpus i 1. gardijski utvrđeni rejon. U medurečju Dunava i Save, na liniji Kamenica — Ruma — Šabac, nalazio se 68. streljački korpus 57. armije i delovi NOVJ. Dejstva 2. i 3. ukrajinskog fronta podržavale su 5. i 17. vazduhoplovna armija. Kao što se vidi, u početku operacije na graničnim krilima 2. i 3. ukrajinskog fronta, južno i jugoistočno od Budimpešte, nalazile su se zнатне snage.

Pred jedinicama 2. i 3. ukrajinskog fronta nalazile su se uoči budimpeštanske operacije sledeće neprijateljske snage: nemačke 6. i 8. armija, tenkovska 2. nemačka armija, mađarska 2. i 3. armija i nemačka 4. vazduhoplovna flota. Nemački i mađarski brodovi nalazili su se u rejonu Budimpešte. Sastav mađarske flotile bio je isti kao i u vreme beogradske operacije. Ona nije vršila aktivna dejstva protiv sovjetskih brodova, nego je obezbeđivala prelaze svojih jedinica preko Dunava i prevoženje Dunavom i vršila protivminsku odbranu u svojoj operacijskoj zoni.

Politička situacija u Mađarskoj uoči budimpeštanske operacije bila je složena. Profاشistička vlada nemačkog sluge Hortija je, sagledavši neizbežnost poraza, izjavila da će moliti Sovjetski Savez za primirje. Time je zapretila opasnost Nemačkoj da izgubi svog poslednjeg saveznika u Evropi i da se ubrza izbijanje sovjetskih jedinica na prilaze nemačkim južnim granicama. Nemački fašisti su zbog toga uklonili Hortija koji ih je do tada revnosno služio i na čelo mađarske vlade postavili svoga drugog lakeja, Salašija koji je uveravao gazde da će Mađarska nastaviti rat protiv Sovjetskog Saveza. Ali su i dani Salašijeve vlade takođe bili odbrojani. Mađarski narod je odlično shvatio katastrofu koja se približavala i tražio izlaz iz postojeće situacije. Jedinu mogućnost spasa od hitlerovaca i njihovih mađarskih miljenika on je video u pobedi sovjetske vojske.

28. oktobra 1944. godine Vrhovna komanda je dala zadatku jedinicama 2. ukrájinskog fronta da otpočnu nastupanje snagama 46. armije i 2. gardijskog mehanizovanog korpusa radi savlađivanja neprijateljske odbrane na desnoj obali Tise i obezbeđivanja prelaza preko reke jedinicama 7. gardijske armije, a zatim da levim krilom fronta nanesu odlučujući udar neprijateljskim grupacijama koje su branile Budimpeštu. Jedinicama koje su se nalazile na desnom krilu 3. ukrajinskog fronta i to: 57. i 4. gardijskoj armiji i 18. tenkovskom korpusu, poveren je zadatku da nastupaju ka Budimpešti s juga. Te su jedinice bile dužne da forsiraju Dunav u rejonu Apatin — Gerjen i zauzmu mostobran na njegovoj desnoj obali. Sledće zadatke jedinica 2. i 3. ukrajinskog fronta Vrhovna komanda je precizirala u toku nastupanja na Budimpeštu.

Posle završetka beogradske operacije komanda flote je, u duhu naređenja Ministarstva ratne mornarice od 30. novembra 1944. godine,⁶⁶⁾ preformirala Brigadu oklopnih čamaca i 4. samostalnu brigadu rečnih brodova, ojačala Prateći obalski odred sa 6 samostalnih artijeriskih oruđa SAU — 76 i formirala Izmailsku vojno-pomorsku bazu. Sada je flotila imala u svom sastavu: 1. brigadu rečnih brodova u koju su ušli: 1. gardijski divizion oklopnih čamaca (17 brodova), 3. divizion oklopnih čamaca (18 brodova) i 1. divizion monitora (3 broda); 2. brigadu rečnih brodova u koju su ulazili 4. divizion oklopnih čamaca (16 brodova), 1. divizion minolovačkih čamaca (16 brodova) i 2. divizion monitora (3 broda); Brigadu minolovaca, sastavljenu od dva diviziona čamaca-minolovaca (38 brodova); Prateći obalski odred (4 oruđa od 122 mm i 6 oruđa 76 mm); Izmailsku vojno-pomorsku bazu; Samostalni odred desantnih brodova i uprave starijih pomorskih načelnika u Galcu, Đurđuu, Rusama, Turn

⁶⁶⁾ Arhiv IO ВМФ, д. 14014, лл. 180—182.

Severinu, Beogradu i Novom Sadu.⁶⁷⁾ Flotili su bile operativno potčinjene rečne snage Rumunije i Bugarske.

Operativni razvoj Dunavske flotide na budimpeštanском i vukovarskom pravcu izvršen je još u toku nastupanja ka Budimpešti. Jedinice levog krila 2. ukrajinskog fronta su do 18. novembra uveče razbile neprijateljsku grupaciju između Dunava i Tise i pojavile se na jugoistočnom delu spoljnog odbrambenog pojasa Budimpešte. U istom vremenu su 57. i 4. gardijska armija 3. ukrajinskog fronta posle forsiranja Dunava 9 — 18. novembra na sektoru Apatin — Baja zauzele mostobran na njegovoј desnoј obali u širini od 90 km i po dubini do 15 km. Komanda fronta je preduzela hitne mере за prelaženje glavnih snaga tih armija, 18. tenkovskog i 4. gardijskog mehanizovanog korpusa na mostobran radi proširivanja.

Komandant fronta, maršal Sovjetskog Saveza F. J. Tolbuhin je još 9. novembra naredio da se ubrza opravka brodova i razminiraju plovni putevi Dunava u operacijskoj zoni flotide i zatražio da flotila što pre bude spremna da sadejstvuje jedinicama 57. i 4. gardijske armije na Dunavu severno od ušća Drave. Uzimajući u obzir potrebu iskrcavanja desanta u toku nastupanja ka Budimpešti, komanda fronta je zamolila Vrhovnu komandu da joj stavi na raspolaganje 83. samostalnu brigadu mornaričke pešadije Crnomorske flote (komandant pukovnik Smirnov, načelnik politodela major Jemeljanov) koja je imala veliko iskustvo u desantnim operacijama. Vrhovna komanda je usvojila molbu. Brigada je morala stići u rejon Novog Sada do 25. novembra.⁶⁸⁾

Sledeći dan, posle prijema naređenja komandanta fronta, viceadmiral S. G. Gorškov je doneo odluku o koncentrisanju osnovnih snaga flotide po brigadama na vuko-

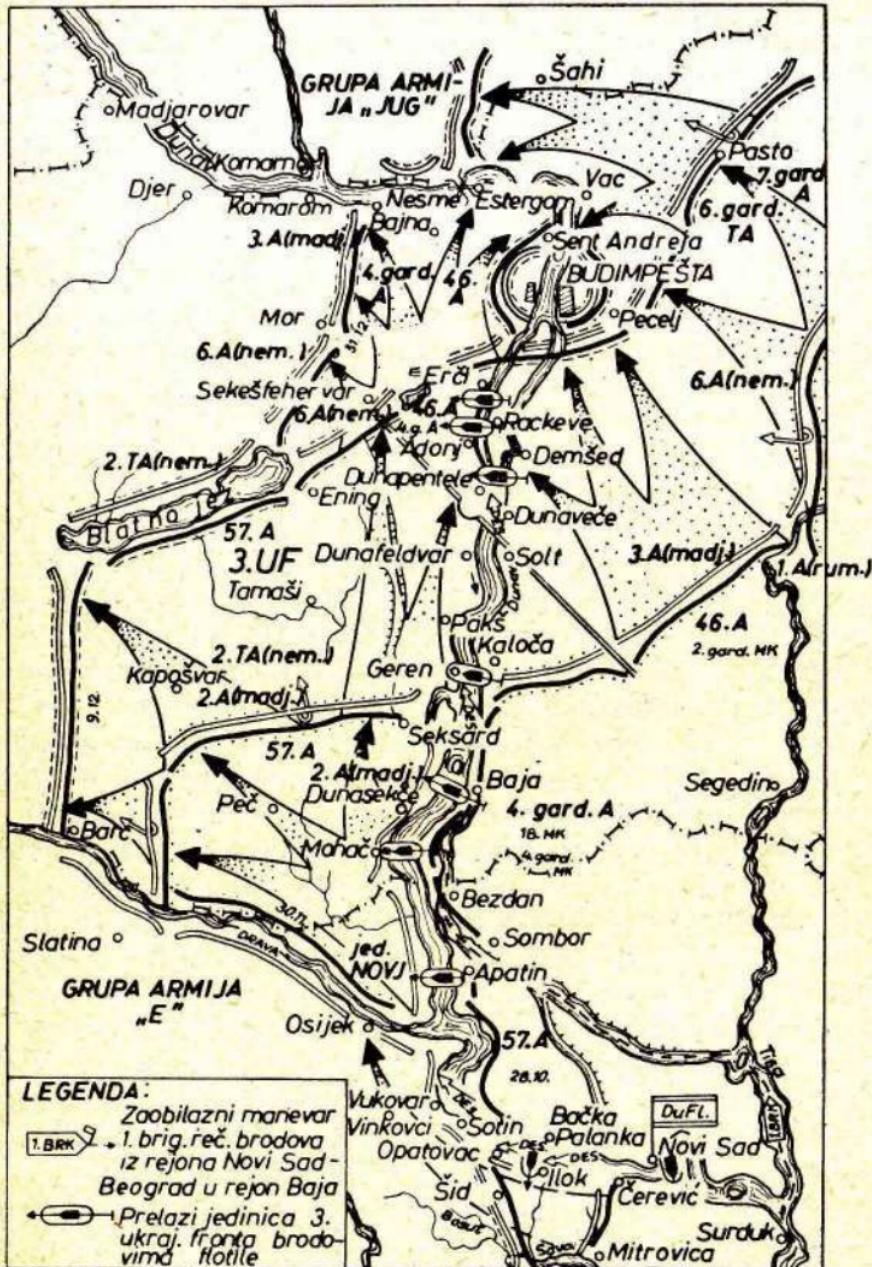
⁶⁷⁾ Dva diviziona monitora su se sastojala od monitora „Željeznjakov“ koji se vratio na Dunav u 1944. godini i 5 rumunskih monitora.

⁶⁸⁾ Архив МО СССР, ф. 243, оп. 20371, д. 64, лл. 32, 35.

varskom i budimpeštanskom pravcu. 1. brigada rečnih brodova, kojom je komandovao heroj Sovjetskog Saveza, kapetan fregate P. J. Deržavin, i njoj operativno potčinjena 83. samostalna brigada mornaričke pešadije (bez jednog bataljona) i 6 samohodnih artiljerijskih oruđa 76 mm Pratećeg obalskog odreda, koncentrisali su se u rejonu Bezdana sa zadatkom da sadejstvuju 4. gardijskoj i 57. armiji. 2. brigada rečnih brodova pod komandom kapetana fregate A. F. Aržavkina ostala je u rejonu Novog Sada za podršku jedinicama 68. streljačkog korpusa 57. armije i delovima NOVJ u međurečju Save i Dunava. Komandantu ove brigade bio je operativno potčinjen jedan bataljon 83. samostalne brigade mornaričke pešadije, 508. baterija (4 oruđa 122 mm) i četa mornaričke pešadije iz sastava Pratećeg obalskog odreda podrške.

Desnu obalu Dunava od ušća Drave do Iloka držale su neprijateljske snage koje su se oslanjale na snažno utvrđena prirečna uporišta i odbrambene čvorove Ilok, Opatovac i Vukovar. Čim su sovjetske jedinice oslobodile obale na donjem delu Tise i kanale koji je povezuju sa Dunavom i zauzele mostobran na desnoj obali Dunava severno od ušća Drave, štab flotile je organizovao izviđanje neprijateljske odbrane na sektoru Ilok — ušće Drave. Odmah je organizovao i protivminsko izviđanje i rekonosciranje plovног puta od ušća Tise do Bezdana radi pronalaženja zaobilaznih plovnih puteva za brodove 1. brigade da bi se prebacili u rejon dejstava 57. i 4. gardijske armije na mostobranima koje su zauzele. Tom prilikom pokazalo se da je nemogućan prodor brodova iz Novog Sada uzvodno Dunavom. Oklopni čamci su mogli proći donjim delom Tise i kanalima dubokim 80—90 cm koji su je spajali sa Dunavom. Ali, neprijatelj je bio porušio sve mostove i ustave na kanalima. Plovidbu su otežavali i postojeći pontonski prelazi jedinica 3. ukrajinskog fronta.

Bez obzira na sve ove teškoće, komandant flotile je odlučio da tim putem prebaci 1. brigadu rečnih brodova

Sadejstvo Dunavske flotile sa jedinicama Sovjetske armije u okruženju neprijateljske budimpeštanske grupacije (decembar 1944)

u rejon Bezdana. Komanda fronta je dodelila inžinjerijsku brigadu radi raščišćavanja prolaza brodovima od porušenih mostova i obnove hidrotehničkih objekata na ustawama kanala. Njena pomoć i svestrano obezbeđen prolaz (to je učinio štab flotile) omogućili su brodovima 1. brigade da za 10 dana savladaju taj težak put. 27. novembra stiglo je iz Beograda u rejon dejstva 4. gardijske armije i koncentrisalo se u Baji 19 oklopnih čamaca, jedan čamac-minolovac i 2 poluglisera. U to vreme tamo su se već nalazili 83. samostalna brigada mornaričke pešadije i 6 samostalnih artiljerijskih oruđa 76 mm iz sastava Pratećeg obalskog odreda za podršku.

Komanda 3. ukrajinskog fronta je 24. novembra 1944. godine postavila konkretne zadatke Dunavskoj flotili u budimpeštanskoj operaciji. Oni su se sastojali u sledećem: sadejstvovati u zauzimanju prirečnih neprijateljskih odbrambenih tačaka na desnoj obali Dunava u zoni napredovanja 57. i 4. gardijske armije iskrcavanjem desanata i prevoženjem jedinica; pružati artiljerijsku podršku prirečnim krilima jedinica kopnene vojske; obezbeđivati operativno prelaženje preko Dunava i prevoženje Dunavom jedinica fronta.⁶⁹⁾

Načela organizacije komandovanja snagama flotile u budimpeštanskoj operaciji bila su ista kao i za vreme beogradске. Komandno mesto komandanta flotile, sa operativnom grupom štaba, nalazilo se na obali u rejonu Novog Sada. U toku borbenih dejstava ono je premešтано u rejon Dunapentele i Baje. Štab i glavno komandno mesto flotile premeštani su 12. novembra u Turn Severin. Glavna komandna mesta komandanta brigada brodova nalazila su se, po pravilu, na obali blizu štabova armija i korpusa sa kojima su sadejstvovale.

Komanda pozadine i glavna skladišta prebazirana su u Turn Severin. Snabdevanje brodova i jedinica koje su učestvovali u operaciji delimično je vršio pokretni poza-

⁶⁹⁾ Архив МО СССР, ф. 243, оп. 20371, д. 64, л. 92. Архив ИО ВМФ, д. 14014, лл. 110, 111.

dinski deo flotile, koji se nalazio obično blizu komandnog mesta komandanta flotile i u svom sastavu imao teretnjačke za suvi i tečni teret, remorkere, monitore, čamce i kamione. Pokretni pozadinski deo flotile je raspolagao jednomesečnim rezervama svih vidova snabdevanja. Popunjavao se iz skladišta pozadine flotile, frontovskih i armijskih skladišta, a takođe iz trofejnih namirница i goriva.

Pošto je u budimpeštanskoj operaciji trebalo neposredno da učestvuju glavne snage flotile (1. i 2. brigada rečnih brodova, prateći obalski odred za podršku i 83. samostalna brigada mornaričke pešadije, koja je bila operativno potčinjena flotili), politodel flotile se premestio u rejon rasporeda komandnog mesta komandanta i operativne grupe štaba. Time je stvorena mogućnost za neposredno rukovođenje politodelima brigada brodova i partijskim organizacijama i omogućio operativno planiranje i blagovremeno sprovodenje potrebnih mera partijsko-političkog obezbeđenja borbenih dejstava. Pri politodelu se nalazila i redakcija lista „Dunajec“.

Koristeći se nešto smanjenim borbenim naprezanjima flotile u periodu od završetka beogradske do početka budimpeštanske operacije, politički organi i partijske organizacije su uopštili iskustva partijsko-političkog rada za vreme borbi u Dnjestarskom limanu i na Dunavu, od njegovog ušća do Beograda, i prilagodili ih novim uslovima vojno-političke situacije. Novo je bilo to što su dunavski mornari prvi put u velikom otadžbinskom ratu vodili borbu van svoje teritorije u Rumuniji i Bugarskoj, koje su bile saveznice fašističke Nemačke i što su učestvovali u oslobođanju od okupatora bratskog naroda Jugoslavije. Pod uticajem pobeda oružanih snaga Sovjetskog Saveza izmenila se unutrašnja politička situacija u Rumuniji i Bugarskoj. Narodi tih zemalja su svrgnuli profašističke režime i pošli putem odlučne borbe protiv nemačkih fašističkih zavojevača. Njihove armije su se počele boriti zajedno sa sovjetskim jedinicama protiv zajedničkog neprijatelja. Sve se to uzimalo u obzir u radu političkih organa i partijskih organizacija.

Celokupni agitaciono-propagandni rad sa ličnim sastavom bio je usmeren na razjašnjavanje odluka partije i vlade, naredbe Vrhovne komande o pobedama naših oružanih snaga i zadatke o uništenju neprijatelja na njegovoj vlastitoj teritoriji. Od oktobra 1944. godine, u skladu sa odlukom Centralnog komiteta partije i direktivama Glavne političke uprave RM, uvedena je obavezna politička nastava sa mornarima umesto političkih informacija uvedenih početkom velikog otadžbinskog rata. Prelaz na sistem političke nastave sa mornarima i podoficirima zahtevao je znatno povećanje nivoa marksističko-lenjinstičke spreme oficira. Oficiri su odgovarali ne samo za vojnu obuku svojih potčinjenih, već i za njihovo ideološko-političko vaspitanje kao neophodan preuslov izgradnje i razvijanja visokog borbenog morala jedinica. Sve veći značaj je dobijalo i internacionalističko vaspitanje mornara u duhu borbenog drugarstva sa vojnicima balkanskih zemalja koje su oslobođene od hitlerovaca, duboko poštovanje njihovog radnog naroda, njegovih nacionalnih tradicija i običaja.

Politički organi i partijske organizacije flotile su neprekidno i intenzivno poklanjali pažnju porastu partiskih i komsomolskih aktivaca, naročito sa mlađim komunistima. To je znatno doprinelo povećavanju moralno-borbenih kvaliteta mornara, podoficira i oficira.

Desantna dejstva flotide na budimpeštanskom i vukovarskom pravcu

(1 – 9. decembar 1944. godine)

U saglasnosti sa opštim planom budimpeštanske operacije, jedinice 4. gardijske i 57. armije, ojačane rezervama, dobile su zadatak da sa mostobranom na desnoj obali Dunava koji su ranije zauzele, izvrše 1. decembra napad u severozapadnom i zapadnom pravcu, sa bližim zadatkom da izbjiju na liniju jezera Velence — Balaton i od-

seku neprijateljsku odstupnicu iz Budimpešte u jugozapadnom pravcu. Istovremeno je trebalo da desnokrilne divizije 4. gardijske armije, u sadejstvu sa 1. brigadom rečnih brodova, napreduju na sever duž desne obale Dunava, prošire mostobran i spoje se sa levokrilnim divizijama 46. armije 2. ukrajinskog fronta koje su forsilale Dunav u rejonu Adonja. Divizijama 68. streljačkog korpusa i delovima 1. gardijskog utvrđenog rejona dat je zadatak da zajedno sa delovima NOVJ izvrše napad sa linije Kamenica — Ruma u severozapadnom pravcu, ka Osijeku i, uz sadejstvo sa 2. brigadom rečnih brodova, likvidiraju prirečna uporišta i neprijateljske odbrambene čvorove Ilok, Sotin, Opatovac i Vukovar i sjedine se sa glavnim snagama 57. armije severno od ušća Drave.

Komanda 4. gardijske armije je odlučila da noću 1. decembra snagama 20. i 21. gardijskog streljačkog korpusa, probije neprijateljsku odbranu na sektoru Bonjhad — Seksard, a zatim nastavi nastupanje desnom obalom Dunava na Gerjenu i Dunafeldvaru. Istovremeno je 31. gardijskom streljačkom korpusu te armije, koncentrisanom na levoj obali Dunava, dat zadatak da u sadejstvu sa brodovima 1. brigade, forsira reku u rejonu Gerjena, ugrozi neprijatelja s boka i zatim pojača glavne snage armije koje su nastupale na desnoj obali reke. U vezi s tim je komandant flotide naredio 30. novembra komandantu 1. brigade rečnih brodova da iskrca 16. samostalni bataljon mornaričke pešadije (475 ljudi) pod komandom majora Beljaka u Gerjen pa pošto ovlada tom važnom otpornom tačkom neprijateljske odbrane na prirečnom krilu, da obezbedi prevoz delova 31. streljačkog korpusa i 83. samostalne brigade mornaričke pešadije na desnu obalu Dunava.⁷⁰⁾

Kapetan fregate Deržavin je odlučio da bataljon iskrca u Gerjen noću, nezapaženo kako bi do svitanja 1. decembra ovladao tim uporištem. Od 13 oklopnih čamaca koji su dodeljeni za izvršenje ovog zadatka, 10 je ušlo u

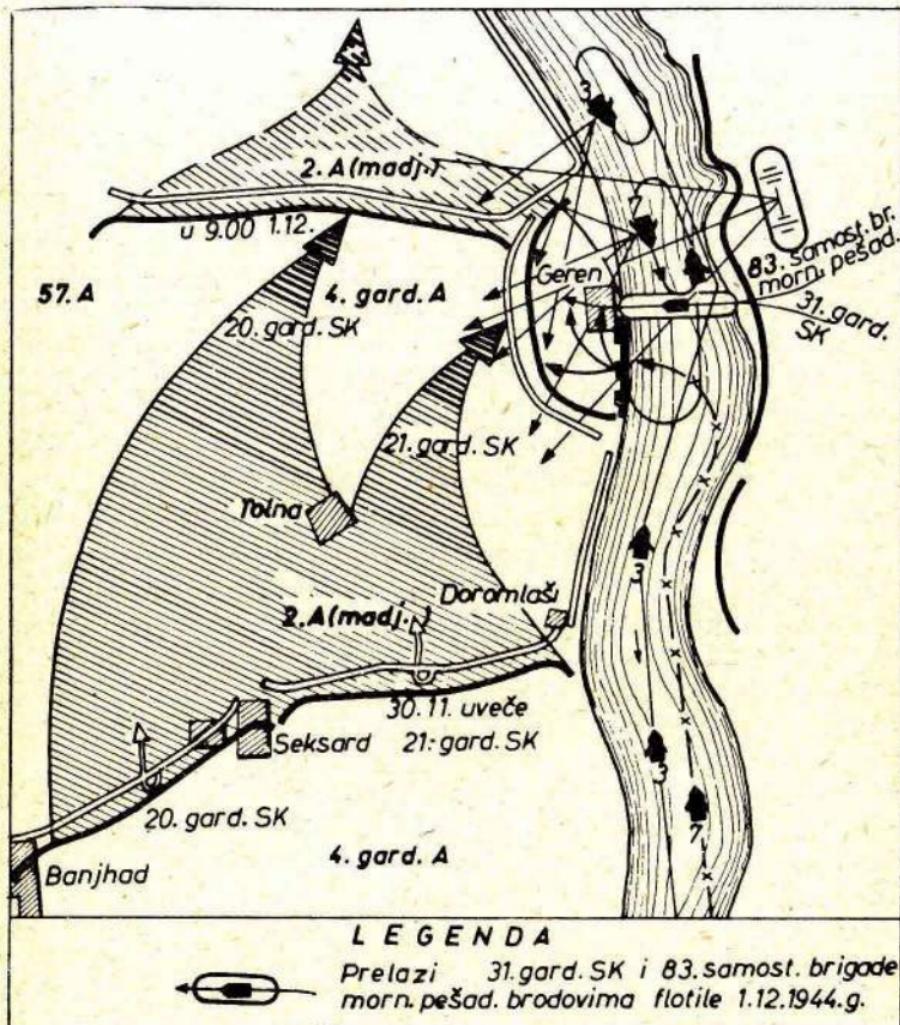
⁷⁰⁾ Архив ИО ВМФ, д. 14014, л. 113.

desantni odred pod komandom poručnika bojnog broda I. I. Soljanikova, a ostali su sačinjavali odred brodova za artiljerijsku podršku. Artiljerijska podrška desanta je povjerenja takođe oklopnim čamcima desantnog odreda i artiljeriji 83. samostalne brigade mornaričke pešadije koja je bila zauzela vatrene položaje na levoj obali Dunava ispred Gerjena. Radi elastičnijeg upravljanja dejstvima brodova u borbi za iskrcavanje i desantom na obali, komandant 1. brigade rečnih brodova je smestio svoje pomoćno komandno mjesto na levoj obali Dunava nasuprot Gerjena pored štabova 83. samostalne brigade mornaričke pešadije i 31. gardijskog streljačkog korpusa čiji su delovi imali zadatku da forsiraju Dunav odmah iza desanta.

Izviđačke jedinice 31. gardijskog streljačkog korpusa i 83. samostalne brigade mornaričke pešadije neprekidno su i intenzivno osmatrale neprijatelja na desnoj obali Dunava od linije fronta do rejona iskrcavanja desanta. Čamci izviđačkog odreda flotile su u toku 29. novembra nasilno izviđali taj deo obale. Hidrografi su obezbedili navigacijske prepreke na levoj obali i označili prolaz za brodove ispod porušenog železničkog mosta kod grada Baje.

Jedinice 20. i 21. gardijskog streljačkog korpusa su noću uoči 1. decembra otpočele napredovanje na sektoru Seksart — Bonihad. One su stupile u žestoku borbu južno od Gerjena i time privukle na sebe svu pažnju neprijatelja. Oklopni čamci desantnog odreda su 30. novembra u 19.30 časova pristali u rejon grada Baje i ukrcali na palubu bataljon mornaričke pešadije. U 20.15 časova oni su otplovili u rejon iskrcavanja. Napred su išli oklopni čamci odreda za artiljerijsku podršku, a za njima oklopni čamci sa desantom. Skriveni gustom maglom, oklopni čamci su vozili do linije fronta malom brzinom, u stroju kolone, sa minimalno dozvoljenim međusobnim odstojanjem. Zахvaljujući magli i merama maskiranja (oklopni čamci vozili su samo sa desnim motorom i prema iskustvu nagnuti na desni bok, što je omogućivalo odvođenje ispusnih gasova u vodu), neprijatelj nije otkrio desant na maršu. Tek 3 km od Gerjena, u 23.45 časova, neprijateljske artilje-

rijske i minobacačke baterije su iz rejona Kovač na desnoj obali Dunava otvorile vatru na oklopne čamce iz odreda za artiljerijsku podršku. Ti čamci su odmah odgovorili vatrom, dok su oklopni čamci sa desantom, približivši se uz levu obalu, produžili vožnju ne otvara-

Iskrcavanje desanta u Geren i obezbeđenje forsiranja Dunava jedinicama desnog krila 46. armije 1. decembra 1944.

jući vatru. 4 oklopna čamca su imala po nekoliko pogodaka neprijateljskih granata, ali gubitaka u ljudstvu nije bilo.

Pošto su oklopni čamci za artiljerijsku podršku stupili u dvoboj sa neprijateljskim baterijama, artiljerija 83. samostalne brigade mornaričke pešadije otvorila je intenzivnu vatru po rejonu iskrcavanja desanta. Istovremeno je otvorila vatru na Gerjen i artiljerija 21. gardijskog streljačkog korpusa čiji su se prednji odredi pojavili na južnim prilazima ovom neprijateljskom odbrambenom uporištu. U toku 20 minuta, učutkane su neprijateljske artiljerijske i minobacačke baterije, a njegova pešadija bila je prikovana za zemlju. Za to vreme su oklopni čamci desantnog odreda u 00.05 časova 1. decembra ušli u rejon taktičkog razvoja, izvršili jednovremeni okret uлево i u stroju vrste uputili se ka tačkama iskrcavanja. Borba za iskrcavanje bila je kratkotrajna, ali vrlo žestoka. Desantne jedinice su, uz artiljerijsku podršku oklopnih čamaca, 508. baterije pratećeg obalskog odreda i 83. samostalne brigade mornaričke pešadije, za 15 minuta ovladale iskrčnim rejonom, uništivši prednju zaštitu protivnika i odmah otpočele nastupanje na Gerjen sa jugoistoka. Na samom početku borbe za iskrcavanje bio je teže ranjen komandant bataljona major Beljak. Njega je odmah zamjenio načelnik operativnog odjeljenja štaba 83. samostalne brigade mornaričke pešadije major V. P. Bistrov koji je bio sa desantom.

Neprijatelj je pružio jak otpor na pravcu nastupanja bataljona. No bez obzira na to, desantne jedinice su, uz artiljerijsku podršku oklopnih čamaca i artiljerije 83. samostalne brigade mornaričke pešadije, za tri časa borbe zauzele Gerjen i ubile 200 a zarobile 120 neprijateljskih vojnika i oficira. Odmah je organizovano prelaženje preko reke delova 83. samostalne brigade mornaričke pešadije i 31. gardijskog streljačkog korpusa. Te jedinice su se 1. decembra izjutra spojile sa divizijama 21. gardijskog streljačkog korpusa.

Gubitak Gerjena i realna opasnost od mogućnosti da Dunav iznad Gerjena forsiraju jedinice desnog krila 4. gardijske armije, naterali su protivnika da napusti prirečna uporišta Pašk i Dunafeldvar. Desnokrilni delovi 4. gardijske armije oslobodili su se potrebe da brane levu obalu Dunava. Oni su u toku tri dana prebačeni, oklopnim čamcima i plovnim sredstvima inžinjerijskih jedinica, na desnu obalu reke, odakle su nastavili napredovanje ka Budimpešti⁷¹⁾, sa zadatkom da se spoje sa levokrilnim jedinicama 46. armije 2. ukrajinskog fronta koje su forsirale Dunav severno od Racaljmaša. Do 8. decembra te su jedinice izbile na liniju jezero Balaton — Velence, gde je i došlo do planiranog spajanja sa 46. armijom. Glavne snage desnog krila 3. ukrajinskog fronta stigle su u periodu od 1. do 6. decembra na jugoistočnu obalu jezera Balaton i tu su se po naređenju Vrhovne komande i učvrstile. Na taj način su se spojili mostobrani koje su uspostavile jedinice 2. i 3. ukrajinskog fronta na desnoj obali Dunava. 1. brigada rečnih brodova je produžila uzvodno Dunavom u rejon grada Erd i bila operativno potčinjena komandi 46. armije koja je nastupala ka Budimpešti sa juga.

U istom periodu, od 1. do 9. decembra, jedinice 68. streljačkog korpusa i NOVJ napadale su na vukovarskom pravcu sa zadatkom da ovladaju desnom obalom Dunava od Iloka do ušća Drave. Tom odseku fronta je nemačko-fašistička komanda pridavala veliki značaj. Neprijatelj je težio da držanjem desne obale Dunava u rejonu Vukovara spriči sjedinjavanje svih snaga 3. ukrajinskog fronta i da bočno ugrožava glavne snage toga fronta koje su zaobilazile Budimpeštu sa jugozapada. Važnu ulogu u neprijateljskoj odbrani na vukovarskom pravcu imali su ranije pripremljena uporišta Ilok, Opatovac, Sotin i Vukovar.

Jedinice 68. streljačkog korpusa i delovi NOVJ, uz artiljerijsku podršku 2. brigade rečnih brodova su, od 1. do 3. decembra, više puta bezuspešno pokušavale da

⁷¹⁾ Архив ИО ВМФ, д. 21254, л. 27.

probiju neprijateljsku odbranu na sektorу Susek — Erdevik — Martinci. Tada je komanda 3. ukrajinskog fronta dala zadatak Dunavskoj flotili da iskrca desant u Ilok i Opatovac radi dezorganizovanja neprijateljske odbrane na pirečnom krilu i ovlašćenja dela njegovih jedinica iz zone napredovanja 68. streljačkog korpusa i 12. korpusa NOVJ.⁷²⁾ Uz saglasnost sa komandom korpusa, komandant Dunavske flotide je odlučio da desant iskrca noću 4. decembra. Odred od 9 oklopnih čamaca dobio je zadatak da preveze iz Novog Sada u rejon iskrcavanja prednji odred desanta — 305. samostalni bataljon mornaričke pešadije (320 ljudi) i iz Bukina 2. ešelona desanta (1.250 ljudi) 1. gardijskog utvrđenog rejona i jedinice NOVJ. Dejstvo desanta na obali trebalo je da podrže: odred za artiljerijsku podršku od 5 minobacačkih čamaca, artiljerijska grupa 68. streljačkog korpusa, artiljerija 1. gardijskog utvrđenog rejona i artiljerija pratećeg obalskog odreda (4 oruđa 122 mm). Komandu nad snagama koje su učestvovale u iskrcavanju desanta zadržao je u svojim rukama viceadmiral S. G. Gorškov koji je uspostavio svoje komandno mesto u rejonu Čerevića. Za komandanta iskrcavanja postavljen je komandant 2. brigade rečnih brodova kapetan fregate A. F. Aržavkin, a za komandanta desanta komandant 305. samostalnog bataljona mornaričke pešadije major D. A. Martinov. Potrebnu dokumentaciju i proračune za iskrcavanje razradio je vrlo uspešno u veoma ograničenom vremenu štab 2. brigade rečnih brodova (načelnik štaba kapetan korvete L. P. Potapov).

Već od 10. novembra 1944. godine tj. odmah pošto je od komandanta flotide dobila zadatak o zajedničkim dejstvima sa jedinicama 68. streljačkog korpusa i delovima NOVJ, komanda 2. brigade rečnih brodova je posvetila veliku pažnju pripremama za desantna dejstva na vukovarskom pravcu. Korpus je imao izvesna iskustva u zajedničkim dejstvima sa brodovima, ali jugoslovenske jedinice takvih iskustava nisu imale i u tome je bila posebna

⁷²⁾ Архив МО СССР, ф. 243, оп. 20371, д. 65, л. 25. Архив ИО ВМФ, д. 14014, л. 124.

teškoća. Zbog toga je komanda 2. brigade rečnih brodova uključila u proces borbenih priprema za nastupanje na vukovarskom pravcu komandu i delove 5. brigade NOVJ. S njima je razrađena koncentracija desanta, njegovo ukrcavanje na brodove, prevoženje, borba za iskrcavanje i sadejstvo sa brodovima posle iskrcavanja na obali. Zahvaljujući tome, kada je dobijen konkretan borbeni zadatak, nije trebalo mnogo vremena da se sprovedu pripreme za njegovo izvršenje.

Politodel flotile i 2. brigada rečnih brodova su mnogo radili na partijsko-političkim pripremama predstojećih desantnih dejstava. Oni su održali savetovanja sa političkim radnicima i sekretarima osnovnih partijskih i komsomolskih organizacija, na kojima su data konkretna uputstva o radu sa mornarima, podoficirima i oficirima u periodu priprema desanta, prevoženja i dejstva na obali. Novoprimaljenim članovima komunističke partije i lenjinskog Komsomola uručene su partijske kandidatske i komsomolske knjižice. Primajući ih, mornari sa Dunava su se zaklinjali da će časno ispuniti svoj vojnički dug prema otadžbini i uložiti sve svoje snage, a ako bude trebalo dati i svoj život, za uništenje neprijatelja.⁷³⁾

Prednji odred desanta je ukrcan 3. decembra do 15 časova na 7 oklopnih čamaca u Novom Sadu. Ti su brodovi istog dana u 18 časova doplovili u Čerević. Magla je omogućila da bude nezapaženo prevoženje. Za obezbeđenje tajnosti daljeg prevoženja, naročito u rejonu Iloka, Šarengrada i Opatovca, odlučeno je da 30—40 minuta pre stizanja desanta u ta mesta, artiljerija Pratećeg obalskog odreda 1. gardijskog utvrđenog rejona i 68. streljačkog korpusa otvorи vatru po desnoj obali Dunava, radi neutralisanja neprijateljskih vatreñih tačaka i zaglušivanja šuma brodskih motora.

Vožnja od Čerevića do Opatovca — od 18.30 časova 3. decembra do 1.30 časova 4. decembra — završena je potpuno nezapaženo zahvaljujući preduzetim merama

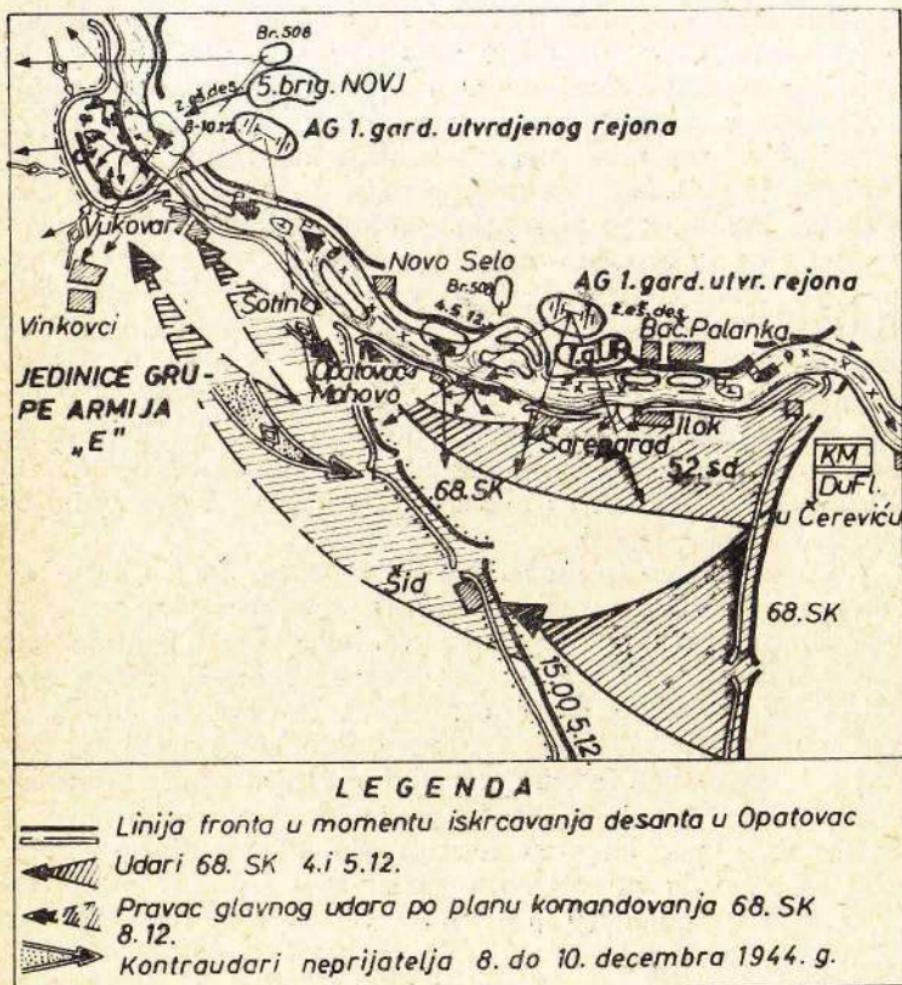
⁷³⁾ Архив ИО ВМФ, д. 21256, лл. 205, 291—294, 326—328.

maskiranja (vožnja jednim motorom i malom brzinom sa nagibom na desni dok i odvođenje ispusnih gasova u vodu), slaboj vidljivosti i mogućnosti izbora plovног puta uz levu obalu koju su držale naše jedinice. Na delu puta, 17 km ispred krilnih položaja svojih jedinica, neprijatelj još nije bio otkrio oklopne čamce. Oni su iskrcali prednji odred desanta 2 km nizvodno od Opatovca. Zaštitu desanta vršili su minobacački čamci i artiljerija Pratećeg obalskog odreda za podršku koja je tukуći Opatovac i rejon iskrcavanja, uništila protivdesantnu odbranu. Početkom iskrcavanja njihova je vatра preneta u dubinu protivničke odbrane. Pošto su se učvrstile u rejonu iskrcavanja, desantne jedinice su otpočele napredovanje na Opatovac sa istoka. Deo oklopnih čamaca je, posle iskrcavanja desanta, prešao na levu obalu i uključio se u artiljerijsku podršku desanta, dok je drugi deo otplovio u Bukin po 2. ešelon desanta. Do 4. decembra izjutra desantne jedinice su ovladale mostobranom širokim 3 i dubokim 2 km. Do zore je iskrcaen i 2. ešelon desanta. Tada se na mostobranu nalazilo ukupno 1.470 boraca i oficira, među kojima i dva bataljona NOVJ (700 ljudi).

S obzirom na to da je bilo predviđeno da 4. decembra u 6 časova otpočne napredovanje 68. streljačkog korpusa koji je obuhvatao Ilok i Opatovac sa jugozapada, komandant flotile je odlučio da u to vreme iskrca neposredno u pristanište Ilok, pomoću 5 minobacačkih čamaca 52 boraca iz čete mornaričke pešadije Pratećeg obalskog odreda za podršku. Iskrcavanje je izvršeno pod snažnim protivdejstvom neprijatelja zbog toga što je posle iskrcavanja desanta u Opatovac i Ilok, početak nastupanja 68. streljačkog korpusa odložen do 12 časova 4. decembra. Desanti su se našli u teškom položaju jer su morali primiti na sebe sav udar neprijatelja.

4. decembra su sovjetske i jugoslovenske jedinice, koje su učestvovalе u desantu, uz artiljerijsku podršku Pratećeg obalskog odreda, oklopnih čamaca, minobacačkih čamaca i 1. gardijskog utvrđenog rejona, odbile desetine napada neprijatelja koji je uporno težio da ih baci u Dunav

i obnovi svoje položaje na desnom prirečnom krilu. Desant koji je iskrcan u Ilok nije potpuno izvršio svoj zadatak, ali je vezao za sebe deo protivničkih snaga. Taj malobrojni desant je čvrsto držao svoje pozicije iako je imao 26 mrt-

Iskrcavanje desanta u Opatovac, Ilok i Vukovar 4—8. decembar 1944.

vih i 19 ranjenih. Desant u rejonu Opatovca je odbio sve neprijateljske protivnapade i do kraja dana proširio i pro-

dubio mostobran, zahvatio prugu Ilok — Vukovar i tako odsekao odstupnicu na zapad nemačkim fašističkim jedinicama.

Desantne jedinice su vezale za sebe deo protivničkih snaga i time oslabile njegov otpor pred frontom 68. streljačkog korpusa, čije su jedinice otpočele napredovanje 4. decembra u 12 časova. U 14 časova je 52. streljačka divizija toga korpusa ušla u Ilok sa jugoistoka i zauzela ga.

Proširujući uspeh ona je, uz podršku oklopnih i minobacačkih čamaca 4. decembra uveče stigla na prilaze Opatovca.

Desant u rejonu Opatovca, ojačan sa dva bataljona, otpočeo je 5. decembra izjutra napredovanje u pravcu Mohova radi spajanja sa delovima 52. streljačke divizije koja se približavala toj neprijateljskoj otpornoj tački sa istoka. Do 11 časova Mohovo je zauzeto, posle čega su desantne jedinice zajedno sa divizijom vodile borbu za Opatovac i u 15 časova ga zauzele. U borbama za Mohovo i Opatovac istakli su se poručnik fregate E. G. Larikov, poručnici korvete N. G. Močalin i M. A. Sisojev, podoficir na 1. roku G. M. Agatonov i mornar B. B. Muradov.⁷⁴⁾

Komandir voda automatičara 305. samostalnog bataljona mornaričke pešadije, komunista poručnik N. G. Močalin prvi se iskrcao na obalu Opatovca i, vodeći za sobom svoje potčinjene, prodro je u neprijateljske rovove gde je lično ubio 20 hitlerovaca. Vod poručnika Močalina je, čvrsto držeći zauzeti rejon u toku 4. decembra odbio tri juriša jačine dve čete neprijateljskih automatičara. Kada je 5. decembra otpočeo juriš na Opatovac vod se probio kroz žestoku vatrenu zavesu u neprijateljevu pozadinu i odsekao odstupnicu jedinicama. Automatičari Močalina su za ta dva dana izbacili iz stroja 40 neprijateljskih vojnika i oficira i uništili 7 mitraljeza i bojeve komplete za dve artiljerijske baterije.

Pomoćnik načelnika štaba 305. samostalnog bataljona mornaričke pešadije, komunista, poručnik M. A. Sisojev,

⁷⁴⁾ Архив ИО ВМФ, д. 17878, л. 30, 31.

iskrcao se sa prvim talasom desanta. On je vrlo umešno rukovodio borbenim dejstvima svoje jedinice i ispoljio primernu hrabrost i vojničku veštinu. Poručnik Sisojev je 5. decembra prvi prodro u istočni deo Opatovca i ručnim bombama i vatrom iz automata uništio bojevi komplet minobacačke baterije i mitraljesko gnezdo i izbacio iz stroja 28 neprijateljskih vojnika i oficira.

Komandir čete 305. samostalnog bataljona mornaričke pešadije, komunista poručnik fregate E. G. Larikov, među prvima se iskrcao na malu adu uz desnu obalu Dunava ispod Opatovca. Njegova četa je u pokretu forsirala protok koji je delio ostrvce od obale i ovladala naseljenim mestom Mohovo. U toku 4. decembra četa Larikova je odbrila 10 napada neprijateljske pešadije, podržavane minobacačima, artiljerijom i tenkovima. Kada je 5. decembra četa krenula u juriš na Opatovac, poručnik fregate Larikov je prvi, puzeći, došao do neprijateljskog bunkera i uništio ga ručnim bombama i time omogućio napredovanje svoje čete. Zatim se poručnik fregate Larikov probio u neprijateljske rovove gde je ručnim bombama i vatrom iz automata ubio jednog neprijateljskog oficira i 7 vojnika. Tih dana je ova četa izbacila iz stroja ukupno 150 neprijateljskih vojnika i oficira, uništila minobacačku bateriju, 15 mitraljeza i protivtenkovsko oruđe i oštetila 5 tenkova. Larikov je lično ubio 15 fašista.

Mitraljezac B. B. Muradov, iz mitraljeske čete 305. samostalnog bataljona mornaričke pešadije, prvi je izbio na cestu Ilok — Opatovac i maskirajući se, držao je pod vatrom sve do dolaska ostalog ljudstva desanta. Pet puta su u toku 4. decembra neprijateljska pešadija i tenkovi pokušavali da očiste cestu za Opatovac. Kada je jedan neprijateljski tenk uspeo da se probije do prednjeg kraja odbrane desanta, Muradov je izišao iz svog skloništa, puzeći se približio na 15 metara od tenka i sa dve protivtenkovske granate ga oštetio. Tenku je u pomoć došla jedna samohotka, ali je i ona doživelu istu sudbinu. Muradov se među prvima iz desanta probio u Opatovac gde je sa ručnim granatama zauzeo neprijateljski bunker i

ubio 20 hitlerovaca. U centru Opatovca Muradov je stupio u borbu prsa u prsa sa fašističkim mitraljescem. Neprijateljski vojnik je bacio granatu od čije su eksplozije ranjeni i on i Muradov. Iako teško ranjen i sa jakim izlivom krvi, sovjetski mornar se bacio na fašista i dotukao ga.

Komandir kormilarskog odeljenja oklopног čamca br. 241, kandidat za člana Partije, podoficir na prvom roku G. M. Agafonov iskrcao se 4. decembra nizvodno od Opatovca u sastavu osmatračnice za korekturu vatre kao njen komandir. Pošto je postavio osmatračnicu u borbeni poređak jugoslovenskih boraca iz sastava desanta, on je oklopnim čamcima davao tačne podatke o ciljevima i time im omogućio tačna vatrena dejstva protiv neprijateljske žive sile, tenkova, artiljerijskih oruđa, minobacača i mitraljeza. 4. i 5. decembra je po navođenju korekture vatre Agafonova uništeno 20 neprijateljskih vatrenih tačaka, oštetočeno 14 tenkova i izbačeno iz stroja 400 vojnika i oficira.

Pošto je izgubila važna uporišta Ilok i Opatovac, nemачka fašistička komanda je težila da zadrži naše jedinice na liniji Sotin — Šid — Morović. Vukovarski čvor neprijateljske odbrane na desnoj obali Dunava ometao je nastupanje 68. streljačkog korpusa i delova NOVJ na tom pravcu. Zbog toga je komanda 3. ukrajinskog fronta 7. decembra, istovremeno sa naređenjem 68. streljačkom korpusu i delovima NOVJ da produže napredovanje na Šid, Vinkovce, Vukovar i Osijek, postavila zadatak Dunavskoj flotili da iskrca desant u Vukovar i time dezorganizuje neprijateljsku odbranu na njenom prirečnom krilu.⁷⁵⁾ Komanda flotile je odlučila da taj zadatak izvrši noću 7/8. decembra snagama 2. brigade rečnih brodova od koje je formiran odred za iskrčavanje od 8 oklopnih čamaca (komandant poručnik bojnog broda N. V. Savicki koji je bio istovremeno i komandant desanta) i odred za artiljerijsku podršku od oklopnih i 5 minobacačkih čamaca (komandant poručnik bojnog broda N. G. Nikitin). U prednji odred desanta određen je 305. bataljon mornaričke pešadije

⁷⁵⁾ Архив ИО ВМФ, д. 14014, л. 130.

pod komandom majora D. A. Martinova (302 čoveka), a u sastav 2. ešelona 5. brigade NOVJ i delovi 1. gardijskog utvrđenog rejona (ukupno u 2 ešelona 1.332 čoveka). Artiljerijska podrška desanta poverena je osim brodovima 2. brigade i artiljeriji 1. gardijskog utvrđenog rejona i Pratećem obalskom odredu. Pomoćno komandno mesto komandanta 2. brigade rečnih brodova koji je komandovao jedinicama desanta nalazilo se na levoj obali Dunava blizu rejona iskrcavanja. To je omogućilo elastično rukovođenje brodovima i jedinicama koje su učestvovale u desantu i organizovanju sadejstva među njima.

U skladu sa planom napredovanja, jedinice 68. streličkog korpusa i 12. korpusa NOVJ, koncentrisane u međurečju Save i Dunava, trebalo je da noću uoči 8. decembra probiju neprijateljsku odbranu na delu Sotin — Šid — Morović, da do svitanja zaobiđu Vukovar sa jugozapada i zapada i spoje se sa desantom. Zbog toga nisu bile predviđene rezervne jedinice za ojačanje desanta u njegovim dejstvima na obali. Jedinice određene za desant koncentrisale su se 7. decembra do 24 časa radi ukrcavanja na brodove i to: prednji odred u Bukinu, a 2. ešelon na levoj obali Dunava uzvodno od rejona iskrcavanja prednjeg odreda.

8. decembra u 1 čas iz Bukina je isplovio prvo odred za artiljerijsku podršku, a za njim desantni odred. Koristeći se slabom vidljivošću, oklopni čamci su plovili u rejon iskrcavanja duž leve obale Dunava malom brzinom, sa jednim motorom. Gađajući desnu obalu, artiljerija 1. gardijskog utvrđenog rejona i Pratećeg obalskog odreda zaglušivala je slabi šum motora i privlačila protivničku vatru na sebe. Na dva mesta između Sotina i Vukovara, neprijateljske artiljerijske baterije otvorile su vatru na desantni odred, ali su tukle površinu sa velikim prebacivanjem, neprecizno iza brodova. Oklopni čamci nisu otvarali vatru.

U 2.45 časova odred za iskrcavanje je podišao u rejon taktičkog razvoja. Utvrdivši svoju poziciju pomoću maskiranih svetala na levoj obali Dunava, na signal koman-

danta iskrcavanja, oklopni čamci su se usmerili ka obali. Oklopni čamci iz odreda za artiljerijsku podršku i baterija Pratećeg obalskog odreda zasuli su neprijateljska mitraljeska gnezda i minobacačke baterije na sektoru iskrcavanja i odjednom preneli vatru po dubini protivničke odbrane i na pribrežne vatrene tačke koje su ugrožavale iskrcavani desant sa krila. Iskrcavanje prednjeg odreda 2 km uzvodno od Vukovara, blizu čvora automobilskih puteva i železničke pruge, potpuno je iznenadilo neprijatelja. Time su stvoreni vrlo povoljni uslovi za brzo prebacivanje u taj rejon i 2. ešelona kao i za dejstvo desanta na obali. Ukupno je bilo iskrcano u ovaj rejon 1.512 ljudi sa 8 protivtenkovskih oruđa, 27 minobacača i 54 mitraljeza. Desant je zauzeo mostobran širok 3 i dubok 2 km.

Iskrcavanje 2. ešelona desanta proteklo je u uslovima pojačanog otpora neprijateljskih jedinica, podržavanih artiljerijom, minobacačima i tenkovima, s kojima su oklopni čamci morali stupiti u dvoboј. Tako je oklopni čamac br. 242 poručnika korvete M. V. Lomonova posle iskrcavanja boraca prednjeg odreda prevezao na desnu obalu i 50 boraca 2. ešelona i jedno oruđe kalibra 45 mm sa bojevim kompletom. Kada su se iskrcali na obalu poslednji vojnici iz desantne jedinice, pojavilo se 8 neprijateljskih tenkova sa pešadijom koji su na oklopne čamce otvorili vatru iz pokreta. Posada oklopног čamca je brzo odgovorila vatrom po čelnom tenku, a mitraljesci su odsekli neprijateljsku pešadiju od tenkova i prikovali je za zemlju. Preciznim pogocima, sovjetski mornari su zapalili čeln tenk i sledeći iza njega. Kod neprijatelja je nastala pometnja. Tada je stigao i oklopni čamac br. 7 poručnika fregate V. N. Nikoljskog. Pošto je iskrcao pojačanja desantu i on je otvorio vatru na neprijateljske tenkove i pešadiju. Ta se bitka produžila preko pola časa. Neprijatelj je natieran da se povuče na polazne položaje, ostavivši na bojištu 4 zapaljena i oštećena tenka, desetak mitraljeza i preko stotinu ubijenih vojnika i oficira.

Ovo, po zamisli veoma smelo, iskrcavanje desanta u dubini neprijateljske odbrane izvršeno je u pogledu vre-

mena i mesta tačno po planu. Desant se čvrsto utvrdio na desnoj obali Dunava. Ali, brodovi koji su ga podržavali i delovi Dunavske flotile našli su se u teškom položaju zbog neuspeha divizija 68. streljačkog korpusa i 12. korpusa NOVJ koje su imale da nanesu glavni udar neprijatelju prilikom nastupanja ka Vukovaru i Osijeku. Te su jedinice naišle na uporan otpor neprijatelja na celom frontu od Dunava do Save dugom 70 km.

Oslanjujući se na ranije pripremljene linije i otporne tačke odbrane, nemačke fašističke jedinice su čvrsto držale svoje položaje. Protivnapadima pešadije, podržavane tenkovima i artiljerijom, one su suzbile naše delimične prodore u njihovu odbranu. Neprijateljsku odbranu nije uspela da probije ni 52. streljačka divizija 68. streljačkog korpusa koja je nastupala u pravcu Vukovara na pripečnom krilu na liniji Sotin — Šid. Sprečivši napredovanje naših jedinica jugoistočno od Vukovara, hitlerovci su bacili veće snage protiv desanta koji je morao da u toku tri dana i noći vodi neravnu borbu sa nadmoćnjim neprijateljskim snagama. Za to vreme desant je odbio 47 napada neprijateljske pešadije podržavane grupama od 8 do 40 tenkova i samostalnih oruđa. Mornari desantne jedinice su se nepokolebljivo tukli s neprijateljem i do poslednjih mogućnosti izvršavali svoj borbeni zadatak, ispoljavajući masovni heroizam i visoku vojnu veština.

Iskrcavši se na levom krilu sektora za iskrcavanje, četa poručnika fregate E. G. Larikova je u pokretu zauzela fabriku na severnom kraju Vukovara. U zoru 8. decembra na borbeni položaj čete izvršila je kontranapad neprijateljska pešadija podržavana sa dva tenka tipa „panter“. Pošto nije imala protivtenkovskih oruđa i pušaka, četa je morala da se bori protiv tenkova streljačkim oružjem i ručnim bombama. Poručnik fregate Larikov dopuzao je na 15 m od tenkova koji su mu se približavali, precizno bacio 4 ručne bombe i digao u vazduh dva tenka. Posle toga neprijateljska pešadija se povukla na polazne položaje ostavljujući na bojnom polju preko 50 ubijenih vojnika i oficira. Bez obzira na to što je bio teže ranjen,

E. G. Larikov je ostao u prvim redovima do potpunog odbijanja neprijateljskog juriša.

Vod poručnika korvete N. G. Močalina, iskrcavši se na obalu u sastavu prednjeg odreda, odmah je blokiran vatrom iz neprijateljskih vatreñih tačaka. Komandir voda je dopuzao do neprijateljskog bunkera i uništio ga sa dve protivtenkovske bombe, omogućivši tako napredovanje voda. U svitanje 9. decembra vod su napale dve neprijateljske čete sa 15 tenkova i 8 samohodnih oruđa. Odvažni borci ove desantne jedinice nepokolebljivo su odbili taj napad. Ali, neprijatelj nije mirovao. Kod sledećeg napada on je ponovo poslao tenkove. Propustivši ih na blisko odstojanje, poručnik korvete Močalin je protivtenkovskim granatama digao u vazduh dva tenka, a zatim je protivtenkovskom puškom koju je uzeo iz ruku teže ranjenog protivtenkiste — oštetio još jedan tenk. Izgubivši tri tenka neprijatelj se povukao. Vod je u toku 8. i 9. decembra odbio ukupno 12 napada u kojima je učestvovao gotovo ceo bataljon pešadije sa preko 20 tenkova i samohodnih oruđa.

U boju kod Vukovara istakao se i pomoćnik načelnika štaba 305. samostalnog bataljona mornaričke pešadije poručnik korvete M. A. Sisojev. On se iskrcao sa prednjim odredom i sa grupom vojnika kojoj je bio na čelu uništio pet neprijateljskih bunkera. Nastupajući u pravcu komandnog mesta komandanta desanta neprijatelj je 9. decembra probio našu odbranu. Poručnik korvete Sisojev je organizovao bočni protivnapad na neprijatelja i zaplenio protivtenkovsko oruđe sa municijom kojom je sa vatreñih položaja oštetio dva tenka. U toku dana su vojnici pod komandom Sisojeva odbili 12 napada. Kada su izbačene iz stroja protivtenkovske puške i mitraljezi, poručnik je protivtenkovskim bombama uništio 2 tenka i 15 automatičara koji su išli za njima. Izgubivši 5 tenkova, 3 oruđa i mnogo vojnika, hitlerovci su toga dana odustali od daljih napada na tom sektoru.

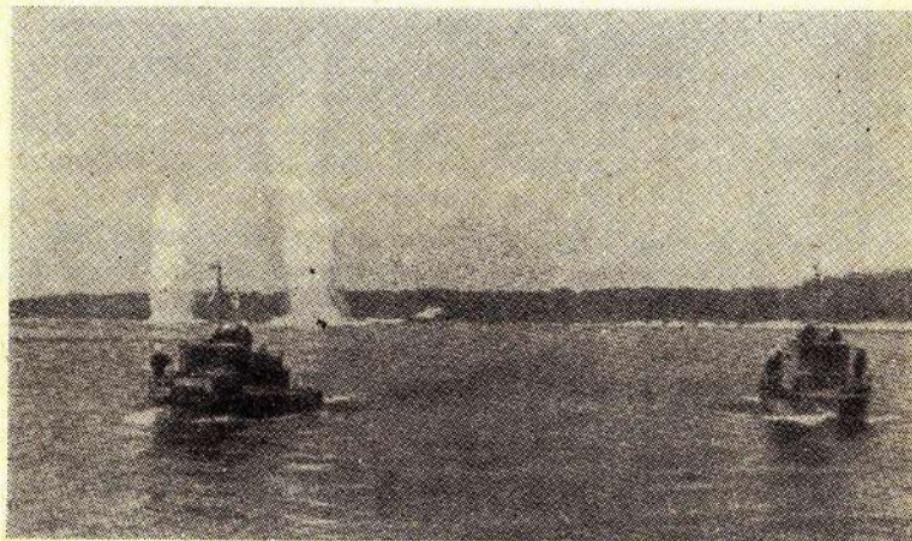
Desantne jedinice su se požrtvovano, hrabro i uporno održale na mostobranu na desnoj obali Dunava, tri dana

i tri noći, muški odbijajući napade nadmoćnijih neprijateljskih snaga. Na frontu desanta, dugom 7 km, dejstvovalo je preko 70 neprijateljskih tenkova i samohodnih oruđa, veći broj artiljerijskih i minobacačkih cevi i preko 5.000 neprijateljskih vojnika i oficira. Oklopni i minobacački čamci pružali su artiljerijsku podršku desantu, prevozili pojačanja i evakuisali ranjenike. Sve te zadatke su izvršavali uz žestoko protivdejstvo neprijatelja.

Posle neuspelog pokušaja 8. decembra da probije neprijateljsku odbranu, komanda 68. streljačkog korpusa je pregrupisavala i koncentrisala snage za obnavljanje napada na pravcu glavnog udara. Komanda korpusa je, u vezi s tim, tražila od desanta da zadrži zauzeti mostobran u regionu Vukovara. Neprijatelj je 8. decembra izjutra napao levo krilo desanta sa 4 bataljona pešadije koje je podržavalo 10 tenkova i samohodnih oruđa. Taj napad je odbijen odlučnim dejstvom boraca i starešina desantnih jedinica, oklopnih čamaca i Pratećeg obalskog odreda za podršku. I desantne jedinice u centru i na desnom krilu nepokolebljivo su izdržale pritisak neprijatelja. Međutim, desant je u borbama za očuvanje mostobrana pretrpeo znatne gubitke. Neznatno pojačanje koje je iskrcano noću 9. decembra nije moglo izmeniti situaciju. Neprijatelj je sledećeg jutra koncentrisao na krilima desanta po dva pešadijska bataljona i oko 50 tenkova i krenuo u napad sa težnjom da desant odseče od Dunava, okruži ga i uništi. Komentar 2. brigade rečnih brodova kapetan fregate A. F. Aržavkin je uputio na krila desanta 9 oklopnih i 4 minobacačka čamca. Oni su snažnom artiljerijskom i minobacačkom vatrom sa malih odstojanja snažno napali neprijateljske jedinice koje su nastupale, odsekavši pešadiju od tenkova i privezavši je za zemlju. Pod zaštitom artiljerijske vatre brodova i Pratećeg obalskog odreda za podršku, desantne jedinice su prešle u protivnapad i povratile svoje položaje. U toku 9. decembra desant je odbio više napada nadmoćnijih neprijateljskih snaga, ali je pretrpeo velike gubitke. Naročito se osećao nedostatak sredstava za neposrednu borbu s tenkovima. Toga dana su,

pružajući artiljerijsku podršku desantu, potopljeni okloplji čamci br. 231 i 338. Desant je, zasipan vatrom iz svih vatreñih sredstava neprijatelja, držao u svojim rukama još samo mali deo desne obale.

Komandant 3. ukrajinskog fronta maršal Sovjetskog Saveza F. I. Tolbuhin, zatražio je od 68. streljačkog korpusa da snagama 52. i 213. streljačke divizije otpočne napredovanje 10. decembra u zoru, probije neprijateljsku odbranu na sektoru Sotin — Šid i spoji se sa desantom.⁷⁶⁾ Ali, već 9. decembra uveče postalo je jasno da korpus ne može računati na uspeh zbog toga što ne raspolaže ten-

Minolovci iz brigade minolovaca na borbenom razminiranju

kovima i dovoljnom količinom artiljerije i da desant bez protivtenkovskih sredstava i rezervi nije u stanju da i dalje zadrži deo desne obale Dunava. Zbog toga je Komanda flotile predložila komandi 3. ukrajinskog fronta da se desant evakuiše. Komanda fronta je usvojila predlog i

⁷⁶⁾ Архив МО СССР, ф. 243, оп. 2037, д. 65, л. 62.

odlučila da se to izvrši noću 9/10. decembra.⁷⁷⁾ Ne obazirući se na žestoka neprijateljska protivdejstva, 5 oklopnih i 4 minobacačka čamca evakuisalo je 988 pripadnika desanta. Time su završena dejstva flotile u rejону Vukovara.

U trodnevnim žestokim borbama s neprijateljem, pripadnici desantnih jedinica i brodovi 2. brigade su uništili oko 400 hitlerovaca i preko 20 tenkova i samohodnih oruđa. Oni su do kraja izvršili svoj zadatak. Pri tome su imali znatne gubitke: ubijeno je ili ranjeno 527 vojnika i starešina i potopljena su dva oklopna čamca. Desant se bio uspešno iskrcao na levu obalu Dunava, ali se morao sviti i povući zbog neuspeha jedinica 68. streljačkog i 12. armijskog korpusa NOVJ.

Artiljerijska podrška prirečnih krila jedinica kopnene vojske na budimpeštanskom i vukovarskom pravcu

(10 — 31. decembar 1944. godine)

Izbijanjem jedinica 2. ukrajinskog fronta na levu obalu Dunava severnije od Budimpešte i na severoistočne obale jezera Balaton i Velence, stvoreni su povoljni uslovi glavnim snagama 3. ukrajinskog fronta i 46. armije 2. ukrajinskog fronta da završe opkoljavanje i razbijanje budimpeštanske grupacije nemačkih fašističkih jedinica. Po na-ređenju Vrhovne komande od 12. decembra, jedinice tih frontova su morale zajedničkim udarima sa severoistoka, istoka i jugozapada završiti opkoljavanje i uništenje budimpeštanske neprijateljske grupacije i zauzeti Budimpeštu.

4. gardijska i 46. armija, koje su bile koncentrisane na uskom sektoru fronta jugozapadno i severoistočno od jezera Velence, dobile su zadatak da probiju neprijatelj-

⁷⁷⁾ Архив ИО ВМФ, д. 14014, лл. 13, 15.

sku odbranu nanoseći glavni udar u zoni nastupanja 4. gardijske armije. Bilo je predviđeno da se u proboj uvedu 18. tenkovski i 2. i 7. gardijski mehanizovani korpus koji su, razvijajući udar na Bičke, morali preseći na dva dela neprijateljsku grupaciju koja im se suprotstavlja i izbiti na Dunav zapadno od Estergoma, presecajući ujedno sve komunikacije budimpeštanskej grupacije neprijatelja i zajedno sa streljačkim jedinicama potpuno završiti okruženje. 7. gardijska armija trebalo je da izbije širokim frontom na istočnu obalu reke Hron od njenog ušća do Levice, da probije neprijateljsku odbranu južnije od Železovce, stigne na levu obalu Dunava između Mužla i Moča i odseče neprijatelju puteve povlačenja Dunavom ka severozapadu.⁷⁸⁾ U toj etapi budimpeštanske operacije Dunavska flotila je dobila zadatak da sadejstvuje jedinicama desnog krila 46. armije koje su nanosile udare na Budimpeštu sa juga duž desne obale Dunava i 68. streljačkom korpusu 57. armije koji je nastupao zajedno sa jugoslovenskim jedinicama na vukovarskom pravcu. Pregrupacija i koncentracija jedinica 2. i 3. ukrajinskog fronta u skladu sa postavljenim zadatkom izvršena je u vremenu od 12. do 19. decembra 1944. godine.

12. decembra 1944. godine komandu nad Dunavskom flotilom preuzeo je kontraadmiral G. N. Holostjakov. On se saglasio sa zadacima sastava i jedinica flotide koji su dejstvovali na budimpeštanskom i vukovarskom pravcu i brigade minolovaca, koje im je postavio njegov prethodnik viceadmiral S. G. Gorškov. Viceadmiral Gorškov je premešten za komandanta eskadre Crnomorske flote. Dok su se jedinice 2. i 3. ukrajinskog fronta pregrupisavale i koncentrisale, komanda flotide, politički organi i partijska organizacija sastava i jedinica izvršili su krupan posao na planu priprema borbe za Budimpeštu — borbeno, materijalno-tehničko i političko obezbeđenje predstojećih borbenih dejstava.

⁷⁸⁾ Архив МО СССР, ф. 243, оп. 68668, д. 1, лл. 19—21; оп. 20371, д. 65, лл. 128, 129, 133.

Načelnik politodela flotile, kapetan bojnog broda N. G. Pančenko i načelnici politodela 1. i 2. brigade rečnih brodova kapetan fregate J. G. Djakonov i F. J. Averljukov, na savetovanju oficirskog sastava i sekretara partijskih i komsomolskih organizacija prenosili su iskustva partijsko-političkog rada u borbama na budimpeštanskom i vukovarskom pravcu. Oni su održali predavanja ličnom sastavu brodova i jedinica u kojima su objasnili značaj i teškoće predstojećih borbenih zadataka i pozvali dunavske mornare da pomognu vojnicima Sovjetske armije da okruže i definitivno uniše neprijateljsku budimpeštanSKU grupaciju.

Vojni savet flotile je u svom proglašu mornarima, koji su se spremali za juriš na Budimpeštu, pisao: „Vi ste prošli herojski put, put borbene slave i junaštva od Volge do Dunava, od privoških i kubanskih stepa do mađarskih ravnica. Glavni grad naše domovine Moskva više puta vam je odao počast kao pobednicima u borbama za oslobođanje Priažovlja i Kerča, za forsiranje Dnjestarskog limana, za slavne pobjede na Dunavu za oslobođanje glavnog grada bratske Jugoslavije — Beograda. Smelim i drskim iskrcavanjem desanata na krila i u pozadinu protivnika paralizujte njegovu odbranu, ne dajte neprijatelju ni minute predaha, tucite fašističku zver do njenog potpunog uništenja.“⁷⁹⁾

Odgovarajući na taj duboko patriotski proglaš Vojnog saveta, dunavski mornari su davali kolektivne i individualne zakletve otadžbini i Partiji o tome da će se i oni, kao i svi pripadnici oružanih snaga naše domovine, boriti protiv neprijatelja do potpune pobjede. Politodel je izdao u velikom tiražu podsetnike artiljercu, motoristu, kormilaru, vojniku desantne jedinice, vojnom bolničaru i dr. koji su po sadržaju bili konkretni i ubedljivi, a po tonu jasni i pristupačni. Podsetnici su usmeravali mornare svih specijalnosti da upoznaju i umešno i efikasno iskoriste ratnu tehniku i oružje u borbi sa neprijateljem.

⁷⁹⁾ Centralni vojnopolomorski muzej, Fond dokumenata iz velikog otadžbinskog rata.

Komandno mesto komandanta flotile je 19. decembra prebazirano iz Novog Sada u Belčke na desnoj obali Dunava, blizu štaba 3. ukrajinskog fronta koji se nalazio u gradu Pakšu. Pomoćno komandno mesto je ostalo i dalje u Novom Sadu. Od prvih dana decembra pa do budimpeštanske operacije, na komandnom mestu komandanta flotile nalazio se po pravilu i načelnik štaba flotile kapetan bojnog broda A. V. Sverdlov.

20. decembra je obnovljeno nastupanje glavnih snaga 2. i 3. ukrajinskog fronta na budimpeštanskom pravcu. U toj etapi operacije osnovni vid borbenih dejstava Dunavske flotile bio je — artiljerijska podrška 46. armije južno od Budimpešte i 68. streljačkom korpusu 57. armije i 1. bugarskoj armiji na vukovarskom pravcu.

Komandant 46. armije general-potpukovnik I. T. Šlemin naredio je 19. decembra 1. brigadi rečnih brodova da podrži artiljerijskom vatrom jedinice 316. streljačke divizije koje su nastupale iz rejona Erdi duž desne obale Dunava na Nađtetenj i Budafok, a duž leve obale na Čepel i da zaštitи krila te divizije od mogućnog napada neprijateljskih brodova iz rejona Budimpešte. Komandant 1. brigade rečnih brodova kapetan fregate P. I. Deržavin odlučio je da taj zadatak izvrši sa 15 oklopnih čamaca. Ti čamci su se noću 20. decembra koncentrisali na levoj obali u protoku u Tekelu, gde su izabrali osnovne i rezervne vatrene položaje. Tamo je uspostavljeno i pomoćno komandno mesto komandanta brigade. Pošto su okloplni čamci stigli na svoje pozicije, komanda 1. brigade rečnih brodova uputila je u štab 316. streljačke divizije oficira za vezu, štabnog artiljerca poručnika bojnog broda S. M. Aksimentjeva.

Nastupanje jedinica 4. gardijske i 46. armije otpočelo je 20. decembra izjutra. Dok su glavne snage 46. armije napadale Bičke i Estergom i zaobilazile Budimpeštu sa zapada i severozapada, njen 23. streljački korpus je nastupao u pravcu Budimpešte sa juga, duž desne i leve obale Dunava. Kada je 316. streljačka divizija toga korpusa krenula iz rejona Erda u pravcu Nađtetenja, 8 oklopnih čamaca 1. brigade rečnih brodova otvorilo je bacačima bočnu vatru

protiv neprijateljskih minobacačkih i haubičkih baterija u rejonu ciglane i pekare u Kišmastanu koje su ometale napredovanje naših jedinica. U toku 20. decembra osetno se smanjio vodostaj na Dunavu zbog čega su oklopni čamci napustili protok i zauzeli borbene pozicije uz levu i desnu obalu Dunava, odakle su nastavili artiljerijsku podršku jedinicama 316. streljačke divizije.

Oklopni čamci 1. brigade rečnih brodova su četiri dana i noći, od 21. do 24. decembra pružali sistematsku artiljerijsku podršku jedinicama 316. streljačke divizije koja je napredovala duž Dunava na Kišaron i Taznak. Svojom preciznom bočnom vatrom oni su učutkali artiljerijske i minobacačke baterije, naneli osetne gubitke neprijateljskoj živoj sili i pomogli razbijanje njegovih protivnapada. 24. decembra je otkriveno sakupljanje neprijateljske pešadije i borbene tehnike severnije od Južnog Erda. Pretila je opasnost da će ta grupacija napasti jedinice 316. streljačke divizije koje su nastupale u tom pravcu. Oklopni čamci br. 324 poručnika fregate L. M. Lugovog i br. 339 poručnika fregate V. I. Portnova, na signal sa komandnog mesta divizije, probili su se u neprijateljski raspored i otvorili vatru iz reaktivnih minobacačkih oruđa. Došlo je do eksplozije automobila sa gorivom i municijom, učutkane su minobacačke i artiljerijske baterije i, samim tim, raščišćen put za napredovanje.

24. decembra divizija je zauzela Budafok i produžila napredovanje kroz borbu ka južnom predgrađu Budimpešte — Kelenfeldu. Neprijatelj je uporno težio da Kelenfeld zadrži u svojim rukama. Gotovo tri dana i noći trajale su žestoke borbe južnije od Kelenfeda. Jedinice divizije i 83. samostalne brigade mornaričke pešadije, koje su oklopnim čamcima prebačene na desnu obalu Dunava, otpočele su 27. decembra juriš na Kelenfeld. Njihova dejstva su podržavala artiljerijskom vatrom 4 oklopna čamca sa zaklonjenih vatrenih položaja iz rejona Nađtetenja kao i 10 oklopnih čamaca sa vatrenih položaja iz rejona Budafoka. Zahvaljujući toj pomoći, naše jedinice su zauzele 14 kvartova južnog predgrađa Budimpešte.

Desnokrilne jedinice 316. streljačke divizije koje su nastupale levom obalom Dunava na Čepelj zaostale su za njenim levokrilnim jedinicama. Neprijatelj je iz utvrđenja na Čepelju držao pod vatrom delove divizije koji su dejstvovali na desnoj obali Dunava i mesto prelaza preko reke naših jedinica u rejonu Budafoka. U duhu naređenja 23. streljačkog korpusa, 7 oklopnih čamaca 1. brigade rečnih brodova je 27. decembra, sa vatreñih položaja u rejonu Nađtetenja izbacilo 660 razorno-fugasnih granata i učutkalo neprijateljske artiljerijske i minobacačke baterije na Čepelu. Time je sprečeno dalje gađanje prelaznih mesta preko reke i pruge Budafok—Kelenfeld.

Okloplni čamci 1. brigade rečnih brodova su od 28. do 30. decembra nastavili da pružaju sistematsku artiljerijsku podršku jedinicama 316. streljačke divizije i 83. samostalne brigade mornaričke pešadije koje su jurišale na južnu periferiju Budimpešte. Tek ih je krajnja nužda za obezbeđenje prelaza jedinica 2. i 3. ukrajinskog fronta prisilila da prekinu dejstva na tom pravcu.

Zahvaljujući dobroj pripremi posada okloplnih čamaca i činjenici što su štabovi 316. streljačke divizije i 1. brigade rečnih brodova dobro organizovali sadejstvo između brodova i kopnenih jedinica, artiljerijska podrška je bila efikasna i doprinela je uspešnom napredovanju na budimpeštanskom pravcu.

U vreme razvijanja i koncentrisanja glavnih snaga susednih krila 2. i 3. ukrajinskog fronta radi nastupanja neposredno na Budimpeštu, jedinice 68. streljačkog korpusa, kojima je komandovao general-major N. N. Škodunović, vodile su borbu lokalnog značaja jugoistočno od Vukovara. Komanda korpusa i 2 brigade rečnih brodova razradili su plan 12. decembra zajedničkih dejstava na vukovarskom pravcu. Planom je predviđeno da korpus otpočne napredovanje sa linije Sotin — Grabovo u pravcu Vukovara. Predviđeno je takođe da brodovi 2. brigade pruže artiljerijsku podršku 52. streljačkoj diviziji u toku njenih borbi za probijanje neprijateljske odbrane u rejonu Sotina i napredovanje prema Vukovaru.

Odlukom komandanta 2. brigade rečnih brodova kapetana fregate A. F. Aržavkina formiran je od 6 oklopnih i 2 minobacačka čamca odred za artiljerijsku podršku. Odred je 13. decembra uveče zauzeo vatrene položaje kod Opatovca na rastojanju 4—7 km od linije fronta. Osmatračka stanica za korekturu vatre nalazila se u borbenom poretku 52. streljačke divizije na desnoj obali Dunava. Sledeceg dana u 9.20 časova divizija je otpočela napad na Sotin. Brodovi iz odreda za artiljerijsku podršku su, zajedno sa divizijskom artiljerijom, u toku artiljerijske pripreme otvorili žestoku vatru na ranije otkrivene ciljeve i položaje. U 10.10 časova izviđački i prednji odredi divizije su stigli na periferiju Sotina. Tada su brodovi iz odreda za artiljerijsku podršku preneli vatru u dubinu neprijateljske odbrane.

Minobacački čamac br. 20 kojim je komandovao poručnik korvete G. P. Siric i minobacački čamac br. 24 kojim je komandovao poručnik fregate N. A. Mihaljenko primakli su se 14. decembra u 12 časova sasvim blizu neprijateljskih tranšeja koje su se oslanjale na rečnu obalu, obasuli ih vatrom iz raketnih minobacača i time vrlo uspešno potpomogli napredovanje naših jedinica. Neprijateljska pešadija, uz podršku tenkova i samohodnih oruđa, prešla je u protivnapad težeći da po svaku cenu odbaci sovjetske vojнике i povrati svoje položaje. Mornari — artiljeri sa oklopnih čamaca su preciznom bočnom vatrom odsekli neprijateljsku pešadiju od tenkova i pribili je za zemlju, a potom, zajedno sa divizijskim artiljercima, zastavili tenkove i naterali ih da se povuku na polazne položaje.

Uporne borbe za Sotin trajale su od 14. do 18. decembra. Oklopni i minobacački čamci su sistematskom artiljerijskom vatrom podržavali napade 52. streljačke divizije. 2. brigada rečnih brodova je 18. decembra ojačana sa 4 okloplna čamca koji su stigli iz sastava 1. brigade, čime je omogućena zamena oklopnih čamaca na vatrenim položajima i efektivnije iskorišćavanje njihovog oružja.

19. decembra je izvučen iz borbi 68. streljački korpus radi prebacivanja u rejon jezera Balaton, da tamo pojača 4. gardijsku armiju koja se pripremala za napredovanje severnije od ušća Drave. Korpus je na vukovarskom pravcu zamenila 1. bugarska armija koja je bila operativno potčinjena 3. ukrajinskom frontu. Ta je armija u prvoj polovini novembra 1944. godine prebačena iz istočnog dela Jugoslavije u rejon Ruščuka, odatle je, po odluci komandanta fronta, prebačena u rejon Novog Sada radi učešća u budimpeštanskoj operaciji. Utovar jedinica u železničke kompozicije morao se izvršiti u stanici Đurđu, ali se prethodno morao organizovati prelaz jedinica i ratne opreme armije preko Dunava. U tom cilju je u Ruščuk stigao komandant Dunavske flotile sa načelnikom štaba i grupom štabnih oficira. Oni su ustanovili da štab bugarske 1. armije i štabovi njenih sastava nemaju apsolutno nikakvog iskustva u prelaženju jedinica preko velike vodene prepreke kao što je bio Dunav.

Kapetan bojnog broda A. V. Sverdlov i grupa oficira iz štaba Flotile pomogli su štabu bugarske 1. armije da isplanira poredak i redosled prelaza jedinica i izradili proračun iskorišćavanja prelaznih sredstava. Komandant flotile je dodelio deo brodova i plovnih sredstava za obezbeđenje prelaza i grupu oficira za pružanje neposredne pomoći bugarskoj komandi. Tako je otpočelo borbeno priateljstvo mornara Dunavske flotile i vojnika bugarske armije.

Sredinom decembra 1944. godine bugarska 1. armija je bila grupisana na levoj obali Dunava u rejonu Novi Sad — Sombor. Brodovima Dunavske flotile su prebačene glavne snage armije na desnu obalu reke i тамо су од 19. до 21. decembra smenile jedinice 68. streljačkog korpusa i zauzele polazne položaje za nastupanje na vukovarskom pravcu. Komande armije i 2. brigade rečnih brodova razradile su plan zajedničkih dejstava na priečnom krilu. 2. brigada rečnih brodova je morala da pruži artiljerijsku podršku desnom priečnom krilu bugarske 1. armije, prilikom proboga neprijateljske odbrane u Sotinu i likvidi-

ranja njegovih otpornih tačaka i čvorova od Sotina do ušća Drave.

Komandant 2. brigade rečnih brodova formirao je odred za artiljerijsku podršku u koji je ušlo 7 oklopnih i 3 minobacačka čamca. Odredom je komandovao komandant diviziona oklopnih čamaca poručnik fregate J. M. Kalagurov. Za artiljerijsku podršku bugarskih jedinica određena je i artiljerija Pratećeg obalskog odreda flotile. Brodovi odreda za artiljerijsku podršku zauzeli su vatrene položaje 21. decembra u 24 časa. Osmatračnice za ko-rekturu njihove vatre nalazile su se u borbenom poretku bugarske 1. armije.

22. decembra u 11.00 časova bugarska 1. armija je prešla u napad sa bližim zadatkom da probije neprijateljsku odbranu na liniji Sotin — Šid i zauzme Grabovo, a zatim razvije udar na Vukovar i Osijek. Desnokrilne jedinice bugarske 1. armije, podržane artiljerijskom vatrom brodova i Pratećeg obalskog odreda, su odmah probile prednji kraj neprijateljske odbrane na liniji Sotin — Grabovo, zauzele zaselak Barak i južni deo Grabova i upale u prve tranšeje jedinica koje su neposredno branile Sotin. Međutim, neprijatelj koji je grupisao znatne snage pred frontom bugarske 1. armije, upornim protivnapadima pešadije podržavane tenkovima i minobacačkim oruđima sprečilo je dalje prodiranje bugarske vojske u dubinu njegove odbrane na vukovarskom pravcu.

Koristeći se rezervama, neprijatelj je u periodu od 23. do 29. decembra pokušao više puta da na pojedinim sektorima fronta pređe u napad. Katkad mu je uspevalo da se probije u borbeni poredak bugarskih jedinica na prirečnom krilu i da ih time dovede u kritičnu situaciju. U tim slučajevima su oklopni minobacački čamci artiljerijskom i minobacačkom vatrom sa zaklonjenih vatreñih položaja ili probojem na krilo neprijateljskih jedinica koje su učestvovale u napadu, lomile neprijateljske napade i pomagali bugarskim jedinicama da povrate položaje i izdrže protivudare nadmoćnijih snaga. Tako su

se 26. decembra dva nemačka puka, ojačana sa 15 tenkova i samohodnih oruđa, iznenada probila na položaje bugarskih jedinica u rejonu istočno od Sotina. Pojavila se opasnost da će zauzeti Opatovac u kome se nalazi štab jedne bugarske divizije. Divizion oklopnih čamaca pod komandom poručnika fregate Kalagurova je, zajedno sa odredom minobacačkih čamaca, podišao u rejon Sotina i bočnom vatrom uništio oko 800 hitlerovaca i oštetio 5 tenkova. Time je oslabio neprijateljski napad i pomogao bugarskim jedinicama da povrate svoje položaje.

Krajem decembra su jedinice 2. i 3. ukrajinskog fronta prešle u odbranu na spoljašnjem frontu okružene neprijateljske budimpeštanske grupacije radi prikupljanja snaga za odbijanje eventualnih neprijateljskih protivnapada, sračunatih na deblokiranje okruženih trupa koje su se nalazile pred likvidacijom. U vezi s tim je komanda 3. ukrajinskog fronta naredila bugarskoj 1. armiji da prekine sa napredovanjem i pređe u odbranu. Postojala je namera da se ta armija prebaci prema jezeru Balaton.

U toku nastupanja jedinica 68. streljačkog korpusa i bugarske 1. armije na vukovarskom pravcu, oklopni i minobacački čamci iz sastava 2. brigade rečnih brodova pružali su efikasnu artiljerijsku podršku njihovom prečnom krilu. Oni su uništili više od 10 neprijateljskih gnezda, 12 artiljerijskih i minobacačkih baterija i 6 samostalnih oruđa, porušili 30 utvrđenja i ubili ili izbacili iz stroja oko 1.500 neprijateljskih vojnika i oficira. Za uspešno izvršenje borbenih zadataka i visoku vojničku veštinu komande 68. streljačkog korpusa je odlikovala sovjetskim odlikovanjima 36 mornara, podoficira i oficira.⁸⁰⁾ Veći broj mornara Dunavske flotide odlikovan je bugarskim ordenima.

⁸⁰⁾ Архив ИО ВМФ, д. 14014, л. 150.

Prelaženje jedinica 3. i 2. ukrajinskog fronta preko Dunava

U svim fazama budimpeštanske operacije, počevši od pregrupisanja i koncentracije armija 3. i 2. ukrajinskog fronta radi nastupanja na budimpeštanskom pravcu, pa do opkoljavanja nemačke fašističke grupacije u Budimpešti, jedan od zadataka Dunavske flotile bio je obezbeđenje prelaza sovjetskih trupa preko reke. Flotila je obezbedila prelaze preko Dunava, u rejonu Beograda i Dubravice, glavnih snaga 57. armije i 4. gardijskog korpusa koje su se koncentrisale radi forsiranja Dunava severnije od ušća Drave. U toku nadiranja na budimpeštanskom i vukovarskom pravcu u decembru 1944. godine brodovi flotile su, uporedo sa iskrcavanjem desanta i pružanjem artiljerijske podrške prirečnim krilima, obezbeđivali i prelaze kopnenih jedinica na mostobranima uspostavljenim na desnoj obali Dunava sve dok inžinjerijske jedinice nisu uspostavile stalni prelaz.

U januaru i februaru 1945. godine, kada su trupe 3. i 2. ukrajinskog fronta odbijale protivnapade nemačkih fašističkih snaga i završavale likvidaciju okružene budimpeštanske grupacije, glavni zadatak Dunavske flotile bio je pružanje pomoći pri prelasku naših jedinica na budimpeštanskom i vukovarskom pravcu. Ona je taj zadatak izvršila uz velika naprezanja i snažna neprijateljska protivdejstva.

U rejonu Tovaroš pred desnim krilom 4. gardijske armije na frontu dugom 12 km, neprijatelj je koncentrisao oko 450 tenkova i samohodnih oruđa i preko 200 artiljerijskih oruđa. Time je nemačka fašistička komanda stvorila trostruku premoć u živoj sili i artiljeriji i petnaestostrošku u tenkovima i samohodnim oruđima u odnosu na naše snage koje su se tu branile. Neprijatelj je nameравао да probije našu odbranu na desnom krilu 4. gardijske armije i izvrши glavni udar sa linije Dunaaljmaš — Tovaroš — Banhida u pravcu Bička — Budim (deo

Budimpešte na desnoj obali), prodre u prestonicu Mađarske i sjedini se sa opkoljenim snagama.⁸¹⁾

Nemačke fašističke jedinice su 2. januara otpočele nastupanje. Za tri dana one su napredovale u jugoistočnom pravcu oko 30 km. Zaustavljene su na liniji Estergom — Bajna — Čakvar. Dalji pokušaji neprijatelja da se probije ka okruženom garnizonu u Budimpešti razbijeni su upornim otporom jedinica 4. gardijske armije. Napredovanje nemačkih pešadijskih jedinica iz rejona jugoistočno od Komorana u pravcu Bička — Budimpešta razbijeno je snagama 7. i 6. tenkovske gardijske armije 2. ukrajinskog fronta. Te su armije 6. januara, sasvim iznenadno iza neprijatelja, otpočele nastupanje iz rejona reke Hron u pravcu Komorana. One su, uz sadejstvo avijacije, do 7. januara uveče napredovale oko 50 km i stigle u istočni deo Komorana. Time su ugrozile krilo i pozadinu nemačkih fašističkih jedinica koje su nastupale u pravcu Budimpešte. Hitlerovci su morali izdvojiti deo snaga sa glavnog pravca radi ojačanja odbrane desne obale Dunava od Estergoma do Komorana.

Iako jedinice 7. i 6. tenkovske gardijske armije nisu uspele da zauzmu neprijateljski prelaz u Komorane njihovo je nastupanje imalo odlučujući značaj u odbijanju prvog protivudara nemačkih fašističkih snaga ka Budimpešti. Neprijatelj je usled dejstva ovih armija bio prinuđen da odustane od nastupanja na tom pravcu. Pošto nije postignut odlučujući uspeh na desnom krilu 4. gardijske armije, nemačka fašistička komanda je koncentrisala veće snage severozapadno od Sekešfehervara sa namerom da nanese krupnije udare u centru fronta te armije. Nastupanje neprijatelja je otpočelo 7. januara, kada je još trajalo njegovo napredovanje na pravcu Bičke. 4. gardijska armija morala je da izdrži strahovit pritisak na frontu dugom 70 km u sedmodnevnim žestokim borbama, nemačkofašističke jedinice su uspele da zauzmu Zamolj, ali su 13. januara uveče zaustavljene i na tom pravcu. Napredovale su svega 10 km.

⁸¹⁾ Arhiv MO CCCC, ф. 243, оп. 68668, д. 1, лл. 61—65.

U periodu odbijanja prvog i drugog neprijateljskog protivudara, na severnu obalu Dunava su prebačene, uporedo sa rezervama 3. ukrajinskog fronta, i jedinice bugarske 1. i jugoslovenske 3. armije koje su se nalazile u međurečju Save i Dunava.

Prešavši 14. januara u odbranu severno od Sekešfehervara i severozapadno od Bičke, nemačke fašističke jedinice su otpočele pripreme za nanošenje trećeg protivudara sa linije Šarkeresteš — jezero Balaton da bi izbile na desnu obalu Dunava u rejonu Dunapente, a zatim da se probiju ka Budimpešti sa jugozapada (između Dunava i jezera Velence). Neprijatelj je koncentrisao jugozapadno od Sekešfehervara na 35 km fronta preko 500 tenkova i samohodnih oruđa i preko 1.200 artiljerijskih i minobacačkih cevi. Nemačke fašističke jedinice su 18. januara izjutra otpočele napredovanje na tom pravcu sa bližim zadatkom da se glavnim snagama probiju na desnoj obali Dunava u Dunapentile, a zatim u Budimpeštu sa jugozapada. Prvog dana nastupanja neprijatelj je probio našu odbranu na frontu širokom 20 km i uspeo da napreduje 15 km. 20. januara nemačke fašističke jedinice su se pojavile na desnoj obali Dunava u Dunapentili. Mostobran sovjetskih snaga na desnoj obali time je presečen na dva dela.

Vrhovna komanda je poverila likvidaciju budimpeštanske neprijateljske grupacije snagama 2. ukrajinskog fronta. To je omogućilo komandi 3. ukrajinskog fronta da koncentriše snage za odbijanje protivudara nemačkih fašističkih trupa jugozapadno od Budimpešte. 22. januara je došlo do kritične situacije na desnom krilu toga fronta pošto je zapretila opasnost da naše jedinice izgube mostobran na desnoj obali Dunava. Kasnije je maršal Sovjetskog Saveza F. J. Tolbuhin, ocenjujući dejstva sovjetskih snaga u rejonu jezera Balaton u januaru 1945. godine, pisao:

„Probojem neprijatelja na Dunav nastala je u prvo vreme veoma teška situacija za jedinice 3. ukrajinskog fronta. Zapretila je opasnost od okruživanja jedinica 57.

armije, bugarske 1. armije i jugoslovenskog 12. korpusa koje su držale položaje jugozapadno od jezera Balaton i na Dravi do njenog ušća.

Bujica (koja je nastala usled pokretanja leda — I. L.) srušila je za jednu noć sve prelaze preko Dunava. Neprijateljske izvidnice su doprle do grada Pakša u kojem se nalazio štab fronta... Govoreći otvoreno, situacija je bila opasna i prepušteno nam je da odlučimo o celishodnosti daljeg zadržavanja mostobrana na zapadnoj obali Dunava. Povući se preko Dunava bilo je ponižavajuće — Beč bi izgledao daleko, a na ponovno forsiranje Dunava, u uslovima organizovane neprijateljske odbrane na njemu, nije se moglo tako brzo računati.⁸²⁾

Vešto organizovanim manevrom snaga i sredstava, celishodnom upotrebom rezervi i elastičnim rukovođenjem jedinicama, komanda 3. ukrajinskog fronta je uspela, bez obzira na izvanredno tešku situaciju, ne samo da zaustavi taj moćni neprijateljski protivudar, već i da uništi neprijateljske trupe koje su se bile probile do Dunava.

U odbijanju tri januarska protivnapada nemačkih fašističkih snaga, odlučujući ulogu su odigrale snage 2. i 3. ukrajinskog fronta koje su izdržale neprijateljski pritisak, oslabile njegove snage i razbile sve pokušaje proboja ka Budimpešti. U tim borbama je važnu ulogu odigrala i Dunavska flotila. U najkritičnijem periodu borbi zapadno i jugozapadno od Budimpešte, kada je neprekidnost prelaza postala izuzetno značajna, situacija se komplikovala. Koncem decembra temperatura je osetno pala i Dunav je u srednjem toku počeo da se ledi. Pojavili su se slojevi leda debline 15—20 cm, koji su, pod uticajem snažnog vетра i brzog rečnog toka, nošeni niz reku rušeći pontonske mostove i otežavajući prevoz skelama. Tada su isto kao i u Staljingradu u novembru 1942. godine, brodovi Dunavske flotile bili jedino sredstvo na koje je komanda fronta mogla računati za prelaženje preko reke.

⁸²⁾ М. Малахов. От. Балатано до Вены. Военное издательство, 1959, стр. 50.

Komanda 3. ukrajinskog fronta je naredila da se svi brodovi flotile koji su se nalazili u operacijskoj zoni fronta koncentrišu na sektoru od Novog Sada do Budimpešte. Kontraadmiral G. N. Holstjakov je naredbama od 29. i 30. novembra postavio zadatke 1. i 2. brigadi rečnih brodova o obezbeđenju prelaženja preko reke jedinica na sektoru Batina — Erči i u rejonu Novog Sada. 1. brigada (14 oklopnih čamaca koji su se nalazili u sastavu) je operativno potčinjena komandantu inžinjerijskih jedinica fronta. Prelaz preko reke u rejonu Iloka i Opatovca organizovala je 2. brigada (6 oklopnih čamaca, 2 remorkera i 2 teretnjaka), a u rejonu Novog Sada 1. brigada minolovaca kojoj je operativno potčinjeno i 6 oklopnih čamaca iz 2. brigade. Komandant flotile koji se nalazio sa operativnom grupom štaba u Dunapenti gde se takođe nalazio i štab 1. brigade rečnih brodova, neposredno je rukovodio dejstvima brodova na prelazima u rejonu Batine i Erčija. Dejstvima 1. brigade minolovaca i 2. brigade rečnih brodova u rejonu Novi Sad i Opatovac rukovodio je načelnik štaba flotile sa pomoćnog komandnog mesta koje se nalazilo u Novom Sadu.

Komandant 1. brigade rečnih brodova kapetan fregate P. I. Deržavin ovako je rasporedio čamce na prelazima: u Erči — 2, Dunapenti — 4, Mohaču — 1, Batini — 3, Baji — 4. Za rukovodioca svakog prelaza određeni su oficiri iz štaba brigade ili komandanti diviziona i odreda oklopnih čamaca. Oni su imali telefonsku i radio-vezu sa štabom brigade i štabovima kopnenih jedinica čije su delove prebacivali preko Dunava. Praktično, ljudstvo i tehnika prevoženi su pontonima inžinjerijskih jedinica koje su vukli oklopni čamci i ostali brodovi. Na svakom ukrcnom i iskrcnom mestu izgrađena su po dva pristaništa, čime je omogućeno brodovima da, pošto odvuku utovarene skele, odmah prihvate sa susednog pristaništa prazne i povrate ih na suprotnu obalu radi ponovnog ukrcanja ljudstva i opreme. Ukrčavanje i iskrcavanje na prelazima organizovale su specijalne komande od jedinica fronta koje su bile potčinjene komandantima ukrcnih mesta i ruko-

vodiocima prelaza. Ista takva organizacija bila je i na prelazima u rejonu Opatovac, Novi Sad. Protivvazdušnu odbranu rejona prelaza obezbedivale su jedinice PVO fronta, a protivminsku snagu i sredstva flotile. Računajući na opasnost od lutajućih mina koje je neprijatelj puštao rečnim tokom, uzvodno od svakog prelaza su postavljene prepreke od mreža.

Lični sastav brodova Dunavske flotile je radio dnevno po 18—20 časova i to u teškim uslovima zamrzavanja Dunava. Kao i u neposrednim borbama sa neprijateljem, mornari su dejstvovali pronicljivo i odvažno, ispoljavajući veliku veština i majstorstvo. Tome je doprineo veliki i svakodnevni organizatorski i vaspitni rad koji su organizovali i sprovodili Vojni savet, politodel flotile, sastava i brodova i partijske i komsomolske organizacije. U januaru 1945. godine Vojni savet flotile je u svom proglašu mornarima pisao:

„Drugovi mornari!

Radom na prebacivanju jedinica preko reke povećajte slavu sovjetske ratne mornarice. Što potpunije ispoljiti red, organizovanost i disciplinu i radite požrtvovano kao što radi posada oficira Menjšikova.

Za mornare Dunavske flotile prelazno mesto preko reke je front. Mi obezbeđujemo municijom, bombama, oruđima i tenkovima ruske junake — vojnike koji jurisu na Budimpeštu“.⁸³⁾

Svakodnevno je u partijskim i komsomolskim organizacijama raspravljan o dejstvima na prelazima. To je bila glavna tema aktivnosti političkih radnika, oficira komunista i komsomolaca, aktivista i agitatora. Podvizi mornara, podoficira i oficira na prelaznim mestima postali su svojina cele flotile. List „Dunajec“ je brzo i operativno prenosio ličnom sastavu flotile proglaše Vojnog saveta i politodela, štampao materijale o heroizmu mornara i široko popularisao njihove borbene podvige. U pesmi „Kroz

⁸³⁾ Центральный военно-морской музей. Фонд листовак периода Великой Отечественной войны.

led“ pesnika — mornara Arkadija Zagrebnog⁸⁴⁾, koja je štampana u „Dunajecu“ dobro je opisan rad mornara na mestima prelaza:

„Težak je tvoj rad, mornaru sa prelaza!
Zato je on i slavan i poštovan,
Otadžbina ga je dostoјno ocenila,
Kao ratni podvig, podvig veličanstven!“

Svi mornari, podoficiri i oficiri flotile ispoljili su masovni heroizam i visoku vojničku veštinu u borbama za uništenje neprijatelja. U napornim danima borbi 3. ukrajinskog fronta sa nemačkim fašističkim jedinicama koje su se bile probile do desne obale Dunava na sektoru Dunapentel — Adonj, oklopni čamac broj 434 kojim je komandovao komunista poručnik korvete K. V. Menjšikov je za tri dana izvršio 85 prelaza. On je tri dana bez smene upravljaо brodom. Za vreme jednog od tih prelaza na desnu obalu, brod je upao među ledene sante i usled udara u njih došlo je do naprsnuća spojeva na trupu i prodora vode u mašinski prostor. Po naređenju komandanta oklopног čamca jedan deo motorista je nastavio da upravlja motorom, a rukovodilac grupe motorista, stariji podoficir Adrijanov je sa dva mornara za vreme vožnje zatvorio rupu cementom. Od 18. do 25. januara posade oklopnih čamaca su prevezle na skelama koje su vukli 117 tenkova, samohodnih oruđa i oklopnih automobila, 507 kamiona, 172 minobacača i protivtenkovskih oruđa, 49 tona goriva, 13.570 vojnika i oficira i veću količinu drugog tereta.⁸⁵⁾

Posada oklopног čamca kojim je komandovao heroj Sovjetskog Saveza poručnik fregate G. K. Poljakov radila je na prelazu neprekidno 5 dana. Poljakov i cela posada čamca odmarali su se samo u onim kratkim trenucima dok se vršilo ukrcavanje na skele i iskrcavanje sa njih. U toku jednog prevoza led je razbio kormilo na čamcu i

⁸⁴⁾ Сборник „Дунайцы, в боях за Родину“. Изд. Политтат дела Дунайской флотилии, 1945, стр. 197.

⁸⁵⁾ Архив ИО ВМФ, д. 21257, л. 4.

izgubljena je mogućnost upravljanja njime. Glavni podočicir Knutarjev brzo se spustio u hladnu vodu i postavio rezervno kormilo. Skela sa municijom na vreme je dovučena na desnu obalu Dunava.

Oklopni čamci broj 134 i 431, kojima su komandovali poručnici fregate A. A. Karpenjuk i I. K. Saratovcev, dejstvovali su na prelazima u rejonu Erči. Tegleći pontone sa vojskom i materijalom oni su za 8 dana prevezli 27.671 borca, 2.184 tone municije, 568 tona benzina, 176 kamiona, 290 tona hrane, 63 artiljerijska oruđa i minobacača.⁸⁶⁾ Kada su starijem mornaru Bulavkinu, kandidatu Partije, koji se zajedno sa ostalim mornarima nalazio tri dana i noći na hladnoći, predložili da ga smene i pošalju da se odmori, on je odgovorio: „Smenite me tek kada oklopni čamac izvrši borbeni zadatak“.

To nije ni približno potpun spisak ratnih podviga mornara Dunavske flotile koji su dejstvovali u rejonima prelaza od Budimpešte do Novog Sada. Na obale Dunava su stizali u neprekidnim kolonama tenkovi, samohodna oruđa, artiljerija, minobacači, oklopni automobili, kamioni, municija, gorivo i vojnici Sovjetske armije. U periodu od 1. januara do 20. februara 1945. godine brodovi flotile su, neposredno ili na skelama inžinjerijskih jedinica 2. i 3. ukrajinskog fronta koje su teglili, prevezli preko Dunava na sektoru od Novog Sada do Vaca 316.220 boraca i oficira, 496 tenkova i samohodnih oruđa, 231 oklopni transporter, oklopni automobil ili kamion sa minobacačkim reaktivnim oruđima, 10.380 artiljerijskih oruđa raznog kalibra, 1.633 minobacača, mitraljeza i protivtenkovska oružja, 8.467 kamiona, 27.752. tone municije i 14.794 tone raznog tereta. U istom periodu su prebacili sa desne obale Dunava 18.731 ranjenog borca i oficira Sovjetske armije i 11.396 ratnih zarobljenika.⁸⁷⁾

Komanda 3. ukrajinskog fronta je mogla, zahvaljujući tome što je imala pod svojom komandom takav operativni sastav kao što je Dunavska flotila, organizovati i

⁸⁶⁾ Архив ИО ВМФ, д. 21257, л. 4.

⁸⁷⁾ Архив ИО ВМФ, д. 16937, 20124.

obezbediti neprekidno prelaženje vojske i ratne tehnike preko Dunava u toku odbijanja tri neprijateljska protivnapada i završiti dejstva na likvidiranju opkoljene budimpeštanske neprijateljske grupacije. Vojni savet 3. ukrajinskog fronta je visoko ocenio dejstva mornara Dunavske flotile na organizovanju prelaza kopnenih jedinica preko reke.

Interesantna je ocena dejstva Dunavske flotile na prelazima u rejonu Budimpešte, koju je dao buržoaski istoričar J. Majster u knjizi „Pomorski rat u istočnoevropskim vodama“, izdatoj u Minhenu 1957. godine. „Koncem januara 1945. godine“, piše on, „zbog protivnapada nemačkih snaga i privremenog gubitka Duna — Adonja, Rusi su se našli u teškoj situaciji, pogotovo što je led bio porušio sovjetske mostove. Samo zahvaljujući Dunavskoj flotili koja je za dva dana i noći prebacila preko reke oko 1.000 tenkova i veliki broj jedinica, oni su uspeli da povrate položaje i ponovo nastave svoje nastupanje“.

Kao što se vidi iz iznetih podataka o broju tenkova i samohodnih oruđa koje je Dunavska flotila stvarno prevezla, J. Majster preuveličava razmere prevoza. On to čini očigledno radi toga da bi opravdao neuspeh pokušaja nemačkih fašističkih jedinica da se probiju ka Budimpešti. Neprijatelj nije mogao da izdrži otpor sovjetskih jedinica što su bile nadmoćnije ne samo u snazi, već i u borbenim i moralnim kvalitetima i ratnom iskustvu.

Prevoženja Dunavom snagama flotile

Za vreme priprema i u toku budimpeštanske operacije, u operacijskoj zoni flotile od ušća Dunava do Novog Sada sistematski su se odvijala velika prevoženja vezana za materijalno-tehničko snabdevanje sastava i jedinica flotile koji su dejstvovali na budimpeštanskom pravcu, kao i za dovoženje vojske i ratnog materijala 3. ukrajinskog fronta. Posebno je bio značajan prevoz hrane, uglja i drugih potreba za snabdevanje NOVJ i jugo-

slovenskog glavnog grada Beograda. Gonjeni sovjetskim, jugoslovenskim i bugarskim jedinicama, hitlerovci su odstupali noseći sa sobom i uništavajući ionako ograničene rezerve životnih namirnica i goriva. Stanovništvo oslobođenog Beograda je gladovalo. Nije bilo goriva, fabrike i zavodi nisu radili. U toj teškoj situaciji komanda NOVJ se obratila za pomoć sovjetskoj vlasti. Državni komitet za odbranu SSSR je, bez obzira na velike teškoće sa životnim namirnicama u zemlji, dodelio 3,300.000 pudi pšenice, raži, brašna i pasulja za snabdevanje NOVJ i jugoslovenskog stanovništva.

Isporuka tih namirnica, koja je poverena komandi 3. ukrajinskog fronta, bila je otežana zbog toga što su nemačke fašističke trupe, povlačeći se pod pritiskom Sovjetske armije iz Rumunije, Bugarske i Jugoslavije, one sposobile železničke pruge i digle u vazduh mostove. Nedostajalo je lokomotiva i vagona. Zbog toga se Vojni savet fronta u drugoj polovini oktobra obratio komandi i mornarima Dunavske flotile sa pozivom da primerno izvrše i taj važni borbeni zadatak dobijen od sovjetske vlade.

Dunavska flotila je morala da izvrši složen i težak zadatak. Međutim, nedostajalo je transportnih brodova i minolovaca za razminiranje minskih prepreka. Na delu Dunava od njegovog ušća do Đurđua nije bilo opasnosti od mina, ali je ona bila vrlo velika na delu od Đurđua do Novog Sada, naročito između Moldove-Veke i Beograda. Pošto nije bilo dovoljno minolovnih snaga za sigurno razminiranje osnovnog plovног puta, komanda flotile je preuzeila izvestan rizik. Ona je rešila da pronađe obilazne plovne puteve koje je bilo moguće koristiti za plovidbu s obzirom na jesenji porast vodostaja. Ali su i na obilaznim plovnim putevima od Đurđua do Novog Sada, u oktobru i decembru 1944. godine, bile otkrivene i uništene mine.

Plovni put su razminirali minolovci iz brigade minolovaca, a isto tako rumunski i bugarski minolovci. Operacijska zona brigade minolovaca obuhvatala je Dunav

od Đurđua do Novog Sada, Tisu i kanal koji spaja Tisu i Dunav. U brigadi je krajem decembra bilo ukupno 47 minolovaca. Od njih se u sastavu nalazilo: u oktobru — 18, novembru — 30 i decembru — 36. U tim mesecima su minolovci proveli u vožnji sa minolovkama 8.513 časova, prešavši 93.833 km. Oni su otkrili i uništili 81 minu.⁸⁸⁾

Komanda, štab i politodel flotile, hidrografska služba, odeljenje ratnih izveštaja i tehničko odeljenje su preduzeli sve moguće mere u tim uslovima za stvaranje povoljnog operativnog režima, pronalaženje i razminiranje zaobilaznih i od mina manje ugroženih plovnih puteva, ustanovljavanje jedinstvenog sistema navigaciono-hidrografskih oznaka, organizovanje provođenja konvoja za minolovcima i mobilisanje ličnog sastava za izvršenje odgovornih zadataka u vezi sa prevoženjem.

U obezbeđenju prevoženja posebno je veliki uspeh postigla brigada minolovaca. Njen komandant kapetan fregate G. N. Ohrimenko, vršilac dužnosti načelnika štaba poručnik bojnog broda K. G. Baštanik, štapski navigator poručnik fregate I. P. Bajračni, štapski miner poručnik fregate A. N. Figurin, štapski mehaničar inžinjer kapetan korvete V. I. Smagin i drugi specijalisti štaba uspeli su da, i pored ograničenog vremena i raspoređenih minolovaca od Đurđua do Novog Sada, organizuju skladan rad svih svojih brodova, brzo uvođenje u sastav trofejnih minolovaca, protivminsko izviđanje i razminiranje plovnih puteva. Po pravilu su se na minolovcima koji su pronalazili i krčili nove plovne puteve za Beograd nalazili komandant brigade, štapski specijalisti, oficiri hidrografske službe i jugoslovenski peljari. Mnogo su smelosti, inicijative i dosetljivosti ispoljili komandanti diviziona i odreda minolovaca kapetan korvete M. M. Sadikov, poručnik bojnog broda J. J. Gricenko, poručnik bojnog broda S. G. Bondarenko, poručnik fregate N. I. Žolobov i drugi.

U Vilkovu, Izmailu, Braili, Đurđuu, Turn Severinu, Moldovi-Vekiju, Beogradu i Novom Sadu organizovane su

⁸⁸⁾ Архив ИО ВМФ, д. 14014, лл. 164, 165, 169, 170.

vojne peljarske stanice gde se mogla dobiti karta i opis plovnih puteva. U rejonima najopasnijim od mina nalazili su se sovjetski, rumunski, bugarski i jugoslovenski peljari.

Od kraja oktobra do kraja decembra 1944. godine sprovedeno je iz Izmaila, Renija, Galca i Braile do Beograda i Novog Sada 20 konvoja u kojima se nalazilo preko 400 transportnih plovnih objekata i brodova zaštite. O obimu prevoženja za NOVJ i Beograd može se suditi po sledećim podacima: u periodu od oktobra do decembra 1944. godine obim prevoženja za potrebe 3. ukrajinskog fronta i flotile iznosio je 41.543 tone, dok je za snabdevanje NOVJ i Beograda prevezeno oko 50.000 tona životnih namirnica i preko 15.000 tona uglja.⁸⁹⁾ U razgovoru sa dopisnikom agencije Rojter, krajem oktobra 1944. godine, Maršal Tito je izjavio: „Zahvaljujući sovjetskoj vlasti i naporima oficira Crvene armije, prevezeno je, uz veliki rizik, 50.000 tona žita u Jugoslaviju. Od toga je 17.000 tona uvezeno u Beograd. Ta će količina obezbediti hlebom stanovnike grada više od 5—6 mjeseci, računajući 400 grama brašna dnevno po stanovniku. Preduzimaju se mјere za snabdijevanje Beograda gorivom. I tu je Crvena armija priskočila u pomoć davši transportna sredstva za snabdijevanje stanovništva i armije gorivom“.⁹⁰⁾

U znak priznanja za obezbeđenje sigurnog prevoženja tereta za potrebe Beograda i NOVJ, vlada Jugoslavije je odlikovala ratnim ordenima veći broj mornara iz brigade za razminiranje, a njenom komandantu kapetanu fregate G. N. Ohrimenku je dodeljeno zvanje Narodnog heroja Jugoslavije. Uručujući mu u novembru 1945. godine povelju i orden, predsednik Prezidijuma AVNOJ-a dr Ivan Ribar je rekao: „Druže Ohrimenko! Vi ste u oktobru prošle godine učinili veliki podvig koji je zlatnim slovima zapisan u istoriji oslobođenja naroda Jugoslavije. Vi ste nam zajedno sa Vama potčinjenim sovjetskim oficirima i mornarima vratili ono što je posle slobode naj-

⁸⁹⁾ Архив ИО ВМФ, д. 20124, лл. 26—27.

⁹⁰⁾ См. Сборник „Дунайцы в боях за Родину“, стр. 155—160.

draže svakom Jugoslovenu — reku života, naš Dunav. Evo znaka zahvalnosti jugoslovenskih naroda. Prezidijum Veća me je ovlastio da vam uručim visoku nagradu — Orden narodnog heroja Jugoslavije, kojim se kod nas nagrađuju samo Jugosloveni i Rusi".⁹¹⁾ U tim rečima je izraženo veliko priznanje jugoslovenskih naroda svim mornarima Dunavske flotile.

Neki zaključci o dejstvima flotile u budimpeštanskoj operaciji

Snage 2. i 3. ukrajinskog fronta su, uz neposrednu podršku 5. i 17. vazduhoplovne armije, u žestokim bojevima razbile nemačke fašističke jedinice na budimpeštanskom pravcu, 13. februara 1945. godine zauzele Budimpeštu i izbacile iz rata poslednjeg saveznika fašističke Nemačke u Evropi — hortijevsku Mađarsku. Zahvaljujući uspešnom završetku budimpeštanske operacije definitivno je srušen krvavi režim koji su u toj zemlji uspostavile nemačke fašističke trupe i njihovi mađarski štićenici. Crvena armija je donela slobodu mađarskom narodu.

Još u decembru 1944. godine, kada su sovjetske snage završavale okruženje budimpeštanske neprijateljske grupacije, u Debrecinu je obrazovana privremena nacionalna vlada Mađarske. Ali u tu vladu su se uvukli zamaskirani pod plaštom „demokrata“ i mađarski reakcionari koji su, kao agenti američkih i engleskih imperialista, pokušali da stvore uslove za sprovođenje antidejstvanske politike u Mađarskoj. Odlučnim uništenjem budimpeštanske neprijateljske grupacije od strane sovjetskih jedinica, razbijene su i reakcionarne zamisli imperialista. U jeku žestokih borbi za Budimpeštu, privremena nacionalna vlada Mađarske je 20. januara 1945. godine potpisala sa SSSR sporazum o primirju. Mađarska je objavila rat fašističkoj Nemačkoj koja je ostala i bez ovog poslednjeg saveznika

⁹¹⁾ Газета „Краснъи флот“, 26 мая 1946. г.

u Evropi.⁹²⁾ Mađarski narod je čvrsto krenuo putem demokratskih preobražaja i nacionalne nezavisnosti.

Mornari Dunavske flotile su pružili značajnu pomoć sovjetskim kopnenim jedinicama u razbijanju hitlerovskih trupa a budimpeštanskom pravcu i u zauzimanju Budimpešte. Brodovi flotile su obezbedili protivminsku odbranu Dunava i prevoženje rekom.

Za vreme priprema i u toku budimpeštanske operacije flotila je svojim ratnim i pomoćnim brodovima prevezla preko reke 495.603 borca i oficira sovjetskih, bugarskih i jugoslovenskih jedinica, 634 tenka i samohodnih oruđa, 441 oklopni automobil, oklopni transporter i kamion sa reaktivnim minobacačkim oruđima, 1.820 artiljerijskih oruđa raznog kalibra, 2.269 minobacača, mitraljeza i protivtenkovskih oružja, 17.538 kamiona, 45.584 tone municije i drugog tereta, 21.262 kola i kuhinja i 45.555 konja. Pomažući sovjetskim i jugoslovenskim jedinicama da prošire mostobrane na desnoj obali Dunava severnije od Drave i u međurečju Save i Dunava, mornari Dunavske flotile su uspešno iskrcali desante u Ilok, Opatovac, kod Vukovara i u Gerjen. Pružajući artiljerijsku podršku desantnim jedinicama i jedinicama kopnene vojske u toku njihovog nastupanja ili odbrane, artiljeri Dunavske flotile su ubili preko 1.800 neprijateljskih vojnika i oficira, uništili i učutkali više od 40 artiljerijskih i minobacačkih baterija, 48 vatrenih tačaka i 25 tenkova i naneli i druge gubitke neprijatelju.

U naredbama sovjetske Vrhovne komande od 2. decembra 1944. godine i 13. februara 1945. godine, uporedo sa vojnicima 2. i 3. ukrajinskog fronta navedeni su i mornari Dunavske flotile koji su se borili pod komandom viceadmirala S. G. Gorškova, kontraadmirala G. N. Holostjakova, pukovnika Smirnova, i kapetana fregate Deržavina. Ukazom Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR od 6. januara 1945. godine Dunavska flotila je odlikovana

⁹²⁾ См. И. Ф. Ивашин. Очерки истории внешней политики СССР. Госполитиздат, 1958, стр. 404.

ordenom Nahimova I stepena za herojske podvige svojih mornara u budimpeštanskoj operaciji.⁹³⁾

Za herojske podvige u bojevima na budimpeštanskom pravcu dobili su visoko zvanje heroja Sovjetskog Saveza dunavski mornari: poručnik fregate E. G. Larikov, poručnici korvete M. A. Sisojev i N. G. Močalin, podoficir na prvom roku G. M. Agafonov i mornar B. B. Muradov,⁹⁴⁾ dok su hiljade mornara, podoficira i oficira odlikovane ordenima i medaljama SSSR. Među odlikovanima se nalaze i kapetani fregate P. I. Deržavin, G. N. Ohri menko, I. G. Đakonov, F. I. Averljukov, kapetani korvete S. V. Miljukov, L. P. Potapov, A. P. Borzakovski, štabni, divizijski i odredski artiljerijski specijalisti poručnici bojnog broda S. M. Aksimentjev i A. G. Čerkasov, poručnici fregate F. I. Kavtrev, S. G. Grigolov, N. T. Šćevelj, J. P. Serenko, N. K. Prokofjev, I. M. Isetkin; V. P. Tatarincev, komandanti diviziona i odreda brodova poručnici bojnog broda S. I. Borbotko, N. G. Nikitin, V. I. Veliki, poručnici fregate V. A. Birjuk, J. N. Kalaguров i M. A. Sokolov, komandanti oklopnih i minobacačkih čamaca poručnici korvete L. G. Čestnov, N. P. Fedorov, V. N. Nikoljski, A. S. Netesanov, L. A. Muravski, N. M. Makarov, M. V. Lomanov, politički radnici kapetan E. I. Radčenko, poručnici fregate G. I. Nagnojni, L. H. Širkim i mnogi drugi oficiri, podoficiri i mornari flotile.

Proučavanje borbenih dejstava Dunavske flotile u budimpeštanskoj operaciji omogućava da se izvuku neki operativno-taktički zaključci u pogledu rukovođenja njenim snagama, organizovanja sadejstva sa sovjetskim, bugarskim i jugoslovenskim jedinicama u napadu i odbrani, kao i izvršenju osnovnih zadataka sadejstva sa jedinicama kopnene vojske na prirečnim krilima.

1.— Iskustva o rukovođenju snagama flotile, stečena u ofanzivnim operacijama u Moldaviji, Rumuniji, Bugarskoj i Jugoslaviji, pomogla su komandi flotile da u složenoj i napetoj situaciji i žestokim protivdejstvima protiv-

⁹³⁾ Архив ИО ВМФ, дд. 8980, 9026, л. 36.

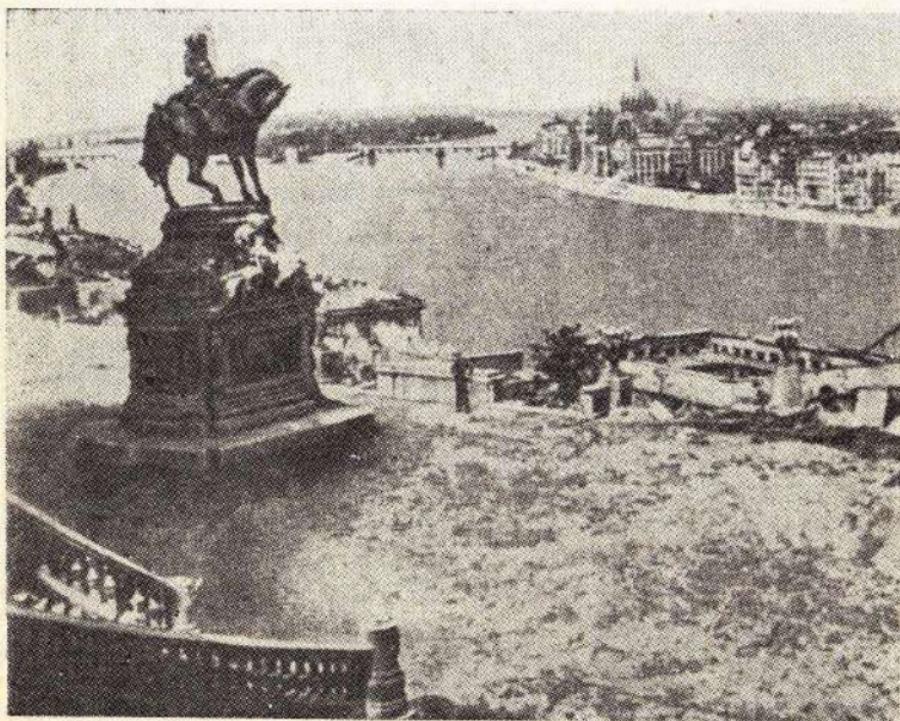
⁹⁴⁾ Там же, д. 17878, лл. 30, 31.

nika organizuje gipko, neprekidno i celishodno rukovođenje potčinjenim sastavima, delovima i brodovima. U budimpeštanskoj operaciji su štab flotile i štabovi sastava dobro vršili svoju funkciju; oni su se stvarno pokazali kao organi upravljanja pomoću kojih su se komandanti sastava rukovodili složenim kompleksom borbenih dejstava flotile u sadejstvu sa jedinicama kopnene vojske u napadu i odbrani na budimpeštanskom pravcu.

Zaslužuje pažnju organizacija komandnog mesta komandanta flotile i operativne grupe štaba koja je omogućavala njegovu pokretljivost i brzo prebacivanje iz jednog rejona u drugi, a da pri tome nije prekidano rukovođenje dejstvima sastava i jedinica. Tako, na primer, kada je početkom januara 1945. godine flotila dobila hitan zadatak da obezbedi prelaženje preko Dunava jedinica 3. ukrajinskog fronta, komandno mesto komandanta i operativne grupe štaba koji se nalazio nizvodno od Vukovara, brzo je prebačeno u rejon Dunapentela. Kada je 19. januara 1945. godine zapretila opasnost da će neprijateljske jedinice koje su se bile probile do desne obale Dunava zauzeti grad Dunapentel, Vojni savet i operativna grupa štaba flotile su se za nekoliko časova prebazirali na levu obalu Dunava u grad Baju. Komandovanje snagama flotile za vreme prebaziranja glavnog komandnog mesta iz jednog rejona u drugi ostvarivano je preko operativne grupe na čelu sa načelnikom štaba flotile koja se nalazila na pomoćnom komandnom mestu u rejonu Novog Sada.

2.— Operativno sadejstvo flotile sa jedinicama 3. ukrajinskog fronta i njemu u operativnom pogledu potčinjenih jugoslovenskih i bugarskih jedinica bilo je čvrsto i neprekidno. Komanda fronta je postavljala zadatke flotili blagovremeno, svestrano je obezbeđivala njeno razvijanje i na vreme je informisala o promenama situacije. Po pravilu je bilo neprekidno i dobro organizovano taktičko sadejstvo 1. i 2. brigade rečnih brodova i sovjetskih, jugoslovenskih i bugarskih jedinica koje su napadale ili su se branile na prirečnom krilu. Ali, bilo je slučajeva i nesaglasnosti zajedničkih dejstava, narušavanja među-

sobne veze i neobaveštavanja o promeni situacije. To je dovodilo u težak položaj brodove i desante koje su oni iskrcavali.

Budimpešta 1945. godine

3.— U toku budimpeštanske operacije desanti su iskrcavani kada se desna obala Dunava nalazila u rukama neprijatelja a leva u rukama sovjetskih jedinica. To je omogućavalo da se u artiljerijsku podršku desanta a u toku njegovog prevoženja, borbe za iskrcavanje i dejstava na obali, uključi, pored brodske, i artiljerija Pratećeg obal-skog odreda i kopnenih jedinica. To je povećavalo mogućnost da desant izvrši zadatke koji su mu bili postavljeni. Taktički desanti su iskrcavani radi zauzimanja prirečnih odbrambenih tačaka i čvorova neprijateljske odbrane u momentima kada su jedinice kopnene vojske sa

fronta nanosile glavni udar po tim uporištima (Ilok, Opatovac i Vukovar), a isto tako i kada su dejstvovali u svojstvu prednjeg odreda radi zauzimanja mostobrana na protivničkoj obali i obezbeđivanja forsiranja reke osnovnim snagama korpusa i divizija (Gerjen). Iskustvo iskrcavanja desanta u Opatovcu, Vukovaru i Gerjenu je pokazalo da dubina iskrcavanja desanta od linije fronta ne treba da bude veća od dubine zadatka kopnenih jedinica u prvom danu nastupanja, jer je jedino u tom slučaju desant u stanju da izvrši postavljene zadatke.

Uspeh desanta je znatno olakšavan stavljanjem u prednje odrede i prve ešelone onih kopnenih jedinica koje su imale iskustva u desantnim dejstvima. Činjenica da su se na raspolaganju komandi flotile u operativnom pogledu nalazile jedinice koje su imale velika iskustva u zajedničkim dejstvima i to 83. samostalna brigada moraričke pešadije i brodovi 1. i 2. brigade, olakšala je organizovanje koncentracije, ukrcavanja i prevoženja desanta u rejon iskrcavanja, kao i tačno sadejstvo i izvršavanje zadataka desanta na obali.

4.— Brodovi i Prateći obalski odred su pružali artiljerijsku podršku prirečnim krilima jedinica kopnene vojske i sistematski i povremeno. Pokazalo se opravdanim formiranje odreda od 6 do 12 oklopnih i minobacačkih čamaca za sistematsku artiljerijsku podršku desanata i kopnenih jedinica koje su dejstvovali na obali. Spajanje obične i reaktivne artiljerije omogućavalo je da se unište vatrene tačke i živa sila neprijatelja u taktičkoj dubini odbrane njegovih prirečnih krila.

5.— Prelaženje kopnenih jedinica preko Dunava u periodu priprema budimpeštanske operacije i u toku nastupanja na budimpeštanskom i vukovarskom pravcu, imalo je operativne razmere i veliki značaj za 3. ukrajinski front. Takav operativni sastav kao što je Dunavska flotila koja se nalazila na raspolaganju komandi fronta, omogućavao je brzo pregrupisavanje jedinica i koncentrisanje značajnih snaga na oslojenim mostobranima na desnoj obali Dunava. U najkritičnijem periodu budimpeštan-

ske operacije, u januaru 1945. godine, kada je led uništio sve mostove fronta od Erčija do Novog Sada, oklopni čamci su bili jedino sredstvo za prelaženje jedinica preko reke i teglenje skela sa tenkovima, samohodnom artiljerijom, municijom i drugim teretom. Operativni prelazi sovjetskih, bugarskih i jugoslovenskih jedinica u toku priprema i sprovodenja budimpeštanske operacije su, po razmerama, naprezanju i značaju jedinstveni u istoriji borbenih dejstava rečnih flotila. Posebno su važnu ulogu odigrali brodovi u obezbeđivanju prelaza naših jedinica za vreme odbijanja tri moćna protivnapada protivnika na budimpeštanskom pravcu. To je imalo veliki značaj za definitivno uništenje neprijateljske grupacije i produžetak nastupanja ka Beću.

6.— Materijalno-tehničko snabdevanje brodova i delova flotile koji su dejstvovali na budimpeštanskom pravcu bilo je neprekidno. Pokretno odeljenje pozadine flotile organizovalo je sistematsko popunjavanje baza za snabdevanje brodova, brigade i jedinica municijom, gorivom i hranom. Komanda pozadine 3. ukrajinskog fronta pružila je veliku pomoć u snabdevanju brodova i jedinica flotile municijom, gorivom i hranom. Treba istaći da su oklopni i minobacački čamci bili naoružani jednoobraznim oruđima kalibra 76,2 mm i reaktivnim minobacačima kalibra 80 i 130 mm, što je omogućilo korišćenje municije iz skladišta fronta koja se nalazila u zoni dejstva njegovih jedinica.

7.— Uspesna dejstva Dunavske flotile u budimpeštanskoj operaciji rezultat su visokih moralnih i borbenih kvaliteta njenog ličnog sastava, odlučnih borbenih dejstava sa nemačkim fašističkim zavojevačima, organizatorskog, rukovodilačkog i vaspitnog rada vojnog saveta, štaba i politodela flotile, političkih organa sastava, partiskih i komsomolskih organizacija. Posle uništenja nemačkih fašističkih jedinica na budimpeštanskom pravcu, kroz borbe prekaljeni dunavski mornari pristupili su opravci svojih brodova i pripremama za završne bojeve na bečkom pravcu.

Glava peta

DEJSTVA DUNAVSKE FLOTILE U BEČKOJ OPERACIJI I BORBENO RAZMINIRANJE DUNAVA U 1945. GODINI

*Situacija na južnom krilu fronta uoči bečke operacije.
Pripreme flotile za borbe na bratislavsko-bečkom pravcu*

Posle uništenja budimpeštanske neprijateljske grupacije, sredinom februara 1945. godine, sovjetske jedinice na južnom krilu sovjetsko-nemačkog fronta držale su sledeće položaje u odnosu na grupaciju nemačkih snaga: 7. gardijska i 53. armija 2. ukrajinskog fronta vodile su borbe severnije od Dunava na obalama r. Hrom, a 46. armija i 6. gardijska tenkovska istog fronta borile su se južno od Dunava na liniju istočnije od Estergoma — Manja — Ganta. Jedinice 4. gardijske, 27, 26. i 57. armije 3 ukrajinskog fronta vodile su borbe na liniji jugozapadna obala jezera Velence — severoistočna obala jezera Balaton — Kerestur — Marcali — Barč. Na severnoj obali reke Drave od grada Barča do njenog ušća nalazili su se bugarska 1. armija i delovi NOVJ, operativno potčinjeni 3. ukrajinskom frontu. Na vukovarskom pravcu, u međurečju Save i Dunava, bile su koncentrisane jedinice NOVJ. Dejstva jedinica 2. i 3. ukrajinskog fronta podržavale su 5. i 17. vazduhoplovna armija.

Snagama 2. i 3. ukrajinskog fronta suprotstavljele su se četiri nemačke armije (8. i 6. armija i 6. i 2. tenkovska armija) i mađarska 3. armija. Ove snage su sačinjavale grupu armija „Jug“ koju je podržavala nemačka 4. vazdušna flota. U međurečju Drave i Dunava, pred

frontom bugarske 1. armije i jedinica NOVJ nalazila se grupa armija „E“. Bojeći se proboga brodova Dunavske flotile i iznenadnog masovnog iskrcavanja desanta kao za vreme jaši-kišinjevske, beogradske i budimpeštanske operacije, neprijatelj je pojačao minske prepreke na Dunavu između Estergoma i Bratislave, srušio je estergomski železnički most i učvrstio položaje ispred mostova u Estergomu i Parkanju. U rejonu Bratislave nalazila su se 3 neprijateljska patrolna broda, 3 oklopna čamca, 10 čamaca-minopolagača, 7 naoružanih desantnih peniša i pomoćni brodovi.

Srednji Dunav, na sektoru od Estergoma do Beča, u zoni nastupanja 2. ukrajinskog fronta, predstavljao je moćnu vodenu prepreku koja je razdvajala 46. i 7. gardijsku armiju pri njihovom napredovanju duž desne i leve obale Dunava. Neprijatelj je blagovremeno izgradio na obalama Dunava prirečne čvorove odbrane i uporišta, kao Estergom, Parkanj, Komarom, Komoran, Djer, Bratislavu, Hajnburg, Ort i druge. Na taj način jedinice levog krila 2. ukrajinskog fronta koje su napredovale na bratislavsko-bečkom pravcu, morale su da frontalno probiju ranije pripremljenu odbranu protivnika, da sa krila izvrše napade na njegove prirečne otporne čvorove i uporišta odbrane i da u pokretu forsiraju Dunav da bi obezbidle pregrupisanje snaga u toku napredovanja. Dunavska flotila je mogla da pruži veliku pomoć jedinicama prirečnih krila 46. i 7. gardijske armije.

Direktivom od 17. februara 1945. godine, sovjetska Vrhovna komanda je postavila zadatak trupama 2. i 3. ukrajinskog fronta da pripreme i sprovedu napadnu operaciju radi uništenja grupe armija „Jug“, oslobođanja zapadnih rejona Mađarske, zaposedanja industrijskog basena i austrijske prestonice Beča i izbijanja na prilaze južnim granicama fašističke Nemačke.⁹⁵⁾ U duhu ove direktive, jedinice levog krila 2. ukrajinskog fronta trebalo je da na-

⁹⁵⁾ Вторая мировая война 1939—1945 гг. Военно — исторический очерк. Воениздат, 1958, стр. 707.

nesu glavni udar južno od Dunava. Planirano je da nastupanje otpočne 15. marta.

Pošto je napredovanje jedinica 2. ukrajinskog fronta u bečkoj operaciji trebalo da se odvija duž desne i leve obale Dunava, Vrhovna komanda je 20. februara oslobođila Dunavsku flotilu i 83. brigadu mornaričke pešadije od operativne potčinjenosti komandi 3. ukrajinskog fronta i potčinila ih komandantu 2. ukrajinskog fronta.⁹⁶⁾ Bratislavsko-bečki pravac postao je glavni za Dunavsku flotilu. Komandant 2. ukrajinskog fronta maršal Sovjetskog Saveza R. J. Malinovski naredio je da se glavne snage Dunavske flotide koncentrišu na prilazima Estergomu radi zajedničkih dejstava s jedinicama 46. i 7. gardijske armije kojima je predstojalo napredovanje duž desne i leve obale Dunava. Pripremajući se za izvršenje toga zadatka, komanda flotide je morala da uzme u obzir ne samo važnost i složenost predstojećih borbenih zadataka na bratislavsko-bečkom pravcu, već i ogromni obim radova na razminiranju Dunava u celoj operacijskoj zoni i i neophodnost ostavljanja jednog dela snaga za podršku jedinica NOVJ na vukovarskom pravcu.

Posle prijema uputstava od komandanta 2. ukrajinskog fronta o zajedničkim dejstvima sa njegovim jedinicama, komandant flotide kontraadmiral G. N. Holotjakov je odlučio da do 1. marta koncentriše oklopne čamce 1. i 2. brigade rečnih brodova u rejonu Višegrada. Do tog vremena trebalo je da iz Brigade minolovaca izdvoji divizion čamaca — minolovaca i 3 magnetske minolovke od namagnetisanih teretnjaka za razminiranje plovnih puteva na Tisi, kanalu koji spaja Tisu i Dunav i Dunavu od Bezdana do linije fronta radi obezbeđivanja sigurne plovidbe oklopnih čamaca iz rejona Novog Sada, Batine i Erčija u rejon Vaca i Višegrada.⁹⁷⁾

⁹⁶⁾ Архив ИО ВМФ, д. 20458 л. 70.

⁹⁷⁾ Там же, д. 20104, лл. 7—9; д. 16937, лл. 26, 27.

Koncentrisanje sastava i jedinica Dunavske flotile za dejstva na bratislavsko-bečkom pravcu otpočelo je 24. februara. Do 10. marta su se 1. brigada rečnih brodova i 83. samostalna brigada mornaričke pešadije prikupile u Višegradu, 2. brigada rečnih brodova u rejon Vaca, a Prateći obalski odred za podršku u s. Sob. Te plovne jedinice su imale u svom sastavu 33 oklopna čamca, 14 minobacačkih čamaca 508. pokretnu bateriju iz Pratećeg obalskog odreda (4 oruđa kalibra 122 mm) i 492-gu (6 artiljerijskih samohodnih oruđa kalibra 76 mm), 3 bataljona mornaričke pešadije, samostalnu četu mornaričke pešadije, 64. samostalni odred za maskiranje dimom i degazaciju i 10 čamaca — minolovaca. Na vukovarskom pravcu, u rejonu Ilok — Novi Sad, nalazili su se 2 monitora, 4 oklopna čamca i 8 čamaca-minolovaca. Za protivminsku odbranu brodova 1. i 2. brigade koji su dejstvovali na bratislavsko-bečkom pravcu nalazilo se u rejonu Višegrada 18 čamaca-minolovaca. Ostali minolovci i čamci-minolovci bili su angažovani za razminiranje Dunava u operacijskoj zoni flotile nizvodno od Budimpešte. Na opravci je bilo: 11 oklopnih čamaca, 4 monitora, 8 minobacačkih čamaca i preko 10 čamaca-minolovaca.

Treba napomenuti da su naprezanja u neprekidnim šestomesečnim borbenim dejstvima dovela na brodovima do velikog trošenja glavnih mašina i pomoćnih mehanizama. Opravka brodova bila je složena i teška. Neprekidne borbe, nedostatak rezervnih delova i ograničene mogućnosti opravki kvarova tražili su od komande pozadine, političkih organa i partijskih organizacija velika naprezanja i elastičnost u rešavanju tog zadatka.

Vojni savet, štab i organi pozadine flotile, komandanti i štabovi, politički organi i partijske organizacije plovnih sastava posvetili su intenzivnu pažnju opravci brodova. Oni su objasnili celokupnom ličnom sastavu da požrtvovan i naporan rad na opravci brodova traži isto kao i borbena dejstva krajnje naprezanje snaga. Politodel flotile je u specijalnim proglašima i brošurama i preko lista „Dunajec“ široko propagirao iskustva najboljih koji su

se istakli za vreme opravki. Veliku pomoć mornarima pružili su radnici iz brodogradilišta Rumunije, Bugarske, Jugoslavije i Mađarske. Komanda flotile je savladala velike napore, obezbedila uvođenje u sastav onoliko brodova iz opravke koliko je bilo potrebno za izvršavanje borbenih zadataka na bečkom i vukovarskom pravcu. Samo u periodu od 1. januara do 15. marta opravljen je i vraćeno u sastav flote preko 100 ratnih i pomoćnih brodova. U organizovanju opravke brodova ispoljili su inicijativu i dovitljivost komandant pozadine flotile pukovnik A. G. Dacišin, načelnik tehničkog odeljenja inžinjer kapetan fregate E. F. Matulj, štabni mehaničar štaba flotile inžinjer kapetan fregate S. A. Bahmutov, štabni mehaničari brigade brodova, oficiri tehničkog odeljenja, divizijski i odredski mehaničari.

Organizacija komandovanja snagama ostala je u principu ista kao i za vreme beogradske i budimpeštanske operacije. Komandant flotile komandovao je plovnim sastavima i jedinicama koje su dejstvovalle na bratislavsko-bečkom pravcu preko svog komandnog mesta i operativne grupe štaba koji su 22. februara predislocirani iz rejona Baje u rejon Budimpešte. Tamo su se nalazili i štabovi 1. i 2. brigade rečnih brodova, 83. samostalne brigade mornaričke pešadije, kao i štabovi 2. ukrajinskog fronta i njegove 46. i 7. gardijske armije. Na čelu operativne grupe oficira koja se nalazila uz komandanta bio je načelnik štaba flotile. Ta je grupa po svom sastavu bila mnogo brojnija nego u prethodnim operacijama. U njoj su se nalazili, pored štapskih specijalista, operativnih oficira i oficira hidrografske službe, i oficiri iz personalnog odeljenja, odeljenja za pripreme i popunu za raspored mašinskog osoblja i organizacijsko-mobilizacijskog odeljenja. Do povećanja operativne grupe štaba na komandnom mestu komandanta došlo je zbog toga što su se na bratislavsko-bečkom pravcu nalazile glavne snage flotile i što je za izvođenje borbenih zadataka bilo potrebno grupisanje brodova i jedinica i, u vezi s tim, premeštanja mornaričkog, podoficirskog i oficirskog sastava. Sa svog komandnog me-

sta koje se nalazilo u blizini štaba 2. ukrajinskog fronta i u toku napredovanja premeštala se u Višegrad, Nesmeli, Komoran, Bratislavu i Beč, kao i preko operativne grupe štaba koja se nalazila na komandnom mestu, komandant flotile je bio u mogućnosti da brzo i elastično reši sva pitanja zajedničkih dejstava s jedinicama 46. i 7. gardijske armije ličnim kontaktom sa komandama kopnenih jedinica, i da blagovremeno daje zadatke sastavima i jedinicama i kontroliše njihovu pripremu i izvršavanje borbenih zadataka. Štab flotile koji je ostao u Turn Severinu, prikupljao je i obrađivao podatke o situaciji u celoj operacijskoj zoni flotile. Preko njega je ostvarivano upravljanje borbenim razminiranjem i snagama koje su obezbeđivale povoljan operativni režim od ušća Dunava do Budimpešte, kao i upravljanje opravkom i borbenom pripremom brodova i materijalno-tehničkim snabdevanjem.

Materijalno-tehničko snabdevanje plovnih sredstava i jedinica vršilo je, kao i u prethodnim operacijama, pokretno odeljenje pozadine flotile. Ono je bilo dislocirano blizu linije fronta i premeštalo se u priobalnoj zoni uzvodno po Dunavu iza jedinica 2. ukrajinskog fronta i flotile koje su napredovale ka Beču.

Političko odeljenje flotile nalazilo se na komandnom mestu komandanta flotile. Ono je organizovalo ceo partijsko-politički rad uoči bečke operacije, polazeći od toga da će se završne borbe za uništenje nemačke fašističke vojske na južnom krilu sovjetsko-nemačkog fronta, kao i na ostalim pravcima napredovanja sovjetskih snaga, voditi uz žestok otpor protivnika koji se besno upinje za svaki kraj i baca sve snage i sredstva da bi odložio čas svoje pogibije i surove kazne.

Čim su određeni zadaci Dunavske flotile u bečkoj operaciji, političko odeljenje flotile je organizovalo savetovanje načelnika politodela plovnih sastava i zamjenika komandanata diviziona i odreda brodova za politički rad o zadacima, formama i metodama partijsko-političkog obezbeđivanja priprema i izvođenja borbenih dejstava. Održani su partijski i komsomolski sastanci na kojima se

raspravljalo o zadacima komunista i komsomolaca u završnim bojevima za uništenje nemačkih fašističkih snaga. Takođe su održani i zborovi agitatora radi uopštavanja iskustava agitaciono-propagandnog rada u beogradskoj i budimpeštanskoj operaciji i postavljanja zadataka za predstojeća borbena dejstva. Organizovan je i niz drugarskih susreta mornara flotile koji su se istakli u borbama i boraca 83. samostalne brigade mornaričke pešadije. Izvršen je i raspored oficira političkog odeljenja flotile i političkog odeljenja brigade brodova za obilazak diviziona, odreda i grupa brodova u toku priprema i izvođenja borbenih dejstava. Osim toga, političko odeljenje flotile je obezbedilo izbor i instruktaž partijskih i komsomolskih organizatora u odredima brodova, izdalo brošure u kojima je govoren o mržnji prema neprijatelju i o budnosti, a održan je i sastanak sa komandantima brodova na kome je raspravljano o njihovoj ulozi i zadacima u predstojećim borbama i sl.⁹⁸⁾

Komande, politički organi i partijske organizacije flotile blagovremeno su pripremili snage i sredstva za završne borbe na južnom krilu sovjetsko-nemačkog fronta. Mornari, podoficiri i oficiri bili su pripremljeni da časno ispune svoj dug u završnim borbama za uništavanje neprijatelja na bratislavsko-bečkom pravcu.

Sovjetska komanda je u drugoj polovini februara saznala da nemačka fašistička komanda priprema protivnapad na jedinice 2. i 3. ukrajinskog fronta. Protivnik je planirao da glavni udar izvrši snagama 6. tenkovske armije između jezera Balaton i Velence u jugoistočnom pravcu, kako bi izbili na desnu obalu Dunava, razbio jedinice 2. i 3. ukrajinskog fronta i napredovao duž reke na sever i jug. Hitlerovci su nameravali da pomoći napad izvrše u zoni 57. i bugarske 1. armije na pravcu Kapošvar i u zoni odbrane jedinica NOVJ. Vrhovna komanda je dala uputstvo jedinicama 3. ukrajinskog fronta da pripreme duboko ešeloniranu odbranu u rejonu između jezera

⁹⁸⁾ Архив ИО ВМФ, д. 21257, лл. 175—177.

Balaton i Velence i istovremeno je odlučila da se ne prekidaju pripreme za bečku operaciju, već da se odbije protivnapad protivnika i iznure njegove snage na pripremljenim linijama odbrane, a zatim da snage 2. i 3. ukrajinskog fronta pređu u napad u skladu sa ranije postavljenim zadacima.

Veoma žestok protivnapad neprijatelja u rejonu jezera Balaton otpočeo je 6. marta. U toku prva četiri dana balatonske odbrambene operacije, jedinice 3. ukrajinskog fronta su razbile sve pokušaje nemačke 6. tenkovske armije da probije našu odbranu između jezera Balaton i Velence. Ta je armija uspela samo da zabije klin u raspored naših jedinica u dubini od 7 do 20 km, ne narušivši celinu naše odbrane. Pri tome je neprijatelj pretrpeo velike gubitke.

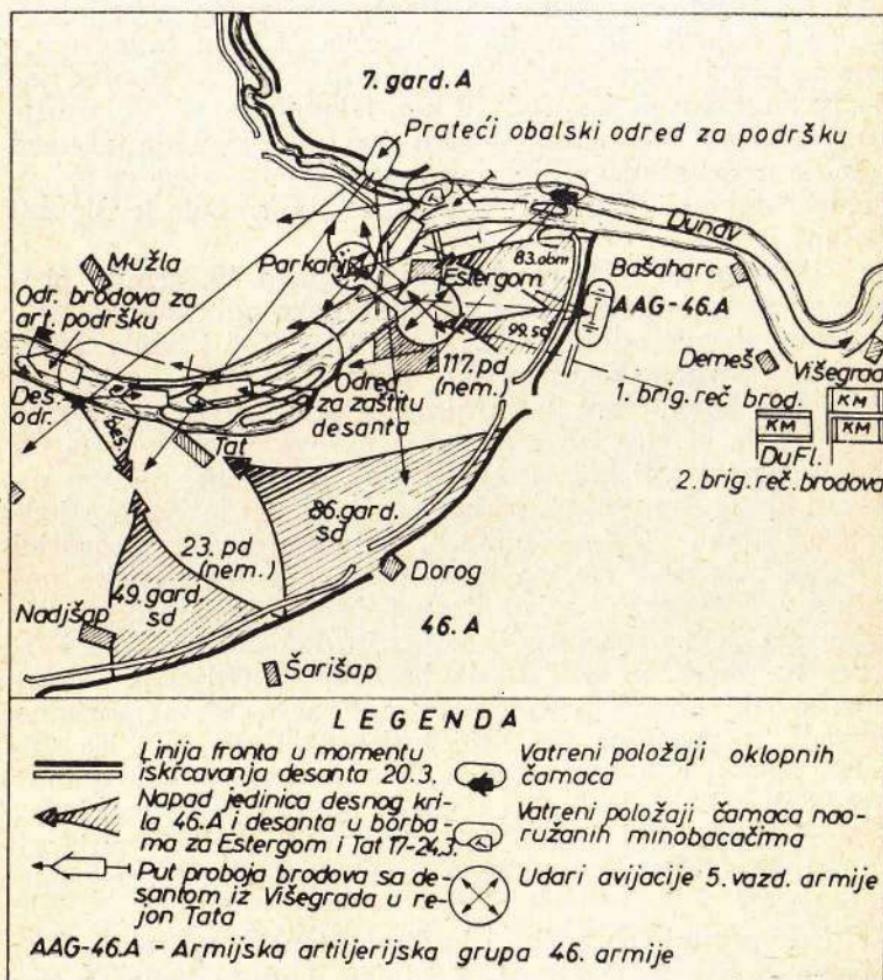
Flotila u borbama za Estergom i Tat

(18. — 25. mart)

Već prvih dana balatonske odbrambene operacije njen ishod je rešen u našu korist. Zbog toga je Vrhovna komanda 9. marta izdala naređenje snagama 2. i 3. ukrajinskog fronta da razbiju neprijateljsku 6. tenkovsku armiju i pređu u napad na bečkom pravcu. Jedinicama desnog krila 3. ukrajinskog fronta je naređeno da iznure glavnu udarnu grupaciju neprijatelja koja je napredovala u rejonu Sekerfehervaza i, najkasnije 15. ili 16. marta pređu u napad sa bližim zadatkom da unište nemačku fašističku grupaciju severnije od jezera Balaton, a zatim razviju napad pravcem Pap — Šopronf — Beč. Jedinicama levog krila 2. ukrajinskog fronta je naređeno da otpočnu napad 17—18. marta, unište estergomsko-tovarošku grupaciju na desnoj obali Dunava i razviju napad na Đer. Prema tome, glavni udar na bečkom pravcu je trebalo zadati južno od Dunava. Zbog toga je na desnom krilu 3.

ukrajinskog fronta nastupala najmoćnija grupacija naših snaga u čiji su sastav uključene, od početka borbenih dejstava, 6. tenkovska i 9. gardijska armija iz 2. ukrajinskog fronta i rezerve Vrhovne komande.

Sovjetske trupe su otpočele napad na bečkom pravcu 16. marta. Jedinice desnog krila 3. ukrajinskog fronta

Dejstva Dunavske flotile u borbama za Esztergom i Tat

su već u prva dva dana napada probile neprijateljsku odbranu na frontu širokom 30 km i zabile klin u dubinu od 10 km. To je omogućilo da se u proboju uvedu 6. tenkovska i 9. gardijska armija. Sledećih dana, od 18. do 25. marta, snage toga krila fronta su, pored žestokog neprijateljskog otpora napredovale oko 120 km u severozapadnom pravcu. Jedinice levog krila 2. ukrajinskog fronta otpočele su napad 17. marta sa bližim zadatkom da unište neprijateljsku estergomsko-tovarošku grupaciju. U toku prvog dana one su probile neprijateljsku odbranu u rejonu stanice Sar — Kehanjaš u dubinu od 10 km. Glavne snage 46. armije su uvedene u boj 18. marta radi završetka proboga taktičke dubine neprijateljske odbrane i okruživanja njegove estergomsko-tovaroške grupacije. U vezi s tim trebalo je iskrcaći desant u Tat.

U toku 18. i 19. marta glavne snage 46. armije probile su prvu i drugu zonu neprijateljske odbrane, zauzele snažne čvorove odbrane Tovaroš, Tat i Koč i izbile u pozadinu estergomsko-tovaroške grupacije. 19. marta posle podne komandant 2. ukrajinskog fronta je naredio Dunavskoj flotili: da radi presecanja puteva za povlačenje na zapad neprijateljskoj estergomskoj grupaciji, iskrca na desnu obalu Dunava, zapadno od Tata, desant jačine jednog bataljona 83. samostalne brigade mornaričke pešadije; da dva bataljona 83. samostalne brigade mornaričke pešadije, u sadejstvu sa jedinicama desnog krila 10. gardijskog streljačkog korpusa, nastupaju duž desne obale Dunava na Estergom i Tat; da brodska i artiljerija Pratećeg odreda podrži napredovanje desanta 83. samostalne brigade mornaričke pešadije i desnokrilnih jedinica 10. gardijskog streljačkog korpusa. Istovremeno je komandant fronta naredio da jedinice levog krila 10. gardijskog streljačkog korpusa napadnu Tat s juga radi sjednjavanja sa desantom i daljeg zajedničkog nastupanja duž desne obale Dunava.⁹⁹⁾

Za vreme beogradske i budimpeštanske operacije Dunavska flotila je izvršavala taktičke desante kada se su-

⁹⁹⁾ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 71458, дд. 3—4, л. 47.

protna obala nalazila u rukama sovjetskih jedinica. Međutim, u ovom slučaju su se obe obale reke, zapadno od Estergoma i Parkanja, nalazile u neprijateljskim rukama. Osim toga, pripremajući se blagovremeno za odbranu Estergoma i Parkanja, neprijatelj je stvorio jake odbrambene položaje na reci da bi sprečio uzvodni proboj naših brodova. Moralo se računati i sa mogućnošću protivdejstva neprijateljskih rečnih snaga. Prema tome, da bi iskrcali desant zapadno od Tata, brodovi su morali savladati blagovremeno pripremljene neprijateljske odbrambene položaje na reci, proći ispod neoštećenih raspona porušenog estergomskog železničkog mosta, obići snažna neprijateljeva prirečna uporišta Estergom i Parkanj i probiti se 14 km u dubinu njegove odbrane.

Oklopni čamci iz sastava kerčanske brigade rečnih brodova pre iskrcavanja desanta u Tat

Za izvršenje postavljenog zadatka formirani su: desantni odred od 10 oklopnih čamaca (komandant desantnog odreda i istovremeno komandant iskrcavanja poručnik bojnog broda K. I. Butvin, njegov zamenik za politički rad poručnik fregate I. F. Opalenov), odred za artiljerijsku podršku sastava 2 oklopna čamca i jednog minobacačkog čamca (komandant odreda poručnik fregate A. A. Kar-

penjuk, njegov zamenik za politički rad poručnik korvete P. I. Žilkin), odred brodova za osiguranje od 1 oklopnog čamca i 2 čamca-minolovca (komandant odreda poručnik fregate V. A. Birjuk, njegov zamenik za politički rad kapetan I. S. Haliulin), odred brodova za zaštitu od 3 minobacačka čamca (komandant odreda poručnik bojnog broda N. G. Nikitin, njegov zamenik za politički rad poručnik korvete I. N. Belkin) i desant sastavljen od 144. bataljona mornaričke pešadije i čete mornaričke pešadije flotile — ukupno 536 ljudi sa 10 artiljerijskih oruđa i minobacača, 21 protivtenkovskim oruđem i ličnim streljačkim naoružanjem (komandant desanta major V. P. Bistrov). Artiljerijsku podršku desanta vršila je, pored oklopnih i minobacačkih čamaca i artiljerijska grupa desnog krila 46. armije i 83. samostalne brigade mornaričke pešadije (oko 90 cevi kalibra 76—100 mm), kao i artiljerija Pratećeg obalskog odreda flotile.

Računajući sa verovatnoćom snažnog protivdejstva protivnika, komanda 2. ukrajinskog fronta je naredila komandi 5. vazduhoplovne armije da odredi avijaciju (bombarderski i jurišni puk) za sadejstvo sa Dunavskom flotilom. Način dejstva avijacije bio je unapred dogovoren, avioni su bili dužni da izvršavaju zahtev komandanta Dunavske flotile.

Rukovođenje iskrcavanjem desanta povereno je komandi 1. brigade rečnih brodova (komandant kapetan fregate P. I. Deržavin, načelnik štaba kapetan fregate V. P. Jakusik.). Štab 1. brigade rečnih brodova razradio je osnovne operativno-borbene dokumente: borbenu zapovest, plan operacije, jedinstvenu kodiranu kartu i tablicu ugovorenih signala za korekturu artiljerijske vatre, način pokazivanja ciljeva avionima, posebne dodatke o navigaciono-hidrografskom obezbeđenju, ukrcavanju prevoza i borbama za iskrcavanje desanta i sl. Problemi sadejstva, predviđeni u dokumentima, pažljivo su razmotreni i precizirani na savetovanju štabova flotile, 1. brigade rečnih brodova i 83. samostalne brigade mornaričke pešadije na koje su pozvani i komandanti odreda brodova, koman-

dant desanta, predstavnici komandanta artiljerije 46. armije i komande 5. vazduhoplovne armije.

U periodu od 14. do 19. marta avijacija fronta je vršila sistematsko izviđanje, otkrivala je neprijateljski vatreni sistem i sistem prepreka od Estergoma do Komorana i utvrđivala dislokaciju njegovih brodova. Avio-snimci i oficirska rekognosciranja su omogućili da se odrede prolazi brodova ispod porušenog mosta. Bez obzira na to što je komanda flotile raspolažala podacima izviđačkih organa štabova 46. i 5. vazdušne armije o karakteru odbrane i sastavu neprijateljskih snaga u rejonu Estergom — Tat, ona je organizovala dopunska izviđanja plovnih puteva ispod estergomskog mosta i neprijateljskih vatreñih tačaka na prilazima mostu u Estergomu i Parkanju.

Pripreme za iskrcavanje desanta u rejonu Tat izvršene su tajno. Samo je određen broj lica znao o nameri i planu komande flotile. Brižljivo je izvršeno maskiranje brodova i kopnenih jedinica koncentrisanih na mestima ukrcavanja. Posle prijema naređenja od komande 2. ukrajinskog fronta o vremenu i mestu iskrcavanja desanta bilo je potrebno svega 6—7 časova da se preciziraju zadaci, poredak i redosled dejstva snaga koje su učestvovali u iskrcavanju desanta.

Brodovi i jedinice određene za učešće u desantu koncentrisali su se do 20.00 časova 19. marta u Višegradu. Tu su se nalazili komanda i operativna grupa štaba flotile, kao i komanda i štab 1. brigade rečnih brodova. Jedan čas posle toga otpočelo je ukrcavanje desanta na oklopne čamce desantnog odreda. Istovremeno je odred brodova za artiljerijsku podršku (oklopni čamci br. 336 i 434 i minobacački čamac br. 18) pošao na 1699 km gde je pored desne obale počeo da patrolira. Noćni bombarderi 5. vazdušne armije su, pod zaštitom lovaca, bombardovali Estergom, Tat i Parkanj od 21.00 do 21.30 časova.

U 21.45 časova oklopni čamci br. 5, 7, 111, 115, 131, 134, 161, 232, 234 i 242 su, u stroju kolone po odredima, otplovili iz Višegrada prema rejonu iskrcavanja. Za njima su vozili brodovi odreda za zaštitu (minobacački čamci br.

23, 24 i 29) i brodovi odreda osiguranja (oklopni čamac br. 411 i čamci minolovci br. 220 i 223). Na prilazima 1699. km, u 22 časa odred brodova artiljerijske podrške zauzeo je mesto ispred desantnog odreda. Sada su se svi odredi kretali ka estergomskom mostu po ranije utvrđenom borbenom poretku. U toku vožnje se brižljivo sprovodilo radio-maskiranje. O prolazu brodova kroz kontrolne tačke na desnoj obali Dunava javljale su obalske osmatračke stanice. Radi odvlačenja pažnje protivnika, neposredno pred približavanje brodova estergomskom mostu, bombarderi i lovci su ponovo nadleteli most, zaglušujući humkom svojih motora šum brodova koji su se približavali. Istovremeno su bombardovali neprijateljske vatrene tačke na prilazima mosta u Estergomu i Parkanju.

U 23.48 časova oklopni čamci odreda artiljerijske podrške i desantnog odreda stigli su na 100 m od estergomskog mosta. Tada je poručnik bojnog broda Butvin javio radiom komandantu 1. brigade rečnih brodova o početku forsiranja neprijateljske utvrđene rečne pozicije. Orijentišući se po svetlosnim signalima izviđača koji su se nalazili pred mostom na čamcima-šlupkama, oklopni čamci odreda artiljerijske podrške i desantnog odreda, a za njima i ostali brodovi, prošli su ispod porušenog mosta i uputili se uzvodno po Dunavu, ka rejonu iskrcavanja desanta. Otkrivši to, neprijatelj je otvorio snažnu artiljerijsku i minobacačku vatru na oklopne čamce. Brodovi iz odreda za artiljerijsku podršku i zaštitu su svojom artiljerijskom, minobacačkom i mitraljeskom vatrom učutkali vatrene tačke na desnoj i levoj obali Dunava u rejonu Estergoma i Parkanja, dok je artiljerija 10. gardijskog streljačkog korpusa, 83. samostalne brigade mornaričke pešadije i Pratećeg obalskog odreda otvorila vatru na neprijateljeve baterije u taktičkoj dubini njegove odbrane. Pošto su ciljevi bili raspodeljeni još ranije, vatra sovjetske artiljerije se pokazala veoma efikasnom. Da se ne bi otkrili, brodovi desantnog odreda nisu otvorili vatru. Uprkos žestokim protivdejstvima neprijatelja, brodovi svih odreda su u roku od pola časa prošli rejon estergomskog

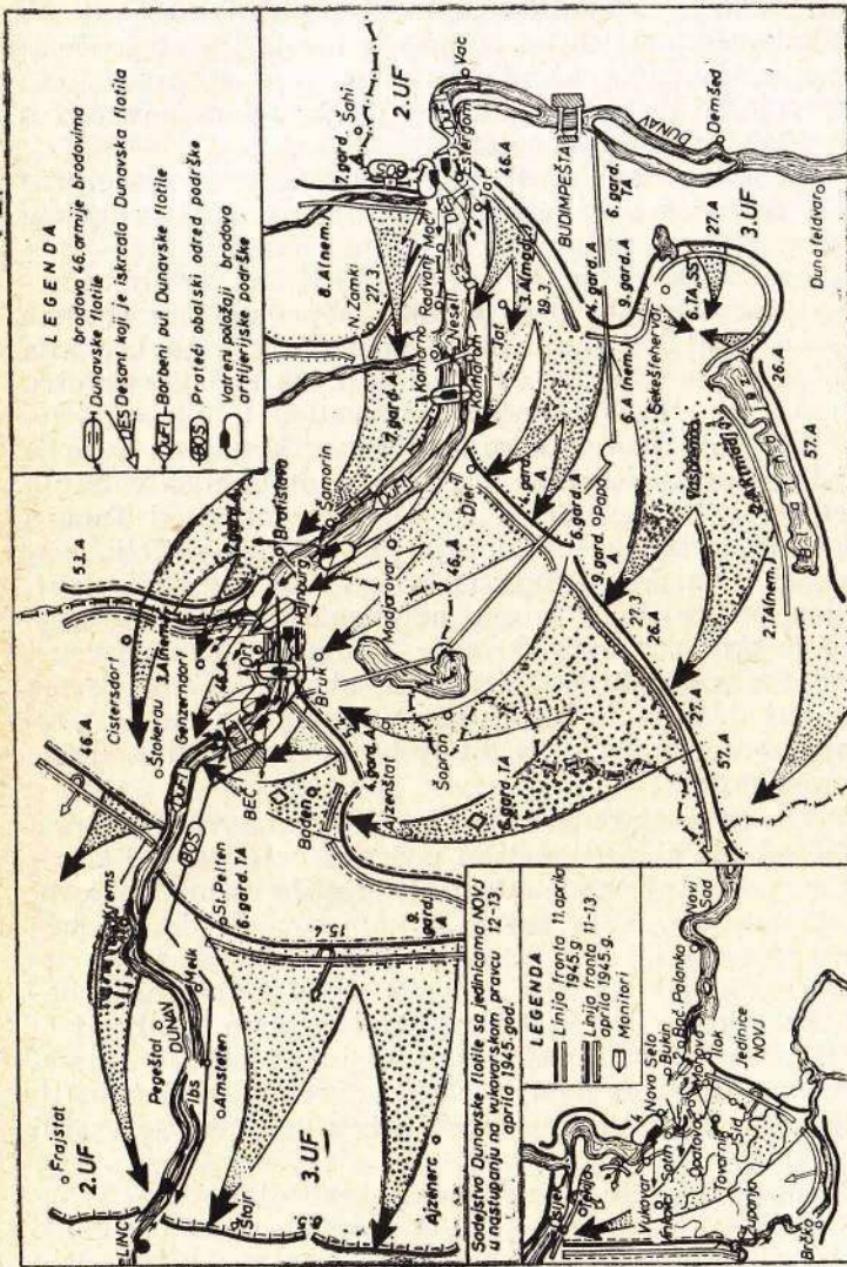
mosta. Samo je oklopni čamac br. 7, poručnika korvete V. N. Nikoljskog, naleteo na potpornik mosta i pretrpeo teže oštećenje. Čamci iz odreda za osiguranje su preuzeли sa njega vojнике desantne jedinice, pa je potom odvučen u rejon 1713. km gde je potonuo.

Čim su brodovi prošli rečnu odbrambenu poziciju u rejonu Estergoma i Parkanja, artiljerija 10. gardijskog korpusa, 83. samostalne brigade mornaričke pešadije i Pratećeg obalskog odreda, prenala je vatru u dubinu neprijateljske odbrane. Ona je tukla neprijateljske vatrene tačke na levoj i desnoj obali Dunava u pravcu kretanja brodova. Frontovska avijacija štitila je brodove iz vazduha.

Desantni odred se počeo iskrcavati u 1.20 časova. Iskrcavanje je trajalo 40 minuta. Brodovi iz odreda za artiljerijsku podršku štitali su iskrcavanje desanta sa vatreñih pozicija koje su se nalazile 3—4 km uzvodno od Tata, a brodovi iz odreda za osiguranje sa vatreñih pozicija nizvodno od Tata. Pošto nije naišao na neprijateljski otpor, bataljon je vrlo brzo zauzeo određeni rejon iskrcavanja. Zatim je produžio napredovanje u jugoistočnom pravcu i zauzeo automobilski put severozapadno od Tata. Prema tome, cilj desanta je bio ostvaren: onemogućeno je povlačenje estergomske neprijateljske grupacije duž desne obale Dunava.

Pošto se desant učvrstio na obali, brodovi desantnog odreda, odreda za artiljerijsku podršku, osiguranje i zaštitu su, po naređenju komandanta 1. brigade rečnih brodova, krenuli natrag u 3.07 časova sa namerom da do svanuća dođu u rejon naših jedinica. Na njih su otvorile vatru artiljerijske baterije sa leve i desne obale jedino na prilazima Estergomu. Pošto su učutkali svojom artiljerijom neprijateljske vatrene tačke na obali, brodovi su se pod borbom probili kroz neprijateljski utvrđeni rečni položaj, prošli ispod estergomskog mosta i bez gubitaka se vratili u Višegrad.

Komanda flotile je planirala, obezbedila i izvršila iskrcavanje desanta u rejonu Tata potpuno u duhu zamisli i naređenja komande 2. ukrajinskog fronta. Pun uspeh u

Dejstva Dunavske flote na bratislavsko-bečkom i vukovarskom pravcu u periodu bečke operacije

izvršenju ovog zadatka je rezultat dobrih priprema brodova i jedinica koje su učestvovale u desantu, visokog borbenog morala mornara, vojnika, podoficira i oficira, odlično organizovanog sadejstva sa jedinicama kopnene vojske i avijacijom i jasnog i preciznog komandovanja.

U zoru 20. marta desant je čvrsto držao mostobran u širini od 3 km i dubini u jugoistočnom pravcu od oko 4 km. On je presekao automobilsku cestu i železničku prugu zapadno od Tata. Zadatak desanta je bio da spreči neprijateljsko povlačenje po ovim putevima. U tom cilju on je morao da drži u svojim rukama put i železničku prugu sve do 20. marta uveče, kada su osnovne snage 2. gardijskog korpusa koje su napadale Tat sa juga imale da se spoje sa desantom. Na taj sektor obale Dunava trebalo je da izbjiju jedinice 58. streljačkog i 2. gardijskog mehanizovanog korpusa. Major Bistrov je rasporedio desantne čete, ojačane artiljerijom i minobacačima, na dominirajuća uzvišenja na najvažnijim pravcima. Grupe na pojedindim pravcima imale su međusobnu vatrenu vezu i mogle su u svakom momentu da sadejstvuju jedna drugoj. Komandno mesto komandanta desanta nalazilo se u centru borbenog poretku. Tu je bila i rezerva. To je omogućavalo komandantu desanta da sigurno rukovodi grupama na svim pravcima i blagovremeno upućuje rezerve kao pojačanje grupama na najugroženijim pravcima. Komandno mesto komandanta desanta imalo je radio-vezu sa komandom flotile i Pratećim obalskim odredom koji je podržavao desant artiljerijskom vatrom.

Dunavska flotila je 20. marta izjutra dobila zadatak od komande 2. ukrajinskog fronta da kontroliše korito Dunava u rejonu Estergoma, spreći prilaženje neprijateljskih jedinica u tom rejonu i da, istovremeno, pruži artiljerijsku podršku jedinicama desnog krila 46. armije koje su nastupale na Estergom sa istoka.

Jedinice 68. streljačkog i 2. mehanizovanog korpusa su do 20. marta uveče izbile na desnu obalu Dunava. One su zauzele prirečna čvorna uporišta Aljmaš i Dunaaljmaš i odsekle odstupnicu tri pešadijske i jedne konjičke ne-

prijateljske divizije koje su se nalazile zapadnije od Aljmaša i Tovaroša. Deo snaga tih korpusa je, stežući obruč oko odsećenih neprijateljskih jedinica, napadao u pravcu istoka, a drugi je, sa spoljne strane obruča napredovao u pravcu Komaroma i Parkanja. Napredovanje 10. gardijskog korpusa u pravcu Tata i 83. samostalne brigade mornaričke pešadije u pravcu Estergoma, sa juga i istoka, teklo je dosta sporo. Delovi tih jedinica nisu izvršili zadatok da u toku dana ovladaju Tatom i Estergomom. Neprijatelj je upornim protivnapadima 20. marta izjutra zaustavio njihovo napredovanje. U isto vreme on je u rejon Tata prebacio više od 30 tenkova i samohodnih oruđa i nove pešadijske jedinice, pa je u toku dana preduzeo 10 napada na desant kako bi ga bacio u Dunav i ponovo zauzeo položaje na prirečnom krilu. Komandant desanta major Bistrov vešto je organizovao odbranu za odbijanje napada nadmoćnijih neprijateljskih snaga. Desantne jedinice su se borile vrlo uporno i čvrsto se držale, a na nekim mestima su i proširile zauzeti mostobran. Veliku pomoć pružala im je artiljerija Pratećeg obalskog odreda. Desant su, do osvajanja Estergoma, podržavale 508. i 492. baterija čije su se osmatračnice za korekturu vatre nalazile u borbenom poretku desanta.

Komanda 2. ukrajinskog fronta je u 14.20 časova zatražila od jedinica desnog krila 46. armije da ubrzaju nastupanje sa juga i istoka protiv neprijateljske estergomsko-tovaroške grupacije. Istovremeno je naređeno Dunavskoj flotili da noću 20/21. marta pojača desant iskrcavanjem na mostobran 305. bataljona 83. samostalne brigade mornaričke pešadije i da mu doturi municiju i hranu.¹⁰⁰⁾ Kontraadmiral G. N. Holostajkov je odlučio da taj zadatok izvrši istim čamcima koji su učestvovali i u iskrcavanju 144. bataljona.

20. marta u 15 časova naređeno je komandantu 1. brigade rečnih brodova da do 18 časova koncentriše u rejon Bašaharca 15 oklopnih čamaca, 4 minobacačka čamca i 2

¹⁰⁰⁾ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 71458, д. 3, л. 53.

čamca-minolovca radi ukrcavanja 305. bataljona mornaričke pešadije koji se izvlačio iz borbi kod Estergoma i do tog vremena treba da stigne u Bašaharc. Početak ukrcavanja bataljona na brodove pomeren je na 23.30 časova zbog toga što ga je tek do tog vremena bilo moguće izvući iz borbi i prikupiti na desnoj obali Dunava na najbližem ukrcnom mestu od linije fronta. 305. bataljon je, međutim, stigao u rejon Bašaharca tek 21. marta u 00.20 časova. Do 2 časa se na 10 oklopnih čamaca ukrcalo 360 ljudi i 12 tona municije i hrane za 144. i 305. bataljon mornaričke pešadije.

Ponovno forsiranje neprijateljskog rečnog odbrambenog položaja u rejonu estergomskog mosta i proboj u dubinu neprijateljskog rasporeda bili su složeniji nego 20. marta. Logično pretpostavljajući da će flotila pokušati da doturi pojačanje desantu, nemačka fašistička komanda je znatno ojačala odbranu prirečne zone u reionu Estergoma i Parkanja. Estergomski most je pokriven gustom dimnom zavesom, a svi mogućni prolazi ispod njega su tučeni artiljerijom i minobacačima.

Desantni odred i odredi za artiljerijsku podršku, osiguranje i zaštitu otplovili su uzvodno iz rejona Bašaharca 21. marta u 2.05 časova. Čelni oklopni čamci su stigli do estergomskog mosta u 2.50 časova. Čim je čuo šum brodskih motora neprijatelj je otvorio artiljerijsku i minobacačku vatru prema ranije proračunatim vatreним linijama ispred mosta i po plovnom putu između mostovnih potpora. Na traženje komandanta iskrkcavanja poručnika bojnog broda Butvina, artiljerija 10. gardijskog streljačkog korpusa, 83. samostalne brigade mornaričke pešadije i Pratećeg obalskog odreda otvorila je vatru na neprijateljske artiljerijske i minobacačke baterije u Estergomu i Parkanju. Istovremeno je, na traženje komandanta flotile, i avijacija iz sastava 312. aviopuka 5. vazduhoplovne armije bombardovala neprijateljske baterije, ali to ih nije učutkalo, već je samo oslabilo vatrenu moć neprijateljske artiljerije. Manevrišući kroz neprijateljsku artiljerijsku i minobacačku vatru, čamci su uporno težili da pronađu

plovne puteve ispod estergomskog mosta, ali bez uspeha. Lični sastav je bio iscrpen dugotrajnim boravkom u dimnoj zavesi. Procenivši situaciju, komandant iskrcavanja poručnik bojnog broda Butvin je doneo odluku o povlačenju. Komandant flotile je ocenio da je odluka komandanta iskrcavanja ispravna.

Usled manevrisanja kroz gustu dimnu zavesu i pod neprijateljskim protivdejstvima, borbeni poredak odreda je unekoliko poremećen. Pojedini čamci su težili da samostalno pronađu prolaz ispod estergomskog mosta. To je uspelo oklopnim čamcima br. 131 poručnika fregate G. A. Murzinova, br. 134 poručnika fregate L. M. Lugovog, br. 433 poručnika bojnog broda N. F. Markova i minobacačkim čamcima br. 220 i 223. Ali, čim su izišli iz zadimljene zone, našli su se pod snažnom artiljerijskom i minobacačkom vatrom sa obale Dunava iz Estergoma i Parkanja. Neprijateljska zrna su pogodila komandni most, artiljerijsko skladište i mašinsko odeljenje oklopnog čamca br. 131 i on je posle nekoliko minuta potonuo. Čamac je poslednji napustio teško ranjeni poručnik fregate G. A. Murzinov. Iako je bi izgubio mnogo krvi, taj hrabri čovek našao je u sebi snage da kaže drugovima:

„Zbogom mornari, spasite se i nastavite borbu. Ako isplivam i ja ću poći u boj zajedno s vama“.

Teška sudbina je zadesila i čamac-minolovac br. 220 na kome su poginuli i divizionski minerski specijalisti poručnik fregate N. D. Kičenko i njegov komandant. Njemu je priskočio u pomoć čamac-minolovac br. 233 koji je uspeo da spase ostatke posade i 7 vojnika iz desantne jedinice.

Posle potapanja oklopnog čamca br. 131. i čamca-minolovca br. 220, komandant odreda oklopnih čamaca poručnik fregate K. I. Vorobjev, koji se nalazio na oklopnom čamcu br. 433, naredio je komandantu oklopnog čamca br. 324, poručniku fregate L. M. Lugoju, da poveća brzinu i probije se uzvodno Dunavom do iznad Tata radi zaštite iskrcavanja pojaćanja desantu sa oklopnog čamca br. 433

i čamca-minolovca br. 223. Sa tih čamaca je u 4 časa iskrcano 60 ljudi, jedno oruđe kalibra 45 mm i 61 sanduk municije i hrane. Kada su se, posle 30 minuta, udaljili od mesta iskrčavanja, priključio im se oklopni čamac br. 324 kome su bili razbijeni komandni most i nadgradnja. Sa oštećenog oklopног čamca javljeno je da neprijatelj prebacuje svoje jedinice na levu obalu Dunava u rejonu 4 km iznad Tata i da su u toku borbi s njegovim artiljerijskim i minobacačkim baterijama pognuli komandant čamca poručnik fregate Lugovoј i kormilar podoficir na prvom roku P. P. Petrov. Takođe je javljeno da je usled pogotka u skladištu oruđa reaktivnih minobacača došlo do požara. Ni u tako teškoj situaciji posada nije izgubila glavu. Prezirući smrtnu opasnost, u skladištu je skočio glavni podoficir P. A. Lukaš i ugasio požar. Sekretar komsomolske organizacije diviziona oklopnih čamaca, mornar A. I. Rešetov je, posle pogibije komandanta i kormilara, ostao uz mašinski telegram i preuzeo komandu broda. Artiljeri i mitraljesci su tukli neprijateljske artiljerijske i minobacačke baterije. Kada je mornar Rešetov usled ponovnog ranjavanja u glavu izgubio svest, njega je odmah zamolio signalista Prusakov. Došavši svesti, Rešetov je ponovo stao uz mašinski telegram i produžio da komanduje brodom. Zahvaljujući hrabrosti, visokoj vojničkoj obučenosti i snalažljivosti komsomolca mornara Rešetova i cele posade, oklopni čamac br. 324 izvukao se iz neprijateljske klopke i pod zaštitom oklopног čamca br. 433 prošao kroz rejon estergomskog mosta do položaja naših jedinica. Sekretar komsomola Rešetov je za ovaj herojski podvig odlikovan ordenom Crvene zastave.

Na povratku posle iskrčanog desanta pogoci neprijateljske artiljerije su izbacili iz stroja više od polovine posade oklopног čamca br. 433. Na palubi i unutrašnjosti broda pojavio se požar. Oštećeno je kormilo i čamac je bačen ka neprijateljskoj obali u Estergomu. Računajući da je ovaj čamac izbačen iz stroja, neprijatelj je preneo vatru na druge brodove. Iskoristivši to, posada je za nekoliko minuta ugasila požar, popravila kormilo i uda-

ljila se od neprijateljske obale. Prošavši rejon estergomskog mosta čamac se srećno vratio u Višegrad.

Prema tome, pošto je neprijatelj znatno ojačao vatrene tačke prirečnih odbrambenih položaja u rejonu Estergoma i Parkanja, Dunavska flotila nije uspela da iskrca ceo 305. bataljon mornaričke pešadije radi pojačavanja desanta. Od 360 boraca, iskrcano je svega 60.

Izbijanjem jedinica levog krila 46. armije na desnu obalu Dunava na sektoru Aljmaš — Dunaaljmaš, neprijateljska estergomsko-tovaroška grupacija je priklještena uz Dunav. Od 20. do 25. marta vođene su žestoke borbe za njeno uništenje. U isto vreme je deo snaga 46. armije nastupao u pravcu Parkanj — Komarom, a 7. gardijska armija probila je neprijateljsku odbranu na reci Hron i nastupala pravcem Komoran — Novi Zamki. 83. samostalna brigada mornaričke pešadije i 99. streljačka divizija podilazile su Estergomu sa istoka, a 25. gardijski streljački korpus 7. gardijske armije napadao je Parkanj. Blizi zadatak tih jedinica bio je da probiju neprijateljske prirečne odbrambene položaje i zauzmu Estergom i Parkanj.

21. marta uveče, jedinice desnog krila 46. armije, u sadejstvu sa frontovskom avijacijom i Dunavskom flotilom, zauzele su važno neprijateljsko prirečno uporište grad Estergom. To je omogućilo komandi Dunavske flotile da tu koncentriše brodove 1. brigade radi pružanja artiljerijske podrške jedinicama 99. streljačke divizije 46. armije i 83. samostalne brigade mornaričke pešadije koje su napredovale duž desne obale Dunava jugozapadno od Estergoma, u pravcu desanta iskrcanog u rejon Tata. Kao i ranije, brodovi su gađali obalske ciljeve po traženju komandanta jedinica kopnene vojske sa kojima su sadejstvovali kao i na osnovu ciljeva koje im je pokazivala osmatračnica za korekturu artiljerijske vatre koja se nalazila na zvoniku estergomske crkve. Na toj osmatračnici nalazio se šapski artiljerijski specijalista brigade brodova poručnik bojnog broda S. M. Aksimentjev. Neprijateljske prelaze preko Dunava na sektoru Estergom — Šite tukli su

brodovi 2. brigade sa vatreñih položaja koji su se nalazili uz levu obalu Dunava iznad ušća reke Hron, ili iz pokreta kada su se u uzvodnoj vožnji probijali u dubinu neprijateljskog rasporeda.

Posle neuspelog pokušaja da se iskrca pojačanje desanta, major Bistrov je 21. marta uveče dobio naređenje od komandanta fronta koje mu je upućeno preko komandanta flotide, da se 144. samostalni bataljon mornaričke pešadije probije u južnom pravcu radi spajanja sa jedinicama 10. gardijskog streljačkog korpusa ili, pak, u jugozapadnom pravcu radi spajanja sa jedinicama 2. gardijskog mehanizovanog korpusa koje su se nalazile 10—15 km daleko od Tata. Major Bistrov je javio kontraadmiralu G. N. Holostjakovu da se bataljon, mada je okružen nadmoćnim neprijateljskim snagama, nalazi na položajima vrlo pogodnim za odbranu i da se na njima može uspešno održati i samim tim vezati za sebe neprijateljske jedinice i sprečiti im odstupnicu na zapad. U slučaju napuštanja tih pogodnih položaja radi probijanja predviđenim pravcima desant bi se našao u krajnje teškoj situaciji i neprijatelj bi ga uništio. Zbog toga je major Bistrov molio komandanta flotide da dozvoli bataljonu da ostane na zauzetim položajima i produži izvršenje borbenog zadatka do pristizanja naših jedinica. Uz saglasnost komande fronta, kontraadmiral G. N. Holostjakov je dao odobrenje za takav postupak bataljona.

Kao što je poznato, desantu je prilikom iskrčavanja dat zadatak da zauzme mostobran na izabranom sektoru i čvrsto ga brani najviše dva dana. Desant je u skladu s takvim proračunom snabdeven municijom i hranom. Zastoj u napredovanju jedinica 46. armije u pravcu Tata i neuspeh u pokušaju iskrčavanja pojačanja u ljudstvu, municiji i hrani, doveli su desant u vrlo kritičan položaj. Komanda flotide je 22. i 23. marta pokušala da pomoći avijacije dostavi desantu oružje, municiju i hranu. Ali i taj pokušaj je bio bez uspeha, jer je veći deo sanduka koje su bacili avioni pao na položaje koje su držale neprijateljske jedinice. No, sve to nije slomilo borbeni duh

boraca i starešina desantne jedinice. Oni su herojski i vešto odbijali mnogobrojne napade neprijateljskih nadmoćnijih snaga, čvrsto držali svoje položaje i naneli neprijatelju velike gubitke.

Mnogobrojni primeri svedoče o besprimernoj hrabrosti i visokoj vojničkoj veštini boraca i starešina iz sastava desanta. Automatičar mornar Aleksandar Izvekov, koji je učestvovao u odbrani Sevastopolja, ubio je 41 fašista i zarobio jednog neprijateljskog oficira. Kad je bio ranjen, i dalje je ostao na borbenom položaju. Podoficir Nikolaj Kuvšinikov se sa svojim odeljenjem prvi iskrcao i zarobio oficira. Sledecih dana je odeljenje Kuvšinikova ubilo 48 fašističkih vojnika i oficira. Odeljenje automatičara starijeg podoficira Grigorija Pakulova ubilo je 45 fašista. Četa poručnika P. I. Kirsanova zauzela je važan put i za 4 dana odbila 14 neprijateljskih juriša, ubila više od 200 fašista i uništila jedan tenk. Za vreme odbijanja neprijateljevog juriša 22. marta, pomoćnik komandira i sekretar partiskske organizacije jedne čete poručnik A. G. Gužavin nalazio se sa osmatračima za korekturu artiljerijske vatre Pratećeg obalskog odreda za podršku. Oni su vršili korekturu artiljerijske vatre baterije koja je pomagala da se odbije juriš neprijateljske pešadije, podržavan sa 6 tenkova i samohodnih oruđa. Mada je ranjen, A. G. Gužavin je nastavio da vrši korekturu vatre sve dok juriš nije odbijen.

Za neustrašivost i visoku vojnu veštinu odlikovani su Ordenom crvene zastave Aleksandar Izvekov, Nikolaj Kuvšinikov, Grigorij Pakulov, Pavel Kirsanov i Aleksandar Gužavin.

Desant je nastavio uporne borbe sa neprijateljem dva dana više nego što je to planom bilo predviđeno. On je, podržavan artiljerijom Pratećeg obalskog odreda, čvrsto držao zauzete položaje i nanosio velike gubitke neprijatelju. Četvrtog dana žestokih borbi, 23. marta, jedinice 10. gardijskog korpusa koje su nastupale sa juga, zauzele su Tat i prve se spojile sa desantom. Istog dana u Tat su stigli i bataljoni 83. samostalne brigade i jedinice 99. stre-

ljačke divizije koje su nastupale uz desnu obalu Dunava iz pravca Estergoma.

Desant pod komandom majora V. P. Bistrova, potpuno je izvršio svoj zadatak — zauzeo je čvorište železničkih pruga i automobilskih puteva zapadno od Tata, odsekao neprijateljskim jedinicama odstupnicu na zapad i vezao za sebe znatne snage neprijatelja. Na taj način je odigrao važnu ulogu u razbijanju estergomsko-tovarоške neprijateljske grupacije. U toku četvorodnevnih borbi sa nadmoćnjim neprijateljskim snagama, borci i starešine iz desanta odbili su 39 napada pešadije podržavane tenkovima i samohodnim oruđima i izbacili iz stroja preko 700 neprijateljskih vojnika i oficira. Desant je imao sledeće gubitke: 58 poginulih i 85 ranjenih.¹⁰¹⁾ Artiljerija iz Pratećeg obalskog odreda (komandant major J. D. Pasmurov) i brodovi, pružajući podršku desantu i jedinicama desnog prirečnog krila, za 4 dana borbi, od 20. do 23. marta, uništili su i oštetili 15 tenkova i samohodnih oruđa, kao i 13 samostalnih oruđa, učutkali i uništili 58 mitraljeskih vatreñih tačaka, 25 artiljerijskih i minobacačkih baterija i izbacili iz stroja preko 1.500 neprijateljskih vojnika i oficira.¹⁰²⁾

Do 25. marta su jedinice desnog krila 46. armije, u sadejstvu sa Dunavskom flotilom, završile uništenje neprijateljske grupacije koja je bila priklještena uz desnu obalu Dunava na sektoru Estergom — Aljmaš. Levokrilne jedinice 46. armije su za to vreme zauzele gradove Nesmeli i Tarkanj i produžile nastupanje u pravcu Komarom — Đer.

Prema tome, jedinice 46. armije 2. ukrajinskog fronta su u periodu od 17. do 25. marta probile ranije pripremljenu neprijateljsku odbranu na desnoj obali Dunava, uništile grupaciju neprijateljskih jedinica u rejonu Estergom — Tovaroš i napredovale oko 50 km na zapad. Iskrcavanjem desanta i artiljerijskom podrškom prirečnog krila 46. armije, Dunavska flotila je pružila značajnu pomoć

¹⁰¹⁾ Архив ИО ВМФ, д. 21257, л. 172.

¹⁰²⁾ Там же.

jedinicama kopnene vojske u likvidiranju prirečnih neprijateljskih uporišta Estergoma i Tata. Naredbom Vrhovne komande od 25. marta, koja je posvećena pobedama jedinica 2. ukrajinskog fronta u borbama za Estergom, Ne-smeli i Tak, uporedo sa armijama, korpusima i divizijama, pohvaljeni su i mornari flotile koji su se borili pod komandom kontraadmirala G. N. Holostjakova, kapetana bojnog broda A. V. Sverdlova, kapetana fregate P. I. Deržavina i A. F. Aržavkina, majora J. D. Pasmurova i vojnici mornaričke pešadije — pukovnika Smirnova i majora V. P. Bistrova.¹⁰³⁾

Flotila u borbama za oslobođanje Čehoslovačke (27. mart — 5. april)

Oslobađanje čehoslovačkog naroda od nemačkih fašističkih okupatora počelo je zajedničkim dejstvima sovjetskih jedinica i čehoslovačkog 1. korpusa u septembru 1944. godine. Tada je sovjetska Vrhovna komanda naređila jedinicama 1. ukrajinskog fronta da nastupaju pravcem Krosno — Duklja — Prešov radi pružanja pomoći narodu Slovačke koji je digao ustanak. Posle uspešnog završetka budimpeštanske operacije, jedinice desnog krila 2. ukrajinskog fronta oslobodile su deo čehoslovačke teritorije uz pogranične rejone Mađarske severno i severozapadno od Budimpešte.

U drugoj polovini marta 1945. godine, odlučnim nastupanjem sovjetskih jedinica na bečkom pravcu južno od Dunava, stvoreni su povoljni uslovi za jedinice 7. garijske i 53. armije 2. ukrajinskog fronta da, sa položaja na reci Hron severno od Dunava, otpočnu napredovanje u pravcu Bratislave sa zadatkom da potpuno oslobode Slovačku. U tim borbama su neposredno učestvovali i mornari Dunavske flotile.

¹⁰³⁾ „Правда“, 26 марта 1945 г.

25. marta su jedinice 2. i 3. ukrajinskog fronta otpočele uporno proganjanje nemačkih fašističkih snaga na bečkom pravcu. Toga dana je sa obala r. Hron otpočela napredovanje 7. gardijska armija koja je nanosila udar duž leve obale Dunava pravcem Komoran — Novi Zamki. 26. i 27. marta su divizije desnog krila 46. armije, u sаdejstvu sa Dunavskom flotilom, likvidirale manje neprijateljske grupe koje su bile odsečene na desnoj obali Dunava i na ostrvima od Estergoma do Aljmaša, a jedinice levog krila su produžile napredovanje ka Komarnu i Đeru i zauzele ih 28. marta. Napredovanje jedinica prirečnog krila 7. gardijske armije bilo je sporo; u toku trodnevnih borbi one su se neznatno pomakle napred što je dovodilo u opasnost desno krilo 46. armije koje se probilo napred 50 km i stiglo u Đer. Da bi se slomio neprijateljski otpor pred frontom 7. gardijske armije, komandant 2. ukrajinskog fronta maršal Sovjetskog Saveza R. J. Malinovski je naredio 27. marta u 17.30 časova da se noću 27/28. marta 83. samostalna brigada mornaričke pešadije prebaci iz rejona Nesmeli na levu obalu Dunava. Brigadi je naređeno da zauzme rejon Radvanj, Moč, da odatle nastupa pravcem Batorove — Kesi i odseče odstupnicu na zapad neprijateljskoj grupaciji koja se nalazila u Mužli. Istovremeno je naređeno 25. streljačkom korpusu da sa istoka napreduje u pravcu Batorove — Kesi, probije neprijateljsku odbranu istočno od Mužle, spoji se sa 83. samostalnom brigadom i izvrši napad na Komoran.¹⁰⁴⁾

Da bi 83. samostalnoj brigadi mornaričke pešadije omogućio sigurno prelaženje na levu obalu Dunava na sektor između Dunava i Radvanja, komandant flotide je odlučio da prvo zauzme taj sektor iskrcavanjem 305. bataljona ove brigade. U vezi s tim on je naredio brodovima 1. i 2. brigade, Pratećem obalskom odredu i 83. samostalnoj brigadi mornaričke pešadije da se do 24. časa 27. marta prikupe u rejon Nesmeli. Izvršavajući to naređenje, iz rejona Demeša je u 21 čas isplovilo, pod komandom

¹⁰⁴⁾ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 71458, д. 3, л. 9.

kapetana fregate A. F. Aržavkina, 15 oklopnih čamaca iz 1. i 2. brigade rečnih brodova i 2 čamca-minolovca. Oni su forsirali rejon estergomskog mosta uz podršku avijacije i 4 minolovačka čamca. Dalje su se kretali uz desnu obalu Dunava (levu obalu je još držao neprijatelj) pod zaštitom pokretnih artiljerijskih baterija iz Pratećeg obalskog odreda. 508. baterija (4 oruđa 122 mm) i polovina 492. baterije (3 samohodna artiljerijska oruđa kalibra 76 mm) su, menjajući vatrene položaje na levoj obali Dunava, tukle neprijateljske vatrene tačke na levoj obali od Parkanja do Radvanja.

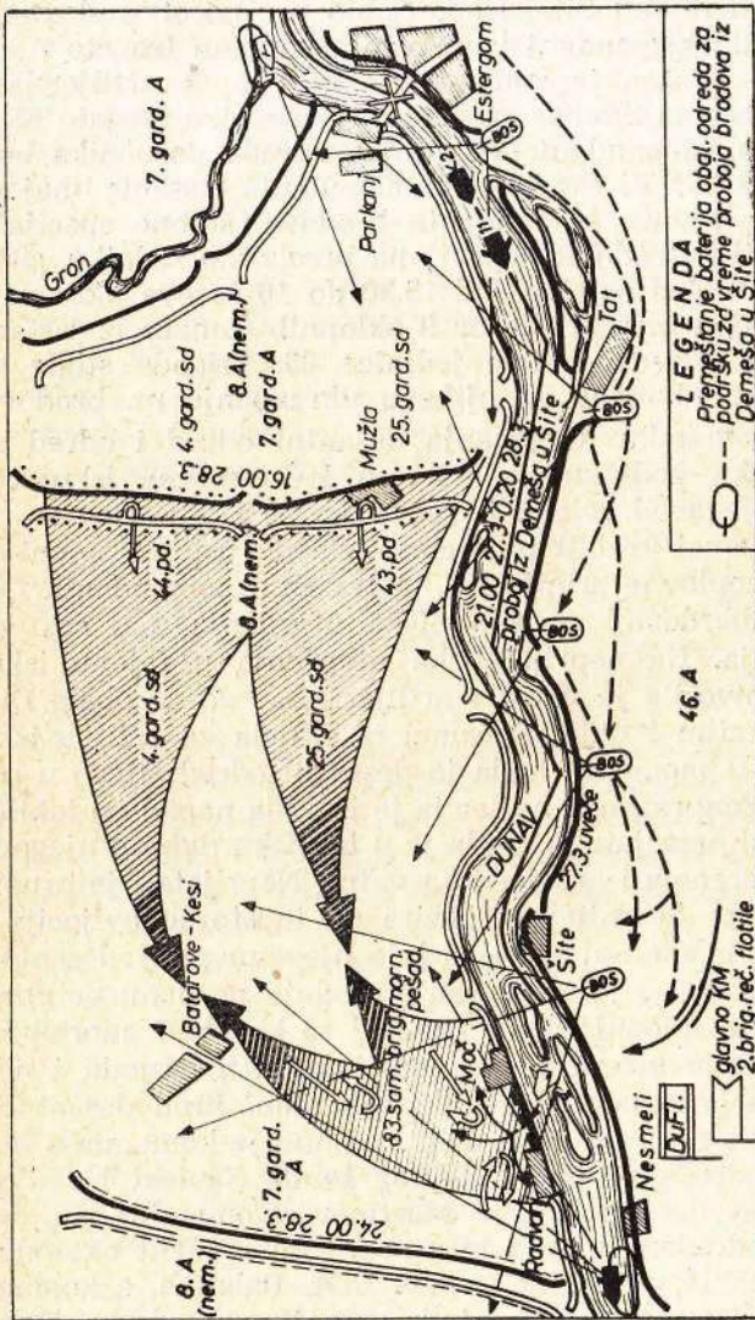
Nužno je ukazati i na neke nedostatke u organizovanju proboga brodova. Sadejstvo brodova i artiljerije iz Pratećeg obalskog odreda bilo je dobro organizованo. Zahvaljujući tome uspešno je savladano protivdejstvo neprijatelja na sektoru dugom 30 km. Međutim, jedinice 59. streljačke divizije nisu bile blagovremeno obaveštene o proboru brodova. Zbog toga je na prilazima Šiti artiljerija 59. streljačke divizije otvorila vatru na sopstvene brodove i potopila 2 čamca-minolovca i oštetila više oklopnih čamaca.

Jedinice 83. samostalne brigade mornaričke pešadije stigle su u Nesmeli tek u 9.28 časova zbog toga što su bile prinuđene da traže zaobilazne plovne puteve, pošto je neprijatelj prilikom odstupanja porušio mostove na rekama i mnogobrojnim rečnim potocima. Zbog toga je prvobitni plan o iznenadnom noćnom iskrcavanju na levu obalu Dunava odbačen. Procenivši situaciju u zoni nastupanja 7. gardijske armije, kontraadmiral G. N. Holostjakov je odlučio da po danu 28. marta, posle avijacijske i artiljerijske pripreme, iskrca desant u rejon Radvaj, Moč. On je svoje komandno mesto prenestio na obalu u rejon Nesmelija.

28. marta u 14 časova, kada su se brodovi određeni za forsiranje Dunava i iskrcavanje desanta već bili prikupili u protocima istočno od Nesmelija, stigao je na ukrcno mesto i 305. bataljon mornaričke pešadije. 508. i 492. baterija iz Pratećeg obalskog odreda zaposele su vatrene

položaje u rejonu Šite. Neposredno pre početka ukrcavanja desanta komandant iskrcavanja kapetan fregate A. F. Aržavkin pozvao je komandanta odreda za artiljerijsku podršku heroja Sovjetskog Saveza poručnika fregate K. I. Vorobjeva, komandanta desantnog odreda poručnika bojnog broda N. V. Savickog, komandanta desanta majora D. A. Martinova, komandanta brodova, štabne specijaliste i političke radnike i sa njima precizirao zadatke, situaciju i redosled dejstva. Od 15.30 do 16 časova ukrcan je 305. bataljon mornaričke na 9 oklopnih čamaca iz sastava desantnog odreda. Ostale jedinice 83. brigade stigle su u mesta predviđena za njihovo ukrcavanje na brodove.

Po završetku ukrcavanja desantni odred i odred za artiljerijsku podršku isplovili su ka mestima iskrcavanja, udaljena od rejona ukrcavanja 4—5 km. Dok su se oklopni čamci kretali protocima između ostrva, avioni iz 5. vazduhoplovne armije su, na traženje komandanta flote, bombardovali neprijateljska utvrđenja na sektoru iskrcavanja. Na neprijateljska utvrđenja u rejonu iskrcavanja otvorila je vatru i artiljerija sa desne obale Dunava, a zatim i oklopni čamci iz odreda za artiljerijsku podršku. U momentu kada je desantni odred stigao u rejon taktičkog razvoja, avijacija je izvršila napad po taktičkoj dubini neprijatelja. Tada je u taktičku dubinu njegove obrane preneta i artiljerijska vatra. Neprijatelj je pružio žestok otpor desantu bez obzira na to što su avijacija i artiljerija u znatnoj meri razbile njegovu protivdesantnu obručanu i što ga je iskrcavanje desanta po danu potpuno iznenadilo. Oklopni čamci, krećući se ka obali, morali su da manevrišu kroz pljusak neprijateljevih granata i mina. Jedna granata je pogodila komandni brod desantnog odreda, oklopni čamac br. 111. Poginuo je komandant desantnog odreda poručnik bojnog broda Savicki i ranjen komandant desanta major Martinov. Komandu nad desantnim odredom odmah je preuzeo komandant oklopног čamca br. 111, poručnik fregate I. A. Balabuh, a komandovanje desantom — načelnik operativnog odseka štaba

Iskrčavanje desanta 83. samostalne brigade mornaričke pešadije u rejon Radvani 28. marta 1945.

83. brigade major Tatarincev. Oklopni čamac je zadržao svoje mesto u stroju i nastavio da se približava ka obali.

Prvi su stigli u rejon iskrcavanja oklopni čamci br. 111 i 321 (komandant poručnik korvete V. P. Nikolajev). Oni su preciznom vatrom svojih artiljerijskih oruđa i mitraljeza uništili 3 neprijateljska mitraljeska gnezda. U momentu iskrcavanja desanta na oklopni čamac br. 244 poručnika korvete J. V. Katuljskog otvorena je snažna mitraljeska vatra koja je onemogućila da se iskrca municija za borce, iskrcane sa broda neposredno pre toga. Sekretar partijske organizacije oklopnog čamca potporučnik S. E. Vološin i podoficir na drugom roku Koznjecov su, uz zaštitu mitraljeske vatre podoficira na drugom roku Verholanceva, iskrcali municiju na obalu.

Uz podršku oklopnih čamaca, 305. bataljon je za 12 minuta iskrcan na levu obalu Dunava zapadno od Moča. On se učvrstio na sektoru iskrcavanja i otpočeo napredovanje. Deo oklopnih čamaca je ostao u rejonu iskrcavanja radi podrške napada desanta, a ostali su se vratili po osnovne snage 83. samostalne brigade mornaričke pešadije. Uz podršku brodova i artiljerije sa obale, desant je za 30 minuta zauzeo naselje Radvanj i mostobran širok 4 km a dubok 3 km. Do 18.30 časova na levu obalu je prebačeno 1.700 boraca i oficira, 49 artiljerijskih oruđa i minobacača i celokupno naoružanje 83. brigade.¹⁰⁵⁾

Iznenadno iskrcavanje desanta u rejonu Radvanj — Moč i prebacivanje 83. samostalne brigade mornaričke pešadije dezorganizovali su neprijateljsku odbranu ispred levog krila 7. gardijske armije. Dok su jedinice 83. samostalne brigade mornaričke pešadije, uz podršku brodova flotile, napredovale ka liniji Batorove — Kesi, 25. strelički korpus je razbio neprijateljski otpor i napredovao duž leve obale Dunava u susret brigadi. Do njihovog spašanja je došlo severoistočno od Moča 28. marta u 24 časa. Toga dana su jedinice levog krila 7. gardijske armije napredovale duž Dunava više od 25 km. Tome je umnogome

¹⁰⁵⁾ Архив ИО ВМФ, д. 34667, л. 279.

doprinelo uspešno dejstvo Dunavske flotile i 83. samostalne brigade mornaričke pešadije.

Jedinice 46. armije su do 28. marta uveče zauzele grad Đer i izbile 50 km napred u odnosu na jedinice 7. gardijske armije koje su se nalazile na prilazima Komoranu. Komanda 2. ukrajinskog fronta precizirala je zadatke 44. armije i Dunavske flotile. 46. armiji je naređeno da nastavi napredovanje opštim pravcem Mađarovar — Beč i da do 31. marta uveče zauzme Petržalku predgrađe Bratislave na desnoj obali Dunava. 23. streljački korpus 46. armije morao je da forsira Dunav zapadno od Komarova i zauzme mostobran na njegovoj levoj obali koji bi poslužio za napad na Komoran sa zapada i za nastupanje ka Bratislavi levom obalom Dunava. Dunavska flotila je dobila zadatak da sadejstvuje jedinicama 23. korpusa prilikom forsiranja Dunava uzvodno od Komaroma.

29. marta uveče otpočelo je napredovanje jedinica 7. gardijske armije. Njeni delovi su posle forsiranja reke Nitre izbili neposredno pred Komoran i Novi Zamki. Istovremeno su prednji delovi 23. streljačkog korpusa forsirali Dunav uzvodno od grada Komaroma i zauzeli mostobran na njegovoj levoj obali. Brodovi Dunavske flotile nisu uspeli da se probiju do jedinica 23. streljačkog korpusa zbog toga što je plovni put zakrčen komadima porušenih mostova, pa je trebalo dosta vremena da se raščisti.

23. streljački korpus je u toku 29. i 30. marta napredovao ka Komoranu sa zapada, a 25. gardijski streljački korpus i 83. samostalna brigada mornaričke pešadije, u sadejstvu sa brodovima Pratećeg obalskog odreda sa istoka. Od 6 oklopnih i minobacačkih čamaca komanda flotile je 29. marta izjutra formirala odred za pružanje artiljerijske podrške jedinicama koje su nastupale duž leve obale Dunava. Odred je zauzeo vatrene položaje uz desnu obalu Dunava u rejonu naseljenog mesta Senji. Isti zadatok je dobila i artiljerija iz Pratećeg obalskog odreda koja je grupisana u zapadnom predgrađu Komaroma. I ostali brodovi flotile su dobili svoje zadatke: deo oklopnih

čamaca je štitio čamce-minolovce koji su razminirali plovni put Estergom — Komarom, dok se drugi deo pripremao za proboj u rejonu dejstva jedinica 23. streljačkog korpusa radi obezbeđivanja njegovog prelaženja preko reke zapadno od Komorana; grupa brodova je obezbeđivala jedinice 83. samostalne brigade mornaričke pešadije i 25. gardijskog streljačkog korpusa prilikom forsiranja ušća reke Mali Dunav istočno od Komorana.

Jedinice 7. gardijske armije su, u sadejstvu sa Dunavskom flotilom, forsirale ušće Malog Dunava i vodile uporne borbe za osvajanje Komorana. Istovremeno su jedinice 23. streljačkog korpusa forsirale Dunav i napadale Komoran sa zapada. Zajedničkim dejstvima 25. gardijskog streljačkog korpusa i 83. samostalne brigade mornaričke pešadije sa istoka i 23. streljačkog korpusa sa zapada; 30. marta je slomljena neprijateljska obrana u Komoranu. Sovjetske jedinice su zauzele taj važan čvor neprijateljske odbrane na bratislavskom pravcu. U toku dvodnevnih borbi za Komoran, brodovi iz odreda za artiljerijsku podršku i 508. i 492. baterija Pratećeg obalskog odreda pružili su sistematsku atriljerijsku podršku kopnenim jedinicama, uništavajući i neutrališući neprijateljske vatrene tačke. Njihovom uspešnom dejstvu protiv neprijateljskih artiljerijskih i miobacačkih baterija i mitraljeskih gnezda mnogo je doprinela solidna priprema posada i tačni podaci osmatrača za korekturu artiljerijske vatre koji su se nalazili u borbenom poretku kopnenih jedinica.

30. marta u 17.30 časova, u odlučnom momentu borbi za Komoran i njegovo pristanište, su se probila 4 oklopnja čamca pod komandom heroja Sovjetskog Saveza poručnika fregate K. J. Vorobjeva. Oni su iskricali, neposredno na pristanište, vod automatičara koji je zauzeo pristanišna postrojenja i sprečio neprijatelja da ih poruši. Pošto su stigli prvi u Komoran, mornari su na zgradili električne centrale istakli zastavu sovjetske ratne mornarice.

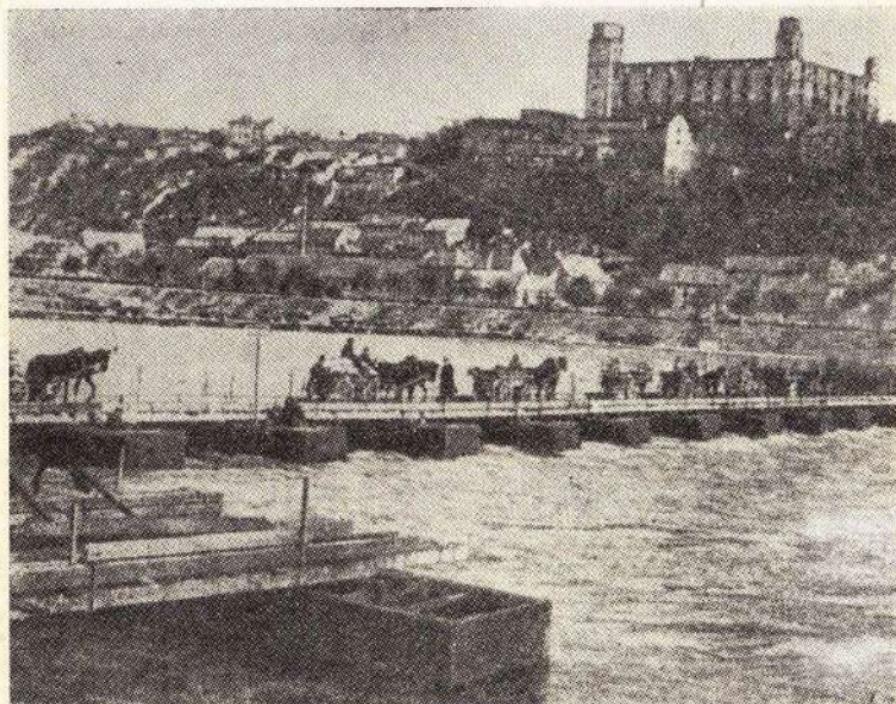
Posle zauzimanja Komorana 7. gardijska armija je nastavila napredovanje na zapad duž leve obale Dunava.

U njen sastav je uključen i 23. streljački korpus. Brodovi Dunavske flotile, probijajući se uzvodno po Dunavu, sa dejstvovali su jedinicama levog krila te armije u toku napredovanja ka Bratislavi. Oni su pružali podršku jedinicama KoV i obezbeđivali njihov prelazak preko reke. Komanda flotile je 30. marta, čim su raščišćeni prolazi za brodove ispod porušenog železničkog mosta u Komoranu, uputila 11 oklopnih i 2 minobacačka čamca iz sastava 2. brigade rečnih brodova za obezbeđenje prelaza preko reke 23. streljačkog korpusa, 6 km uzvodno od Komorana. Istovremeno su brodovi 1. brigade dobili zadatak da pruže artiljerijsku podršku jedinicama levog krila 7. gardijske armije koje su napredovale ka Bratislavi. Brodovi 2. brigade su u periodu od 30. marta do 4. aprila 1945. godine prevezli sa leve obale Dunava na desnu 7.537 vojnika i oficira, 124 artiljerijska oruđa i minobacača, 148 kamiona, 736 zaprežnih kola, 1.970 konja, 258 tona municije i drugog tereta 23. streljačkog korpusa.¹⁰⁶⁾ To je imalo veliki značaj za nastupanje 7. gardijske armije ka Bratislavi.

Nastupajući duž leve i desne obale Dunava, jedinice levog krila 2. ukrajinskog fronta su 2. aprila izbile neposredno pred Bratislavu. 46. armija je zauzela Mošoksolnjok i Mađarovar, a 7. gardijska armija je stigla na liniju Šamorin — Trijava udaljenu 20 — 25 km od Bratislave. Komanda 2. ukrajinskog fronta naredila je 2. aprila 46. armiji da nastavi energično napredovanje duž desne obale Dunava u pravcu Bruk — Beč i da istovremeno prebaci sa desne obale na levu, u rejonu Hajnburga, najmanje tri do četiri streljačke divizije koje će napasti Bratislavu sa zapada i sadejstvovati 7. gardijskoj armiji u zauzimanju grada. Da bi se blagovremeno obezbedilo realizovanje te zamisli, komandant flotile kontraadmiral G. N. Holostjakov je odlučio da u rejonu Karlsburga koncentriše 3. aprila uveče 9 oklopnih i 8 minobacačkih čamaca iz sastava 2. brigade rečnih brodova radi pružanja artiljerijske podrške delovima prirečnog krila 23. streljačkog

¹⁰⁶⁾ Архив ИО ГШ ВМФ, д. 16937, л. 89.

korpusa koji je napadao Bratislavu sa istoka. Istovremeno je odlučio da prikupi u severoistočni deo Karlsburga Prateći obalski odred i brodove 1. brigade radi pružanja artiljerijske podrške jedinicama priečnog krila 10. gar-

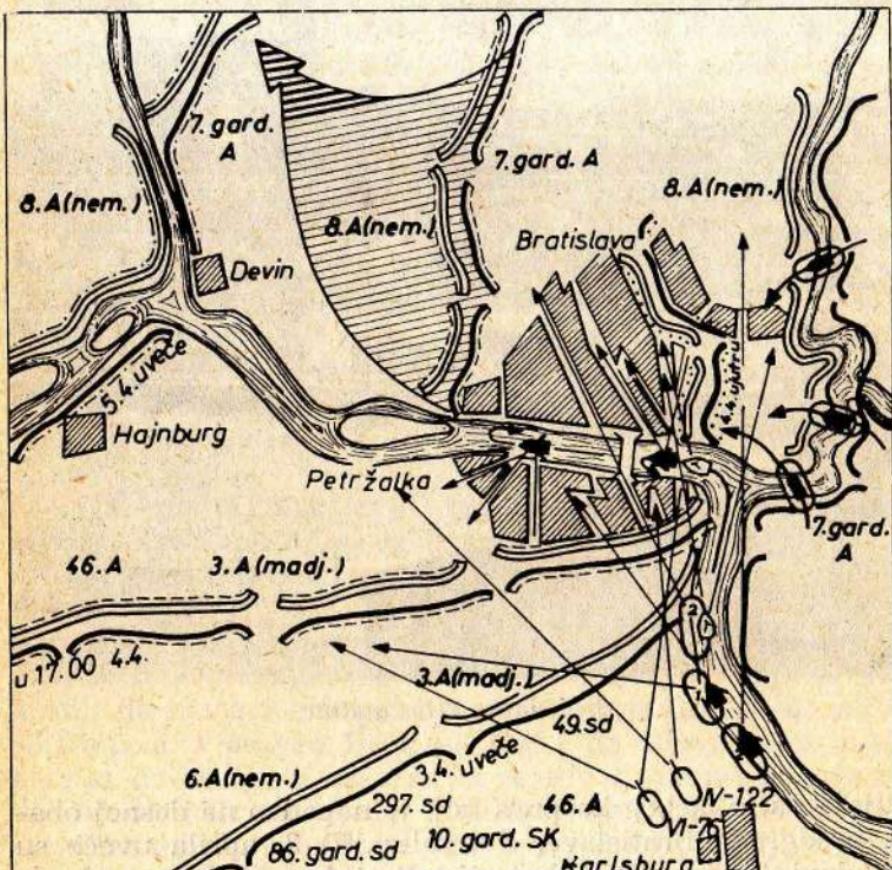
Bratislava 1945. godine

diskog streljačkog korpusa koji je napadao na desnoj obali predgrađe Bratislave, Petržalku.¹⁰⁷⁾ 3. aprila uveče su brodovi 2. brigade i baterija Pratećeg obalskog odreda zauzeli vatrene položaje na desnoj obali Dunava u rejону 1860. km, 1863. km. Njihove osmatračnice za korekturu artiljerijske vatre nalazile su se u borbenom poretku jedinica 23. i 10. gardijskog streljačkog korpusa. Prilikom vožnje iz rejona Komaroma ka Bratislavi naišao je na

¹⁰⁷⁾ Архив ИО ГШ ВМФ, д. 20460, лл. 5–6.

neprijateljsku minu i potonuo oklopni čamac br. 244 poručnika korvete J. V. Katuljskog.

4. aprila uveče otpočeo je juriš na Bratislavu. Oklopni čamci kojima su komandovali poručnici korvete A. K.

LEGENDA

- Proboj okl. čamaca i čamaca naoružanih minob. radi gadjanja neprijateljskih krila iz pokreta
- Odred zaštite sastavljen od okl. čamaca iz 1. brig. reč. brodova
- Odred zaštite sastavljen od brodova iz 2. brig. rečnih brodova

Dejstva Dunavske flotile u borbama za Bratislavu
3-4. aprila 1945.

Tolčanov (br. 232), A. P. Tretjačenko (br. 234), M. V. Lomanov (br. 242), N. V. Fomičev (br. 243), I. P. Panin (br. 5) i poručnik fregate J. P. Bogomolov (br. 233) zajedno sa minobacačkim čamcima (br. 18, 20, 21, 22, 23, 24 i 29) kojima je komandovao poručnik fregate G. I. Bobkov, podržavali su artiljerijskom i minobacačkom vatrom sa vatrenih položaja iz rejona 1863. km jedinice 23. streljačkog korpusa koje su jurišale na istočni i severoistočni deo Bratislave. Oklopni čamci iz sastava 1. brigade rečnih brodova, kojima su komandovali poručnici korvete J. M. Galačjan (br. 115), A. S. Krjučkov (br. 161), B. F. Balev (br. 162), G. K. Poljakov (br. 164) i poručnik fregate S. L. Jegorov (br. 222) zauzeli su vatrene položaje uz desnu obalu Dunava 3 km niže od Petržalke i, zajedno sa 508. i 492. baterijom Pratećeg obalskog odreda kapetana I. I. Kaljužnog i kapetana B. I. Senjukova koje su se nalazile u rejonu Karlzburga, podržavali napad 10. gardijskog streljačkog korpusa na predgrađe Petržalku.

U toku noći su jedinice 23. streljačkog korpusa, u sa-dejstvu sa Dunavskom flotilom, zauzele istočni deo Bratislave i prenele borbu u centar grada. Jedinice 10. gardijskog streljačkog korpusa su napredovale vrlo malo po-što su naišle na žestok otpor neprijatelja koji se oslanjao na unapred pripremljene odbrambene položaje. 4. aprila izjutra su jedinice 46. i 7. gardijske armije ponovile juriš na Bratislavu. Oklopni i minobacački čamci probijali su se, u taktičkim grupama od 4 do 6 brodova, u neprija-teljev raspored i bočnom vatrom uništavali njegovu živu silu i tehniku i neutralisali artiljerijske i minobacačke ba-terije. Otpor nemačkih fašističkih trupa u Bratislavi defi-nitivno je slomljen 4. aprila u 17.40 časova. U neprijateljskim rukama je ostalo samo predgrađe Petržalka, važno uporište koje je otežavalo nastupanje u pravcu Beča. 10. gardijski korpus je vodio upornu borbu oko Petržalke. U sastavu artiljerije toga korpusa dejstvovale su i baterije iz Pratećeg obalskog odreda. Oklopni i minobacački čamci su dejstvovali sa zaklonjenih vatrenih položaja prema tra-

ženju komandanta kopnenih jedinica. U toku odlučnog juriša na Petržalku, 5. aprila, oni su se probili ispod porušenih mostova u dubinu neprijateljevog rasporeda i gađali njegovu pešadiju, artiljerijske i minobacačke baterije i priobalne vatrene tačke. Do 5. aprila uveče, jedinice 46. armije zauzele su ne samo Petržalku već i Hajnburg i Bruk i proterale neprijatelja sa desne obale Dunava na sektorу Petržalka — Regensbrun.

Iskrcajanjem desanta i obezbeđivanjem forsiranja Dunava (to su učinile jedinice 83. samostalne brigade mornaričke pešadije) u rejonu Radvanj, Moč, prebacivanjem preko reke jedinica 25. gardijskog i 23. streljačkog korpusa, artiljerijskom podrškom prirečnog krila jedinica kopnene vojske, Dunavska flotila je pružila veliku pomoć jedinicama 2. ukrajinskog fronta u oslobođanju Komorana i Bratislave od nemačkog fašističkog okupatora. U naredbama sovjetske Vrhovne komande od 30. marta i 4. aprila 1945. godine, uporedo sa armijama, korpusima i divizijama koje su se istakle u borbama za Komoran i Bratislavu, pominju se i borbeni podvizi dunavskih mornara koji su se borili za te gradove pod komandom: kontraadmirala Holostjakova, kapetana bojnog broda A. V. Sverdlova, pukovnika Smirnova, kapetana fregate P. I. Deržavina, A. F. Aržavkina, majora J. D. Pasmurova i poručnika bojnog broda N. V. Savickog.¹⁰⁸⁾ 2. brigadi rečnih brodova i njenom 1. divizionu minobacačkih čamaca dati su počasni nazivi „Bratislavski“. Povodom prve godišnjice oslobođenja Bratislave od nemačkog fašističkog okupatora, 4. aprila 1946. godine. Nacionalni komitet Bratislave proglašio je za počasne građane grupu oficira sovjetskih oružanih snaga, među kojima i kontraadmirala G. N. Holostjakova, kapetana bojnog broda A. V. Sverdlova, kapetana fregate A. F. Aržavkina i druge mornare Dunavske flotile.

¹⁰⁸⁾ „Правда“, 31 марта и 5 апреля 1945 г.

Flotila u borbama za Beć

(5 — 15. april)

Posle oslobođanja Bratislave od nemačkih fašističkih zavojevača 7. gardijska je produžila napredovanje ka severozapadu Beća levom obalom Dunava, a jedan deo snaga 46. armije desnom. Drugi deo snaga 46. armije, prema odluci Vrhovne komande od 5. aprila, forsirao je Dunav zapadno od Devina i proširio mostobran na njegovoj levoj obali. 6. aprila Vrhovna komanda je postavila zadatak jedinicama desnog krila 3. ukrajinskog fronta koje su obuhvatale Beć sa jugoistoka, juga i jugozapada, da ga oslobole, a komandi 2. ukrajinskog fronta naredila da 6. i 7. aprila prebaci celu 46. armiju na levu obalu reke u rejonu Hajnburga. 46. armija je kasnije trebalo da dejstvuje ka Kornojburgu radi presecanja puteva povlačenja nemačkim fašističkim jedinicama iz Beća ka severu i severozapadu.¹⁰⁹⁾ Uzimajući u obzir značaj dejstva flotile u završnim borbama za Beć i predstojeći prelazak u napad jedinica levog krila 3. ukrajinskog fronta na vukovarskom pravcu, kontraadmiral G. N. Holostjakov odlučio je 6. aprila: brodovima 2. brigade obezbediti 46. armiji forsiranje Dunava i sadejstvovati sa njom prilikom napredovanja levom obalom reke; koncentrisati Prateći obal-ski odred u rejonu Hajnburga¹¹⁰⁾; brodove 1. brigade koji dejstvuju na bećkom pravcu potčiniti komandantu 2. brigade s tim da ih on iskoristi za artiljerijsku podršku jedinicama kopnene vojske i iskrcavanje desanta u toku borbi za Beć; brodove 2. brigade koji dejstvuju na vukovarskom pravcu operativno potčiniti komandantu 1. brigade rečnih brodova.

Porast napornih borbi neposredno za Beć i neophodnost priprema za sadejstvo sa jedinicama Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije u rejonu Vukovara zahtevali su od komande flotile veliku elastičnost i inicijativu. Ona

¹⁰⁹⁾ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 68564, д. 4, л. 92.

¹¹⁰⁾ Архив ИО ВМФ, д. 8962, л. 49.

je trebalo da najefikasnije upotrebi snage koje su joj bile potčinjene za sadejstvo jedinicama 2. i 3. ukrajinskog fronta. U danima kada se rešavala bečka operacija, kontraadmiral G. N. Holostjakov uspostavio je svoje komandno mesto u Bratislavi, kako bi imao sigurnu vezu sa komandama oba fronta, štabovima brigada brodova i štabom flotile. Komandantu 2. brigade kapetanu fregate A. F. Aržavkinu naređeno je da svoje komandno mesto organizuje u području Beča u zoni dejstva 4. gardijske armije 3. ukrajinskog fronta koja je napadala u pravcu Beča na prirečnom odseku s juga. Komandant 1. brigade rečnih brodova kapetan fregate P. I. Deržavin sa grupom oficira štaba brigade odleteo je u rejon Vukovara radi rukovođenja dejstvima brodova na tom pravcu.

6. aprila u 1 čas, prednji odred 75. streljačkog korpusa 46. armije forsirao je mesnim sredstvima Dunav zapadno od ušća Morave i utvrdio se na levoj obali severno od Hajnburga. Istog dana pre 8 časova u rejonu Hajnburga stiglo je iz Bratislave 9 oklopnih i 12 minobacačkih čamaca. Kapetan fregate Aržavkin uputio je deo oklopnih i minobacačkih čamaca na krila mostobrana koji su zauzele naše jedinice, radi pružanja artiljerijske podrške delovima 75. i 10. gardijskog streljačkog korpusa na levoj obali Dunava i zaštite prelaženja glavnih snaga 46. armije preko reke. Na tom zadatku su kasnije bili angažovani i ostali oklopni i minobacački čamci i 508. i 492. baterija Pratećeg obalskog odreda. Raspoređeni na desnoj obali Dunava severoistočno od Dojč Altenburga pružali su artiljerijsku podršku jedinicama 46. armije koje su nastupale duž suprotne obale.

Nemačka fašistička komanda je preduzimala mere da bi onemogućila forsiranje 46. armije. Neprijateljska avijacija je 7, 8. i 9. aprila nekoliko puta napala prelazna mesta, rejon koncentracije jedinica i brodova. Dunavske flotile, dok je neprijateljska artiljerija tukla prelaze sa krilnih položaja. Lovačka avijacija 5. vazduhoplovne armije koja je imala prevlast u vazduhu, osućeivala je nlete neprijateljske avijacije. Brodska i artiljerija Pratećeg

obalskog odreda neutralisale su neprijateljske baterije koje su dejstvovalе na prelazima naših jedinica. 64. samostalni divizion Dunavske flotile za zadimljavanje i degazaciju po danu je stvarao dimne zavese u rejonu prelaza i time maskirao jedinice koje su prelazile preko reke i one mogućavao osmatranje i dejstva neprijateljske avijacije i artiljerije. Brodovi flotile prebacili su od 5. do 14. aprila na levu obalu Dunava 10. i 18. gardijski streljački korpus, 68. i 75. streljački i 2. gardijski mehanizovani korpus i druge jedinice 46. armije.¹¹¹⁾ Prelaženje jedinica preko reke odvijalo se veoma brzo. Samo u roku od tri dana, od 9. do 11. aprila, na odseku Hajnburg-Hazlau prevezeno je preko reke 45.803 borca i oficira, 138 tenkova i samohodnih artiljerijskih oruđa, 738 artiljerijskih oruđa i minobacača, 571 mitraljez, 542 motorna vozila, 1.032 t municije i 305 t drugog materijala, 870 zaprežnih kola i kuhinja i 2.200 konja.¹¹²⁾ Od 6. do 14. aprila flotila je prevezla preko Dunava više od 100.000 boraca 46. armije sa naoružanjem i pozadinskim delovima.

Značaj forsiranja Dunava od strane jedinica 46. armije u toku završnih borbi za Beč priznaju i zapadni vojni istoričari. „Kada je ruska armija — piše J. Majster — koja je nadirala desnom obalom Dunava već podišla Beču, nemačke snage zadržale su zapadno od Bratislave ruske jedinice koje su nastupale levom obalom Dunava. Dunavska flotila obezbedila je prelaženje ruskih jedinica na levu obalu Dunava zapadno od Bratislave u pozadini nemačkih snaga. Rezultat je bio dalje povlačenje Nemaca.“¹¹³⁾

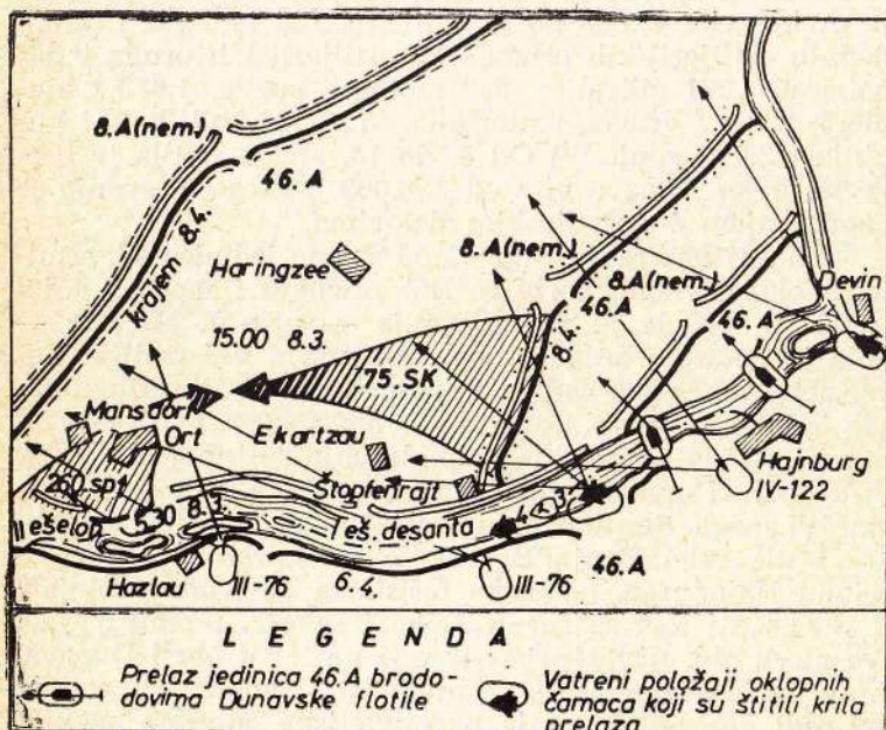
Posle oslobođenja Bratislave i forsiranja Dunava u rejonu Hajnburga, nemačka fašistička komanda nastojala je da zaštiti Beč sa severoistoka i severa, preuzimajući sve mere radi učvršćenja odbrane na levoj obali Dunava. 7. aprila je komanda flotile predložila komandi 46. armije da, radi dezorganizovanja neprijateljske odbrane na pri-

¹¹¹⁾ Архив МО СССР, ф. 401, оп. 264811, д. 1, л. 37.

¹¹²⁾ Архив ИО ВМФ, д. 20124, лл. 32, 33.

¹¹³⁾ Ю. Майстер. Война на море в восточноевропейских водах, 1941—1945 гг.

rečnom krilu proširivanja zauzetog mostobrana i obezbeđivanja daljeg uspešnog prodora 75. streljačkog korpusa te armije, iskrca desant u Ort. Taj predlog je prihvaćen. Odlukom kontraadmirala G. N. Holostjakova bilo je predviđeno da se iskrcavanje izvrši noću: prvi ešelon desanta trebalo je da posedne odsek iskrcavanja na levoj obali Dunava južno od Orta, dok je drugi ešelon, posle iskrcavanja, imao da prodire ka severoistoku radi osvajanja neprijateljske otporne tačke Ort i sjedinjavanja sa jedinicama 75. streljačkog korpusa koje su nastupale ka Ortu sa istoka.¹¹⁴⁾ Tako je u osnovnoj zamisli iskrcavanja de-

Sadejstvo Dunavske flotile jedinicama 46. armije pri forsiranju Dunava i proširivanju mostobrana na njegovoj levoj obali zapadno od Devina od 6. do 14. aprila 1945.

¹¹⁴⁾ Архив ИО ВМФ, д. 16935, л. 73.

santa u Ortu bila sadržana ideja iznenadnog osvajanja čvora puteva u pozadini nemačkih fašističkih jedinica koje su se branile pred frontom 75. streljačkog korpusa. U dатој situaciji celishodno je bilo iskrpati desant u jednom ešelonu. Međutim, to bi zahtevalo jednovremeno angažovanje 16 — 20 brodova za iskrčavanje desanta, a toliko ih se nije moglo izdvojiti, jer se nije smeо smanjiti tempo prelaženja jedinica 46. armije preko reke.

Komanda iskrčavanja desanta u Ortu poverena je komandantu 2. brigade rečnih brodova kapetanu fregate A. F. Aržavkinu. Pošto je obezbeđeno prebacivanje jedinica 46. armije preko reke, ostao je kao glavni zadatak flotile formiranje desantnog odreda. 7. i 8. aprila, kapetan fregate Aržavkin formirao je za iskrčavanje desanta odred od 4 oklopna i 3 minobacačka čamca. Artiljerijska podrška desanta, u toku prevoženja i borbe za iskrčavanje, stavljena je u zadatku Pratećem obalskom odredu (4 oruđa od 122 mm i 6 samohodnih od 76 mm). Za komandanta desantnog odreda i komandanta iskrčavanja određen je heroj Sovjetskog Saveza poručnik bojnog broda V. I. Veliki, a za komandanta odreda za artiljerijsku podršku komandant Pratećeg obalskog odreda major J. D. Pasmurov. Komanda 46. armije odredila je za desantnu jedinicu 260. streljački puk 86. streljačke divizije (700 ljudi).

Uprkos ograničenom vremenu, blagovremeno su pripremljeni i koncentrisani brodovi i jedinice koji je trebalo da učestvuju u desantu. 7. aprila do 22 časa koncentrisani su u rejonu Hajnburga brodovi desantnog odreda i jedinice prvog desantnog ešelona. 508. i 492. pokretna artiljerijska baterija Pratećeg obalskog odreda zauzele su vatrene položaje na odseku Dojč Altenburg — Hazlau. 8. aprila do 1 čas, prvi ešelon desanta (370 ljudi) ukrcao se na brodove desantnog odreda. Desantu je trebalo do mesta iskrčavanja 20 km, od kojih 12 km od sela Štofenrajt do Orta i to u situaciji kada se leva obala reke nalazila u neprijateljskim rukama.

Desantni odred je isplovio iz Hajnburga u 1.05 časova neposredno uz desnu obalu, ka odseku za iskrčavanje.

Istrovremeno su upućena 2 oklopna čamca uz Dunav radi izviđanja i zaštite iskrcavanja. Čamci sa desantom plovili su iza njih u koloni brzinom od 9 do 10 km na sat, vodeći računa da ih ne oda šum motora. Do Orta su se čamci prebacili skriveno, jer je neprijatelj svu pažnju bio obratio na prelaženje 46. armije preko reke i na njena dejstva za ovladavanje mostobranom.

U 5.20 časova, na prilazima Hazlauu neprijatelj je otkrio desantni odred i protiv njega otvorio vatru sa leve obale Dunava iz mitraljeza velikog kalibra. Čamci sa desantom nastavili su plovidbu ne uzvraćajući vatru. 508. i 492. baterija, na signal komandanta iskrcavanja, otvorile su vatru i neutralisale neprijateljske vatrene tačke. Posle 10 minuta čamci su stigli u rejon taktičkog razvoja i pošto su se orijentisali pomoću svetlosnih signala sa desne obale i zauzeli tačan poredak sa jednovremenim okretnom udesno uputili su se ka obali. Tom prilikom neprijatelj se nije pojavio na odseku za iskrcavanje (5 km jugoistočno od Orta) pa je stoga prvi ešelon desanta potpuno iskrcan u roku od 20 minuta i zaposeo odsek za iskrcavanje bez borbe. Pošto je zauzeo borbeni poredak desant je pošao u napad na Ort. Artiljerijsku podršku desantu pružale su baterije Pratećeg obalskog odreda, jedan oklopni čamac i 3 minobacačka. Oni su tukli ciljeve koje su im pokazivali osmatrači za korekturu vatre, iskrcani sa prvim ešelonom. Ostali oklopni čamci desantnog odreda uputili su se ka Hazlauu po drugi ešelon.

Zbog porasta vodostaja Dunava, poplavljen je odsek desne obale gde je trebalo da se koncentriše drugi ešelon. Zbog toga su po naređenju komandanta iskrcavanja, desantna jedinica i čamci upućeni u naseljeno mesto Fišamend Markt. Tek u 9 časova moglo se izvršiti ukrcavanje na čamce 330 ljudi drugog ešelona. Njegovom iskrcavanju se moralo pristupiti po danu.

260. streljački puk, podržavan artiljerijom brodova i Pratećeg obalskog odreda, pošto je odbacio manje neprijateljske delove, do 12 časova ovладao je naseljima Mansdorf i Ort i važnim čvorom automobilskih puteva i

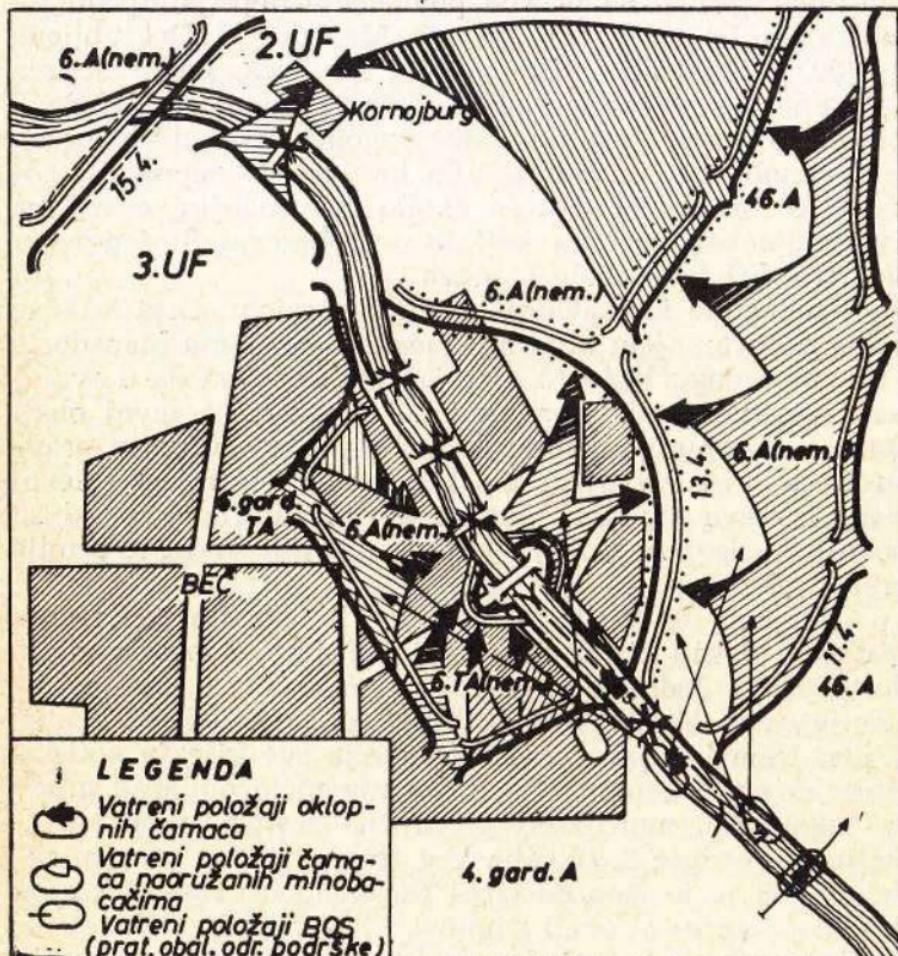
železničke pruge na pravcu povlačenja neprijateljskih jedinica ka Beču. U borbama za Mansdorf i Ort ubijeno je 300, a zarobljeno 235 vojnika i oficira, među kojima i 3 generala i 21 oficir štaba SS divizije i zaplenjeno 2 aviona, jedna lokomotiva i 304 vagona, 2 skladišta hrane, 7 automobila, 18 traktora, 150 konja i 60 zaprežnih kočila.¹¹⁵⁾ U 15 časova puk se spojio sa prednjim odredima 75. streljačkog korpusa koji je nastupao od Štofendrajfa ka Ortu duž leve obale Dunava.

Iznenadno iskrcavanje desanta u rejonu Orta koje se završilo osvajanjem otpornih tačaka na krilima Mansdorfa i Orta, omogućio je 75. streljačkom korpusu da u svojoj zoni napada slomi neprijateljsku odbranu na levoj obali Dunava. Korpus je u toku 8. aprila prodrio 20 km u pravcu Beča. Proširivanjem mostobrana 46. armije na levoj obali Dunava od ušća Morave do Mansdorfa stvoreni su povoljni uslovi za brže prelaženje glavnih snaga te armije preko reke.

Krajem 10. aprila su jedinice 3. ukrajinskog fronta izbile na desnu obalu Dunava i ovladale severozapadnim delom Beča. Jedinice 6. gardijske tenkovske i 4. gardijske armije osvajale su kvart za kvartom, prodirući ka centru grada. Neprijateljska bečka grupacija sve više je potiskivana ka obali Dunava. Da bi onemogućio obilazak grada sa jugoistoka, neprijatelj je pružao žestok otpor nastupajući 46. armije 2. ukrajinskog fronta sa tog pravca, zadržavajući je istočno od Gros Encersdorfa, 10—12 km od dela Beča na levoj obali Dunava.¹¹⁶⁾ Komandant Dunavske flotile uputio je ka južnim predgrađima Beča 14 oklopnih i 8 minobacačkih čamaca iz sastava 1. i 2. brigade rečnih brodova i Prateći obalski odred za podršku, radi zajedničkog dejstva sa jedinicama 4. gardijske armije 3. ukrajinskog fronta koje su nastupale kod Beča na prirečnom krilu na desnoj obali Dunava. Ostali oklopni i minobacački čamci produžili su da pružaju artiljerijsku podršku

¹¹⁵⁾ Архив МО СССР, ф. 401, оп. 264811, д. 3, л. 35; ЦВМА, ф. 701, оп. 001375, д. 151, лл. 12—19.

¹¹⁶⁾ Архив МО СССР, ф. 320, оп. 4522, д. 302, л. 8.

Sadejstvo Dunavske flotile jedinicama Sovjetske armije u borbama za Beč od 11. do 13. aprila 1945.

snagama levog krila 46. armije koje su nadirale iz rejona Šenaua ka severozapadu duž leve obale Dunava. Oni su ovde takođe obezbeđivali prelaženje jedinica 46. armije preko reke.

Nemačkofašistička komanda je preuzimala sve što je mogla da bi zadržala u svojim rukama deo Beča na

desnoj obali i sačuvala vezu sa levom obalom Dunava. Od pet mostova koliko ih je bilo preko reke, četiri su hitlerovci porušili. Peti su takođe pripremili za rušenje. Pred komandom 3. ukrajinskog fronta iskrsla su dva protivrečna zadatka. S jedne strane, bilo je potrebno da se, radi priprema za juriš na deo Beča koji se nalazio na desnoj obali, liše hitlerovci poslednje veze sa levom obalom Dunava, a sa druge, bilo je celishodno zauzeti most radi prebacivanja sopstvenih jedinica i daljeg gonjenja neprijatelja. Više pokušaja da se zauzme most koji su preduzeti 9. i 10. aprila nije urođilo plodom; neprijatelj je odlučno odbijao juriše naših jedinica. Tada je kapetan fregate Aržavkin, pošto je detaljno upoznao situaciju na prirečnom krilu 4. gardijske armije, predložio smeо plan: iskrcati desant istovremeno i na desnu i na levu obalu Dunava radi zauzimanja prilaza mostu, a potom držati most do stizanja jedinica te armije. Pošto je dobio saglasnost od komande 3. ukrajinskog fronta, komandant Dunavske flotile prihvatio je predloženi plan.

Uzimajući u obzir komplikovanu hidrografsko-navigacijsku situaciju, moralo se preći kroz rejon prvog porušenog mosta, i po plovnom putu na kome je bilo potopljeno mnogo plovnih objekata sa sopstvenim pogonom, i bez njega kapetan fregate Aržavkin odlučio je da desant iskrca istovremeno na obe obale danju 11. aprila pod zaštitom artiljerije 80. gardijske divizije, brodova i Pratećeg obalskog odreda. Artiljerijska podrška desantnog odreda za vreme prodora do rejona iskrcavanja i u borbi za iskrcavanje poverena je artiljeriji odreda brodova za podršku i Pratećeg obalskog odreda, na desnoj obali Dunava. 3 km nizvodno od prvog bečkog mosta, trebalo je iskrcati desant na brodove.

Za izvršenje postavljenog zadatka formirani su: desantni i odred za zaštitu pod komandom poručnika fregate S. I. Klopovskog od 5 oklopnih čamaca; odred brodova za artiljerijsku podršku od 8 minobacačkih čamaca pod komandom poručnika fregate G. I. Bobkova i desantna je-

dinica od ojačane čete 80. gardijske streljačke divizije pod komandom poručnika fregate Pilosjana.

10. aprila po podne razrađeni su borbeni dokumenti i sastavljeni proračuni — odluka i borbena zapovest, marševski i borbeni poredak, šema veze i komandovanja, proračun ukrcavanja, planska tablica i usaglašena pitanja sa dejstva. Komandanti 2. brigade rečnih brodova i 80. gardijske streljačke divizije dostavili su učesnicima desanta situaciju, precizirali zadatke i način njihovog izvršenja, dali potrebne instrukcije za vožnju, borbu za iskrcavanje i dejstvo na obali. Načelnik i instruktori političkog odeljenja razgovarali su sa posadama brodova i borcima desanta. Sva posada brodova i desanta shvatila je koliko je komplikovan, težak a istovremeno i važan zadatak koji je pred njom stajao, sa žarkom željom da se časno savladaju sve teškoće i postigne pobeda.

11. aprila u 11 časova, 5 oklopnih čamaca, pod komandom poručnika fregate Klopovskog, koncentrisalo se po red desne obale Dunava, 2 km nizvodno od prvog bečkog mosta, a 8 minobacačkih čamaca zauzelo je vatrene položaje uz levu obalu Dunava. Uskoro je na mesto ukrcavanja stigla i četa određena za desant pod komandom poručnika fregate Pilosjana. Ukrčavanje desanta na oklopne čamce završeno je 11. aprila do 12.50 časova. Na oklopni čamac br. 233 ukrcani su: 53 čoveka, jedno artiljerijsko oruđe 45 mm i 2 teška mitraljeza, a na oklopni čamac br. 234 — 50 ljudi, 2 protivtenkovska oruđa i 2 teška mitraljeza. Svi borci desanta bili su naoružani automatima.

U 13 časova, kada je bitka koju je vodila 4. gardijska armija postala najžešća, oklopni čamci sa borcima desanta i odred za zaštitu počeli su se probijati ka odseku iskrcavanja. Komandant iskrcavanja poručnik fregate Klopovski nalazio se na oklopnom čamcu br. 243. Do prvog bečkog mosta oklopni čamci su vozili u stroju kolone sledećim redom: br. 234, 233, 243, 3 i 232, brzinom od 15 km na čas. Pošto su prošli most i ušli u neprijateljski odbrambeni raspored, prestrojili su se u borbeni poredak i ustremili ka drugom bečkom mostu, gde je trebalo da iskrcaju

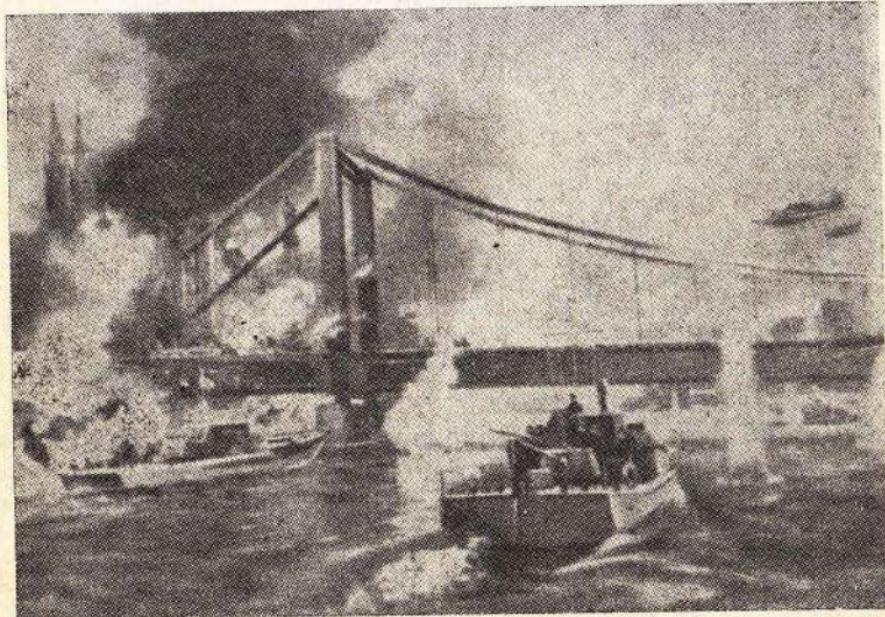
desant. Neprijatelj je sa obe obale Dunava otvorio na oklopne čamce intenzivnu artiljerijsku i minobacačku vatru kojom ih je pratio u toku 40 minuta. Artiljerija Pratećeg obalskog odreda, brodova za zaštitu i artiljerijsku podršku i 80. gardijske streljačke divizije, uzvratila je vatrom prema neprijatelju, koga je napala i avijacija.

Neutrališući i neprijateljeve vatrene tačke na obali i manevrišući između granata i mina, oklopni čamci su si-gurno vozili ka određenom odseku za iskrcavanje desanta. Do leve obale prvi se probio u 13.55 časova oklopni čamac br. 234 poručnika fregate A. P. Thetjačenka. Artiljeri i mitraljesi oklopnih čamaca neutralisali su vatrene tačke koje su bile raspoređene na kraju mosta, što je omogućilo desantu da se za pet minuta iskrca na obalu i zauzme priobalni deo mosta. Kada se borba za iskrcavanje rasplamsala zaglavila se čaura granate u cev artiljerijskog oruđa u kupoli oklopnog čamca. Mornar F. F. Lihamanov izišao je iz kupole na palubu i za nekoliko sekundi izbio zaglavljenu čauru. Posle toga je posluga na oruđu produžila da otvara vatru na neprijatelja. Gotovo u isto vreme sa oklopnim čamcem br. 234 probio se ka desnoj obali i oklopni čamac br. 233 poručnika fregate A. P. Sinjavskog i brzo iskrcao desant. U toku borbe za iskrcavanje, oklopni čamac br. 243 je položio dimnu zavesu ispod drugog bečkog mosta i time maskirao desant koji su iskrcavali oklopni čamci; 3 oklopnna čamca za zaštitu iskrcavanja su otvorila jaku vatru po neprijateljskim vatrenim tačkama na položajima ispod mosta na desnoj i levoj obali Dunava.

Iskrcavanje desantnih grupa na obe strane mosta istovremeno je ošamutilo i zbumilo neprijatelja. Borci desanta su presekli električni kabl koji je spajao eksplozivna punjenja i time onemogućili rušenje mosta. Posle toga su se dobro utvrđili na zauzetim mestima i uz podršku naše artiljerije odbili u toku dva dana mnogobrojne napade neprijatelja, čvrsto držeći most u svojim rukama sve do dolaska jedinica 80. streljačke divizije.

Oklopni čamci su prebacivani u raspored naših jedinica, posle iskrcavanja desanta, pri još žećim protivdejstvi-

ma neprijatelja koji je, usled neočekivanih dejstava sovjetskih brodova i desanta, dovukao samohodnu artiljeriju, tenkove i minobacače. Iako je naša artiljerija nastojala da neutrališe neprijateljske vatrene tačke koje su sprečavale prođor oklopnih čamaca, ovi brodovi su se našli

Osvajanje mosta u Beču (slika umetnika A. Trošičeva)

u teškom položaju. Samo zahvaljujući hrabrosti i velikoj vojnoj veštini posada brodova, moglo se izvršiti to prebacivanje.

Neprijateljska granata je pogodila mašinsko odjeljenje oklopног čamca poručnika fregate Sinjavskog i oštetila motor. Čamac je bio onesposobljen za vožnju, i na njemu je izbio požar. Oklopni čamac br. 232 pritekao mu je u pomoć i odvukao ga iz zone koju su tukle neprijateljske baterije. To je omogućilo posadi da ugasi požar. Oklopni čamac br. 3 pogodile su četiri granate, od kojih su znatno oštećeni trup i mehanizam broda, i teško ranjen koman-

dant poručnik V. G. Glazunov. Ne prekidajući vatru, posada broda otklonila je kvarove i smelo se probila u raspored naših jedinica.

U 14.35 časova svi oklopni čamci koji su učestvovali u iskrcavanju desanta vratili su se na desnu obalu Dunava nizvodno od prvog bećkog mosta. Gubici posada na ovim brodovima iznosili su 8 poginulih i teško ranjenih. Na oklopnim čamcima br. 3 i 233 bilo je više lakše ranjenih i onih koji su dobili opekatine.

U borbi za Beć i Kornojburg od 10. do 15. aprila, Dunavska flotila je, pored iskrcavanja desanta, sadejstvovala jedinicama 4. gardijske i 46. armije podržavajući njihova prirečna krila artiljerijom oklopnih i minobacačkih čamaca i baterijama pratećeg Obalskog odreda. U danima završnih borbi za Beć na prirečnim krilima dejstvovala su 24 oklopna i minobacačka čamca kao i 508. i 492. baterija Pratećeg obalskog odreda za podršku, koje su otvorile vatru kako sa zaklonjenih vatrenih položaja po ciljevima na koje su ih navodile osmatračnice za korekturu vatre, raspoređene u borbenom poretku jedinica u napadu, tako i po otkrivenim ciljevima. Vatra brodova i Pratećeg obalskog odreda za podršku odlikovala se velikom tačnošću i efikasnošću. U toku borbi na prilazima Beću i neposredno u gradu artiljerija flotile uništila je 26 artiljerijskih oruđa i 7 tenkova, preko 40 bunkera i drugih vatrenih tačaka, 36 motornih vozila i zaprežnih kola. Osim toga, neutralisala je 24 neprijateljske artiljerijske i minobacačke baterije i 30 vatrenih tačaka.¹¹⁷⁾

13. aprila su jedinice 3. ukrajinskog fronta definitivno razbile neprijateljsku bečku grupaciju, prebacili se preko drugog bećkog mosta i severozapadno od Beća sjedinile se sa snagama levog krila 2. ukrajinskog fronta. Ove snage su 14. i 15. aprila razvijajući napad uz sadajstvo jedinica 3. ukrajinskog fronta, okružile i razbile nemacku fašističku grupaciju koja je pokušala da se povuče iz Beća na sever i ovladale snažnim čvorovima neprijateljskog otpora na levoj obali Dunava, gradovima Kornoj-

¹¹⁷⁾ Архив ИО ВМФ, д. 16935, л. 101.

burgom i Florisdorfom. Time je za jedinice 2. i 3. ukrajinskog fronta završena bečka operacija u kojoj su važnu ulogu odigrali mornari Dunavske flotile. U naredbi sovjetske Vrhovne komande od 13. i 15. aprila 1945. godine, među onima koji su se istakli, pomenuti su brodovi i jedinice Dunavske flotile kontraadmirala G. N. Holostjakova, kapetana bojnog broda S. I. Borbotka i V. I. Velikoga.¹¹⁸⁾ Naredbom narodnog komesara odbrane SSSR od 17. maja 1945. godine, 1. brigadi rečnih brodova dat je naziv „Bečka“¹¹⁹⁾, a Ukazom Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR od 17. maja i 6. juna 1945. godine Dunavska flotila, nosilac ordena Crvene zastave i ordena Nahimova, odlikovana je za podvige u borbama na bečkom pravcu, ordenom Kutuzova, a 2. brigada rečnih brodova ordenom Ušakova i 508. i 492. artiljerijska baterija Pratećeg obalskog odreda za podršku, ordenom Crvene zastave.

Posle završetka bečke operacije, brodovi 1. i 2. brigade i Prateći obalski odred za podršku koncentrisali su se u Beču. 16. aprila, po odluci Vrhovne komande, flotila je izuzeta iz operativne potčinjenosti 2. ukrajinskom frontu i ponovo potčinjena komandantu 3. ukrajinskog fronta,¹²⁰⁾ koji je flotili postavio nove zadatke: jednim delom snaga da sadejstvuje na prirečnim krilima divizija koje su nastupale duž desne i leve obale Dunava severozapadno od Beča, a glavnim snagama, 1. i 2. brigadom rečnih brodova, 1. i 2. brigadom minolovaca da ubrza razminiranje plovnih puteva na Dunavu od Đurdua do Beča. Komandant flotile je odlučio da za artiljerijsku podršku prirečnih krila jedinica kognene vojske upotrebi Prateći obalski odred, ojačan 524. pokretnom baterijom (4 oruđa od 152 mm) koja je stigla iz Izmaila, i odredom oklopnih čamaca (6 jedinica). Sem toga, radi gonjenja mađarskih i nemačkih brodova koji su odstupali uz Dunav, koncen-

¹¹⁸⁾ „Правда“, 14 и 16 апреля 1945. г.

¹¹⁹⁾ Архив ИО ВМФ, д. 16937, л. 220.

¹²⁰⁾ Архив ИО ВМФ, д. 8961, л. 37.

trisano je u rejonu Beča 6 torpednih, 2 oklopna i 5 minobacačkih čamaca.

Od 16. aprila do 9. maja artiljerija Pratećeg obalskog odreda za podršku (po 4 oruđa od 152 mm i 122 mm i 6 samohodnih 76 mm) dejstvovala je u borbenom poretku jedinica 3. ukrajinskog fronta na desnoj obali Dunava. Odred oklopnih čamaca je u to vreme upotrebljavan zajedno sa baterijama Pratećeg obalskog odreda za artiljerijsku podršku prirečnih krila jedinica kopnene vojske na odseku od Kornojburga do Linca i za održavanje veza između jedinica 40. i 49. streljačke divizije koje su napredovale duž desne i leve obale Dunava.

5. i 6. maja, izviđanjem iz vazduha otkriveno je na odseku od Kremsa do Linca preko 30 neprijateljskih transportnih i ratnih brodova. Komandant flotile, po odobrenju komandanta fronta, odlučio je da noću 7/8. maja napadne neprijateljske ratne i transportne brodove koji su se povlačili i to sa 10 oklopnih i minobacačkih i 6 torpednih čamaca. Međutim, zbog kapitulacije fašističke Nemačke i prekida borbenih dejstava do tog napada nije došlo.

Borbena dejstva su prekinuta 9. maja 1945. godine kada su jedinice 3. ukrajinskog fronta izbile na liniju Klagenfurt — Štajer — Linc (isključno) — Koplice. Nemci su odvukli svoje i preko 800 plovnih objekata Rumunije, Bugarske, Jugoslavije, Mađarske i Čehoslovačke sa sopstvenim pogonom i bez njega u američku okupacionu zonu Austrije.

Dejstva flotile na vukovarskom pravcu za vreme bečke operacije

Za vreme budimpeštanske i bečke operacije nemačke fašističke jedinice su držale desnu obalu Dunava od ušća Drave do Mohova. Pred frontom jedinica 1. armije NOVJ, u međurečju Dunava i Save, marta i aprila 1945. godine nalazili su se nemačke 43. i 117. pešadijska divizija, kor-

pus muslimana i oko pet brigada ustaša, koje su držale položaje na desnim obalama Drave i Dunava od Osijeka do Mohova i dalje na jugozapad preko Lovasa, Tovarnika do leve obale Save.

Do 9. aprila 1945. godine, brodovi Dunavske flotile koji su se nalazili na vukovarskom pravcu obezbeđivali su prelaženje preko reke jedinica Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i podržavali artiljerijskom vatrom njenog pritečno krila. Odlučno dejstvo jedinica desnog krila i centra 3. ukrajinskog fronta na bečkom pravcu primoralo je neprijatelja da povuče deo snaga iz rejonu Vukovara. To je omogućilo 1. armiji NOVJ da pređe u napad u međurečju Save i Dunava sa bližim zadatkom da ovlada vukovarskim čvorom otpora i daljim da Hrvatsku osloboodi od nemačkih fašističkih jedinica. Ovaj joj je zadatak postavio 9. aprila komandant 3. ukrajinskog fronta maršal Sovjetskog Saveza F. I. Tolbuhin. Istovremeno je naredio Dunavskoj flotili da iskrca desant u rejonu Sotina i podrži pritečno krilo jugoslovenskih jedinica koje su nastupale ka Vukovaru duž desne obale Dunava.¹²¹⁾

Istog dana komandant flotile kontraadmiral G. N. Holostjakov naredio je komandantu 1. brigade rečnih brodova kapetanu fregate P. I. Deržavinu da pripremi iskrčavanje desanta jugoslovenskih jedinica koji bi se izvršio u toku noći 11/12. aprila u rejon Opatovac — Sotin.¹²²⁾ Ručkovođenje iskrčavanjem desanta i kasnijim dejstvom brodova na vukovarskom pravcu povereno je takođe komandantu 1. brigade brodova kome su bili operativno potčinjeni svi brodovi flotile koncentrisani kod Vukovara.

Kapetan fregate P. I. Deržavin, u saglasnosti sa komandom jugoslovenske 1. armije odlučio je da noću 12. aprila iskrca nezapaženo jugoslovensku 5. brigadu i to u četiri ešelona, jer je raspolagao malim brojem brodova; artiljerijska podrška desanta u toku prevoženja, borbi za iskrčavanje i prilikom njegovog dejstva na obali, povere-

¹²¹⁾ Архив ИО ВМФ, д. 16937, лл. 104—105.

¹²²⁾ Там же, д. 9128, л. 46.

na je monitorima „Azov“ i „Kerč“. ¹²³⁾ Za izvršenje postavljenih zadataka formirani su: desantni odred od 4 oklopna i 3 čamca-minolovca i odred brodova za artiljerijsku podršku pod komandom kapetana korvete A. E. Harčenka. Za komandanta desanta određen je komandant 5. brigade NOVJ. Sve dokumente za iskrcavanje desanta razradili su zajedno oficiri štaba 1. brigade rečnih brodova i štaba 5. brigade. Sva pitanja zajedničkih dejstava rešena su i precizirana neposrednim ličnim dodirom između sovjetskih i jugoslovenskih oficira.

11. aprila do 23 časa, brodovi desantnog odreda i jedinice prvog ešelona desanta koncentrisali su se u Bukinu. Monitori „Azov“ (komandant poručnik bojnog broda I. A. Menjajlenko) i „Kerč“ (komandant poručnik bojnog broda M. J. Kogan) zauzeli su zaklonjene vatrene položaje u protoku kod Bukina. Drugi, treći i četvrti ešelon desanta nalazili su se na prilazima levoj obali Dunava u rejonu Novog Sela. Jedan sat kasnije počelo je ukrcavanje desanta na čamce desantnog odreda. U roku od 30 minuta ukrcan je prvi ešelon od 572 čoveka.

12. aprila u 0.50 časova, desantni odred pod komandom poručnika fregate D. R. Mekaberidze uputio se ka odseku za iskrcavanje koji je bio udaljen od Bukina 11 km. Sa prvim odredom desanta uputilo se ljudstvo osmatračnice za korekturu artiljerijske vatre monitora i oklopnih čamaca. Da bi se obezbedilo iznenadenje desanta, nije vršena artiljerijska priprema protiv odseka za iskrcavanje. Neprijatelj je otkrio čamce desantnog odreda tek na prilazima za iskrcavanje i na njih otvorio intenzivnu vatru iz minobacača i mitraljeza koji su, međutim, uskoro neutralisani vatrom monitora i oklopnih čamaca. U 2.40 časova čamci sa desantom stigli su u rejon predviđen za taktički razvoj i na svetlosni signal sa leve obale Dunava uputili su se prema odseku za iskrcavanje. U 2.50 časova oni su posle okreta uлево otpočeli iskrcavanje desanta na desnу obalu Dunava. Savlađujući slabiji otpor neprijatelja,

¹²³⁾ Там же, д. 20114, лл. 223—224.

čamci su u roku od 15 minuta iskrcali prvi ešelon. Borci desanta, pošto su odbacili predstraže neprijatelja, brzo su ovladali odsekom za iskrcavanje koji se nalazio 3 km uzvodno od Opatovca i otpočeli borbu za proširivanje mostobrana. Do 5.20 časova na mostobran su se prebacile i ostale jedinice jugoslovenske 5. brigade od 1.000 ljudi. Po izvršenom iskrcavanju, brodovi desantnog odreda prešli su na levu obalu Dunava kod Novog Sela. Oklopni čamci su zauzeli vatrene položaje i uključili se u artiljerijsku podršku desanta, dok su minolovci obezbedivali prevoženje pojačanja desantu. Uz podršku brodova desant je do 6.30 časova proširio odsek za iskrcavanje 3 km po frontu i 2 po dubini, izbio na komunikaciju Opatovac — Sotin i tako presekao neprijatelju put za povlačenje ka Vukovaru.

Istovremeno sa iskrcavanjem desanta prešle su u napad i jedinice jugoslovenske 1. armije koje su sa jugoistoka nanosile udar duž desne obale Dunava ka Mohovu i Opatovcu. Zajedničkim dejstvima desanta koji je prodirao ka Opatovcu sa severozapada i jedinica desnog krila jugoslovenske 1. armije, neprijatelj se našao priteњen sa dva pravca. Odstupajući pred jedinicama desnog krila 1. armije, hitlerovci su se ustremili na put Lovas — Opatovac ka Vukovaru, pokušavajući da protivnapadima odbace snage desanta. Međutim, svi njihovi protivnapadi bili su odlučno odbijeni. Pošto su se oporavile od iznenadnog iskrcavanja desanta, nemačke fašističke jedinice su 12. aprila u zoru prešle u protivnapad severozapadno od Opatovca i počele odlučno potiskivati desant. Osmatračnica za korekturu vatre monitora koja se nalazila u borbenom poretku jugoslovenskog desanta, našla se u opasnosti da je neprijatelj uništi. Komandir osmatračnice, poručnik J. S. Skorodumov, pošto je monitorima predao podatke o ciljevima, brzo je prebacio radio-telegrafiste na novo mesto i produžio da vrši korekturu vatre brodova. Artiljerijski plotuni monitora zaprečili su put fašistima te je njihov napad zaustavljen. Komandant jugoslovenske 5. brigade izrazio je preko osmatračnice za

korekturu artiljerijske vatre zahvalnost dunavskim mornarima za artiljerijsku podršku desanta.

Podržana vatrom monitora i oklopnih čamaca, jugoslovenska 5. brigada odbila je sve protivnapade Nemaca i oko 8 časova ovladala Opatovcem, a do 12 časova se spojila sa jedinicama desnog krila jugoslovenske 1. armije. Neprijateljska odbrana je bila probijena na frontu u širini od 20 km, što je stvorilo povoljne uslove za likvidaciju neprijateljske vukovarske grupacije. Jedinice 1. armije NOVJ, pri sadejstvu brodova Dunavske flotile vodile su 12. i 13. aprila borbu za likvidaciju te grupacije. One su uspele da ovladaju mestima Sotin, Vukovar i Osijek i očiste od nemačkih fašističkih jedinica poslednji deo desne obale Dunava. Potom su počele da gone neprijateljske jedinice koje su se južno od Drave povlačile na zapad.

Monitori i okloplni čamci Dunavske flotile su 12. i 13. aprila, u toku pružanja artiljerijske podrške jugoslovenskim jedinicama na vukovarskom pravcu, uništili i neutralisali 5 artiljerijskih i minobacačkih baterija, 15 vatrenih tačaka, zapalili 3 skladišta, pogodili 2 tenka i ubili preko 300 fašista. Jugoslovenska armija, u sadejstvu sa brodovima Dunavske flotile u borbama za Opatovac, Sotin i Vukovar, razbila je 2 nemačke divizije, zarobila 2.900 neprijateljskih oficira i vojnika i zaplenila 36 tanketa, 72 tegljača, 3 skladišta municije i druge trofeje.

Posle likvidacije vukovarske grupacije nemačkih fašističkih jedinica, 1. armija NOVJ produžila je da goni neprijateljske jedinice koje su se povlačile iz međurečja Dunava i Save na zapad, završavajući time oslobođanje svoje otadžbine od okupatora.

Razminiranje dunavskog basena 1945. godine

Opasnost od mina u operacijskoj zoni flotile 1945. godine bila je, kao i ranije, vrlo velika. Od druge polovine decembra 1944. godine pa sve do februara 1945. godine bili su zaledeni pojedini odseci srednjeg Dunava i gotovo

neprestano plovile su Dunavom velike ledene sante. Zbog toga se u to vreme nije moglo vršiti razminiranje reke. To vreme je iskoristilo ljudstvo flotile za opravku minolovaca i pripreme oko razminiranja Dunava.

Tokom zime 1944—1945. godine, štab flotile je, uporedo sa opravkom i intenzivnom borbenom obukom, posvećivao veliku pažnju prikupljanju tačnih podataka o položenim minama, kako na delu Dunava koji je bio oslobođen od nemačkih fašističkih jedinica, tako i na delu koji je neprijatelj još držao. Do kraja februara 1945. godine utvrđeno je da je na Dunavu 1941, 1944. i 1945. godine položeno 3.168 nekontaktnih i 190 sidrenih kontaktnih mina. Posle rata se saznao da su neprijateljski minolovci uništili na celom Dunavu od ušća do Beča 560 mina. Osim toga, 272 mine su eksplodirale kad su na njih naišli transportni i ratni brodovi. Znači, neprijatelj je uništio samo 832 mine koje su postavili anglo-američka avijacija, avioni Crnomorske flote i brodovi Dunavske flotile. Minolovačke snage Dunavske flotile su od oktobra do decembra 1944. godine uništile na razne načine 179 mina. Na taj način je još ostalo preko 2.000 mina, što je predstavljalo veliku opasnost za borbena dejstva flotile i prevoženje za potrebe armije na Dunavu.

Do kraja 1944. godine bilo je jasno u kojim rejonima na delu Dunava od Đurđua do Novog Sada postoji opasnost od mina. Međutim, tada je tek trebalo utvrditi kakva je situacija u pogledu mina u rejonima Batine, Višegrada, Estergoma i Beča. U januaru 1945. godine, kad je neprijatelj još držao Budimpeštu, komanda flotile naredila je izviđačkom odredu štaba flotile da po svaku cenu dođe do dokumenata o minama koje su Nemci položili na srednjem Dunavu u teritorijalnim vodama Mađarske, kao i do karata o minskoj situaciji.

10. januara 1945. godine, poručnik fregate V. A. Kalganov, izviđači V. Nikulin, N. Čheidze, V. Globa i G. Vetrnikov probili su se u Budimpeštu kroz cevi za kanalizaciju. Oni su uspeli da otkriju da se u upravi dunavskog brodarstva Mađarske nalazi tajno odeljenje u kome se ču-

vaju podaci o položenim minama i potopljenim brodovima i drugim plovnim objektima na Dunavu, a ujedno su došli i do adresa nekih službenika brodarstva. 14/15. januara noću izviđači su uhvatili dva činovnika tajnog odjeljenja brodarskog društva i od njih saznali gde se nalazi kasa sa potrebnim dokumentima. Vodeći sa sobom te činovnike, prodrli su u zgradu uprave brodarstva, razbili eksplozivom kasu i iz nje izvadili vrlo važne hartije, među kojima i kartu situacije o položenim minama, kao i kartu na kojoj su bila obeležena mesta potopljenih plovnih objekata.

Međutim, noću 17. januara kada su se odvažni izviđači vraćali svojim jedinicama, 75—100 metara od prednjeg kraja neprijatelj je opkolio celu jednu četvrt u južnom delu grada gde su se oni nalazili. Pošto su upali u jednu zidanu kuću, izviđači su prihvatali borbu dajući signal drugovima koji su im pošli ususret, da su zapali u zasedu. Neravna borba između 5 sovjetskih mornara i preko 100 neprijateljskih vojnika koji su zaposeli gornje spratove kuće i opkolili je sa svih strana, trajala je preko 2 sata. Četiri izviđača su ranjena. Municije i ručnih bombi im je gotovo nestalo pa je neprijatelj nastojao da ih žive pohvata. U odlučnom momentu, na molbu izviđača koji su im išli ususret, prešla je u napad jedna četa naših boraca koja je uz podršku artiljerije i minobacača odbacila hitlerovce i izvukla iz teškog položaja iskravljene mornare. U toj neravnoj borbi, odvažni mornari ubili su 17 hitlerovca iz protivizviđačkog odreda, među kojima i dva oficira.

U proleće 1945. godine minsku situaciju u operacionoj zoni flotile pratile su specijalne osmatračnice za protivminsko izviđanje, stanice službe osmatranja i veze, stanice protivvazdušne odbrane i pogranične vojne stanice SSSR. Protivminsko izviđanje vršile su takođe graničarske stanice podunavskih država. Broj svih stanica koje su bile angažovane u protivminskom izviđanju iznosio je 293.

Tako je komanda Dunavske flotile, početkom 1945. godine, raspolagala podacima o položenim minama, ustavila efikasan sistem protivminskog osmatranja u celoj operacijskoj zoni i pripremila snage za razminiranje i uništavanje minskih prepreka na plovnim putevima. To je omogućilo obezbeđivanje borbenih dejstava flotile, vojna prevoženja i plovidbu trgovackim brodovima podunavskih

Minobacački čamci otvaraju vatru

zemalja. Međutim, flotila je, kao i 1944. godine raspolagala ograničenim snagama za razminiranje Dunava. Za brzu likvidaciju minskih prepreka u celoj operacijskoj zoni flotile na dužini od preko 2.000 km, trebalo je najmanje 200 minolovaca i čamaca-minolovaca, a njih nije bilo više od 80, od kojih je 14—16 svakog meseca bilo na opravci. Zato je komanda flotile od druge polovine aprila 1945. godine sve više angažovala u razminiranju brodova 1. i 2. brigade koji su tada bili slobodni, jer su prestala borbena dejstva

na bećkom i vukovarskom pravcu. To je omogućilo da se blagovremeno izvrši plan razminiranja.

Dok je 1944. godine, zbog ograničenih snaga i sredstava za razminiranje, Dunavska flotila bila u mogućnosti samo da obezbedi protivminsku odbranu brodova, izviđanjem mina, kontrolnim razminiranjem i sprovođenjem konvoja sa minolovcima, 1945. godine trebalo je da likvidira opasnost od mina u celom dunavskom basenu. Potreba uspostavljanja bezopasne plovidbe na Dunavu za što kraće vreme bila je uslovljena potrebama uspostavljanja saobraćaja vodenim putem između podunavskih zemalja koje su bile oslobođene od nemačke fašističke vojske. Dunav je bio takođe značajan kao vodena komunikacija i za snage 2. i 3. ukrajinskog fronta, kao i za u operativnom pogledu njima potčinjene rumunske, bugarske i jugoslovenske jedinice.

Da bi obezbedila bezopasnu plovidbu od mina u celom dunavskom basenu, komanda flotide je u 1945. godini pristupila razminiranju od Estergoma do Đurđua. Posle razbijanja bećke grupacije neprijateljskih snaga odmah se pristupilo uništavanju minskih prepreka na delu Estergom — Beć i na reci Savi od Beograda do 375 km. Istovremeno su u Galcu, Đurđuu, Turn Severinu, Novom Sadu, Baji i Budimpešti, a zatim i u Beću, postavljene stanice za razmagnetisanje brodova. To je omogućilo da se sistematski razmagnetišu brodovi koji su učestvovali u borbama, minolovci koji su vršili razminiranje i plovni objekti sovjetskog dunavskog državnog brodarstva, kao i plovni objekti Rumunije, Bugarske, Jugoslavije i Mađarske. Time je mnogo smanjena opasnost da plovni objekti nađu na mine.

Hidrografska služba flotide (načelnik službe kapetan fregate A. A. Sadakov) blagovremeno je izvršila pripreme za navigaciono-hidrografsko obezbeđenje borbenog razminiranje i obeležavanje razminiranih plovnih puteva. U Vilkovu, Izmailu, Braili, Đurđuu, Turn Severinu, Moldova—Veki, Beogradu, Novom Sadu i Budimpešti, a kasnije u Bratislavi i Beću, organizovane su vojne peljarske

stanice. Vojni peljari su obezbeđivali provođenje konvoja i pojedinih plovnih objekata po plovnim putevima u rejonima gde je postojala opasnost od mina. Oni su instruisali kapetane brodova koji su samostalno plovili Dunavom.

Komanda flotile početkom marta 1945. godine organizovala je razminiranje na sledeći način 1. brigada minolovaca (komandant kapetan fregate G. N. Ohrimenko, načelnik štaba kapetan korvete A. P. Borzakovski) određena je za razminiranje minskih prepreka po osnovnom plovnom putu od Galca do Estergoma. Kasnije je u njenu zonu ušao i odsek od Estergoma do Komorana. Novoformirana 2. brigada minolovaca (komandant kapetan fregate A. I. Avanesjanc, načelnik štaba kapetan korvete A. A. Kern) dobila je zadatak da razminira minske prepreke na Savi od Beograda do 375 km. Zajedno sa 2. brigadom minolovaca, u razminiranju minskih prepreka učestvovao je i jugoslovenski divizion čamaca-minolovaca. Razminiranje na odseku Dunava od Komorana do Beča vršile su 1. i 2. brigada rečnih brodova, a za protivminsku odbranu brodova koji su učestvovali u borbenim dejstvima na bečkom i vukovarskom pravcu, dodeljena je grupa čamaca-minolovaca iz 1. brigade minolovaca.

Imajući u vidu da treba što brže likvidirati opasnost od mina u celoj operacijskoj zoni i uspostaviti bezbednost brodarstvu, komanda flotile je primenila nov način grupnog razminiranja plovnih puteva koji do tada nije bio predviđen uputstvima za razminiranje reka. Suština tog metoda sastojala se u tome što se na jednom mestu koncentrisalo 20—30 minolovaca sa raznim minolovkama koji su vozili u određenom borbenom poretku i istovremeno vršili potpuno razminiranje jednog dela plovnog puta u širini 60—100 metara, sa 16-18 magnetno-akustičnih impulsa. Taj metod se pokazao sasvim efikasnim, jer je iza minolovaca koji su se, istina, sporo kretali, plovni put bio očišćen od mina. Takođe su ovim načinom bili uprošćeni upravljanje minolovcima i kontrola tačnosti njihovog kretanja. Plovni objekti hidrografske službe koji su vozili iza minolovaca obeležavali su razminirani plovni put. Dej-

stvajući na taj način, minolovci flotile su svakodnevno razminirali deo plovног puta u dužini 40—50 km i u širini 60—100 m.

U rejonima Komorana, Bratislave i na drugim sektorima koji su bili najviše minirani, uporedo sa grupnim metodom razminiranja primenjivan je način uništavanja minskih zasuka kontraminiranjem dubinskim bombama. Prethodno su se razmagnetisani čamci-minolovci i minobacački čamci kretali rekom i bacali dubinske bombe na mesta gde su bile otkrivene mine. Na taj način uništene su 53 mine, a utrošeno 607 komada većih i manjih dubinskih bombi.

Čim se završila bitka za Beč, oklopni i minobacački čamci 1. i 2. brigade rečnih brodova upućeni su na razminiranje Dunava od Komorana do Beča. Pošto su bili opremljeni snažnim motorima ovi čamci su upotrebljavani za teglenje minolovki od namagnetisanih teretnjaka.

Uprkos tome što se raspolagalo ograničenim snagama i sredstvima za razminiranje Dunava, komanda flotile ih je umešno i pravilno organizovala i racionalno koristila od 5. marta do 5. maja 1945. godine i tako uspela da izvrši važan zadatak razminiranja minskih prepreka od Đurđua do Beča. To je omogućilo plovidbu na Dunavu radi prevoženja materijala za vojsku i narodnu privredu. U prvoj polovini 1945. godine, deo minolovaca korišćen je i za sprovođenje iza minolovki najvažnijih konvoja. Ukupno su bila sprovedena 24. konvoja, sastavljena od 137 plovnih objekata. U martu i junu 1945. godine minolovci su u 3.257 razminiranja prešli 1,217.000 km i uništili 467 mina.

Na taj način je do kraja rata sa fašističkom Nemačkom ceo plovni put na Dunavu od Đurđua do Beča u dužini od 1.420 km potpuno razminiran sa 18 impulsa širine 100—150 m i to sa elektromagnetskim, magnetnim i akustičnim minolovcima. Snage flotile za razminiranje produžile su i posle rata da uništavaju minske prepreke na Dunavu. U drugoj polovini 1945. godine, u najopasnijim rejonima od mina u teritorijalnim vodama Bugarske, Jugoslavije, Ma-

đarske, Čehoslovačke i Austrije, na dužini od 915 km, razminirani plovni put bio je proširen od 170 do 200 metara. Za to vreme minolovci su prošli sa minolovkama 600.000 km i uništili 30 mina. Ukazom Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR od 6. jula 1945. godine, 1. brigada minolovaca odlikovana je Ordenom crvene zastave.

Dunavska flotila uspešno je izvršila važan operativni zadatak obezbeđenja protivminske odbrane dunavskog basena u toku napredovanja jedinica 2. i 3. ukrajinskog fronta u Rumuniji, Bugarskoj, Mađarskoj, Čehoslovačkoj i Austriji. Ona je blagovremeno i potpuno likvidirala minsku opasnost po plovnim putevima na Dunavu, važnoj vodenoj komunikaciji koja je imala ogroman značaj za ekonomske veze između podunavskih zemalja.

Krajem 1945. godine, snage flotile za razminiranje ponovo su svedene na jednu brigadu. Jugoslovenski i bugarski minolovci su tada dejstvovali u svojim teritorijalnim vodama zajedno sa snagama za razminiranje flotile. 1946. i 1947. godine brigada minolovaca nastavila je da proširuje plovni put na Dunavu i da uništava preostale minske prepreke. Plan razminiranja sastavljao je štab flotile za svaku akciju s tim što je uzimao u obzir i zahteve podunavskih zemalja. Svakom divizionu minolovaca određen je borbeni odsek u čijim je granicama vršio razminiranje i odgovarao za bezbednost plovidbe brodova. Drugom polovinom 1945. godine organizovana su 3 hidrograf-ska rejona za navigacijsko-hidrografsko obezbeđenje razminiranja i plovidbe.

Režim plovidbe na Dunavu, ustanovljen određenim pravilom, oslanjao se na Dunavsku flotilu. Karakteristično je da na razminiranim plovnim putevima za dve godine nijedan plovni objekat nije uništila mina. 1947. godine naletela su na mine 4 plovna objekta pošto su njihovi kapetani narušili režim plovidbe i vozili van razminiranog plovног puta.

Pridajući veliki značaj bezbednosti plovidbe na Dunavu, Savet ministara SSSR doneo je 20. oktobra 1947. godine specijalno rešenje kojim je obavezaо ratnu mор-

naricu SSSR da do novembra 1948. godine potpuno likvidira minske prepreka na Dunavu. U akciji 1948. godine flotila je obavila veliki obim poslova na razminiranju. U 1946. i 1947. godini nije bilo nijednog slučaja da je neki brod naleteo na minu ukoliko je plovio u granicama razminiranih plovnih puteva. 1948. godine radilo se na daljem proširivanju plovnih puteva za brodove i potpunoj likvidaciji mina na celom toku Dunava. Do septembra 1948. godine Dunavska flotila je razminirala (za četiri ratne i posleratne godine) površinu od 950 km². Vode Dunava, te važne arterije ekonomskih veza između podunavskih zemalja, postale su bezopasne od mina.

U jesen 1948. godine, u vezi sa zaključivanjem mirovnih ugovora sa Mađarskom, Rumunijom i Bugarskom, Dunavska flotila je povukla svoje brodove u sovjetske teritorijalne vode Dunava.

Neki zaključci o dejstvima Dunavske flotide za vreme bećke operacije i razminiranja na Dunavu

Glavnu ulogu u razbijanju nemačkih fašističkih jedinica na bratislavsko-bećkom pravcu odigrale su snage 2. i 3. ukrajinskog fronta. Ispoljavajući masovni heroizam i visoku vojnu veštinu, oni su nanosili velike gubitke nemačkoj fašističkoj armiji, oslobođajući gradove i druga naseljena mesta zapadne Mađarske, Čehoslovačke i Austrije. Veliku pomoć su im pružili mornari Dunavske flotide.

U toku nastupanja sovjetskih jedinica na bratislavsko-bećkom pravcu, Dunavska flotila je iskrcala 5 desanata; artiljerija brodova i Pratećeg obalskog odreda uništila je i neutralisala 57 artiljerijskih i minobacačkih baterija, 165 vatrenih tačaka, pogodila 20 tenkova i samohodnih oruđa i ubila 2.800 neprijateljskih vojnika i oficira. U toku priprema i izvođenja te operacije Dunavske flotile je prebačila preko Dunava i Malog Dunava preko 120.000 vojnika Sovjetske armije sa naoružanjem i pozadinom. Gubici flo-

tile su u to vreme iznosili 3 oklopna čamca i 2 čamca minolovca koji su potonuli, dok je 8 oklopnih čamaca i jedan čamac-minolovac teže oštećen.¹²⁴⁾

Dejstva Dunavske flotile na bratislavsko-bečkom pravcu bila su raznovrsna, naporna i poučna, a odlikovala su se velikom aktivnošću i svršishodnošću. Iz njihovog iskustva može se izvući više važnih operativno-taktičkih zaključaka o upotrebi snaga i sredstava flotile na priečnim krilima kopnene vojske koja je u napadnim operacijama duž obala velike evropske reke na dva fronta nanosila udar neprijatelju.

1. Komandovanje snagama Dunavske flotile u bečkoj operaciji organizovano na osnovu iskustva jaši-kišinjevske, beogradske i budimpeštanske operacije i konkretnе složene situacije, odgovaralo je obimu, karakteru i uslovima izvršenja glavnih zadataka sadejstva jedinicama Sovjetske armije, koje je bilo neprekidno, elastično i svršishodno.

Komandant flotile kontraadmiral G. N. Holostjakov, komandanti 1. i 2. brigade rečnih brodova kapetani fregate P. I. Deržavin i A. F. Aržavkin, predviđajući razvoj događaja, reagovali su pravovremeno na novonastale situacije i njihove izmene predlažući komandama kopnenih jedinica, u interesu razvoja napredovanja armija, korpusa i divizija koje su nаносиле udar na priečnim krilima, najracionalnije načine upotrebe snaga flotile u izvršenju zadataka. Štab flotile, kao glavni organ komandanta, ispoljavao je veliki smisao za organizovanost i svršishodnost u planiranju i svestranom obezbeđivanju borbenih dejstava jednovremeno na bratislavsko-bečkom i vukovarskom pravcu, kao i u razminiranju Dunava u celoj operacijskoj zoni na dužini od preko 2.000 km. Inspekcija Glavnog štaba ratne mornarice koja je obišla Dunavsku flotilu u leto 1945. godine ustanovila je da je flotila postigla velike uspehe u borbenim dejstvima u bečkoj operaciji sa jedinicama 2. i 3. ukrajinskog fronta i visok

¹²⁴⁾ ЦВМА, ф. 701, оп. 006017, д. 26, лл. 4, 5; оп. 001377, д. 55; л. 165.

stepen organizovanosti komandovanja snagama. U aktu inspekcije koji je potpisao zamenik narodnog komesara ratne mornarice admirал L. M. Galer, 8. avgusta 1945. godine, bilo je napisano: „Uspeh borbenih dejstava bio je obezbeđen time što je štab flotile imao precizno organizovano komandovanje i što je dobro rukovodio štabovima svojih jedinica (načelnik štaba flotile kapetan bojnog broda Sverdlov).”¹²⁵⁾

2. U toku bečke operacije komanda Dunavske flotile organizovala je neprekidno operativno i taktičko sadejstvo između 46, 7. i 4. gardijske i 5. vazduhoplovne armije i brodova 1. i 2. brigade, 83. samostalne brigade mornaričke pešadije i Pratećeg obalskog odreda za podršku flotile. Naročito je bilo dobro usklađeno sadejstvo između brodova flotile i 5. vazduhoplovne armije prilikom iskrcavanja desanta u Tatu, Radvanju i Ortu. Sporazuma dejstva avijacije i brodova obezbedila su uspeh prevoženja i sam desant. Treba istaći takođe slučaj nesporazumnog dejstva između brodova koji su se probili iz Višegrada u rejon grada Nesmeli i jedinica 46. armije koje su se nalazile na desnoj obali Dunava. To je dovelo do gubitka dva naša minolovca koje je potopila artiljerija naših jedinica.

3. Iskrcavanje desanata zauzima važno mesto u dejstvima Dunavske flotile za vreme bečke operacije. Desanti su u toj operaciji izvođeni zbog toga što je trebalo probiti priečne utvrđene položaje neprijatelja, zauzeti njegove otporne tačke i čvorove u taktičkoj dubini odbrane, osvojiti pribrežne odseke na suprotnoj obali koje je držao neprijatelj, kada se forsirao Dunav glavnim snagama armije ili korpusa. Desantna dejstva flotile odlikovala su se pravilnom zamisli, tačnim planiranjem, svestranim borbenim, materijalno-tehničkim i partijsko-političkim obezbeđenjem, usklađenim dejstvima desantnih odreda na obali koje su podržavali brodovi, avioni i jedinice kopnene vojske što su nastupale sa fronta i obalska

¹²⁵⁾ ЦВМА, ф. 701, оп. 006617, д. 26, л. 40.

i poljska artiljerija. Svi iskrcani desanti izvršili su dobijene borbene zadatke. Karakteristično je za dejstvo desanta što se u više slučajeva iskrcavanje vršilo danju i noću i što su savlađivani neprijateljski prirečni odbrambeni položaji kada su se obe obale nalazile u rukama neprijatelja.

4. Artiljerijska podrška desanata i prirečnih krila jedinica kopnene vojske bila je jedan od osnovnih zadataka Dunavske flotile na bratislavsko-bečkom i vukovarskom pravcu. Za vreme prevoženja, borbe za iskrcavanje i dejstava na obali, artiljerijsku podršku desantima pružali su uglavnom brodovi i Prateći obalski odred flotile. Artiljerija jedinica kopnene vojske bila je zauzeta podrškom jedinica koje su nastupale sa fronta ili se zbog ograničenosti dometa nije mogla uvek upotrebiti za podršku desanta. Formiranje odreda brodova za artiljerijsku podršku, sastavljenog od oklopnih i minobacačkih čamaca i učešće dve pokretne baterije (10 oruđa kalibra 122 mm i 76 mm) omogućilo je flotili efikasnu pomoć u izvršavanju desanata. Artiljerijska podrška desanata i prirečnih krila jedinica kopnene vojske, kao i u svim prethodnim operacijama sovjetskih jedinica, bila je tesno povezana sa dejstvima artiljerije armija, korpusa i divizija. Artiljerija flotile dobijala je da uništi ili neutrališe one neprijateljske tačke koje je najlakše bilo tući sa reke, kao i one koje svojom vatrom nije mogla zahvatiti poljska artiljerija.

5. Kod nastupanja jedinica 2. ukrajinskog fronta na bratislavsko-bečkom pravcu u martu i aprilu 1945. godine, bilo je karakteristično to što je tako velika vodena prepreka kao što je Dunav više puta forsirana iz pokreta. U početku operacija, 46. armija bila je znatno ojačana rezervama, te je nanosila neprijatelju glavni udar duž desne obale Dunava. Kada je ta armija prodrla duboko na zapad, a 7. gardijska, koja je nastupala sa obala reke Hron duž leve obale Dunava zaostala, komanda fronta forsirala je Dunav u rejonu Radvanja i zapadno od Komaroma snagama 83. samostalne brigade mornaričke pešadije i 28. streljačkog korpusa i time pomogla 7. gardijskoj armiji

da ubrzano oslobođi Komoran i Bratislavu. Kada su jedinice 2. ukrajinskog fronta oslobođile Bratislavu, a desno krilo glavnih snaga 3. ukrajinskog fronta izbilo neposredno pred Beč, glavne snage 46. armije, prema odluci Vrhovne komande, trebalo je da se koncentrišu na levoj obali Dunava radi obilaska Beća sa severa. Komanda fronta ponovo je organizovala forsiranje Dunava iz pokreta jedinicama 46. armije zapadno od Devina. U svim tim slučajevima Dunavska flotila je iskrcavanjem desanata učestvovala u osvajanju i proširivanju mostobrana, kao i u prebacivanju brodovima preko reke znatnog dela jedinica i borbene tehnike. Tako je Dunavska flotila odigrala bitnu ulogu u obezbeđivanju smelih zamisli komande fronta pri forsiranju Dunava iz pokreta snagama 46. armije. Flotila je pomogla jedinicama fronta u izvođenju brzog manevra snagama preko Dunava, što je bilo važno za opšti tok napredovanja 46. i 7. gardijske armije na bratislavsko-bečkom pravcu.

6. Politički organi i partijske organizacije flotile elastično i svrsishodno su organizovali partijsko-političko obezbeđivanje borbenih dejstava brodova i jedinica na bratislavsko-bečkom pravcu. Zahvaljujući raznovrsnosti i svrsishodnosti organizacionog, propagandnog i vaspitnog rada političkih organa i partijskih organizacija na brodovima i u jedinicama flotide, dunavski mornari su se borili ispoljavajući besprimernu hrabrost i masovno herojstvo, savlađivali žestok otpor neprijatelja i uspešno izvršavali svoje borbene zadatke. Herojski podvizi dunavskih mornara u bečkoj operaciji ostaće za večita vremena zapisani svetlim slovima u ratnim letopisima naše otadžbine.

Glava šesta

REZIME BORBENIH DEJSTAVA DUNAVSKE FLOTILE U VELIKOM OTADŽBINSKOM RATU I OPERATIVNO- -TAKTIČKI ZAKLJUČCI O UPOTREBI NJENIH SNAGA I SREDSTAVA

Odlučujuća uloga u pobedi nad fašističkom Nemačkom pripada sovjetskom narodu, Sovjetskoj armiji i ratnoj mornarici. Sovjetski narod i njegove oružane snage, pod mudrim rukovodstvom svoje Komunističke partije, časno su izdržali surovi ispit rata, odbranili slobodu i nezavisnost prve u svetu socijalističke države, spasli evropske narode od fašističkog ropstva, oslobodili zemlje jugoistočne i istočne Evrope od hitlerovskih hordi i omogućili narodima tih zemalja da pođu putem izgradnje narodno-demokratskog uređenja. Progresivno čovečanstvo će uvek pamtitи plemeniti podvig sovjetskog naroda i njegovih oružanih snaga.

U bitkama velikog otadžbinskog rata, ogromnim po obimu i razmahu, u kojima je izvojevana победа istorijskog i opšte svetskog značaja nad fašističkom Nemačkom i njenim oružanim snagama, neposredno je učestvovao i lični sastav Dunavske flotide. On se herojski borio protiv neprijatelja na Dunavu, južnom Bugu, donjem Dnjestrzu i Kerčkom moreuzu prvih i najtežih meseci rata. Od 1944. godine, kada su se dunavski mornari ponovo vratili na Dunav, prošli su zajedno sa jedinicama Sovjetske armije slavni borbeni put od Dnjestarskog limana i ušća Dunava do Linca, dug preko 2.000 km. Za vreme neprekidnih borbi u trajanju od 9 meseci iskrcali su na prirečnim kri-

lima neprijatelja 18 desanata, pružali artiljerijsku podršku jedinicama kopnene vojske, na 23 mesta obezbeđivali prelaženje snaga armija i frontova preko reke i prebacili preko 870.000 vojnika i oficira, hiljade tenkova i samohodnih oruđa, desetine hiljada artiljerijskih oruđa i minobacača, stotine hiljada automobila, ogromne količine municije i drugog materijala. Snage Dunavske flotile obezbeđile su 1944. i 1945. godine protivminsku odbranu Dunava, te važne komunikacije za jedinice 2. i 3. ukrajinskog fronta, kao i za sve podunavske zemlje koje su bile oslobođene od nemačkih fašističkih okupatora.

U pozdravnom telegramu Vojnog saveta 3. ukrajinskog fronta, upućenom povodom prve godišnjice ponovnog formiranja Dunavske flotile, ističe se: „Dunavska flotila, od Dnjestarskog limana do glavnog grada Austrije, Beča, borila se rame uz rame sa jedinicama 3. ukrajinskog fronta i sve zadatke, bez obzira na teškoće, uspešno je izvršila. Ona se više puta probijala kroz neprijateljska utvrđenja, nanosila udare po neprijatelju iz pozadine, pomagala uspešnom napredovanju jedinica fronta.“¹²⁶⁾ U 1944. i 1945. godini dunavski mornari, koji su se istakli u borbama za Dnjestarski Belgorod (Akerman), Tuljuču, Sulinu, Beograd, Pakš, Budimpeštu, Estergom, Komoran, Bratislavu, Beč i Kornojburg deset puta su pohvaljeni u naredbama sovjetske Vrhovne komande. Sovjetska vlada odlikovala je Dunavsku flotilu Ordenom crvene zastave, ordenima Nahimova i Kutuzova. Odikovani su takođe pojedini njeni plovni sastavi i jedinice. Samo za podvige u borbama s nemačkim fašističkim zavojevačima u toku jaši-kišinjevske, beogradske, budimpeštanske i bečke operacije, dunavskim mornarima je uručeno preko 7.000 odlikovanja, među kojima 363 Ordena crvene zastave 1.605 Ordena otadžbinskog rata I i II stepena i 1.390 ordena Crvene zvezde.¹²⁷⁾ Mornari koji su se posebno istakli u borbama, poručnik fregate E. G. Larikov, poručnici korvete

¹²⁶⁾ Газета „Дунаец“, 1 мая 1945 г.

¹²⁷⁾ ЦВМА, ф. 3, оп. 2203, дд. 92, 93, 94, 225 и 226; оп. 2204, дд. 308—318; ф. 915, оп. 011272, дд. 2 и 76.

I. A. Sisojev i N. G. Močalin, podoficir na prvom roku G. M. Agafonov i mornar B. B. Murodov udostojeni su visokim zvanjima heroja Sovjetskog Saveza.

Karakteristično je i to što je lični sastav Dunavske flotile 1944. i 1945. godine dejstvovao u tesnoj borbenoj zajednici sa jedinicama i mornarima bratskih naroda Rumunije, Bugarske, Jugoslavije i drugih podunavskih zemalja. Za istaknute borbene podvige dunavskih mornara u borbama za oslobođenje Rumunije, Bugarske, Jugoslavije i Čehoslovačke odlikovani su ordenima tih zemalja vice-admirali S. G. Gorškov i G. N. Holostjakov, kapetani bojnih brodova A. V. Sverdlov i N. G. Pančenko, kapetani fregate P. I. Deržavin, A. F. Aržavkin, G. N. Ohrimenko, A. V. Zagrebin, kapetani korvete S. V. Miljukov, N. I. Polosov i drugi.

Bez obzira na brze promene situacije u toku odbrambenih borbi sovjetskih jedinica u letu i jesen 1941. godine i prilikom brzog prodiranja u Moldaviju, Rumuniju, Bugarsku, Jugoslaviju, Mađarsku i Austriju 1944. i 1945. godine, dunavski mornari su dejstvovali inicijativno, smelo i odlučno; oni su uspešno izvršili sve borbene zadatke koje su im postavile komande jedinica kopnene vojske. Aktivnost, inicijativa i odlučnost dejstava ličnog sastava Dunavske flotile morao je da prizna i buržoaski istoričar J. Majster. Karakterišući dejstva mornara Dunavske flotile 1941., 1944. i 1945. godine, on piše: „Rumunski garnizon u Tuljči (baza rečnih brodova — I. L.) bio je neprestano pod vatrom ruskih kopnenih, mornaričkih (brodova i obalских baterija Dunavske flotile. — I. L.) i vazduhoplovnih snaga i imao velike gubitke. Rusi su takođe intenzivno napadali položaje rumunskih jedinica u Kilijskom grlu, nastojeći da ovladaju njegovom južnom obalom.“¹²⁸⁾ Majster dalje navodi: „Sovjetska Dunavska flotila izvršila je 1944. i 1945. godine mnogobrojne uspešne operacije. Ona je takođe obezbedila prelaženje preko reke i prevoženje re-

¹²⁸⁾ Dunavska flotila, iskrcavanjem desanta na rt Satul-Nou i u Pardinu, obezbedila je zauzimanje južne obale od Satul-Noa do Periprave.

kom za račun jedinica kopnene vojske, iako je pri tome imala izvesne gubitke. Operacija obilaznog manevra kanalom (prelazak iz rejona Novog Sada u rejon Baje Tisom i kanalom koji spaja Tisu i Dunav — I. L.) i osvajanje mosta (zauzimanje drugog bećkog mosta 11. aprila 1945. godine — I. L.) svedoče o izrazitoj inicijativi Rusa.¹²⁹⁾

Dunavska flotila je u toku velikog otadžbinskog rata izvršavala borbene zadatke analogno onima koje su izvršavale i druge rečne flotile sovjetske ratne mornarice. U njenom borbenom iskustvu ima mnogo sličnog sa iskustvom Pinske, Volške i Dnjeparske flotile koje su učestvovale u velikom otadžbinskom ratu. Sve rečne flotile rukovodile su se istim udžbenicima i pravilima izrađenim za celu sovjetsku ratnu mornaricu. U njima su bili određeni metodi izvršavanja različitih borbenih zadataka pri zajedničkim dejstvima sa sovjetskim jedinicama na priečnim krilima i priečnim operacijskim pravcima. Istovremeno u borbenom iskustvu Dunavske flotile bilo je mnogo specifičnog, uslovljenog osobenostima njene operacijske zone, situacijom u toku borbi na Balkanu i karakterom dejstava sovjetskih jedinica na južnom krilu sovjetsko-nemačkog fronta. Izučavanjem borbenih dejstava Dunavske flotile u toku velikog otadžbinskog rata mogu se izvući mnogi poučni operativno-taktički zaključci o upotrebi njenih snaga i sredstava na rekama crnomorskog basena u zajedničkim dejstvima sa jedinicama kopnene vojske u raznim situacijama.

1. Dunavska flotila koja je imala u svom sastavu monitore, topovnjače, minopolagače, minolovce, obalsku artiljeriju, avijaciju i jedinice specijalne namene, odigrala je važnu ulogu u napadnim i odbrambenim operacijama Sovjetske armije na južnom krilu sovjetsko-nemačkog fronta. Njeno formiranje 1940. godine i ponovno organizovanje 1944. godine bio je neophodan i opravdan postupak. Iskustvo Dunavske flotile pokazalo je da prilikom stvaranja i formiranja rečnih flotila na rekama koje se

¹²⁹⁾ Ю. Майстер. Война на море в восточноевропейских водах, 1941—1945 гг., стр. 310 и 330.

ulivaju u more i graniče se sa zemljama verovatnog neprijatelja, treba imati brodove sposobne da izvršavaju zadatke kako na rekama tako i u pribrežnim morskim regionima pri povoljnim hidrometeorološkim uslovima.

2. Pokazalo se potpuno opravdanim što je Dunavska, kao i druge rečne flotile, u toku velikog otadžbinskog rata bila operativno potčinjena komandi fronta. To je omogućilo da se, predviđajući operativne promene situacije, najracionalnije koriste njene snage i sredstva za sadejstvo sa jedinicama kopnene vojske u napadu i odbrani i da u interesu frontova i armija na pirečnim krilima i operacionim pravcima blagovremeno ostvari manevar kopnenih jedinica vodenim putem pomoću brodova flotile.

3. Komandovanje snagama Dunavske flotile organizованo je saglasno postavkama koje je razradio Glavni štab ratne mornarice i uputstvima koja su od 1941. do 1945. godine bila na snazi. Zajedno s tim, komanda Dunavske flotile, kako 1941. tako i 1944. i 1945. godine, uzimala je u obzir konkretnu situaciju, karakter dejstava jedinica kopnene vojske sa kojima je sadejstvovala i obezbeđivala stalno rukovođenje dejstvima plovnih sastava i jedinica koji su izvršavali borbene zadatke u njenoj celoj operacionkoj zoni.

Rad komande i štaba, kao osnovnog organa za rukovođenje flotilom u pogledu prikupljanja i analize situacije u datom slučaju, planiranja, pripreme i usmeravanja forbenih dejstava bio je jedinstven, neprekidan proces. Elastičnost i neprekidnost komandovanja snagama flotile koja je izvršavala borbene zadatke u različitim uslovima i situacijama koje su se brzo menjale zavisila je u znatnoj meri od saglasnosti dejstava komandanta i štaba flotile 1941., 1944. i 1945. godine, a takođe od umešnosti štaba da obezbedi harmoniju i jedinstvo planiranja i kontrole izvršenja odluka komandanta i planova dejstava sastava, jedinica i brodova.

Komanda i štab flotile u 1941. godini (komandanti kontraadmirali N. O. Abramov i A. S. Frolov, načelnik štaba kapetan fregate V. V. Grigorjev) ograničavali su se

samo na postavljanje zadataka sastavima i jedinicama u duhu dobijenih odluka. Međutim, razradu planova za izvršenje borbenih zadataka oni su po pravilu prepustili komandama i štabovima potčinjenih sastava, jedinica i grupa brodova. Pošto su se glavno komandno mesto i štab

Vojni savet Dunavske flotile među oficirima

nalazili na obali u centru ograničenih i malih operacijskih zona (delta Dunava, južni Bug, donji tok Dnjepra i Kerčki moreuz), komanda i štab flotile imali su mogućnosti da neprekidno rukovode borbenim dejstvima i blagovremeno reaguju u vezi sa izmenama situacije. Međutim, to što štab flotile 1941. godine nije razrađivao planove izvršavanja zadataka, kao što su bili polaganje minskih prepreka na prilazima Galcu i Tuljči i iskrcavanje desanta u Peripravu i drugim, negativno se odrazilo na izvršenje tih zadataka. Treba istaći da štab flotile u 1941. godini nije ispoljio elastičnu i svrsishodnu inicijativu u razradi planova borbenih dejstava u duhu odluka komandanta i u organizovanju kontrole kako te planove izvršavaju sastavi i jedinice.

Komanda i štab flotile u 1944. i 1945. godini (komandanti viceadmirali S. G. Gorškov i G. N. Holostjakov, na-

čelnik štaba kapetan bojnog broda A. V. Sverdlov), oslanjajući se na veliko iskustvo sakupljeno u prethodnim godinama rata, organizovali su bolji sistem rukovođenja snagama koje su istovremeno dejstvovale na nekoliko pravaca operacijske zone koja je iznosila i preko 2.000 km. Iskustva iz dejstava Dunavske flotile u brzim napadnim operacijama 2. i 3. ukrajinskog fronta 1944. i 1945. godine ističe u punom svetlu ulogu štaba kao osnovnog organa za komandovanje snagama, preko koga se ostvarivalo rukovođenje planiranjem, pripremom i stvarnim borbenim dejstvima cele flotile i neposredno njenim sastavima i jedinicama. Sve najvažnije planove borbenih dejstava razradio je štab flotile ili njegove operativne grupe koje su organizovane na samostalnim pravcima i po jedinstvenim odlukama komande, i obezbedio da blagovremeno budu izvršeni. Izvršavanje odluke i planova za dejstva sastava i jedinica neposredno je kontrolisao štab flotile.

Komanda Dunavske flotile nije 1944. i 1945. godine povećavala brojno stanje štaba nego je racionalno raspoređivala svoje iskusne oficire na glavno komandno mesto, komandno mesto komandanta flotile i pomoćna komandna mesta kako u rejonima neposrednih borbenih dejstava tako i onim gde su se izvršavali važni zadaci obezbeđivanja prelaženja preko reke i prevoženja duž reka sovjetskih jedinica. Glavno komandno mesto i štab flotile obično su se nalazili u gradovima pored obala Dunava koji su se nalazili u centru operacijske zone flotile — Izmailu, Turn Severinu i Budimpešti. Štab flotile, kao osnovni i glavni organ rukovođenja snagama, prikupljaо je i analiziraо informacije o situaciji u celoj operacijskoj zoni, blagovremeno pripremaо potpune i svestrane podatke neophodne za donošenje odluka i razradu planova borbenih dejstava, borbenog i materijalno-tehničkog obezbeđenja i kontrolisao kako ih izvršavaju određeni sastavi i jedinice. Operativna grupa štaba na komandnom mestu komandanta flotile prikupljala je, sistematizovala i obradivala podatke o situaciji u zoni neposrednih borbenih dej-

stava, gde su se po pravilu nalazile glavne snage flotile, pripremala obrađene podatke i operativno-taktičke proračune za odluke koje su donete, definitivno oformljavala operativne borbene dokumente, upućivala ih izvršiocima i kontrolisala pripremu sastava i jedinica za neposredno izvođenje borbenih dejstava. Tako je komandant flotile preko glavnog komandnog mesta, štaba i operativne grupe štaba koja je neprestano bila uz njega, i pomoćnih komandnih mesta, imao mogućnost da elastično i neprekidno komanduje dejstvima snaga flotile u celoj njenog operacijskoj zoni.

Komandant 3. ukrajinskog fronta maršal Sovjetskog Saveza F. I. Tolbuhin i komandant Dunavske flotile viceadmiral G. N. Holostjakov obilaze čamcem stroj brodova na Paradi pobede

4. Operativno i taktičko sadejstvo brodova i jedinica Dunavske flotile sa jedinicama kopnene vojske bilo je neprekidno i dobro organizovano. Komande fronta i armija blagovremeno su postavljale flotili zadatke koji su bili

tesno povezani sa opštim tokom dejstava, informisali je o početnoj situaciji i njenim izmenama u toku napada i odbrane na prirečnim krilima. Zajednička dejstva flotile i jedinica kopnene vojske na Dunavu 1941. godine prilikom forsiranja Dnjestarskog limana, u bitkama za Radujevac, Prahovo i Smederevo, Gerjen, Tat, Radvanj, Ort i Beč (za drugi bečki most), u obezbeđivanju prelaza preko reke za potrebe frontova i armija u rejonu Izmaila, Renija, Batine, Erčija, Komorana i Hajnburg-Hazlana 1944. i 1945. godine su primeri dobre organizacije operativnog i taktičkog sadejstva. U više slučajeva postignuto je dobro operativno i taktičko sadejstvo između snaga flotile, jedinica kopnene vojske i 5. vazduhoplovne armije (u rejonu Estergoma i Radvanj-Moča, marta 1945. godine).

5. Iskrcavanje taktičkih desanata zauzima značajno mesto u borbenim dejstvima Dunavske flotile u toku velikog otadžbinskog rata. Flotila je iskrcavala 20 desanata, što čini jednu petinu od ukupnog broja desanata koje su iskrcale sve naše flote i flotile od 1941. do 1945. godine. U 1941. godini taktički desanti su iskrcavani da bi se poboljšao operativni režim u svojoj operacijskoj zoni, da bi se omogućila efikasnija upotreba svojih brodova u delti Dunava i radi sadejstva jedinicama kopnene vojske u odbrani. U 1944. i 1945. godini mnogobrojni desanti su posle planske pripreme kao prednji odredi kopnenih jedinica iz pokreta forsirali velike vodene prepreke radi osvajanja neprijateljskih otpornih tačaka i čvorova na obali kada su im jedinice naše kopnene vojske nanosile glavni udar s fronta, a i radi osvajanja neprijateljevih prelaza preko reka u dubini njegove odbrane.

Iskustvo desantnih dejstava Dunavske flotile 1944. i 1945. godine pokazalo je da iskrcavanje taktičkih desanata na prirečnim krilima i u dubini neprijateljske odbrane treba strogo uskladiti sa planom i mogućnostima napadnih dejstava jedinica kopnene vojske. Udaljenost odseka za iskrcavanje desanta od prednjeg kraja neprijateljske odbrane ne sme biti veće od rastojanja koje prvog dana treba da savladaju jedinice s fronta kojima sadej-

stvuje iskrcani desant. Pošto jedinice koje napadaju s fronta nisu uvek mogle izvršiti zadatak u toku jednog dana, moralo se predviđati pojačanje desanata i sigurna artiljerijska podrška kako bi desanti mogli zadržati mostobrane na krilima ili u dubini neprijateljske odbrane, privući neprijateljske snage i održati se dok pristignu sopstvene snage s fronta.

U desantnim dejstvima na moru i na rekama učestvuju raznovrsne snage i to brodovi, jedinice kopnene vojske i avijacija, pa je zbog toga organizacija jedinstvenog rukovođenja i komandovanja važno pitanje. Jedinstveno komandovanje u rukama komandanta ili flotile ili jedne od brigada brodova u toku ukrcavanja desanta na brodove, prevoženja rekom, borbe za iskrcavanje i izvršenje borbenog zadatka desanta na obali, u uslovima u kojima je dejstvovala Dunavska flotila, bilo je celishodno, pošto su se svi desanti vršili s ograničenim ciljem — da se osvoje prirečne otporne tačke i čvorovi neprijateljske odbrane, kako bi se u toku dana izvršili zadaci jedinica kopnene vojske koje su forsirale Dunav ili su se probijale s fronta u neprijateljske prirečne odbrambene položaje. Artiljerijsku podršku desantu pružali su po pravilu brodovi i obalska baterija flotile.

6. Artiljerijsku podršku jedinica kopnene vojske na prirečnim krilima i operacijskim pravcima vršila je Dunavska flotila u velikom obimu, kako 1941. tako i 1944. i 1945. godine. Ona je bila jedan od osnovnih borbenih zadataka flotile. Pokazalo se potpuno opravdanim što su za sistematsku ili povremenu artiljerijsku podršku jedinica kopnene vojske korišćeni monitori i topovnjače, minobacački čamci, pokretne obalske artiljerijske baterije i samohodne artiljerijske jedinice.

Sovjetske jedinice koje su dejstvovalе u dunavskom basenu stalno su privlačile brodove i Prateći obalski odred radi artiljerijske podrške svojih krila u toku proboja prirečnih neprijateljskih odbrambenih položaja, kao i likvidacije njegovih otpornih tačaka i čvorova odbrane na obalama Dunava. Najčešće se zadatak artiljerijske podr-

ške prirečnih krila rešavao skupa sa iskrcavanjem taktičkih desanata i podrškom njihovog dejstva na obali. Artiljerija flotile je obično neutralisala i uništavala one neprijateljske objekte koje nije mogla tući artiljerija jedinica kopnene vojske. Artiljerijska podrška flotile prirečnim krilima jedinica kopnene vojske doprinosila je uspešnom izvršenju njihovih borbenih zadataka kako u napadu tako i u odbrani.

Nivo obučenosti u upravljanju vatrom starešina i posluga artiljerije, minobacača i mitraljeza brodova i baterija Obalske odbrane i Pratećeg obalskog odreda Dunavske flotile 1941. i osobito 1944. i 1945. godine, bio je na velikoj visini. Artiljerci flotile su uvek uspešno izvršavali vatrene zadatke.

7. Ofanziva na južnom krilu sovjetsko-nemačkog fronta 1944. i 1945. godine, prvo jedinica 2. i 3. ukrajinskog fronta, a kasnije i rumunskih, bugarskih i jugoslovenskih jedinica, koje su im bile operativno potčinjene, odvijala se na širokom frontu i u velikoj operativnoj dubini. Glavna borba vodila se za velike vojno-političke i vojnoindustrijske centre podunavskih država, koji se nalaze neposredno ili nešto dublje na obalama Dunava kao što su Bukurešt i Sofija, Beograd, Budimpešta, Bratislava i Beč. Ofanziva se odvijala velikom brzinom u ogromnim razmerama i velikim zamahom i po dubini, što je više puta zahtevalo da se manevruje velikim snagama preko Dunava, osvajaju mostobrani na njegovoј desnoј i levoј obali i brzo prodire duž reke.

Prelaženja jedinica i mnogobrojne borbene tehnike preko tako široke i duboke prepreke kao što su Dunav i njegove pritoke bila su ogromna, u do tada neviđenim razmerama i brzini i imali su važan operativno-strategijski značaj. Formacijski pontonski parkovi i sredstva za prelaženje frontova i armija preko reke bili su nedovoljni za taj zadatak. Pored toga, zbog velikog rušenja železničkih pruga i automobilskih puteva, a naročito mostova, koja su vršile nemačke fašističke jedinice u povlačenju, manevar teškim pontonskim parkovima bio je otežan. Zato

su komande 2. i 3. ukrajinskog fronta pridavale osobit značaj upotrebi ratnih brodova i drugih plovnih sredstava Dunavske flotile za prelaženje jedinica i njihove borbene tehnike preko Dunava i njegovih pritoka. Povremeno je sav teret u obezbeđivanju prelaženja preko reke pao na snage flotile koje su u tim periodima jedine raspolagale sredstvima za ovu svrhu. Flotila je uvek uspešno izvršavala te zadatke i zahvaljujući tome mnogo je doprinela pobedi sovjetskih jedinica na južnom krilu sovjetsko-nemačkog fronta 1944. i 1945. godine.

Bez bojazni od preuvečavanja, može se konstatovati da takva prelaženja preko reke po razmerama i značaju nije vršila nikada nijedna rečna flotila sovjetske mornarice. Nisu takva prelaženja preko reke vršile ni strane flotile u toku drugog svetskog rata ni u bilo kom drugom ratu.

Tako je Dunavska flotila, kao i sovjetske flotile u basenima Volge, Dnjepra i Amura od 1941. do 1945. godine, odigrala važnu ulogu u obezbeđivanju frontovskih armijskih prelaza preko reke. Ona je u znatnoj meri dopunila prelazne mogućnosti inžinjerijskih jedinica Sovjetske armije, a u pojedinim periodima, na primer u januaru 1945. godine, flotila je bila jedino sredstvo komande fronta za obezbeđivanje prelaženja preko reke bez zastoja, od čega je u znatnoj meri zavisilo izvršenje operativnih zadataka koji su stajali pred sovjetskim jedinicama.

8. U vezi sa velikom minskom opasnošću od ušća Dunava do Beča, protivminska odbrana basena Dunava, kao važne vodene komunikacije za naše jedinice i vodenog puta kojim se obezbeđivala veza između podunavskih zemalja, oslobođenih od nemačkog fašističkog okupatora, zauzimala je jedno od važnih mesta u borbenim dejstvima Dunavske flotile 1944. i 1945. godine. Ta delatnost bila je povezana sa velikim teškoćama kako opštег tako i specifičnog karaktera. Neprijatelj je potpuno uništio obalske i plovne navigacijsko-hidrografske oznake koje su obeležavale granice plovnih puteva i rejona u kojima je pretila opasnost od mina. Nije bilo dovoljno snaga i sredstava

za razminiranje kako u Dunavskoj flotili, tako i u Rumuniji, Bugarskoj i Jugoslaviji.

Iskustvo naših flotila iz borbe protiv minske opasnosti a naročito na Volgi, pažljivo je proučila i uzela u obzir komanda Dunavske flotile. Za likvidaciju minskih prepreka trebalo je jednovremeno preko 100 minolovaca sa nekontaktnim i kontaktnim minolovkama, više stanica za razmagnetisanje brodova, kao i pomoćnih i transportnih plovnih objekata. Međutim, ni komanda Crnomorske flote ni odgovarajuće uprave narodnog komesarijata ratne mornarice nisu mogle za kratko vreme obezbediti toliki broj minolovaca i sredstava potrebnih za razminiranje. Snage i sredstva za razminiranje Rumunije, Bugarske i Jugoslavije na Dunavu takođe su bili ograničeni. U tim uslovima komanda flotile odlučila je da obezbedi protivminsku odbranu brodova i transportnih plovnih objekata pripadajući deo minolovaca 1. i 2. brigadi brodova koje su dejstvovale zajedno sa jedinicama kopnene vojske i koncentrišući po odredima ostale minolovce, u granicama odseka kojima su upravljali stariji mornarički načelnici, radi protivminskog izviđanja, kontrolnog razminiranja plovnih puteva i provođenja konvoja iza minolovki. Takva upotreba snaga za razminiranje bila je racionalna i omogućila je da se od septembra do decembra 1944. godine obezbedi protivminska odbrana brodova pri njihovom dejству i sproveđe iza minolovki preko 500 transportnih plovnih objekata iz 39 konvoja na delu Galac — Kalafat — Novi Sad, uz neznatan broj slučajeva nailaska plovnih objekata na mine.

Od početka plovidbe 1945. godine komanda Dunavske flotile razradila je nov način razminiranja po grupama, primenjujući metod uništavanja mina kontraminiranjem dubinskim bombama; organizovala je potpuno razminiranje plovnih puteva na odsecima Estergom — Batina, Novi Sad — Đurđu, a u drugoj polovini aprila i na odsecima Estergom — Beč, Beograd — Ljubljana*) (r. Sava). Od

*) Verovatno se radi o Slavonskom Brodu, jer Sava nije plovna do Ljubljane.

druge polovine aprila za razminiranje na odseku Komoran — Beć bili su uveliko angažovani brodovi 1. i 2. brigade. Sve je to omogućilo da se u toku dva meseca likvidiraju minske prepreke po osnovnom plovnom putu na Dunavu od Beća do Đurđua i Savi od Beograda do Ljubljane, i time obezbedi sigurna plovidba na tim rekama.

9. Iskustvo iz borbenih dejstava Dunavske flotile 1941, 1944. i 1945. godine pruža mogućnost da se izvuku neka iskustva o borbenoj upotrebi različitih klasa brodova i obalske artiljerije koji su dejstvovali na tom bojištu. Glavni zadaci koje je izvršavala Dunavska flotila bili su: artiljerijska podrška prirečnih krila jedinica kopnene vojske i iskrcanih desanata, iskrcavanje taktičkih desanata, protivminska odbrana Dunava, obezbeđivanje prelaženja preko reke i prevoženja naših jedinica Dunavom i borba s neprijateljskim rečnim snagama. To je omogućavalo da se provere borbene mogućnosti i taktička svojstva monitora, topovnjača, oklopnih i minolovačkih čamaca, minolovaca i nepokretnih i pokretnih baterija obalske artiljerije.

Monitori i topovnjače naoružane mornaričkim artiljerijskim oruđima 130 mm i 102 mm uspešno su izvršavali zadatke artiljerijske podrške prirečnih krila jedinica kopnene vojske i zajedno sa obalskim baterijama vodili borbu sa neprijateljskim brodovima (Dunav 1941. godine), utičući time i na upornost oklopnih čamaca koji su vršili artiljerijsku podršku jedinica kopnene vojske. Tamo gde je dubina vode omogućavala izvođenje manevara (delta Dunava, Dnjeparsko-bugski liman, donji Dnjepar, južni Bug), monitori i topovnjače kao rečni artiljerijski brodovi opravdali su svoje postojanje. Međutim, 1944. i 1945. godine, čak i na dubokom Dunavu, upotreba monitora bila je ograničena pošto je manevar njima bio otežan. Oni su kao artiljerijski brodovi bili vrlo potrebni kod Budimpešte, ali nisu mogli biti tamo koncentrisani, pošto je neprijatelj držao desnu obalu Dunava od Sotina do ušća Drave, a obilazni vodenim putem Tisom i kanalom koji spaja Tisu i Dunav bio je za njih neprohodan. Velika opasnost

od mina onemogućavala je upotrebu monitora i kod Vukovara od oktobra do decembra 1944. godine.

Okloplji čamci su 1944. i 1945. godine na Dunavu potpuno opravdali svoje postojanje. Oni su predstavljali glavno borbeno jezgro artiljerijskih brodova flotile, a bilo je 60 takvih jedinica. Pošto su raspolagali artiljerijom, minobacačima i mitraljezima, velikom brzinom (24—40 km/sat), malim plovnim dimenzijama, dobrim manevarskim mogućnostima i pokretljivošću brodovi su bili namenjeni za razna dejstva: za uspešno iskrcavanje desanata, pružanje artiljerijske podrške desantima i jedinicama kopnene vojske, obezbeđivanje prelaženja jedinica i borbene tehnike preko reke i za druge zadatke. Mali deplasman (30—50 t) i mali gaz (60—90 cm) omogućavali su im manevar po obilaznim plitkim plovnim putevima na kojima je opasnost od mina bila manja, zatim na malim rekama i kanalima a takođe za prebacivanje železnicom iz jednog rejona borbenih dejstava u drugi. U situaciji veće minske opasnosti, kao i kada je neprijatelj držao u svojim rukama pojedine mostobrane na obali Dunava, to pozitivno svojstvo oklopnog čamca imalo je izuzetno veliki značaj.

Za artiljerijsku podršku prirečnih krila jedinica kopnene vojske u Dunavskoj flotili mnogo su korišćeni minobacački čamci naoružani raketnim minobacačima kalibra 82 i 132 mm. Oni su zajedno sa oklopljim čamcima i Pratećim obalskim odredom flotile upotrebljavani za artiljerijsku podršku jedinica kopnene vojske. Pošto je domet minobacačkih čamaca bio ograničen (4 do 6 km), zauzimali su vatrene položaje blizu linije fronta ili su prodirali na krila neprijateljskih snaga radi otvaranja vatre na njegovu živu силу i otkrivene vatrene tačke. Upotreba minobacačkih čamaca bila je efikasna te su uporedo sa oklopljim čamcima predstavljali osnovna vatrena sredstva Dunavske flotile.

Iskustvo je pokazalo da su se u obalskoj artiljeriji najbolje pokazale pokretne artiljerijske baterije kalibra 102, 122 i 152 mm. Pošto su posedovale veliki domet i mogućnost da manevrišu vatrenim položajima, te baterije

su uspešno korišćene zajedno sa brodovima ili samostalno za artiljerijsku podršku jedinica kopnene vojske. One su bile manje izložene oštećenjima, a po potrebi mogle su se kretati duž obale u zoni dejstva naših jedinica. Sasvim je pravilna bila odluka komande flotile o formiranju Pratećeg obalskog odreda za podršku, čiju je osnovu predstavljalo 8 artiljerijskih oruđa kalibra 122 i 152 mm i 6 samohodnih oruđa kalibra 76,2 mm. Odred je pod borbom prešao obalom Dunava gotovo 2.000 km. Njegova artiljerija je u znatnoj meri dopunjavala vatrenu moć oklopnih i minolovačkih čamaca.

Borbena dejstva Dunavske flotile 1944. i 1945. godine izvodila su se u uslovima velike opasnosti od mina. Zato su radi protivminske odbrane brodova koji su dejstvovali na važnoj dunavskoj komunikaciji bile potrebne znatne snage i sredstva koji će obezbeđivati efikasnu borbu sa nekontaktnim i kontaktnim minama. Čamci-minolovci koji su uspešno upotrebljavani na Volgi i drugim rekama, nisu se pokazali praktični na Dunavu zbog njegovog jakog rečnog toka i slabe pogonske snage minolovaca. Za takve reke kao što je Dunav bili su potrebni minolovci veće snage i brzine od preko 20 km/čas, a takođe snažni remorkeri za vučenje namagnetisanih teretnjaka za razminiranje.

10. Materijalno-tehničko obezbeđenje borbenih dejstava Dunavske flotile organizовано је на основу situacije i karaktera borbenih zadataka. Pozadinski organi flotile 1941. godine obično су se raspoređivali тамо где су dejstvovale glavne snage brodova i jedinica, ukoliko operacijska zona flotile nije bila veća od 80 do 150 km. U 1944. i 1945. godini ta zona se sve više povećavala, zavisno od prodiranja sovjetskih jedinica u basenu Dunava, tako da je krajem rata dostigla dubinu od preko 2.000 km. To je zahtevalo od pozadinskih organa flotile (načelnik pozadine pukovnik A. G. Dacišin) stvaranje elastičnijeg sistema snabdevanja brodova i jedinica koje su dejstvovale na odsecima fronta ili su obezbeđivali održavanje povoljnog operativnog režima u celoj operacijskoj zoni. Pokretno

odeljenje i isturena skladišta, koje je formirala pozadina flotile, snabdeveni svim vrstama rezervnih zaliha za materijalno-tehničko obezbeđenje jedinica na priečnim klimama, stalno su popunjavani kako iz centralnih skladišta flotile, tako i iz skladišta armija kojima je flotila sadejstvovala.

Organi pozadine flotile 1944. i 1945. godine uspešno su obavljali i opravku brodova. Oni su umešno koristili svoje ograničene remontne mogućnosti i pomoć pozadinskih radionica frontova i armije kojima je flotila sadejstvovala. Veliku pomoć u operaciji brodova flotile pružala su brodogradilišna postrojenja Rumunije, Bugarske, Jugoslavije, Mađarske i Čehoslovačke. Njihovi radnici i službenici, zajedno sa dunavskim mornarima, nisu žalili ni vremena ni snage da brzo i dobro oprave brodove, pomajući tako sovjetskim, rumunskim, bugarskim i jugoslovenskim jedinicama da tuku nemačke fašističke horde.

11. Politički organi i partijske organizacije Dunavske flotile, pre i u toku velikog otadžbinskog rata, izvršili su veliki organizatorski i propagandni rad usmeren na razvijanje visokih moralnih i borbenih svojstava mornara, podoficira i oficira, bezgraničnu odanost Komunističkoj partiji i socijalističkoj otadžbini i na usvajanje internacionalnih tradicija. Krajem rata u redovima dunavskih mornara borilo se 2.702 komunista i 2.162 komsomolaca, što je činilo više od 80% celog ličnog sastava flotile. Komunisti su bili organizatorska i usmeravajuća snaga u borbama Dunavske flotile sa nemačkim fašističkim zavojevačima; oni su pružali komsomolcima i vanpartijcima-mornarima primere nepokolebljivosti, postojanosti, hrabrosti i visokog vojnog majstorstva. Samo u završnim borbama, od januara do maja 1945. godine, sastav partijskih organizacija flotile povećao se na 1.186 ljudi ili za više od 70%.¹³⁰⁾

Kao naslednici i sledbenici tradicija borbenog drugarstva kopnene vojske i flote naše otadžbine, koje su se više puta zajedno borile u basenu Dunava, ostaće večno za-

¹³⁰⁾ ЦВМА, ф. 1349, оп. 001132, д. 1, лл. 1–5.

pisano u istoriji da su mornari Dunavske flotile od 1941. do 1945. godine, zajedno sa borcima Sovjetske armije nepokolebljivo štitili obale Dunava, južnog Buga, donjeg Dnjepra i Kerčkog moreuza, nanosili odlučne udare nemачkim fašističkim jedinicama na rumunskim, bugarskim, jugoslovenskim, mađarskim, čehoslovačkim i austrijskim obalama Dunava. Stotine odvažnih dunavskih mornara položile su svoje živote za slobodu naroda Rumunije, Bugarske, Jugoslavije, Mađarske, Čehoslovačke i Austrije. Njihovi grobovi na obalama Dunava, koje građani oslobođenih zemalja sa ljubavlju čuvaju, svedoče o tome kako su sovjetske oružane snage izvršile svoj internacionalni dug.

Borbenu zastavu Dunavske flotile krase ordeni Crvene zastave, Nahimova i Kutuzova. Ta visoka odlikovanja svedoče o besprimernoj odanosti dunavskih mornara otađbini, svojoj Komunističkoj partiji, kao svenarodno priznanje za njihovo veliko borbeno majstorstvo i besprekorno izvršavanje vojnih dužnosti.

TAKTIČKO-TEHNIČKI PODACI O BRODOVIMA,
ČAMCIMA, BATERIJAMA OBALSKE ARTILJERIJE,
DUNAVSKE FLOTILE OD 1941. DO 1945. GODINE

1. Brodovi

Taktičko-tehnički podaci

Red. broj	Naziv broda	Ukupno brodova	Deplo- mam u- t.	Gaz u	Brzina km/čas	Na oružanje
1.- Monitor „Azov“	1	600	1,20	24,0	III – 120, I – 75, II – 47	
2.- Monitori „Berdansk“, „Izmail“ i „Mariupoli“	3	558	1,10	22,0	II – 120/45, II – 120 (haub.)	
3.- Monitor „Udarnij“	1	385	0,82	21,8	II – 130, IV – 45, mitraljez	
4.- Monitori „Željeznjakov“, „Žemčužin“, „Martinov“ i „Rostovcev“	4	263	0,80	13,7	II – 102, IV – 45, mitraljez	
5.- Oklopni čamci br. 101, 102, 103, 104, 111, 112, 113, 114, 115, 131, 132, 133, 134, 211, 221, 222, 223, 224, 231, 232, 233, 234 (1941. g.)	22	27,4	0,50	32	I – 76,2 IV – DT I – 76, II – DŠK.	
6.- Oklopni čamci br. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 124, 231, 232, 233, 234, 241, 242, 243, 244, 323, 331, 333, 384, 389, 390, 394, 399	23	29,9	0,59	30	Na nekim oklopnim čamcima bili su montirani reaktivni minobacači kalibra 82 mm	
7.- Oklopni čamci br. 32, 33, 71, 72, 111, 112, 115, 121, 162, 163, 164, 215, 221, 239, 313, 314, 315, 316, 317, 335, 336, 337, 338, 339, 411, 412, 414, 415, 422, 423, 424, 431, 432, 434, 435, 436, 437	37	50	0,87	40,0	II – 76, II – DŠK mitraljez	

Taktičko-tehnički podaci

Red. broj	Naziv broda	Ukupno brodova Dopl-a-	Smerni- takta- nici	Gaz u m km/čas	Brzina km/čas	Taktičko-tehnički podaci
8.—	Minolovački čamci br. 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 36, 37, 38, 39, 40	23	14	0,71	10	Naoružani reaktivnim mi- nobacačima kalibra 82 mm i mitraljezima velikog ka- libra.
9.—	Minolovci br. 656, 657, 659, 660, 661, 662, 663, 664	8	—	—	—	Naoružani nekontaktnim i kontaktnim minolovkama, topovima malog kalibra i mitraljezima.
10.—	Čamci-minolovci različitih tipova br. 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 112, 123, 127, 128, 134, 135, 139, 145, 146, 147, 148, 187, 189, 190, 191, 212, 213, 217, 218, 219, 220, 222, 223, 491, 492, 493, 494, 496, 497, 498, 499, 500, 697, 698, 699, 700, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 921, 922, 924, 925, 926, 927, 928, 929 i 930	63	12,3—0,71	10	Naoružani kontaktnim i nekontaktnim minolovkama i mitraljezima.	
11.—	Čamci-minolovci trofejni br. 931, 932, 933, 935, 937 i 938	6	—	—	—	Naoružani nekontaktnim i kontaktnim minolovkama i mitraljezima.
12.—	Brze desantne peniše (trofejne) br. 20, 21, 51, 52, 53, 54, 57, 58	8	—	—	—	

2. Baterije obalske artiljerije

Red. broj	Naziv i broj baterije	Broj oruđa	N a p o m e n a	
1.-	Baterija br. 7	4	75	Stacionirana
2.-	Protivavionska baterija br. 65	6	45	
3.-	Pokretna baterija br. 492	6	76	SAU - 76
4.-	Pokretna baterija br. 508	4	122	sa mehaničkom vučom
5.-	Pokretna baterija br. 524	4	152	sa mehaničkom vučom
6.-	Baterija br. 717	4	130	stacionirana
7.-	Pokretna baterija br. 724	4	152	sa mehaničkom vučom
8.-	Pokretna baterija br. 725	4	152	sa mehaničkom vučom
9.-	Pokretna baterija br. 726	4	122	sa mehaničkom vučom
10.-	Pokretna baterija br. 786	4	152	sa mehaničkom vučom
11.-	Samostalna minobacačka baterija br. 1026	4	120	minobacači
12.-	Ploveća baterija br. 4	3	100	
13.-	46. samostalni protivavion- ski artiljerijski divizion	12	76	
14.-	213. samostalni protivavi- onski artiljerijski divizion	12 2	85 45	sa mehaničkom vučom

NAPOMENA: Flotila je raspolagala znatnom pomoćnom flotom od preko 40 remorkera i 150 teretnjaka bez sopstvenog pogona različite tonaže.

LITERATURA I IZVORI

Knjige i članci

1. История КПСС. Госполитиздат, 1959.
2. Важнейшие операции Великой Отечественной войны. Сборник статей. Военное издательство, 1956.
3. Вторая мировая война 1939—1945 гг. Военно-исторический очерк. Военное издательство, 1959.
4. Вьюненко Н. П. и Мордвинов Р. Н. Военные флотилии в Великой Отечественной войне. Военное издательство, 1957.
5. Голиков Ф. За дальнейшее развитие военно-исторической работы в Советских Вооруженных Силах. „Военно-исторический журнал“, 1960, № 2.
6. Державин П. Обходный маневр кораблей. Воспоминания командира 1-й бригады речных кораблей Дунайской флотилии. Газета „Дунаец“, 20 апреля 1945 г.
7. Дунайцы в боях за Родину. Сборник очерков, рассказов и стихов. Изд. Политотдела Дунайской флотилии, 1945.
8. Иванов С. Совместная операция дружественных армий. К 14-й годовщине освобождения Белграда. Воспоминания бывшего начальника штаба 3-го Украинского фронта. Газета „Красная звезда“, 19 октября 1958 г.
9. Краснознаменная Дунайская флотилия в боях. Передовая статья в газете „Красный флот“, 12 апреля 1945 г.
10. Малахов М. От Балатона до Вены. Военное издательство, 1959.
11. Малиновский Р. Из воспоминаний о Ясско-Кишиневской операции. „Военно-исторический журнал“, 1959, № 2.
12. Малиновский Р. 2-й Украинский фронт в борьбе за освобождение Чехословакии. „Военно-исторический журнал“, 1960, № 5.
13. Соколов М. Бронекатера на Дунае. Воспоминания командира отряда бронекатеров. Газета „Дунаец“, 1945 г.
14. Сорокин В. Форсирование реки Дунай войсками 45-й армии. „Военно-исторический журнал“, 1959, № 8.

15. Стalin И. В. О Великой Отечественной войне Советского Союза. Госполитиздат, 1946.
16. Тельпуховский Б. С. Великая Отечественная война Советского Союза. Госполитиздат, 1959.
17. Тюленев И. На Южном фронте (Воспоминания о первых месяцах Великой Отечественной войны). „Военно-исторический журнал“, 1960, № 3.
18. Холостяков Г. и Свердлов А. Дунайцы в боях за Братиславу. Газета „Советский флот“, 4 апреля 1959 г.
19. Холостяков Г. На голубом Дунае. Газета „Советский флот“, 12 апреля 1959 г.

Dokumenti arhiva MO SSSR

20. Боевые донесения штаба 57-й армии с 10.10 по 31.12 1944 г. Ф. 413, оп. 216508, д. 1.
21. Белградская операция 57-й армии 28.9—21.10 1944 г. Ф. 413, оп. 219383, д. 33.
22. Боевые и оперативные документы 46-й армии с 1.01 по 1.04 1945 г. Ф. 243, оп. 51376, д. 5.
23. Боевые приказы 68-го стрелкового корпуса за 1944 г. Ф. 535, оп. 92436, д. 2.
24. Доклад командующего 46-й армией „Будапештская операция“. Ф. 401, оп. 322918, д. 1.
25. Журнал боевых действий 46-й армии за август 1944 г. Ф. 401, оп. 20379, д. 1.
26. Журнал боевых действий 57-й армии за октябрь 1944 г. Ф. 413, оп. 20378, д. 3.
27. Журнал боевых действий 46-й армии за декабрь 1944 г. Ф. 243, оп. 20371, д. 65.
28. Журнал боевых действий 68-го стрелкового корпуса за 1944 г. Ф. 535, оп. 92431, д. 12.
29. Журнал боевых действий 4-й гвардейской армии за декабрь 1944 г. Ф. 320, оп. 4522, д. 169.
30. Журнал боевых действий 46-й армии за март 1945 г. Ф. 401, оп. 35226, д. 3.
31. Журнал боевых действий 7-й гвардейской армии за март 1945 г. Ф. 341, оп. 71776, д. 4.
32. Журнал боевых действий 7-й гвардейской армии за апрель 1945 г. Ф. 341, оп. 71246, д. 5.
33. Наступательная операция 46-й армии на венском направлении 17.03—15.04 1945 г. Ф. 401, оп. 264811, д. 1.
34. Описание наступательной операции 46-й армии, проведенной с 20.08 по 2.09 1944 г. Ф. 243, оп. 20371, д. 17.
35. Оперативно-боевые документы 57-й армии на наступательную операцию в сентябре 1944 г. Ф. 413, оп. 217988, д. 3.

36. Отчет о проведенной наступательной операции войсками 46-й армии с 20 по 31 декабря 1944 г. и об оборонительных боях с 2.01 по 10.02 1945 г. Ф. 240, оп. 33834, д. 1.

37. Сводка обобщенного опыта 46-й армии. Апрель 1945 г. Ф. 401, оп. 264811, д. 3.

Dokumenti arhiva istorijskog odeljenja RM

38. Боевые отчеты и донесения соединений и частей Дунайской флотилии (4 октября — 31 декабря 1944 г.). Д. 17587.

39. Боевые распоряжения частей и соединений Дунайской флотилии (9 июня — 6 декабря 1944 г.). Д. 17592.

40. Боевые приказы, директивные распоряжения Военно-го совета Дунайской флотилии (14 сентября — 4 декабря 1944 г.). Д. 17629.

41. Боевые приказы, распоряжения, приказания Военного совета Дунайской флотилии (10 марта — 9 апреля 1945 г.). Д. 20103.

42. Боевая документация (20 апреля — 3 июня 1945 г.). Д. 20451.

43. Боевые приказы, распоряжения, приказания Военного совета Дунайской флотилии (19 марта — 20 апреля 1945 г.). Д. 20452.

44. Боевая документация 2-й сулинской бригады речных кораблей (27 марта — 24 апреля 1945 г.). Д. 21290.

45. Боевые распоряжения и директивы штаба Азовской флотилии (14 февраля — 23 декабря 1944 г.). Д. 23637.

46. Боевые приказы командования Южного фронта, 9-й армии и 14-го стрелкового корпуса по Дунайской флотилии (7.07—7.11 1941 г.). Д. 10467.

47. Директивы и решения Военного совета Дунайской флотилии (6 мая — 21 декабря 1944 г.). Д. 17575.

48. Директивы и решения Военного совета Дунайской флотилии (29 января — 12 ноября 1945 г.). Д. 20104.

49. Журнал боевых действий оперативного дежурного штаба Дунайской флотилии (27 августа — 11 сентября 1944 г.). Д. 17662.

50. Журнал боевых действий оперативного дежурного штаба Дунайской флотилии (12 сентября — 14 октября 1944 г.). Д. 17623.

51. Журнал боевых действий оперативного дежурного штаба Дунайской флотилии (5—18 октября 1944 г.). Д. 17624.

52. Журнал боевых действий оперативного дежурного штаба Дунайской флотилии (11 ноября 1944 г. — 9 января 1945 г.). Д. 1762.

53. Журнал боевых действий походного штаба Дунайской флотилии (20—25 августа 1944 г.). Д. 17626.

54. Журнал боевых действий штаба Дунайской флотилии (7—17 сентября 1944 г.). Д. 17645.
55. Журнал боевых действий штаба Дунайской флотилии (17 сентября — 30 октября 1944 г.). Д. 17652.
56. Журнал боевых действий штаба Дунайской флотилии (19—31 декабря 1944 г.). Д. 17653.
57. Журнал боевых действий штаба Дунайской флотилии (30 октября — 7 декабря 1944 г.). Д. 17655.
58. Журнал боевых действий походного штаба Дунайской флотилии (3—17 декабря 1944 г.). Д. 17656.
59. Журнал боевых действий оперативного дежурного оперативной группы штаба Дунайской флотилии (6 сентября — 26 октября 1944 г.). Д. 17657.
60. Журнал боевых действий Дунайской флотилии (1 января — 3 февраля 1945 г.). Д. 20457.
61. Журнал боевых действий Дунайской флотилии (4 февраля — 3 марта 1945 г.). Д. 20458.
62. Журнал боевых действий Дунайской флотилии (4—29 марта 1945 г.). Д. 20459.
63. Журнал боевых действий Дунайской флотилии (30 марта — 12 апреля 1945 г.). Д. 20460.
64. Журнал боевых действий 2-й сулинской бригады речных кораблей (2 декабря 1944 г. — 22 января 1945 г.). Д. 21281.
65. Журнал боевых действий Берегового отряда сопровождения (БОС) флотилии (1 ноября 1944 г. — 9 мая 1945 г.). Д. 21362.
66. Журнал боевых действий 1-й бригады траления Дунайской флотилии (1 января — 29 августа 1945 г.). Д. 24546.
67. Минно-тральная документация походного штаба Дунайской флотилии (8 марта — 3 июня 1945 г.). Д. 21235.
68. Оперативные сводки и донесения частей, соединений Дунайской флотилии (1 января — 20 апреля 1945 г.). Д. 20454.
69. Оперативные сводки штаба Дунайской флотилии (1 января — 16 марта 1945 г.). Д. 20121.
70. Оперативные сводки штаба Дунайской флотилии (17 марта — 9 апреля 1945 г.). Д. 20122.
71. Оперативные сводки штаба Дунайской флотилии (22 ноября — 17 декабря 1944 г.). Д. 17610.
72. Оперативные сводки и боевые документы частей и соединений Дунайской флотилии (9 сентября — 31 октября 1944 г.). Д. 17635.
73. Оперативные сводки и боевые документы частей и соединений Дунайской флотилии (1 сентября — 16 ноября 1944 г.). Д. 17636.
74. Оперативные сводки и боевые документы частей и соединений Дунайской флотилии (22 ноября — 15 декабря 1944 г.). Д. 17637.

75. Отчет о боевой деятельности Дунайской флотилии (15 апреля — 31 декабря 1944 г.). Д. 14014.
76. Отчет о боевой деятельности Дунайской флотилии (1 января — 30 июня 1945 г.). Д. 16937.
77. Отчет о высадке десанта в районе Сотина (23 марта — 15 апреля 1945 г.). Д. 15159.
78. Отчет о высадке десанта в районе Естергом, Тат (19—23 марта 1945 г.). Д. 15285.
79. Отчет о высадке десанта в районе Радвань, Мочь (23—28 марта 1945 г.). Д. 15291.
80. Отчет о высадке десанта для захвата второго венского моста (11 апреля 1945 г.). Д. 16484.
81. Отчет о высадке десанта в районе Орт (7—8 апреля 1945 г.). Д. 16485.
82. Отчет о боевой деятельности бригады траления Дунайской флотилии (1 января — 30 июня 1945 г.). Д. 17783.
83. Отчеты соединений и частей Дунайской флотилии (21 июля 1944 г. — 1 июля 1945 г.). Д. 20114.
84. Отчетные доклады по операциям (19 марта — 20 апреля 1945 г.). Д. 20453.
85. Отчеты 2-й сулинской бригады речных кораблей (21 августа — 30 декабря 1944 г.). Д. 21287.
86. Отчеты 1-й Краснознаменной керченской бригады речных кораблей (20 августа 1944 г. — 9 мая 1945 г.). Д. 22304.
87. Отчеты по боевым операциям 1-й Краснознаменной керченской бригады речных кораблей (2 октября 1943 г. — 31 декабря 1944 г.). Д. 23636.
88. Политдонесения Политотдела Дунайской флотилии (15 июня — 30 декабря 1944 г.). Д. 21253.
89. Политдонесения Политотдела Дунайской флотилии (1 июня — 1 ноября 1944 г.). Д. 21255.
90. Политдонесения Политотдела Дунайской флотилии (1 октября — 30 декабря 1944 г.). Д. 21256.
91. Политдонесения Политотдела Дунайской флотилии (11 января — 16 октября 1945 г.). Д. 21257.
92. Политдонесения и материалы о политическом обеспечении боевой деятельности и состоянии партийно-политической работы на Азовской флотилии (25 декабря 1943 г. — 25 ноября 1944 г.). Д. 24101.
93. Политдонесения Политотдела Дунайской флотилии (1 сентября — 17 декабря 1944 г.). Д. 24120.
94. Разведывательные сводки штаба Дунайской флотилии (8 июня 1944 г. — 1 января 1945 г.). Д. 17613.
95. Разведывательные сводки штаба Дунайской флотилии (2 января — 31 августа 1945 г.). Д. 20123.
96. Сводки о тралении (28 октября — 31 декабря 1944 г.). Д. 17609.

97. Тезисы обзорного доклада о боевой деятельности Дунайской флотилии (1944—1945 гг.). Д. 17123.
98. Борзаковский А. П. Особенности десантных действий на реке по опыту Дунайской флотилии. Диссертация. Д. 34602.
99. Документация по воинским перевозкам. Д. 20124.

Dokumenti CVMA

100. Боевая подготовка Дунайской флотилии. 1941 г. Ф. 701, оп. 05265, д. 7.
101. Боевая подготовка Волжской и Дунайской флотилии в 1944 г. Ф. 701, оп. 07018, д. 8.
102. Доклад и отчет Военного совета Дунайской флотилии по боевой подготовке за 1944 г. Ф. 701, оп. 06023, д. 9.
103. Доклад Военного совета Дунайской флотилии о боевой подготовке за 1945 г. Ф. 701, оп. 00532, д. 163.
104. Инспектирование и проверка боевой подготовки Днепровской и Дунайской флотилий Управлением боевой подготовки ГШ ВМФ в 1945 г. Ф. 701, оп. 007017, д. 26.
105. Наградные листы к приказам командующего Дунайской флотилией № 1, 2, 3, 4 за 1944 г. Ф. 3, оп. 2203, д. 92.
106. Наградные листы к приказам командующего Дунайской флотилией № 6—14 за 1944 г. Ф. 3, оп. 2203, д. 93.
107. Наградные листы к приказам командующего Дунайской флотилией № 15—29 за 1944 г. Ф. 3, оп. 2203, д. 94.
108. Наградные листы к приказам командующего Дунайской флотилией № 1—24 за 1945 г. Ф. 3, оп. 2204, д. 308.
109. Наградные листы к приказам командующего Дунайской флотилией № 25—50 за 1945 г. Ф. 701, оп. 2204, д. 309.
110. Наградные листы к приказам командующего Дунайской флотилией № 51—65. Ф. 3, оп. 2204, д. 310.
111. Наградные листы к приказам командующего Дунайской флотилией № 66—89 за 1945 г. Ф. 3, оп. 2204, д. 311, 312.
112. Наградные листы к приказам командира 1-й бригады речных кораблей за 1944 г. Ф. 3, оп. 2203, д. 225.
113. Наградные листы к приказам командира 2-й бригады речных кораблей за 1944 г. Ф. 3, оп. 2203, д. 226.
114. Наградные листы к приказам командира 1-й бригады речных кораблей за 1945 г. Ф. 3, оп. 2204, д. 315.
115. Наградные листы к приказам командира бригады речных кораблей за 1945 г. Ф. 3, оп. 2204, д. 316, 317.
116. Наградные листы к приказам командира 1-й бригады траления. Ф. 3, оп. 2204, д. 313.

117. Наградные листы к приказам командира 2-й бригады за 1945 г. Ф. 3, оп. 2204, д. 314.
118. Приказы командующего Дунайской флотилией по наградам с 14.06 по 18.12 1944 г. Ф. 915, оп. 011212, д. 2.
119. Приказы командующего Дунайской флотилией по наградам за 1945 г. Ф. 915, оп. 011272, д. 76.

VOJNA BIBLIOTEKA

— INOSTRANI PISCI —

Osnovana 1950. godine

Dosada izdala ove knjige

- 1) knjiga: General AJZENHAUER, **OD INVAZIJE DO POBEDE**, rasprodato.
- 2) knjiga: Maršal MONTGOMERI, **OD EL ALAMEJNA DO BALTIČKOG MORA**, rasprodato.
- 3) knjiga: Kamil RUŽERON, **BUDUĆI RAT**, rasprodato.
- 4) knjiga: Pukovnik dr fil., BEŠLAJN, **RUKOVODENJE NARODNOM ODBRANOM**, rasprodato.
- 5) knjiga: Bazil H. LIDEL-HART, **STRATEGIJA POSREDNOG PRILAŽENJA**, strana 397, cena 230 din.
- 6) knjiga: Kamil RUŽERON, **POUKE IZ RATA U KOREJI**, rasprodato.
- 7) knjiga: Džordž PATON, **RAT KAKVOG SAM JA VIDEO**, rasprodato.
- 8) knjiga: General ER, **ARTILJERIJA – NEKAD, SAD I UBUDUĆE**, strana 405, cena 300 din.
- 9) knjiga: Omar BREDLI, **USPOMENE JEDNOG VOJNIKA**, rasprodato.
- 10) knjiga: Pukovnik LIKA, **EVOLUCIJA TAKTIČKIH IDEJA**, rasprodato.
- 11) knjiga: J. O. HIRŠFELDER, **ATOMSKA BOMBA I LIČNA ZAŠTITA**, rasprodato.
- 12) knjiga: Maršal PAPAGOS, **GRČKA U RATU 1940/41**, strana 400, cena 200 din.
- 13) knjiga: Džon KRESVEL, **RAT NA MORU 1939/45**, rasprodato.
- 14) knjiga: ROZBERI, **BIOLOŠKI RAT**, rasprodato.
- 15) knjiga: General-pukovnik DAPČEVIĆ, **ZNAČAJ I SNAGA MANEVRA**, strana 638, cena 500 din.
- 16) knjiga: General ŠASEN, **ISTORIJA DRUGOG SVETSKOG RATA**, rasprodato.
- 17) knjiga: SVEČIN, **STRATEGIJA**, strana 452, cena 450 dinara.
- 18) knjiga: AJMANSBERGER, **TENKOVSKI RAT**, strana 356 sa 3 priloga, cena 400 dinara.

- 19) knjiga: KAMON, **NAPOLEONOVİ RATOVI**, rasprodato.
- 20) knjiga: KARPOV, **OBALSKA ODBRANA**, strana 524, cena 700 dinara.
- 21) knjiga: MIKŠE, **TAKTIKA ATOMSKOG RATA**, rasprodato.
- 22) knjiga: MIDEILDORF, **TAKTIKA U POHODU NA RUSIJU**, rasprodato.
- 23) knjiga: AJRE, **RATNA VEŠTINA I TEHNIKA**, strana 248, cena 300 din.
- 24) knjiga: PRENTIS, **CIVILNA ZAŠTITA U MODERNOM RATU**, rasprodato.
- 25) knjiga: HITL, **VOJNI ŠTABOVI**, strana 336, cena 500 din.
- 26) knjiga: Maršal JERJOMENKO, **STALJINGRAD**. Delo obuhvata staljingradsku operaciju u celini sa uništenjem nemačke 6. armije, kao i izvesne zaključke i iskustva iz ove operacije. Strana 522, cena 1.000 din.
- 27) knjiga: FOJHTER, **ISTORIJA VAZDUŠNOG RATA** (prevod sa nemačkog) strana 503, cena 850 din.
- 28) knjiga: Admiral KASTEKS, **STRATEGIJSKE TEORIJE** (I sveška). Strana 430, cena 600 din.
- 29) knjiga: GUDERIJAN, **VOJNI MEMOARI**, strana 623, cena 1.000 din.
- 30) knjiga: **VOĐENI PROJEKTILI**. Strana 546, cena 4.500 din.
- 31) knjiga: GRUPA POLJSKIH AUTORA, **ODABRANE OPERACIJE POLJSKE NARODNE VOJSKE**. Zbirka članaka o dejstvima jedinica Poljske narodne vojske do pada Berlina 1945. godine. Strana 432. Cena 1.000 din.
- 32) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **PROBOJ ORGANIZOVANE ODBRANE**. Zbirka odabranih diplomskih rada sa sovjetskih vojnih akademija iz oblasti probaja organizovane odbrane operativnim jedinicama. Strana 487. Cena 1.000 din.
- 33) knjiga: HERBERT FAJS, **ČERČIL – RUZVELT – STALJIN**. Delo predstavlja vojnodiplomatsku istoriju drugog svetskog rata koji pokazuje „rat koji su ovi vodili i mir koji su želeli“. Strana 840. Cena 1.500 din.
- 34) knjiga: MIDEILDORF, **TAKTIKA RODOVA I SLUŽBI**. Knjiga obrađuje postupno sve osnovne taktičke radnje taktičkih jedinica. Strana 671, cena 800 din.
- 35) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **TAKTIČKI PRIMERI BORBE**. Delo predstavlja zbirku odabranih konkretnih primera borbi pešadijskih pukova i njihovih delova na istočnom frontu. Strana 264, cena 800 din.

- 36) knjiga: Ešer LI, **VAZDUŠNA MOĆ**. Studija o mogućnosti vazduhoplovstva u savremenim uslovima. Strana 288, cena 650 din.
- 37) knjiga: MONTROS, **NEBESKA KONJICA**. Studija o helikopterima na osnovu iskustva u korejskom ratu. Strana 307. Cena 700 dinara.
- 38) knjiga: MELENTIN, **OKLOPNE BITKE**. U knjizi nemački general Melentin opisuje sve važnije oklopne bitke iz drugog svetskog rata. Strana 448. Cena 850 din.
- 39) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **RAZVOJ TAKTIKE SOVJETSKE ARMije 1941—1945**. Strana 593, cena 1.300 din.
- 40) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ STRATEGIJE** (I sveska). Strana 646, cena 900 din.
- 41) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ OPERATIVNE VEŠTINE** (I sveska). Strana 597. Cena 1.600 din.
- 42) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ TAKTIKE** (I sveska). Strana 803. Cena 1.250 din.
- 43) knjiga: **ZBIRKA ČLANAKA IZ VOJNE PSIHOLOGIJE**. Strana 489, cena 1.000 din.
- 44) knjiga: Maršal JERJOMENKO, **NA ZAPADNOM PRAVCU**. Strana 336, cena 600 din.
- 45) knjiga: Maršal ČUJKOV, **ODBRANA STALJINGRADA**. Strana 423, cena 600 din.
- 46) knjiga: **TRANZISTORI** (prevod sa engleskog). Strana 464. Cena 1.100 din.
- 47) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA pod redakcijom generala armije KUROČKINA, **METODIKA VOJNONA-UCNOG ISTRAŽIVANJA**. Strana 384. Cena 650 din.
- 48) knjiga: NASTAVNICI VOJNOPOLITIČKE AKADEMIJE „LE-NJIN“, **MORALNO-POLITIČKI FAKTOR U ŠAVREMENOM RATU**. Strana 382. Cena 1.100 din.
- 49) knjiga: ŠTERNBERG, **VOJNA I INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA** (prevod sa nemačkog). Strana 360, cena 1.100 din.
- 50) knjiga: IVANOV i TJAPKIN, **INFRACRVENA TEHNIKA U VOJNOJ PRIMENI**. Delo je u pripremi.
- 51) knjiga: BUĐONI, **PРЕДЕНI PUT**. (Memoari iz oktobarske revolucije). Strana 486, Cena 750 din.
- 52) knjiga: POPELJ, **U TEŠKO VREME**. Strana 400. Cena 700 din.
- 53) knjiga: LOKTIONOV, **DUNAVSKA FLOTILA U VELIKOM OTAŽDBINSKOM RATU**. Strana 321.
- 54) knjiga: POPELJ, **TENKOVI SU OKRENULI NA ZAPAD** (druga knjiga pišćeve trilogije). Strana 438, cena 1.100 din.

-
- 55) knjiga: Maršal SOKOLOVSKI, **VOJNA STRATEGIJA** (rad grupe autora). Strana 584. Cena 1.100 din.
- 56) knjiga: SEMJONOV, **RAZVOJ SOVJETSKE OPERATIVNE VEŠTINE**. Strana 405. Cena 1.250. din.
- 57) knjiga: AKADEMIJA NAUKA SSSR, **VELIKA BITKA KOD MOSKVE**. Strana 366, cena 1.200 din.
- 58) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **O SOVJETSKOJ VOJNOJ NAUCI**. Strana 420. Cena 1.250 din.
- 59) knjiga: KEGL I MENSON, **POMORSKI RAT U KOREJI**.
- 60) knjiga: KOLESNIKOV, **ZORGE**. Strana 246, cena 700 din.
- 61) knjiga: GONČARENKO, **KIBERNETIKA U VOJNOJ PRIMENI**. Strana 409, cena 1.000 din.
- 62) knjiga: GRUPA SOVJETSKIH AUTORA, **BITKA ZA LENJINGRAD**. Delo je u pripremi.
- 63) knjiga: ROTMISTROV, **ISTORIJA RATNE VEŠTINE — I**. Delo je u štampi.
- 64) knjiga: ROTMISTROV, **ISTORIJA RATNE VEŠTINE — II**. Delo je u štampi.
- 65) knjiga: POPELJ, **NAPRED NA BERLIN**. Delo je u pripremi.
- 66) knjiga: BUDONI, **PREDENI PUT — II**. (Memoari iz oktobarske revolucije). Delo je u pripremi.
- 67) knjiga: EKLZ, **LOGISTIKA U NACIONALNOJ ODBRANI**. Delo je u pripremi.
- 68) knjiga: M. N. ALEŠKOV, J. J. ŽUKOV, **OSNOVI RAKETNOG ORUŽJA**. Delo je u pripremi.
- 69) knjiga: PLJASKIN, LISUHIN I RUVINSKI, **INŽINJERIJSKO OBEZBEDENJE BORBENIH DEJSTAVA**. Delo je u pripremi.
- 70) knjiga: MANŠTAJN, **IZGUBLJENE POBEDE**. Delo je u pripremi.
- 71) knjiga: IVANOV, ŠEMANSKI I JANOV, **KOMANDOVANJE JEDINICAMA U BOJU**. Delo je u pripremi.

I. I. LOKTIONOV

DUNAVSKA FLOTILA
U VELIKOM OTADŽBINSKOM RATU
(1941 — 1945)

Redaktor
Anton Simović

*

Lektor
Stevan Kojić

*

Tehnički urednik
Andro Strugar

*

Korektori
Vera Radulović
Biljana Đorđević

Štampanje završeno decembra 1966.
Tiraž 3.000

Stampa: „Kultura“, Beograd, Makedonska 4.